
Vergaderjaar 2013–2014

---

33 930 VIII

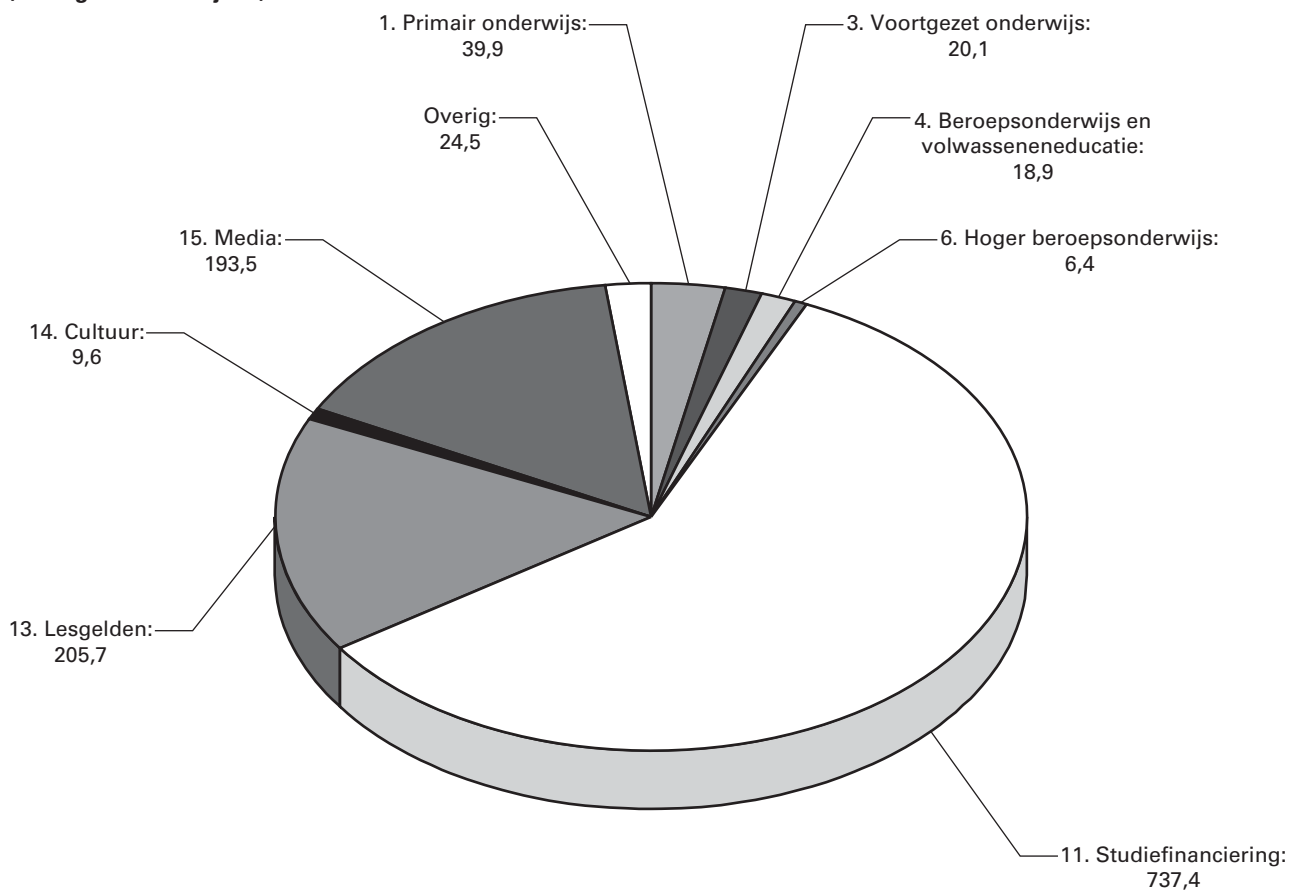
**Jaarverslag en slotwet Ministerie van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschap 2013**

Nr. 1

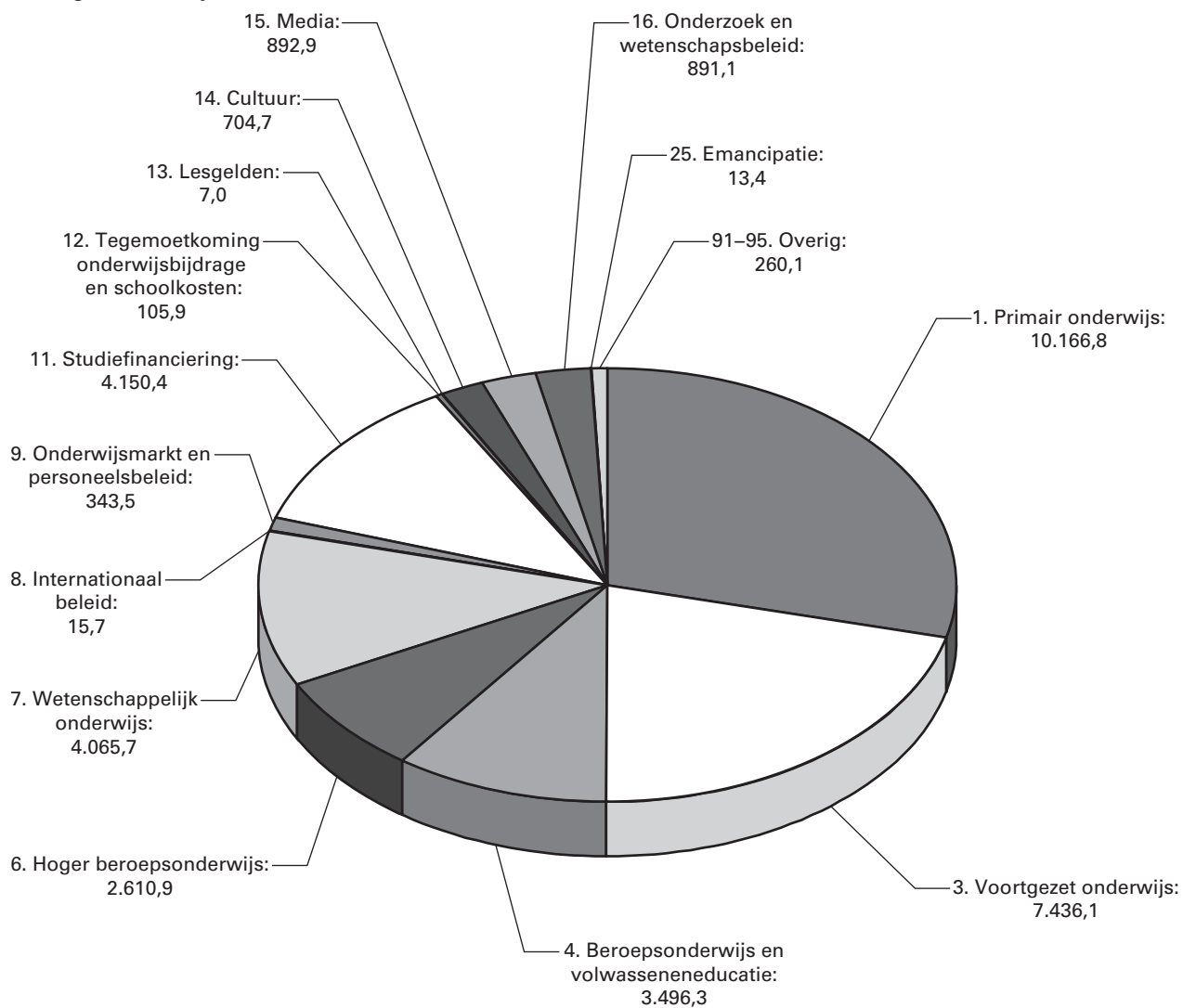
**JAARVERSLAG VAN HET MINISTERIE VAN ONDERWIJS,
CULTUUR EN WETENSCHAP (VIII)**
Aangeboden 21 mei 2014

**Gerealiseerde ontvangsten van het departement verdeeld over de beleidsartikelen en niet-beleidsartikelen
(bedragen x € 1 miljoen)**

Gerealiseerde uitgaven van het departement verdeeld over de beleidsartikelen en niet-beleidsartikelen (bedragen x € 1 miljoen)

INHOUDSOPGAVE

A.	Algemeen	7
	Aanbieding van het jaarverslag en verzoek tot dechargeverlening	7
	Leeswijzer	11
B.	Beleidsverslag	15
	Beleidsprioriteiten	15
	De beleidsartikelen	34
	1. Primair onderwijs	34
	3. Voortgezet onderwijs	40
	4. Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	49
	6. en 7. Hoger onderwijs	56
	8. Internationaal beleid	66
	9. Arbeidsmarkt en personeelsbeleid	72
	11. Studiefinanciering	79
	12. Tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten	89
	13. Lesgelden	92
	14. Cultuur	94
	15. Media	100
	16. Onderzoek en wetenschapsbeleid	105
	25. Emancipatie	111
	De niet-beleidsartikelen	114
	91. Nominaal en onvoorzien	114
	95. Apparaatskosten	116
	De bedrijfsvoeringsparagraaf	118
C.	Jaarrekening	123
	1. Departementale verantwoordingsstaat van het Ministerie van OCW	123
	2. Samenvattende verantwoordingsstaat van de baten-lastenagentschappen	124
	3. Jaarverantwoording Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) per 31-12-2013	125
	4. Jaarverantwoording Nationaal Archief (NA) per 31-12-2013	132
	5. Saldibalans per 31-12-2013	138
	6. Misbruik en oneigenlijk gebruik van wet- en regelgeving	147
	7. Topinkomens	150
D.	Bijlagen	153
	1. Zelfstandige Bestuursorganen en Rechtspersonen met een Wettelijke Taak (ZBO's en RWT's)	153
	2. Evaluatie- en overig onderzoek	158
	3. Externe inhuur	163

A. ALGEMEEN

AANBIEDING EN DECHARGEVERLENING

Aan de voorzitters van de Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Hierbij bied ik, mede namens Staatssecretaris Sander Dekker, het departementale jaarverslag van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap over het jaar 2013 aan.

Onder verwijzing naar de artikelen 63 en 64 van de Comptabiliteitswet 2001 verzoek ik de beide Kamers van de Staten-Generaal de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap decharge te verlenen over het in het jaar 2013 gevoerde financiële beheer.

Ten behoeve van de oordeelsvorming van de Staten-Generaal over dit verzoek tot dechargeverlening is door de Algemene Rekenkamer als externe controleur op grond van artikel 82 van de Comptabiliteitswet 2001 een rapport opgesteld. Dit rapport wordt separaat door de Algemene Rekenkamer aan de Staten-Generaal aangeboden. Het rapport bevat de bevindingen en het oordeel van de Rekenkamer met betrekking tot:

- a. het gevoerde financieel en materieel beheer;
- b. de ten behoeve van dat beheer bijgehouden administraties;
- c. de financiële informatie in het jaarverslag;
- d. de betrokken saldibalans;
- e. de totstandkoming van de informatie over het gevoerde beleid en de bedrijfsvoering;
- f. de in het jaarverslag opgenomen informatie over het gevoerde beleid en de bedrijfsvoering.

Bij het besluit tot dechargeverlening dienen verder de volgende, wettelijk voorgeschreven, stukken te worden betrokken:

- a. het Financieel jaarverslag van het Rijk over 2013;
- b. het voorstel van de slotwet over het jaar 2013 dat met het onderhavige jaarverslag samenhangt;
- c. het rapport van de Algemene Rekenkamer over het jaar 2013 met betrekking tot het onderzoek van de centrale administratie van 's Rijks schatkist en van het Financieel jaarverslag van het Rijk;
- d. de verklaring van goedkeuring van de Algemene Rekenkamer met betrekking tot de in het Financieel jaarverslag van het Rijk over 2013 opgenomen rekening van uitgaven en ontvangsten van het Rijk over 2013, alsmede met betrekking tot de Saldibalans van het Rijk over 2013 (de verklaring van goedkeuring, bedoeld in artikel 83, derde lid, van de Comptabiliteitswet 2001).

Het besluit tot dechargeverlening kan niet worden genomen, voordat de betrokken slotwet is aangenomen en voordat de verklaring van goedkeuring van de Algemene Rekenkamer is ontvangen.

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
M. Bussemaker

Dechargeverlening door de Tweede Kamer

Onder verwijzing naar artikel 64 van de Comptabiliteitswet 2001 verklaart de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal dat de Tweede Kamer aan het hiervoor gedane verzoek tot dechargeverlening tegemoet is gekomen door een daartoe strekkend besluit, genomen in de vergadering van

De Voorzitter van de Tweede Kamer,

Handtekening:

Datum:

Op grond van artikel 64, tweede lid van de Comptabiliteitswet 2001 wordt dit originele exemplaar van het onderhavige jaarverslag, na ondertekening van de hierboven opgenomen verklaring, ter behandeling doorgezonden aan de voorzitter van de Eerste Kamer.

Dechargeverlening door de Eerste Kamer

Onder verwijzing naar artikel 64 van de Comptabiliteitswet 2001 verklaart de voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal dat de Eerste Kamer aan het hiervoor gedane verzoek tot dechargeverlening tegemoet is gekomen door een daartoe strekkend besluit, genomen in de vergadering van

De Voorzitter van de Eerste Kamer,

Handtekening:

Datum:

Op grond van artikel 64, derde lid van de Comptabiliteitswet 2001 wordt dit originele exemplaar van het onderhavige jaarverslag, na ondertekening van de hierboven opgenomen verklaring, doorgezonden aan de Minister van Financiën.

LEESWIJZER

Het departementaal jaarverslag 2013 bestaat uit de volgende onderdelen:

- A. Een algemeen deel
- B. Het beleidsverslag
- C. De jaarrekening
- D. Bijlagen

De Minister van Economische Zaken is verantwoordelijk voor het groene onderwijs.

A. Het algemeen deel bevat de aanbieding van het departementaal jaarverslag, het verzoek tot dechargeverlening en deze leeswijzer.

Groeiparagraaf

Op 20 april 2011 is de Tweede Kamer akkoord gegaan met een aanpassing van de presentatie van de Rijksbegroting onder de naam «**verantwoord begroten**». De nieuwe presentatie geeft meer inzicht in de financiële informatie, de rol en verantwoordelijkheid van de Minister en laat een duidelijke splitsing tussen apparaat en programma zien.

Veranderingen die in de begroting 2013 zijn doorgevoerd betreffen vooral:

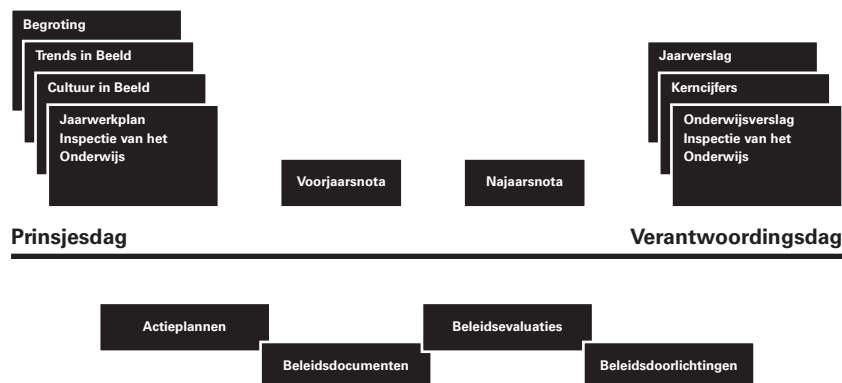
- De opbouw van de beleidsartikelen, inclusief de tabel Budgettaire gevolgen van beleid, is aangepast conform de richtlijnen voor «verantwoord begroten».
- Een wijziging bij de niet-beleidsartikelen vanwege het samenvoegen van drie artikelen.

Nieuw dit jaar is daarnaast de opname in het beleidsverslag van de tabel Garanties en achterborgstellingen met bijbehorende toelichting.

Informatie in het departementaal jaarverslag en andere relevante publicaties

De begroting is compacter geworden en meer toegespitst op de financiële informatie. Dit heeft ook gevolgen voor de informatie die in het jaarverslag wordt opgenomen. Voor een bredere kwantitatieve onderbouwing en monitoring van de toerusting en de presentaties van de O, C en W stelsels verwijzen we naar **Trends in Beeld**. Onderstaand schema geeft grafisch een totaalbeeld van welke informatie en verantwoording van het OCW-beleid gedurende een begrotingscyclus aan de Tweede Kamer wordt gestuurd.

Schematische weergave van de informatie aan de Tweede Kamer gedurende de begrotingscyclus

Hieronder volgt een nadere toelichting bij het schema.

- Op Prinsjesdag ontvangt de Tweede Kamer de begroting van OCW en Trends in Beeld. In Trends in Beeld zijn de relevante cijfers te vinden die inzicht geven in de kwaliteit en prestaties van de Nederlandse onderwijs, cultuur en wetenschapsstelsels en van emancipatie. In deze publicatie zijn ook onderzoeksresultaten van Education at a Glance opgenomen, de jaarlijkse publicatie van de OESO.
- Begin oktober komt ook Cultuur in beeld uit. In deze publicatie wordt ingegaan op de veranderingen in het Nederlandse cultuurbeleid. Deze publicatie gaat dieper in op de gevolgen van het beleid en schetst de te verwachten ontwikkelingen in de culturele sector. Daarbij is er bijzondere aandacht voor de bijdrage van cultuur aan de Nederlandse economie en werkgelegenheid, het financieel-maatschappelijk draagvlak, publieksbereik en de financiële verhoudingen tussen subsidieverstrekkers.
- De Inspectie van het Onderwijs heeft een belangrijke rol in het onderwijsstelsel als toezichthouder, maar ook als leverancier van beleidsinformatie. In het jaarwerkplan van de Inspectie van het Onderwijs worden voorgenomen werkzaamheden gepresenteerd aan de Tweede Kamer.
- Gedurende het jaar wordt de Tweede Kamer geïnformeerd over de begrotingsuitvoering door middel van de Voorjaarsnota (1e suppletoire begroting) en de Najaarsnota (2e suppletoire begroting).
- Ook worden gedurende het jaar allerlei beleidsdocumenten zoals actieplannen, beleidsdocumenten, beleidsevaluaties en beleidsdoorlichtingen naar de Tweede Kamer gestuurd. Wetsvoorstellen worden ter behandeling aangeboden en AMvB's worden voorgehangen. Over verschillende beleidsterreinen worden brieven naar de Tweede Kamer gestuurd, onder andere ter nadere uitwerking van de beleidsagenda en de begroting. Hierover vindt vaak separaat overleg met het parlement plaats. De actieplannen geven voor de verschillende beleidsterreinen een beeld van het beleid. Beleidsdoorlichtingen en andere evaluaties verschaffen inzicht in de effectiviteit van beleid.
- De derde woensdag in mei is verantwoordingsdag. De Tweede Kamer ontvangt dan het jaarverslag van OCW en de publicatie Kerncijfers. In Kerncijfers worden resultaten, de stand van zaken en ontwikkelingen in het OCW-veld met een kwantitatieve toelichting en onderbouwing in beeld gebracht. Ook wordt het Onderwijsverslag aan de Tweede Kamer toegestuurd. Daarin wordt uitgebreid stilgestaan bij de staat van het onderwijs.

B. Het beleidsverslag kent de volgende elementen:

1. Beleidsverslag
2. De beleidsartikelen
3. De niet-beleidsartikelen
4. Bedrijfsvoeringparagraaf

1. Beleidsverslag

In het beleidsverslag kijken we terug op de activiteiten in 2013.

2. De beleidsartikelen

Met ingang van begroting 2013 is de opbouw van de beleidsartikelen aangepast conform de richtlijnen voor verantwoord begroten. De huidige begrotingsmethode richt zich duidelijker op de verantwoordelijkheid van de Minister. De beleidsartikelen bestaan uit de volgende onderdelen:

- Een algemene doelstelling met een toelichting daarop.
- Een passage gewijd aan de verantwoordelijkheid van de Minister.
- De beleidsconclusies.
- De tabel budgettaire gevolgen van beleid.
- Een toelichting op de financiële instrumenten.

Tabel budgettaire gevolgen van beleid

- De tabel budgettaire gevolgen van beleid bevat een vaste indeling naar soorten financiële instrumenten volgens de voorschriften van «verantwoord begroten».
- Bij sommige artikelen is het niet mogelijk om de uitgaven voor de jaren 2009 en 2010 te splitsen in financiële instrumenten conform verantwoord begroten. In deze gevallen is in de tabel de totaalrealisatie opgenomen.
- Om de bedragen bij de financiële instrumenten aan te laten sluiten bij de bedragen realisatie 2012 en stand begroting 2013 is besloten de apparaatskosten voor de jaren 2009 tot en met 2011 niet meer op te nemen bij de beleidsartikelen, maar in de standen bij artikel 95.

Relatie verplichtingen versus uitgaven

In de tabel budgettaire gevolgen van beleid vindt u naast de uitgaven en de ontvangstenmutaties ook verplichtingenmutaties. Bij de verplichtingen wordt ook aangegeven welk deel garantieverplichtingen betreft. Het gaat hier met name om zogenaamde garanties voor her- en nieuwbouw in het onderwijs in het kader van schatkistbankieren en kredietgaranties/verzekeringen in de cultuursector. In verband met een herziening van de afspraken tussen de ministeries van Financiën en OCW staat het Ministerie van OCW vanaf 2012 tevens garant voor de rekening courantomieten die instellingen in het kader van schatkistbankieren aanhouden bij het Ministerie van Financiën. Bij kredietgaranties/verzekeringen in de cultuursector moet gedacht worden aan een indemniteitsregeling voor kunstvoorwerpen die op uitleenbasis in een Nederlands museum zijn tentoongesteld.

In de toelichting op financiële instrumenten worden de voornaamste verschillen en oorzaken verklaard tussen de oorspronkelijke begroting en de realisatie. De kasuitgaven zijn voor deze toelichting leidend. In het algemeen is er in de begroting sprake van een vaste verhouding tussen de verplichtingen en uitgaven die gerelateerd is aan het bekostigingsmoment voor scholen/instellingen. Er geldt daarom alleen een aanvullende, aparte toelichting voor de verplichtingmutaties als er sprake is van een opmerkelijk verschil met de uitgavenmutaties. Hiervoor wordt het procentuele realisatieverschil bij de verplichtingen vergeleken met het procentuele realisatieverschil bij de uitgaven. En als het verschil tussen deze percentages meer dan 10 bedraagt, dan worden de verplichtingenmutaties apart toegelicht.

Toelichting financiële instrumenten

In de toelichting op de financiële instrumenten zoals opgenomen in de tabel budgettaire gevolgen van beleid wordt toegelicht waarvoor de instrumenten bedoeld waren, wie ze heeft gekregen en welk doel ze hadden. Hierbij wordt aangesloten bij de toelichting uit de begroting.

Indien relevant wordt op bondige wijze ingegaan op verschillen tussen de budgettaire raming en de realisatie in het verslagjaar. Voor de toe te lichten instrumenten wordt een keuze gemaakt op basis van financieel belang en/of politieke relevantie. Als norm voor financieel belang geldt een grens van € 2,2 miljoen.

3. De niet-beleidsartikelen

Er zijn twee zogenaamde niet-beleidsartikelen:

- Artikel 91 Nominaal en onvoorzien;
- Artikel 95 Apparaatskosten.

Op artikel 91 (Nominaal en onvoorzien) wordt een overzicht gegeven van de verdelingen van tijdelijk geparkeerde middelen, zoals de loon- en prijsbijstelling.

Met ingang van begroting 2013 zijn de niet-beleidsartikelen 92 tot en met 94 samengevoegd tot het artikel 95 Apparaatskosten. Op artikel 95 worden de apparaatsuitgaven van het kerndepartement, inspecties en adviesraden en de apparaatskosten van de baten-lastenagentschappen en een aantal ZBO's en RWT's verantwoord.

4. Bedrijfsvoeringparagraaf

In de bedrijfsvoeringparagraaf wordt verslag gedaan over de bedrijfsvoering. De paragraaf bevat tevens de mededeling bedrijfsvoering. Deze heeft betrekking op het financieel- en materieel beheer en de daarvoor bijgehouden administraties.

C. Jaarrekening

De jaarrekening bevat de departementale verantwoordingsstaat 2013, de samenvattende verantwoordingsstaat 2013 van de baten-lastenagentschappen, de jaarverantwoording van de baten-lastenagentschappen Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) en het Nationaal Archief (NA), de saldibalans, de paragraaf misbruik en oneigenlijk gebruik van wet- en regelgeving en de publicatie personele topinkomens.

D. Bijlagen

De volgende bijlagen zijn opgenomen:

1. Toezichtsrelaties ZBO's en RWT's
2. Evaluatie en overig onderzoek
3. Externe inhuur

B. BELEIDSVERSLAG

Beleidsprioriteiten over 2013

Inleiding

Onderwijs, cultuur en wetenschap zijn van groot belang voor onze samenleving, economie en democratie. Recente publicaties zoals het WRR-rapport *Naar een lerende economie* bevestigen het cruciale belang van deze sectoren voor de toekomst van Nederland. Goed onderwijs, cultuurdeelname en de toegang tot wetenschappelijke kennis helpen mensen hun talenten te ontplooiën, zelfbewust en mondig te worden en gelijkwaardig deel te nemen aan onze arbeidsmarkt en maatschappij en draagt bij aan economische groei. Emancipatie en een pluriform, hoogwaardig media-aanbod dragen daar aan bij.

Nederland staat er betrekkelijk goed voor. Uit verschillende internationale onderzoeken blijkt dat onze jongste leerlingen, middelbare scholieren en beroepsbevolking behoren tot de mondiale (sub)top. Dat is geen reden om de aandacht te verliezen. Uit diezelfde onderzoeken blijkt namelijk dat onze beste leerlingen onvoldoende worden uitgedaagd, dat de taal- en rekenprestaties van onze leerlingen dalen en dat het aantal laaggeletterden in ons land stijgt.

Om een land te zijn en te blijven met een slimme, creatieve, zelfbewuste en vaardige bevolking moeten we nu en in de toekomst het beste uit iedereen halen. Daarbij past beleid van goed onderwijs naar excellent onderwijs waarin we met goede leraren ieder talent uitdagen. We willen dat alle onderwijsinstellingen in contact treden met hun maatschappelijke omgeving en openstaan voor vernieuwing en innovatie. We dagen instellingen uit meer maatwerk aan hun leerlingen en studenten te bieden en permanent te werken aan de kwaliteit van hun onderwijs. Elk talent telt per slot van rekening. Vanuit deze ambitie investeert het kabinet de komende jaren structureel in onderwijs. In 2013 zijn de Begrotingsafspraken 2014 gemaakt. Daarbij is in aanvulling op het regeerakkoord in 2013 eenmalig € 650 miljoen beschikbaar gesteld via de lumpsum van onderwijsinstellingen met als doel de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren. Structureel is vanaf 2015 € 600 miljoen beschikbaar gesteld voor onderwijs en € 50 miljoen voor media. Daarnaast is afgesproken dat de wettelijke regeling voor gratis schoolboeken gehandhaafd blijft.

Ook zetten we in op een cultureel aanbod en een wetenschappelijk klimaat dat van wereldklasse is én midden in de samenleving staat. Een bloeiend cultureel leven vereist instellingen en kunstenaars van hoge kwaliteit. De artistieke waarde van kunst en cultuur gaat hand in hand met hun maatschappelijke en economische waarde. Ditzelfde geldt ook voor de Nederlandse wetenschap. Kunst, cultuur en wetenschap verrijken de mens, de veerkracht van onze samenleving en de innovatiekracht van onze economie. Een pluriform en hoogwaardig media-aanbod hoort daar vanzelfsprekend bij. Ten slotte maken we ons sterk voor een tolerante samenleving waarin iedereen wordt geaccepteerd en zijn of haar talenten optimaal kan ontwikkelen.

Het afgelopen jaar zijn we begonnen met het werken aan deze ambities. We hebben een Nationaal Onderwijsakkoord gesloten en we hebben de Lerarenagenda gelanceerd. Momenteel zijn we aan het werk om afspraken te maken met de sectoren die het Onderwijsakkoord en de Lerarenagenda moeten realiseren. Ook hebben we in 2013 de Mediawet op drie punten

gewijzigd, onder meer om het bestel compacter te maken. Verder heeft u in onze cultuurvisie en emancipatiebrief onze inzet voor de komende jaren kunnen lezen.

Omdat de vorige beleidsagenda is opgesteld door een demissionair kabinet is deze vrij beknopt. Het is daarom onwenselijk om ons in dit verslag slechts te beperken tot de in die agenda genoemde punten. Er zijn in 2013 grote stappen gezet. In dit verslag zullen wij per beleidsterrein de resultaten beschrijven. We beginnen met het onderwijs en vervolgen dan met wetenschap, cultuur, media en emancipatie.

Betrouwbare informatievoorziening en goede dienstverlening aan onderwijsinstellingen en onderwijsdeelnemers staat centraal in het dagelijks werk van Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO). Daarnaast is DUO continu bezig met het verbeteren en vernieuwen van de dienstverlening, om te kunnen blijven voldoen aan de steeds hogere eisen die de gebruikers stellen aan de toegankelijkheid, betrouwbaarheid en actualiteit van informatie. Het [Jaarbericht DUO 2013](#) geeft een overzicht van de werkzaamheden en gebeurtenissen die in 2013 hebben plaatsgevonden.

Tegelijkertijd met het beleidsverslag bieden wij u de Kerncijfers OCW aan.

Onderwijs

Lerarenagenda, NOA, bestuurskracht en Inspectie

Leraren maken het onderwijs. Daarom hebben we in de zomer van 2013 een interactief proces georganiseerd met leraren, schoolleiders, opleiders, bestuurders en initiatiefnemers van diverse innovatieve bewegingen om de [Lerarenagenda](#) op te stellen en te presenteren. De Lerarenagenda is leidend in het lerarenbeleid tot en met 2020. Het doel is om de kwaliteit van leraren en daarmee de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren. We hebben ambities geformuleerd op het vlak van de kwaliteit en het opleidingsniveau van leraren en de beroepsgroep, een beter HRM-beleid van scholen, de begeleiding van startende leraren, de kwaliteit en flexibiliteit van lerarenopleidingen en de kwaliteit van de instroom van lerarenopleidingen.

Verder heeft het kabinet op 19 september 2013 een [Nationaal Onderwijsakkoord](#) (NOA) gesloten met de partijen in de Stichting van het Onderwijs. In het NOA zijn belangrijke afspraken gemaakt voor de toekomst van het onderwijs: een extra impuls voor werkgelegenheid en afspraken over modernisering van arbeidsvoorwaarden. Eind 2013 is reeds € 150 miljoen via de lumpsum beschikbaar gesteld voor werkgelegenheid van jonge leraren in het po en vo. Daarnaast zijn er met het onderwijsveld belangrijke afspraken gemaakt over vermindering van de administratieve rompslomp en de werkdruk en over ruimte voor professionele ontwikkeling voor docenten.

Naast goede leraren vereist goed onderwijs ook goed bestuur. Daarom kwamen wij op 19 april 2013 met onze [agenda voor versterking van de bestuurskracht](#) in het onderwijs. We zijn nu in gesprek met de sectoren over aanscherping en naleving van de governance-codes. Bovendien komt er een wettelijke verankering van transparante benoemingsprocedures voor bestuurders en toezichthouders en het recht voor de medezeggenschap om te overleggen met de interne toezichthouder. Verder is, als *ultimum remedium*, de aanwijzingsbevoegdheid van de Minister uitgebreid.

De financiële deskundigheid van besturen in het funderend onderwijs is de afgelopen jaren verbeterd. Wij blijven niettemin samen met de sectorraden investeren om deze verder uit te bouwen, zoals aangegeven in de brief «Evaluatie commissie Vermogensbeheer Onderwijs-instellingen». Onze inspanningen en de resultaten op dit onderwerp kunt u lezen in de beleidsreactie bij het Financieel beeld funderend onderwijs 2012 van 20 december jl.

Voorts werkt de Inspectie van het Onderwijs aan verdere integratie van het kwaliteitstoezicht en het financiële toezicht. In dat kader heeft de Inspectie in het najaar van 2013 pilots uitgevoerd. Inzet is het realiseren van een uitgebreider, geïntegreerd risicomodel met meer vooruitkijkende (financiële) variabelen. De Inspectie heeft in 2013 ook de toezichtmodule «Bestuurlijk handelen» ontwikkeld. Hiermee krijgt het risicogerichte toezicht een extra dimensie. Het toezicht op het bestuurlijk handelen gaat uit van de samenhang op bestuursniveau tussen de kwaliteit van het onderwijs, de personeelskwaliteit en de financiële gezondheid en focust op de effecten van het bestuurlijk handelen voor de leerlingen en studenten. De Inspectie betreft het bestuurlijk handelen in het toezicht als uit de risicoanalyse blijkt dat het bestuurlijk handelen risico's oplevert voor de kwaliteit van het onderwijs. De Inspectie zal het toezicht op het bestuurlijk handelen vastleggen in de bestaande toezichtkaders voor de sectoren.

Funderend onderwijs

Het afgelopen jaar hebben we gewerkt aan de doelstellingen van de bestuursakkoorden PO en VO. Het programma School aan Zet ondersteunt hierbij meer dan 2000 scholen. Scholen worden ondersteund door de middelen die zij ontvangen via de prestatiebox. Ook zijn middelen beschikbaar gesteld om een impuls te geven aan de kwaliteit, professionaliteit en slagkracht van schoolleiders. De Stichting Schoolleidersregister Primair Onderwijs en de VO-academie zijn in 2013 van start gegaan. Zij stellen bekwaamheids- en registratie-eisen voor schoolleiders vast, beheren het schoolleidersregister (geldt thans alleen nog voor PO), verkennen en valideren de opleidingenmarkt voor schoolleiders en stimuleren kennisdeling tussen schoolleiders.

Verder hebben wij onze brief «Ruim baan voor toptalenten in het funderend onderwijs» aan de Tweede Kamer gestuurd. Ter voorbereiding op het plan van aanpak toptalenten dat wij in maart 2014 naar de Tweede Kamer hebben gestuurd, hebben wij van september 2013 tot maart 2014 gesprekken gevoerd met leerlingen, schoolleiders, docenten en ouders en hebben we verschillende *good practices* in het po en vo bezocht in binnen- en buitenland. Begin 2013 hebben we de prediaten Excellente School 2012 uitgereikt: 31 in het primair onderwijs en 22 in het voortgezet onderwijs. Begin 2014 hebben we 76 prediaten Excellente School 2013 uitgereikt. Excellente Scholen worden gestimuleerd hun aanpak en ervaring te delen met andere scholen onder andere via het traject «Scholen leren van elkaar».

Op 3 december 2013 is het wetsvoorstel centrale eindtoets en leerling- en onderwijsvolgsysteem primair onderwijs aangenomen door de Eerste Kamer. Hierdoor leggen alle leerlingen in het basisonderwijs vanaf april 2015 een verplichte eindtoets af. Tegelijkertijd maken we met deze wet het schooladvies belangrijker. Hiermee is de eindtoets hersteld tot waar deze oorspronkelijk voor bedoeld was, namelijk een tweede onafhankelijk gegeven. Tijdens het debat over de onderwijsbegroting hebben wij

aangegeven dat wij in overleg met het onderwijsveld en de Inspectie van het Onderwijs een rijkere set van indicatoren over de kwaliteit van het onderwijs zullen samenstellen. De gemiddelde score op de Cito-eindtoets is in 2013 iets gedaald. Mogelijk valt deze daling te verklaren door de toegenomen deelname aan de toets van zwakkere leerlingen.

Het slaagpercentage in het vo is in 2013 met 1,6% gestegen ten opzichte van 2012. In 2013 is de kernvakkenregel toegevoegd aan de slaag/zakregel in het havo en vwo. Daardoor steeg het gemiddeld cijfer voor het centraal eindexamen Engels in havo/vwo flink. Ook in het vwo steeg het gemiddeld ce-cijfer voor wiskunde. Om het rekenonderwijs een verdere impuls te geven worden er diverse maatregelen genomen, zoals genoemd in het [plan van aanpak](#) dat op 5 november 2013 aan de Tweede Kamer is aangeboden. Vrijwel alle vo-scholen hebben in 2013 meegedaan aan de pilot rekentoets.

Naar aanleiding van de diefstal van examens op de scholengemeenschap Ibn Ghaldoun is in 2013 de examenketen in het VO extern onderzocht. Twee maatregelen zullen voor de examens van 2014 zijn doorgevoerd: de verpakking van de examens wordt verbeterd en de examens worden later op de scholen afgeleverd. Aan de uitvoering van de overige aanbevelingen werken we op dit moment.

De daling van het aantal leerlingen in het po heeft in 2013 doorgezet en zal dat de komende jaren blijven doen. In de [brief «Beleidsvisie leerlingen-daling in primair en voortgezet onderwijs»](#) hebben wij aangegeven welke maatregelen wij nemen om schoolbesturen en alle betrokkenen in positie te brengen de gevolgen van de leerlingendaling met maatwerk aan te pakken. Samenwerkende schoolbesturen zijn gestart om samen met gemeenten, organisaties van kinderopvang, ouders en personeel te zorgen voor goede en toekomstbestendige scholen.

De Inspectie van het Onderwijs constateerde de afgelopen jaren een stagnatie in de ontwikkeling van het burgerschapsonderwijs: er zijn weinig vorderingen in de richting van een geëxpliciteerd curriculum. OCW biedt schoolleiders en leraren hierbij de komende tijd ondersteuning.

Veiligheid op school is een belangrijke voorwaarde voor goed leren. Op 23 maart 2013 heeft de Staatssecretaris daarom zijn [plan van aanpak tegen pesten](#) naar de Tweede Kamer gestuurd. Dit plan van aanpak heeft drie hoofdlijnen: normstelling en bewustwording, toerusting, en een formeel kader. In het plan van aanpak is aangekondigd dat wetgeving wordt ontwikkeld die een schoolbrede en structurele aanpak van pesten verplicht in het funderend onderwijs. Een belangrijk onderdeel daarvan is de verplichting voor scholen om een bewezen effectief anti-pestprogramma te gebruiken. Het Nederlands Jeugdinstituut is gevraagd een commissie van onafhankelijke deskundigen samen te stellen om anti-pestprogramma's te valideren. De Stichting School en Veiligheid inventariseert de lacunes in de curricula van pabo's en lerarenopleidingen en in het bij- en nascholingsaanbod van leraren op dit gebied. Op regionale bijeenkomsten hebben ouders, leerlingen, leraren en schoolleiders met elkaar gesproken over de aanpak van pesten. Een [verdiepende analyse van de monitor sociale veiligheid](#) is op 17 juli 2013 naar de Tweede Kamer gestuurd. De volgende monitor komt eind dit jaar uit. Hierin wordt het onderwerp pesten uitvoerig meegenomen. De Tweede Kamer heeft op 8 juli 2013 de [beleidsreactie op de evaluatie van de klachtenregeling](#) ontvangen. De sectororganisaties gaan schoolbe-

sturen stimuleren om uitvoering van en de communicatie rondom de klachtenregeling op scholen te verbeteren.

Per 1 augustus 2014 treedt het nieuwe stelsel passend onderwijs in werking. In november 2013 is de inrichting van alle 152 samenwerkingsverbanden afgerond. Er blijft nog veel werk te verzetten en begin 2014 zijn verdere stappen gezet. Daarnaast is op 1 augustus 2013 de *Wet kwaliteit (voortgezet) speciaal onderwijs* in werking getreden. Het doel van de wet is een betere doorstroming van (v)so naar vervolgonderwijs, arbeidsmarkt of dagbesteding.

Middelbaar beroepsonderwijs

In het MBO worden onze vakmensen opgeleid voor de arbeidsmarkt. Het kabinet heeft in een *brief* in april 2013 aangegeven op welke wijze het beroepsonderwijs nog beter kan aansluiten bij de vraag van de arbeidsmarkt. Onderdeel van het wetsvoorstel dat in het voorjaar van 2014 aan uw Tweede Kamer is aangeboden, is een verplichte objectieve studiekeuzevoorlichting aan aankomende deelnemers. De stichting Samenwerking Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB) is gestart met een pilot met de studiebijsluiter bij zeven mbo-scholen.

In 2013 is de *Wet doelmatige leerwegen en modernisering bekostiging* aangenomen. In deze wet is een aantal maatregelen uit het Actieplan mbo «*Focus op vakmanschap 2011–2015*» nader uitgewerkt. De wet bevat ook aanpassingen in de bekostiging. De maatregelen rond het verkorten en intensiveren van de opleidingen beogen dat instellingen en studenten beter gaan presteren, uitval wordt tegengegaan en het beroepsonderwijs als geheel aantrekkelijker wordt. De wet geldt voor de opleidingen die starten in het studiejaar 2014–2015. De aangescherpte urennorm voor de opleidingen in de beroepsbegeleidende leerweg geldt al voor het studiejaar 2013–2014. De modernisering van de bekostiging is nader uitgewerkt in het Uitvoeringsbesluit WEB. Beoogd wordt dat het besluit per 1 augustus 2014 in werking treedt. De nieuwe berekeningswijze wordt voor het eerst toegepast voor de bekostiging van het kalenderjaar 2015.

In het regeerakkoord heeft het kabinet € 250 miljoen gereserveerd voor kwaliteitsafspraken in het mbo. In overleg met mbo-raad, mbo-besturen, docenten, JOB en andere belanghebbenden hebben we de uitwerking in hoofdlijnen ontwikkeld. De opbrengst daarvan heeft u ontvangen in de *brief* aan de Tweede Kamer van 16 december 2013. De kwaliteitsafspraken gaan over professionalisering, studiesucces, kwaliteit BPV, vsv (lopend arrangement) en het in beeld brengen van de mate van succes van mbo-gediplomeerden. We voorzien in resultaatbeloning bij studiesucces en kwaliteit BPV. Behoud van topprestaties wordt ook beloofd.

Tussen oktober 2013 en januari 2014 heeft de mbo-tour plaatsgevonden. Tijdens de tour heeft OCW gesproken met betrokken partijen aan de hand van de discussienotitie «*Een toekomstbestendig mbo*». Doel van deze tour is om antwoord te krijgen op de vraag of het beroepsonderwijs met het Actieplan en de aanscherpingen uit het regeerakkoord klaar is voor de toekomst. In februari 2014 is het reisverslag van de mbo-tour gedeeld met het veld.

De Raad van Toezicht van Amarantis Onderwijsgroep heeft besloten om Amarantis per 1 oktober 2013 te ontbinden. In oktober 2013 is aan Amarantis een tweede en derde tranche subsidie verstrekt voor in totaal € 4,3 miljoen ten behoeve van defusie- en saneringsproces. De twee

laatste subsidieaanvragen liggen nog ter beoordeling voor. Het totaal van subsidieaanvragen blijft ruim onder het maximumbedrag van € 18 miljoen.

Goed nieuws is dat het aantal voortijdig schoolverlaters in het schooljaar 2012/2013 fors is gedaald naar 27.950. Deze daling komt deels door de aangescherpte meetsystematiek. Maar het is ook voor een groot deel het gevolg van gezamenlijke inspanningen van scholen, gemeenten en andere ketenpartners. In 2013 is een pilot gestart om te onderzoeken of de succesvolle aanpak ook een bijdrage kan leveren aan een betere aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt en het terugdringen van de jeugdwerkloosheid. Sinds 1 april neemt OCW bovendien deel aan SterkTeam dat voor de duur van twee jaar is ingesteld om de jeugdwerkloosheid te bestrijden.

Op 13 mei 2013 heeft het kabinet met bestuurders uit het onderwijs en het bedrijfsleven het Techniekpact ondertekend. Doel is om de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt in de technieksector te verbeteren en daarmee het tekort aan technisch personeel terug te dringen.

Ten slotte hebben we met SBB en de kenniscentra overeenstemming bereikt over het overhevelen van de wettelijke taken van de kenniscentra naar SBB. Het wetsvoorstel om de overheveling van de taken te regelen wordt voorbereid. Het streven is dit wetsvoorstel in 2015 in werking te laten treden. Wij hebben hierover op 16 december 2013 een [brief](#) naar de Tweede Kamer gestuurd. Met SBB en de kenniscentra zal de komende tijd het transitietraject 2014–2015 worden voorbereid. Voorts is in 2013 de Afdrachtvermindering onderwijs (AV Onderwijs) omgevormd tot de subsidieregeling praktijkleren, bedoeld om leerwerkplekken te stimuleren.

Hoger onderwijs

In 2013 is de uitvoering van de prestatieafspraken uit 2012 door de hogescholen en universiteiten ter hand genomen. Alle in het kader van de prestatieafspraken toegekende Centres of Expertise hebben een serieuze start gemaakt. De Minister heeft met de VSNU en Vereniging Hogescholen afgesproken dat de instellingen in 2014 (bij de mid-term review van de prestatieafspraken) kunnen aangeven in hoeverre de sinds 2012 veranderde randvoorwaarden van invloed zijn op de realisatie van de afgesproken ambities. Met de Open Universiteit is in 2013 een prestatieafpraak gemaakt.

De wet [Kwaliteit in Verscheidenheid](#) bevat de aanpassing van wetgeving die nodig is om het hoger onderwijs toekomstbestendig te maken en meer kwaliteit te realiseren. De wet komt voort uit beleidsvoornemens uit de Strategische Agenda Hoger Onderwijs, Onderzoek en Wetenschap en het regeerakkoord. Daarnaast zijn er hoofdlijnenakkoorden met VSNU, (toen nog) HBO-raad en NRTO gesloten. Doel is om het hoger onderwijsstelsel excellent, toegankelijk en meer toekomstgericht te maken.

De wet is er met name op gericht de student de juiste opleiding te laten kiezen. Het bevat nieuwe regels voor aanmelding en studiekeuze. Centrale loting komt op termijn te vervallen. Ook de doorstroommaster wordt afgeschaft. We nemen maatregelen die de definitieve invoering van de Associate degree mogelijk maken. Ook wordt geregeld dat een hogeschool kan besluiten binnen een hbo-bacheloropleiding een driejarig traject voor vwo'ers in te richten. Daarnaast nemen we maatregelen om ervoor te zorgen dat de naam van een opleiding en de bij een

hbo-opleiding behorende titulatuur transparant is. Verder wordt het verbreden van opleidingen gefaciliteerd. Ten slotte bevat de wet een meer uitgewerkte regeling voor de zogenaamde schakelprogramma's dan de wet nu biedt. Met de inwerkingtreding per 1 september 2013 is voldaan aan een belangrijke afspraak in de hoofdlijnenakkoorden. Op 3 december 2013 is verder de **Wet versterking kwaliteitswaarborgen hoger onderwijs** aangenomen in de Eerste Kamer.

Studiefinanciering

Het regeerakkoord Rutte-II bevat de afspraak tot invoering van een sociaal leenstelsel in het hoger beroeps- en universitair onderwijs in de bachelor- en masterfase. De basisbeurs komt daarmee te vervallen. Om de toegankelijkheid van het hoger onderwijs te garanderen, blijft de aanvullende beurs behouden. De voorgestelde maatregelen in het stelsel van studiefinanciering zijn noodzakelijk om substantiële investeringen in de kwaliteit van het onderwijs en aan onderwijs gerelateerd onderzoek mogelijk te maken, in het bijzonder bij het hoger onderwijs.

In 2013 is in een **hoofdlijnenbrief** aan de Tweede Kamer toegelicht op welke wijze het kabinet het sociaal leenstelsel zal invoeren. Vervolgens is ingezet op aparte invoering in respectievelijk de bachelor- en masterfase. Het **wetsvoorstel voor de masterfase** is echter in de Tweede Kamer aangehouden in afwachting van een nieuw, integraal voorstel voor een sociaal leenstelsel dat, in afwijking van het regeerakkoord, op 1 september 2015 van kracht zal worden in de bachelor- en masterfase, voor nieuwe bachelor- en nieuwe masterstudenten.

Om een verantwoorde invoering van het sociaal leenstelsel te garanderen, hebben we in de aanloop naar de hoofdlijnenbrief en het wetsvoorstel diverse onderzoeken laten uitvoeren, die onder andere kijken naar gedrags- en deelname-effecten en gevolgen voor de toegankelijkheid van het hoger onderwijs. Deze onderzoeken laten zien dat eventuele effecten ten gevolge van invoering van een sociaal leenstelsel van geringe en bovendien slechts tijdelijke aard zijn en de toegankelijkheid van het onderwijs niet in gevaar brengen.

Wetenschap

Het algemene doel van ons onderzoeks- en wetenschapsbeleid is het scheppen van een internationaal concurrerende onderzoeksomgeving die onderzoekers uitdaagt tot optimale wetenschappelijke prestaties en die goed aansluit op maatschappelijke behoeften. Al jaren behoort Nederland tot de mondiale top 5 op basis van citatiescores. Dat betekent dat de kwaliteit van het onderzoek onverminderd hoog blijft en we ons blijven meten met de internationale top.

In juni 2013 is de **brief «Spelregels voor privaat-publieke samenwerking bij programmering en uitvoering van fundamenteel en toegepast onderzoek»** naar de Tweede Kamer gestuurd. Hiermee is een stap gezet naar effectieve en transparante samenwerking tussen bedrijfsleven, overheid en onderzoeksinstituten. Binnen de bijdrage aan NWO in de topsectoren wordt onderscheid gemaakt tussen privaat-publiek gefinancierd onderzoek (PPS), privaat-publiek geprogrammeerd onderzoek waarvoor geen private medefinanciering nodig is en vrij op de topsectoren gericht onderzoek. En in alle gevallen is de eis dat de wetenschap aan het excellentieniveau van NWO blijft voldoen. In deze spelregels zijn heldere afspraken gemaakt over intellectueel eigendom (IE); hiermee is

meer eenheid aangebracht en wordt bijgedragen aan een laagdrempelig stelsel van IE in publiek-private samenwerking.

Op 2 oktober 2013 heeft NWO als een van de betrokken organisaties het Nederlandse Kennis- en Innovatiecontract voor 2014 en 2015 getekend. Met het Kennis- en Innovatiecontract onderschrijven overheid, bedrijfsleven en kennisorganisaties de inhoudelijke ambities voor de topsectoren met als doel het Nederlandse kennis- en innovatiesysteem te versterken.

In de brief aan de Tweede Kamer van 15 november 2013 presenteerden wij onze visie op de verdere ontwikkeling van open access van wetenschappelijke publicaties. Het uitgangspunt is dat resultaten van publiek en privaat-publiek gefinancierd onderzoek altijd vrij beschikbaar moeten zijn. Open Access bevordert de uitwisseling en circulatie van kennis, wat bijdraagt aan het onderzoekend en innoverend vermogen van Nederland. Doel is om binnen tien jaar, dus per 2024, de volledige omslag naar open access Golden road te realiseren.

Cultuur

In 2013 hebben we stappen gezet om een bloeiend cultureel klimaat te behouden en te ondersteunen. Zo is in januari 2013 de periode 2013–2016 voor de basisinfrastructuur van start gegaan. Daarnaast werd een volgende slag gemaakt naar het toekomstig cultuurbeleid. De visiebrief *Cultuur Beweegt* en de *Museumbrief* «Samen werken, samen sterker» zijn agenderend voor de huidige en de volgende cultuurperiode.

De *Museumbrief* gaat in op het toekomstige beleid ten aanzien van het museale stelsel. Kernpunten zijn het stimuleren van de samenwerking tussen musea, behoud van kwaliteit en toegankelijkheid van de collectie. In 2013 is aan het Mondriaan Fonds ten behoeve van de Deelregeling Samenwerking musea voor een periode van vier jaar € 8 miljoen toegekend. Deze deelregeling heeft als doel de samenwerking tussen musea onderling en tussen musea en andere maatschappelijke partners te stimuleren. In de beleidsbrief staan de terreinen genoemd waarop de rijksoverheid deze samenwerking wil stimuleren. Het gaat om educatie, vergroten van de zichtbaarheid van collecties, het bereiken van nieuw publiek, wetenschappelijke taken en samenwerking met het doel om beter gebruik te maken van digitale mogelijkheden.

Alle kinderen en jongeren, ongeacht hun achtergrond of beperking, moeten goed cultuuronderwijs krijgen. Daarbij is het van belang dat het cultuuronderwijs is ingebed in de onderwijsvisie van scholen. Het cultuuronderwijs is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van schoolbesturen en hun scholen, culturele instellingen en overheden. Landelijke, regionale en lokale ontwikkelingen hebben grote invloed op elkaar. Dat maakt het belangrijk om vanuit een gedeeld kader te werken. Daarom zijn in het *Bestuurlijk kader Cultuur en Onderwijs*, ondertekend door ons, de PO-Raad, de gemeenten en provincies de inspanningen voor een langere periode vastgelegd. Voor het behoud van de Cultuurkaart, een uniek instrument dat er daadwerkelijk in slaagt om leerlingen in contact te brengen met cultuur, zijn voor een periode van 10 jaar middelen gereserveerd.

Daarnaast hebben we in het kader van de Begrotingsafspraken 2014 € 20 miljoen uit de ruimte voor lastenverlichting bedrijven beschikbaar gesteld om een stimuleringsregeling voor de Nederlandse filmindustrie te bekostigen. Deze filmspecifieke stimuleringsmaatregel is bedoeld om een

positieve bijdrage te leveren aan het productieklimaat voor films in Nederland.

Ten slotte heeft het Nationaal Archief in 2013 de eerste € 3 miljoen ontvangen voor de uitvoering van de Digitale Taken Rijksarchieven. Deze bijdrage maakt onderdeel uit van het bedrag van € 28 miljoen dat incidenteel is toegekend voor deze structurele taak. In 2013 is een start gemaakt met de versterking en uitbreiding van de digitale infrastructuur die noodzakelijk is om het digitale archief ook in de toekomst duurzaam toegankelijk te houden.

Media

Media hebben een grote maatschappelijke impact. Wij zetten daarom in op het waarborgen van een onafhankelijk, gevarieerd en hoogwaardig publiek media-aanbod. Onder invloed van digitalisering en convergentie verandert het medialandschap echter snel en ingrijpend. Samen met de ombuigingen vraagt dat om een verdere modernisering van het omroepbestel.

Daarom is de Raad voor Cultuur gevraagd een toekomstverkenning uit te voeren. De Raad is daarmee medio 2013 begonnen. Tevens is een visiebrief over pers en journalistiek naar de Tweede Kamer gestuurd en is door de Boston Consulting Group (BCG) onderzoek gedaan naar de mogelijkheden om de eigen inkomsten van de publieke omroep te verhogen. Tenslotte is een drietal **wetswijzigingen** doorgevoerd waarmee concreet uitvoering is gegeven aan het regeerakkoord en aan maatregelen van het vorige kabinet.

Een van die wetswijzigingen regelt de fusies van omroepen waardoor het bestel als geheel compacter en slagvaardiger wordt. De wetswijziging regelt ook de wijze waarop de stapsgewijze verlaging van het mediabudget van het kabinet Rutte I, vanaf 2013 wordt ingevuld. De fusies zijn een belangrijke voorwaarde voor het realiseren van deze bezuinigingen. Met ingang van de nieuwe concessieperiode (2016 – 2021) bestaat de publieke omroep uit maximaal 8 organisaties (in plaats van de huidige 21). De afronding van de wetswijziging in 2013 was noodzakelijk omdat de erkenningsprocedure voor de nieuwe concessieperiode, start per 1 januari 2014.

De tweede wijziging van de Mediawet heeft betrekking op de verlaging van de rijksmediabijdrage met € 50 miljoen en de overheveling van het budget voor de bekostiging van de regionale omroepen van het provinciefonds naar de mediabegroting met € 143,5 miljoen. Beide maatregelen staan in het regeerakkoord. De (financiële) verantwoordelijkheid voor de regionale omroepen is daarmee overgeheveld van de provincies naar het Rijk. De centrale aansturing door het Rijk is een belangrijke voorwaarde om verdere stappen te kunnen nemen in het proces van samenwerking en integratie van taken met de landelijke publieke omroep. Als gevolg van de verlaging van het mediabudget worden onder andere de levensbeschouwelijke omroepen en het Mediafonds opgeheven. Het type programmering dat deze partijen verzorgden blijft een taak van de publieke omroep als geheel. Ook wordt in de komende jaren een efficiëncytaakstelling op het budget voor de regionale omroepen gerealiseerd.

Tenslotte zijn ook distributiebepalingen van de Mediawet gewijzigd. Met de wetswijziging wordt vastgelegd dat het digitale standaardpakket niet kleiner mag zijn dan 30 televisiezenders. Ook worden de «programma-

raden» die adviseerden over het analoge televisiepakket, afgeschaft. De nieuwe bepalingen zijn van toepassing op alle pakketaanbieders, of deze nu via glas, koper, satelliet, ether of kabel uitzenden. De Mediawet sluit daarmee beter aan bij de huidige technische en economische realiteit en is techniekneutraal geworden.

Emancipatie

In 2013 is in de [Hoofdlijnenbrief Emancipatiebeleid 2013–2016](#) vastgelegd, op welke speerpunten het emancipatiebeleid zich in deze periode gaat richten en welke maatregelen daarvoor ingezet worden.

We zetten in op het versterken van economische zelfstandigheid en financiële zelfredzaamheid van vrouwen, ook in tijden van economisch crisis. We willen mannen én vrouwen hun talenten laten benutten. Belangrijke thema's daarbij zijn ongelijkheid tussen mannen en vrouwen bij de verdeling van arbeid en zorg en gelijk loon. Op de Arbeid en Zorg-top met de ministers van SZW, VWS en OCW van 18 november 2013 zijn voorstellen en afspraken gemaakt over het brede thema combinatie van arbeid en zorg. Aansluitend zijn bij de Kracht bijeenkomst met uitreiking van de Joke Smit-prijs 2013 verdere doelstellingen geformuleerd voor de ambitieuze aanpak voor economische zelfstandigheid van vrouwen voor 2014 en 2015.

Het emancipatiebeleid richt zich daarnaast op de opleidingskeuze van allochtone jongens en de keuze van meisjes voor bèta- en techniekopleidingen.

De overheid moet borg staan voor een veilige samenleving. Emancipatiebeleid richt zich daarom onder andere op preventie van intergenerationeel geweld, bespreekbaar maken en sociale acceptatie van LHBT's in migrantengemeenschappen en deskundigheidsbevordering in het onderwijs. In samenwerking met SZW is OCW gestart met een aanpak voor bespreekbaarheid en sociale acceptatie van LHBT's uit etnische kringen. De aanpak wordt de komende drie jaar via de vier grote steden verder uitgerold.

Verder is een actieve internationale inzet noodzakelijk, zeker vanwege het opkomend conservatisme en fundamentalisme binnen orthodox-religieuze landen en kringen. In 2013 heeft OCW de eerste grote internationale IDAHO (International Forum against Homophobia) conferentie gehouden. OCW heeft samen met tien andere landen aandacht gevraagd voor homofobie én een oproep aan de Europese Commissie gedaan hier maatregelen tegen te nemen. Verschillende LHBT-organisaties zijn met elkaar in contact gekomen en hebben kennis en ervaringen voor verbetering van sociale acceptatie van LHBT's kunnen uitwisselen.

In 2013 is ten slotte gestart met de alliantie Gender en Gezondheid om te zorgen dat de gezondheidszorg meer aandacht gaat besteden aan verschillen tussen vrouwen en mannen.

Monitor streefdoelen

Streefdoelen	Basiswaarde	Realisatiewaarde 2012	Realisatiewaarde 2013	Streefwaarde	Bron
Box 1 Onderwijs					
1. Gemiddelde score basisvakken					
a) gemiddelde score CITO-eindtoets omhoog (Primair onderwijs)	535,4 (2010)	535,5.	535,0 (2013)	537 (2015) ¹	CITO- Jaarlijks Peilingsonderzoek van het Onderwijsniveau (2009, 2010, 2011, 2012)
b) gemiddelde taalvaardigheidsscores in groep 8 van het baso hoger dan 250 (Primair onderwijs)	Woordenschat 251 / Spelling 252 / Begrijpend lezen 257 (2011)	n.v.t.	Woordenschat 252 / Spelling 256 / Begrijpend lezen 253 (2012)	>250	CITO- Jaarlijks Peilingsonderzoek van het Onderwijsniveau (2009, 2010, 2011, 2012)
c) gemiddelde rekenvaardigheidsscores in groep 8 van het baso hoger dan 250 (Primair onderwijs)	Getallen en bewerkingen 252/ Breuken en procenten en verhoudingen 253/ Meten en meetkunde en tijd en geld 254 (2011)	n.v.t.	Getallen en bewerkingen 255/ Breuken en procenten en verhoudingen 257/ Meten en meetkunde en tijd en geld 256 (2012)	>250	CITO- Jaarlijks Peilingsonderzoek van het Onderwijsniveau (2009, 2010, 2011, 2012)
d) gemiddelde PISA-score wiskunde (Voortgezet onderwijs)	526 (2009)	523	Nieuwe data eind 2014 beschikbaar	536 (2015), 541 (2018)	Programme for international student assessment (PISA), OESO
e) gemiddelde PISA-score lezen (Voortgezet onderwijs)	508 (2009)	511	Nieuwe data eind 2014 beschikbaar	516 (2015), 520 (2018)	Programme for international student assessment (PISA), OESO
f) Gemiddelde PISA-score science (Voortgezet onderwijs)	522 (2009)	522	Nieuwe data eind 2014 beschikbaar	526 (2015), 528 (2018)	Programme for international student assessment (PISA), OESO
2. Excellente leerlingen en studenten					
a) po: de grensscore voor de beste 20% van de leerlingen stijgt naar 545 in 2015	543/544 (2010)	543/544 (2012)	543/544 (2013)	545 (2015)	CITO, jaarlijkse eindtoets
b) vo: gemiddelde eindexamencijfers (CE+SE) van de 20% best presterende vwo-leerlingen van 7,6 in 2010 naar 7,8 in 2015	7,5 (2010)	7,5 (2011/2012)	7, 67 (2012, 2013)	7,8 (2015)	Bestuursakkoord VO-Raad – OCW 2012; cijfers worden verstrekt door DUO
3. Verhogen percentage deelnemers per mbo niveau dat de opleiding succesvol afrondt					
Percentage mbo-deelnemers per niveau dat met diploma de instelling verlaat, jaarsultaat per niveau, 1, 2, 3, 4	niveau 1: 66% / niveau 2: 62% / niveau 3: 63% / niveau 4: 65%	niveau 1: 71% / niveau 2: 71% / niveau 3: 67% / niveau 4: 70%	Nieuwe data juni 2014 beschikbaar	70% (2015) alle niveau's	Benchmark MBO Raad
4. Verhogen rendement					
a) Het aantal nieuwe vsv'ers per kalender jaar (nationale indicator)	41.800 (2009)	36.560 (2012)	27.950 (2013)	35.000 (2012), 25.000 (2016)	Kamerstuk 26 695, nr. 44

Streefdoelen	Basiswaarde	Realisatiewaarde 2012	Realisatiewaarde 2013	Streefwaarde	Bron
b) Verhogen rendement, verminderen studiewisseling en uitval ho conform prestatieafspraken 2012 met universiteiten & hogescholen	Hogescholen: Verminderen studie-uitval (cohort 2010: 28,0% in 2011)/ Verminderen switch (cohort 2010: 9,0% in 2011)/ Verhogen rendement n+1 (cohort 2006; 65,7% in 2011), Universiteiten: Verminderen studie-uitval (cohort 2010: 18,9% in 2011)/ Verminderen switch (cohort 2010: 9,0% in 2011)/ Verhogen rendement n+1 (cohort 2007; 60,9% in 2011)	0	Hogescholen: Verminderen studie-uitval (cohort 2012: 28,7% in 2013)/ Verminderen switch (cohort 2012: 9,9% in 2013)/ Verhogen rendement n+1 (cohort 2008; 62,8% in 2013), Universiteiten: Verminderen studie-uitval (cohort 2012: 17,6% in 2012)/ Verminderen switch (cohort 2012: 8,8% in 2013)/ Verhogen rendement n+1 (cohort 2009; 68,3% in 2013)	0	1 cijfer ho
5. Percentage opbrengstgerichte scholen					
a) In po het percentage po-scholen dat opbrengstgericht werkt van 30% naar 60% in 2015 en naar 90% in 2018	25% (bao) (2010/2011) Alle indicatoren voldoende	28% (bao) (2011/2012)	26% (bao) (2012/2013)	60% (2015), 90% (2018)	Inspectie van het Onderwijs
b) In vo het aantal vo-scholen dat opbrengstgericht werkt naar minstens 50% in 2015 en naar 90% in 2018	0	28%	25%	50% (2015), 90% (2018)	Inspectie van het Onderwijs
c) In het (v)so naar minstens 25% in 2012, minstens 50% in 2015 en minstens 75% in 2018	0	0	Geen harde cijfers beschikbaar. Aandeel is wel stijgend	25% (2012), 50% (2015), 75% (2018)	Inspectie van het Onderwijs
6. Intensivering onderwijstijd					
a) Uitbreiding van het aanbod van vve, schakelklassen en zomerscholen aan kinderen met risico op taalachterstand	Aanbod VVE 35680 (2011)/ Schakelklassen 525 (2011)/ Zomerscholen 30 (2011)	n.v.t.	Niet beschikbaar		In 2011 opgave gemeenten. In 2012 en 2013 geen meting

Streefdoelen	Basiswaarde	Realisatiewaarde 2012	Realisatiewaarde 2013	Streefwaarde	Bron
7. Onderpresterende scholen / opleidingen					
a) In po reductie van het aantal zeer zwakke scholen	zeer zwakke scholen 69/ taal en rekenzwakke scholen 238 (2010)	zeer zwakke scholen 22/ taal en rekenzwakke scholen 188	zeer zwakke scholen 16/ taal- en rekenzwakke scholen 158	zeer zwakke scholen 35/ taal en rekenzwakke scholen 199 (2015)	Inspectie van het Onderwijs
b) In (vso) verder reductie van het aantal (zeer) zwakke onderwijskundige eenheden	9 (2011)	6	6	5	Inspectie van het Onderwijs
c) In vo geen stijging van het aantal (zeer) zwakke scholen	0	Zwakke scholen: 9,4% Zeer zwakke scholen: 0,9%	Zwakke scholen: 9,5% Zeer zwakke scholen: 0,6%	5	Inspectie van het Onderwijs
d) In het mbo geen stijging van het aantal (zeer) zwakke opleidingen	311 zwak (2010)/ 34 zeer zwak (2010)	Zwak: 14 Zeer zwak: 5 (2012)	Zwak: 16 Zeer zwak: 5 (2013)	Zwak: 14 Zeer zwak: 5 (2012))	Inspectie van het Onderwijs
8. Aantal leraren, docenten dat over een master- of PhD-graad beschikt					
a) hbo: percentage op master- of PhD-niveau opgeleide leraren/ docenten bedraagt 80% in 2016 (in 2009 63%)	0	66,2% waarvan 6,4% PhD (2011)	Nieuwe gegevens beschikbaar in de loop van 2014	80% (2016)	«Kwaliteit in verscheidenheid» – Strategische Agenda Hoger Onderwijs, Onderzoek en Wetenschap, 2011. De indicator is gebaseerd op het Personeels- en Mobiliteitsonderzoek (POMO) van het Ministerie van Binnenlandse Zaken
9. Bekwame leraren en schoolleiders					
a) In 2016 voldoen alle leraren in po en vo aan de bekwaamheidseisen op de onderdelen « afstemmen op verschillen en opbrengst gericht werken» (indicatoren van de Inspectie van het Onderwijs).	0	0	Percentage scholen waar de leraren aan de volgende normen voldoen: afstemmen op verschillen: 57% (bao) opbrengstgericht werken: 56% (bao)	100%	Inspectie van het Onderwijs
b) In 2016 voldoen alle schoolleiders po, vo en teamleiding/ middenmanagement in het mbo aan de dan geldende bekwaamheids eisen	0	0	Nog geen gegevens beschikbaar	100%	Inspectie van het Onderwijs

Streefdoelen	Basiswaarde	Realisatiewaarde 2012	Realisatiewaarde 2013	Streefwaarde	Bron
<p>10. Geregistreerde leraren In 2014 is 40% van de leraren in po, vo en mbo die voldoen aan de bekwaamheidseisen opgenomen in het register vr leraren</p>	0	0	3% (2012)	40% (2012), 100% (2018)	CIBG, agentschap van het Ministerie van VWS
<p>12. Percentage opleidingen met voldoende examenkwaliteit in het mbo In 2012 is het percentage opleidingen mbo met voldoende examenkwaliteit 85% (2012; 63%)</p>	63% (2009)	51% (2012)	49% (2013)	85% (2012)	Inspectie van het Onderwijs
<p>13. Tevredenheid studenten, docenten en bedrijfsleven</p>					
<p>a) Van mbo-studenten rapportcijfer opleiding</p>	6,9 (2010)	06,9 (2012)	De JOB-monitor wordt nu uitgevoerd en zal pas na de zomervakantie resultaten opleveren. Nog in ontwikkeling	7,0 (2014)	JOB-monitor
<p>b) van mbo-docenten over organisatie/begeleiding studie: indicator wordt nog ontwikkeld</p>	0	0	Nog in ontwikkeling	0	MBO Raad
<p>c) van bedrijfsleven over mbo onderwijs/mbo-afgestudeerden: indicator wordt nog ontwikkeld</p>	0	0	Nog in ontwikkeling	0	SBB
<p>d) van hbo-studenten; 65,6% scoort 4 of 5 op algemene tevredenheid</p>	0	65,6% (2011)	68,3% (2013)	4 of 5 op algemene tevredenheid 4 of 5 op algemene tevredenheid	NSE (Nationale Studentenenquête)
<p>e) van wo-studenten: 80,1% scoort 4 of 5 op algemene studenttevredenheid</p>	0	80,1% (2011)	80,1% (2013)	4 of 5 op algemene tevredenheid 4 of 5 op algemene tevredenheid	NSE (Nationale Studentenenquête)

Streefdoelen	Basiswaarde	Realisatiewaarde 2012	Realisatiewaarde 2013	Streefwaarde	Bron
Box 2 Wetenschap					
1. Mondiale top-5 positie op basis van citatiescores	Positie 4 (data 2005–2008)	Positie 3 (data 2007–2010)	Positie 3 (data 2008–2011)	Behorende tot de Top-5	De indicator is gebaseerd op een door externe instituten uitgevoerde en door OCW gefinancierde dataverzameling. Het CWTS onderhoudt hiervan een database, waaruit de indicator is ontwikkeld. Tot en met 2009 via opdrachtverlening aan NOWT/CWTS, vanaf 2011 via opdrachtverlening aan Dialogic-NOWT/CWTS, middels de tweejaarlijkse rapporten «Wetenschaps- en Technologie- Indicatoren». De gegevens in de begroting 2011 zijn gebaseerd op het NOWT-rapport 2010 (januari 2010). – Dialogic/NIFU voor de realisatiewaarde 2009. Vanaf 2011 verzamelen Dialogic en NIFU, in samenwerking met het CWTS, wetenschaps-, technologie- en innovatie-indicatoren, in opdracht van OCW en hebben hiervoor een website (www.wti2.nl) ontwikkeld om de indicatoren te publiceren. Het gegeven moet komen uit het jaarverslag van NWO
2. Inzet middelen NWO voor economische topsectoren/grand challenges cf. Strategische Agenda HO, OWB	n.v.t.	313 miljoen (2013/2013)	nvb	Maximaal 275 miljoen (2015)	
3. Versterken privaat-publieke samenwerking in kader topsectoraanpak; streefwaarde nog uit te werken	Nog niet uitgewerkt	Nog niet uitgewerkt	Nog niet uitgewerkt	Nog niet uitgewerkt	Voor deze indicator wordt verwezen naar de indicatoren die zijn opgenomen in de begroting van Economische zaken
Box 3 Cultuur en media					
1. Percentage cultuurproducerende instellingen in de BIS dat voldoet aan de eigen inkomstnorm van minimaal 17,5%	85% (2009)	84%	Jaarrekeningen pas beschikbaar na 1 april	100% (2013)	Jaarrekeningen gesubsidieerde instellingen
2. Bezoeken aan door OCW gesubsidieerde podiumkunsten (incl. buitenland)	4,1 miljoen (2009)	4,4 miljoen	Jaarrekeningen pas beschikbaar na 1 april	4,2 miljoen (2012)	Jaarrekeningen gesubsidieerde instellingen
3. Aantal bezoeken rijksgesubsidieerde musea	5,7 miljoen (2009)	6,5 miljoen	Jaarrekeningen pas beschikbaar na 1 april	6 miljoen (2012)	Jaarverantwoording van rijksgesubsidieerde musea.

Streefdoelen	Basiswaarde	Realisatiewaarde 2012	Realisatiewaarde 2013	Streefwaarde	Bron
4. Aantal monumenten met een restauratieachterstand	17%	010%	10%		Onderzoek PRC Bouwcentrum (2001, nulmeting); Rapport PRC Bouwcentrum: «Effectmeting middelen inzake restauratie van rijksmonumenten» (2005) (bijwerking gegevens 2001); Rapport PRC Bouwcentrum: «Rapportage onderzoek naar de restauratieachterstand bij rijksmonumenten» (2006) NPO/ Dienst Kijk en Luisteronderzoek Stichting Kijkonderzoek
5. Bereik landelijke publieke televisie	85% (2003)	84,3% (2012)	82,5% (2013)	85% (2015)	
6. Onderscheidende programmering publieke televisie	77% (2006)	79% (2012)	81% (2013)	70% (2015)	
7. Bekendheid Kijkwijzer	79% (2006)	97% (2012)	97% (2013)	minimaal 95% in 2015	Het onderzoek wordt uitgevoerd door Intomart Gfk in opdracht van het Nederlands Instituut voor Classificatie van Audiovisuele Media (NICAM)
Box 4 Emancipatie					
1. Sociale acceptatie van homoseksuelen onder de bevolking	91% (2010)	0	93% (2013)	≥ 91% (2015)	SCP monitoring van sociale acceptatie van homoseksuelen in Nederland
Verschillen DJV 2013 t.o.v. Begroting 2013					
Box 1: Onderwijs					
11. Deelname eindtoets basisonderwijs: Vanaf voorjaar 2013 leggen alle leerlingen in het basisonderwijs de verplichte eindtoets af.					Reden De realisatie is niet van toepassing, omdat de wet pas eind 2013 in de EK is aangenomen.
4. Valorisatie versterken; streefwaarde is 2,5% van de publieke onderzoeksmiddelen in 2016					Het streven valorisatie te versterken door in 2016 2,5% van de publieke onderzoeksmiddelen aan valorisatie te besteden heeft in de loop van 2012 een invulling gekregen, waarbij de valorisatieoelinden, met name die gericht op de versterking van de nationale en regionale infrastructuur, worden ingebed in het topsectorenbeleid en de prestatieafspraken hoger onderwijs en wetenschap. Hiermee komt deze indicator te vervallen.

Streefdoelen	Basiswaarde	Realisatiewaarde 2012	Realisatiewaarde 2013	Streefwaarde	Bron
<p>Box 4 Emancipatie Aantal scholen met gay-straight alliantie verdubbeld; van 150 (2011) naar 300 (2014)</p> <p>Aantal gemeenten dat een actief homo-emancipatiebeleid voert</p>					Doel is al bereikt en in de volgende fase gaat het niet meer om verdere groei van het aantal GSA's op scholen, maar om meer evidence based maken van de aanpak (via RIVM), dat is niet in een streefdoel te vatten. De reden voor schrappen, is dat de indicatoren inmiddels zijn gehaald

¹ In overleg met het onderwijsveld en de Inspectie van het Onderwijs zal een rijkere set van indicatoren over de kwaliteit van het onderwijs samengesteld worden.

Beleidsdoorlichtingen

Realisatie beleidsdoorlichtingen				
Artikel	Realisatie			Toelichting
	2011	2012	2013	
Artikel 4 Beleidsdoorlichting Leren & Werken Voortijdig Schoolverlaten	√			Kamerstuk 30 012, nr. 36 Deze doorlichting is komen te vervallen. Dit is in 2012 aan de Tweede Kamer gemeld.
Artikel 9 Beleidsdoorlichting Actieplan LeerKracht			√	Kamerstuk 27 923, nr. 45 In de begroting 2013 was opgenomen dat beleidsdoorlichting van het Actieplan Leraren in 2012 zou worden afgerond. Dit is echter in 2013 afgerond om twee redenen. Ten eerste vond in november 2012 een kabinetwisseling plaats. En ten tweede werd pas laat bekend dat de beleidsdoorlichting ook langs de ministerraad moest.
Artikel 14 Waarborgen aanbod en participatie Cultuur Artikel 16 Voldoende toegerust onderzoek- stelsel	√			Kamerstuk 31 511, nr. 8 Deze doorlichting is komen te vervallen i.v.m. de IBO wetenschappelijk onderzoek welke in 2014 wordt afgerond.

Informatie over de beleidsdoorlichtingen OCW in 2014 en 2015:

Tijdens het begrotingsonderzoek OCW 2014 op 29 oktober 2013 is toegezegd de Tweede Kamer nader te informeren over de op hand zijnde beleidsdoorlichtingen van OCW in 2014 en 2015. In het afgelopen jaar zijn de voorbereidingen getroffen voor deze beleidsdoorlichtingen. Hierbij gaat OCW uit van de criteria van de Regeling Periodiek evaluatieonderzoek(RPE):

- Beleidsdoorlichtingen moeten worden uitgevoerd door een onafhankelijke derde of voorzien van een extern oordeel. OCW heeft er voor gekozen om de beleidsdoorlichtingen te laten uitvoeren door de Auditdienst Rijk.
- Een beleidsdoorlichting richt zich op zowel de doeltreffendheid als de doelmatigheid van het beleid.

OCW gaat uit van de speerpunten van de beleidsagenda in de begroting, namelijk:

Onderwijs

1. Prestaties van leerlingen en studenten omhoog.
2. Scholen en instellingen met een ambitieus leerklimaat.
3. Goed opgeleide en professionele leraren, docenten en schoolleiders.
4. Scholen en instellingen maken resultaten inzichtelijk en worden aangesproken op hun prestaties, waarvoor door de overheid heldere normen zijn geformuleerd.
5. Doelmatigheid en focus op het onderwijs.

Beleidsverslag

Wetenschap

- Behoud van kwaliteit wetenschap en wetenschappelijk talent en versterken impact wetenschap. Deze komt te vervallen i.v.m. de IBO.¹

Cultuur

- Een sterke cultuursector, die ondernemend en innovatief is en goed zorgt voor ons erfgoed.

Media

- Een onafhankelijk, gevarieerd en kwalitatief hoogwaardig media-aanbod dat toegankelijk en betaalbaar is voor alle lagen van de bevolking.

Emancipatie

- Het bevorderen van emancipatie.

De doelstellingen 2, 4, 8 en 9 zullen in 2014 worden doorgelicht. De doelstellingen 1,3, 5 en 7 zullen in 2015 worden doorgelicht. Deze laatste doorlichtingen worden in 2015 afgerond omdat de resultaten van effectstudies die in 2015 beschikbaar komen dan in de doorlichtingen meegenomen kunnen worden. De hoofddoelstelling (betere presterende leerlingen en studenten (doelstelling 1)) kan pas doorgelicht worden nadat ook inzicht in de vier andere onderwijsdoelstellingen is verkregen omdat die daarvoor belangrijke bouwstenen vormen.

De doorlichtingen, die in 2014 en 2015 zullen plaatsvinden, worden nu voorbereid. De instrumenten zijn bij de doelstellingen in beeld gebracht. Er wordt nagegaan welke beleids- en effectinformatie beschikbaar is en waar mogelijk wordt aanvullend onderzoek gedaan.

Overzicht garanties en achterborgstellingen

Tabel: Overzicht verstrekte garanties (bedragen x € 1.000)

Artikel	Omschrijving	Uitstaande garanties t-1	Verleende garanties t	Vervallen garanties t	Uitstaande garanties t	Garantieplafond t	Totaal plafond
14	Indemniteitsregeling	294.000	600.458	606.000	288.458	288.475	
14	Achterborgovereenkomst NRF	199.489	36.348	15.029	220.808	680.000	

Toelichting:

De Indemniteitsregeling heeft tot doel door het beperken van de verzekeringskosten van musea een bijdrage te leveren aan het realiseren van tentoonstellingen van bijzonder belang of het tentoonstellen van bijzondere bruiklenen in Nederland.

Met de achterborgstelling trekt het Nationaal Restauratie Fonds (NRF) financiering aan bij banken waardoor het aan eigenaren van monumenten een lening tegen een lage rente kan verstrekken zodat zij gestimuleerd worden hun monument te restaureren.

Met beide regelingen zijn geen uitgaven en ontvangsten gemoeid.

Schatkistbankieren

Het departement kent verder garantieverplichtingen in het kader van schatkistbankieren. Informatie over deze garanties is in dit jaarverslag opgenomen in de tabellen budgettaire gevolgen van beleid (nieuwe garantieverplichtingen) en in de saldbalans van de jaarrekening (openstaande verplichtingen).

¹ De beleidsdoorlichting Wetenschap is komen te vervallen. In 2013 is immers een IBO wetenschappelijk onderzoek gestart.

Artikel

1: PRIMAIR ONDERWIJS

Algemene doelstelling

Het primair onderwijs zorgt dat leerlingen in de eerste fase van de doorlopende leerlijn hun talenten maximaal kunnen ontplooiën en vervolgonderwijs kunnen volgen dat het beste past bij hun talenten. Het legt bovendien de basis voor de huidige en toekomstige deelname van deze leerlingen aan de samenleving. De overheid houdt hiervoor een stelsel van (speciale) basisscholen en scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs in stand en waarborgt de kwaliteit van het onderwijs.

Rol en verantwoordelijkheid

De Minister is verantwoordelijk voor een stelsel van primair onderwijs dat zodanig functioneert dat het onderwijs aansluit bij de talenten van individuele leerlingen en bij de behoeftes van de maatschappij.

Financieren: De Minister is verantwoordelijk voor de financiering van het onderwijs door lumpsumbekostiging van de onderwijsinstellingen. Hierdoor wordt de toegankelijkheid van het onderwijs gewaarborgd.

Stimuleren: De Minister stimuleert specifieke beleidsonderwerpen door het verstrekken van (aanvullende) bekostiging, subsidies en de inzet van andere instrumenten zoals overleg, voorlichting, (prestatie)afspraken en wet- en regelgeving.

Regisseren: De Minister vult haar verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het onderwijs in via een regisserende rol. De normeisen van kwaliteit zijn vastgelegd in wet- en regelgeving; de Inspectie van het Onderwijs houdt toezicht op de naleving.

Indicatoren en kengetallen

Indicatoren voor het stelsel van primair onderwijs worden beschreven in het Onderwijsverslag 2012–2013 en [Trends in Beeld](#).

Tabel 1.1 Leerlingen primair onderwijs (x 1.000)

	2009	2010	2011	2012	Raming 2013	Realisatie 2013
Leerlingen basisonderwijs						
– geen gewicht	1344,3	1338,5	1330,8	1.323,9	1316,3	1.315,4
– 0,3	117,2	111,7	104,2	95,9	92,5	87,4
– 1,2	86,3	84,7	82,3	78,1	75,8	73,8
Subtotaal ¹	1547,8	1534,9	1517,4	1497,8	1484,6	1.476,5
Leerlingen trekkende bevolking	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Totaal ¹	1548,3	1535,3	1517,9	1498,3	1485,1	1.477,0
Leerlingen in het speciaal basisonderwijs	43,3	42,8	41,8	39,9	39,2	38,1
Leerlingen in het (voortgezet) speciaal onderwijs	67,6	68,9	70,2	70,4	71,9	71,2
Ambulant begeleide leerlingen (bao, sbao, vo en mbo)	42,3	38,9	40,5	39,6	42,3	38,4

¹ De (sub)totalen kunnen een kleine afwijking vertonen door het afronden van de aantallen.

Bron: Referentieraming 2013, raming op teldatum 1 oktober van de respectievelijke jaren. De realisatie 2013 is op basis van een voorlopige telling.

Tabel 1.2 Uitgaven per leerling, excl. Uitvoeringskosten en apparaatskosten (bedragen x € 1 000)

	2009	2010	2011	2012	Raming 2013	Realisatie 2013
Primair onderwijs ¹	5,7	5,7	5,8	6,0	6,1	6,4 ²

¹ In tegenstelling tot begroting 2013 wordt geen uitsplitsing gemaakt in WPO en WEC. Deze uitsplitsing gold ter illustratie. Dit geldt ook voor tabel 1.4 ondersteuningsmiddelen. De uitgaven voor de reguliere bekostiging en de uitgaven als ondersteuningsmiddel zijn in de bekostigingssystematiek geïntegreerd tot één financiële stroom. Hierdoor kunnen de realisatiegegevens van deze twee uitgaven niet apart worden weergegeven.

² De gerealiseerde uitgaven per leerling in het jaar 2013 zijn aanzienlijk hoger dan de raming voor het jaar 2013. Dit wordt veroorzaakt door de eenmalige extra middelen in het kader van het Nationaal Onderwijsakkoord en de Begrotingsafspraken 2014.

Bron: Referentieraming 2013, op teldatum 1 oktober van de respectievelijke jaren. De realisatie 2013 is op basis van een voorlopige telling.

Beleidsconclusies

Beleidsvaluatie IBO Krimp

Het aantal leerlingen in het primair onderwijs daalt en zal de komende jaren blijven dalen. In verschillende regio's is de daling ook al begonnen in het voortgezet onderwijs. In februari 2013 heeft de Onderwijsraad een advies uitgebracht over de aanpak van de gevolgen van de leerlingendaling. In de eerste helft van 2013 is ook een rapport met het Interdepartementaal beleidsonderzoek naar de bekostiging van het funderend onderwijs bij dalende aantallen leerlingen gereed gekomen. Onder meer gebaseerd op deze rapporten heeft de Tweede Kamer de brief [Beleidsvisie leerlingendaling in het primair en voortgezet onderwijs ontvangen](#). In deze brief staat een analyse van het beleidsprobleem en worden maatregelen voorgesteld om samenwerkende schoolbesturen in de gelegenheid te stellen voor goed en toegankelijk onderwijs te zorgen bij dalende aantallen leerlingen. De uitwerking van de maatregelen is in de tweede helft van 2013 gestart.

Passend onderwijs en LGF

De schoolbesturen en de samenwerkingsverbanden (swv-en) hebben een jaar langer de tijd gekregen om het stelsel van passend onderwijs in te voeren. De invoering van de zorgplicht zal nu per 1 augustus 2014 plaatsvinden (EK, Kamerstuk 33 106).

Betrokken partijen hebben deze periode gebruikt om de swv-en voor het primair en voor het voortgezet onderwijs op te richten; op 1 november 2013 waren conform planning alle samenwerkingsverbanden opgericht. Daarnaast is de Wet Kwaliteit (V)SO ingevoerd. Over de voortgang van de SWV-en zijn beide Kamers geïnformeerd met de voorgangsrapportages passend onderwijs op [10 december 2013](#) en op [27 maart 2014](#).

De instellingen voor het middelbaar beroepsonderwijs worden vanaf 1 augustus 2014 ook verantwoordelijk voor het organiseren van het ondersteuningsaanbod. Er is sprake van goede voortgang op vele terreinen, maar er dienen ook hier nog enige stappen te worden gezet. Om de swv-en en de mbo-instellingen inzicht te geven waar zij staan met het invoeren van het passend onderwijs, komt constant de meest recente informatie beschikbaar op diverse sites van DUO en op de site Passend onderwijs, bezoeken de OCW-accountmanagers de swv-en, houden de sectororganisaties de vingers aan de pols en worden onderzoeken uitgevoerd.

De beleidsartikelen (artikel 1)

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 1.3 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 1 (bedragen x € 1.000)

	2009	2010	2011	2012	Realisatie 2013	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 2013	Verschil 2013
Verplichtingen	9.620.115	9.455.159	9.909.093	9.752.070	10.254.006	9.726.096	527.910
Waarvan garantieverplichtingen				48.850	14.795	10.705	4.090
Uitgaven	9.562.350	9.466.210	9.549.482	9.746.672	10.166.848	9.727.312	439.536
Bekostiging	9.085.301	9.101.267	9.105.352	9.234.708	9.622.129	9.179.182	442.947
• Hoofdbekostiging	9.048.647	8.995.555	9.034.252	9.013.388	9.408.686	8.985.514	423.172
– Bekostiging Primair Onderwijs	9.048.647	8.995.555	9.024.015	9.001.439	9.396.737	8.972.783	423.954
– Bekostiging Caribisch Nederland	0	0	10.237	11.949	11.949	12.731	– 782
• Prestatiebox	0	0	0	134.970	156.673	167.100	– 10.427
• Aanvullende bekostiging	36.654	105.712	71.100	86.349	56.770	26.568	30.202
– Conciërgeregeling	0	0	9.724	21.830	19.573	19.515	58
– Subsidieregeling Passend Onderwijs	14.415	20.954	26.000	37.913	25.628	0	25.628
– Onderwijstijdverlenging		20.710	14.584	14.106	0	7.053	– 7.053
– Overig	22.238	64.048	20.791	12.500	11.569	0	11.569
Subsidies	127.676	129.469	132.446	121.511	132.135	113.894	18.241
– Regeling Onderwijsvoor- ziening jonggehandicapten	16.454	19.000	21.500	22.500	23.000	23.862	– 862
– Nederlands onderwijs buitenland	15.753	17.619	17.969	17.507	17.940	17.449	491
– Herstart en Op de Rails	18.440	18.614	18.730	18.747	19.143	19.162	– 19
– Basis voor Presteren (School aan Zet en Beta Techniek)	0	0	0	18.569	18.575	10.000	8.575
– Humanistisch vormend en godsdienstonderwijs	5.529	7.440	8.196	9.996	10.700	10.000	700
– Overig	71.500	66.796	66.051	34.192	42.777	33.421	9.356
Oprachten	10.002	15.006	14.972	16.697	9.189	21.761	– 12.572
Bijdrage aan agentschappen	36.341	31.907	26.700	33.654	33.453	31.550	1.903
– Dienst Uitvoering Onderwijs	36.341	31.907	26.700	33.654	33.453	31.550	1.903
Bijdrage aan ZBO's/RWT's	8.721	9.175	9.025	9.116	8.700	8.616	84
– Stichting Vervangingsfonds en Participatiefonds	6.775	6.775	6.775	6.674	6.416	6.416	0
– UWV	1.946	2.400	2.250	2.442	2.284	2.200	84
Bijdrage aan medeoverheden	294.309	179.387	260.987	330.987	361.242	360.987	255
– Gemeentelijk onderwijsach- terstandenbeleid	266.260	75.831	260.987	260.987	261.542	260.987	555
– Convenant G37				70.000	95.000	95.000	0
– Ondersteuning niet G37					4.700	5.000	– 300
– Overig	28.049	103.556					0
Bijdrage aan begrotingsfondsen/ sociale fondsen	0	0	0	0	0	11.321	– 11.321
– Brede Scholen						11.321	– 11.321
Ontvangsten	61.435	45.002	20.668	52.385	39.877	1.661	38.216

Door de andere wijze van presentatie binnen «verantwoord begroten», zijn de uitgaven voor de jaren 2009, 2010 en 2011 niet volledig te reconstrueren.

Toelichting:

De realisatie van de uitgaven in het primair onderwijs ligt € 439,5 miljoen hoger dan oorspronkelijk begroot. De realisatie van de ontvangsten is € 38,2 miljoen hoger dan oorspronkelijk begroot. Hieronder worden, naast de toelichting op de financiële instrumenten, de grootste verschillen toegelicht.

Toelichting op de instrumenten

Hoofdbekostiging

Bekostiging Primair Onderwijs

Het Rijk verstrekt schoolbesturen lumpsumbekostiging voor de personele en materiële kosten die scholen maken. De lumpsumbekostiging is voornamelijk gebaseerd op het aantal leerlingen, de gemiddelde leeftijd van leraren en het aantal groepen. Daarnaast wordt in de bekostiging rekening gehouden met groei en grootte van de school (groei-bekostiging, kleine scholentoeslag en directietoeslag). Tot slot wordt in de bekostiging rekening gehouden met een beperkt aantal specifieke kenmerken van leerlingen. Het gaat hier onder meer om leerlingen met risico op onderwijsachterstand en om leerlingen waarvoor overwegend een orthopedagogische en orthodidactische benadering aangewezen is. Het budget voor de bekostiging van primair onderwijs is per saldo met € 423,2 miljoen verhoogd. Belangrijkste oorzaak is dat in het kader van het Nationaal Onderwijsakkoord (NOA) éénmalig € 85 miljoen aan het primair onderwijs beschikbaar is gesteld ten behoeve van het behoud van jonge leraren, en dat daarnaast in het kader van de Begrotingsafspraken 2014 € 295 miljoen aan het primair onderwijs beschikbaar is gesteld. Daarnaast zijn middelen toegevoegd voor gestegen werkgeverslasten (€ 14,2 miljoen), voor de prijsbijstelling (€ 20,6 miljoen) en voor de uitvoering van het Actieplan Leerkracht (€ 6,7 miljoen). Tevens is aan het Participatiefonds € 14,5 miljoen teruggestort. Dit vanwege meer correcties dan verwacht bij scholen voor ten onrechte door hen bij het fonds gedeclareerde wachtgeldkosten (zie ook de toelichting onder ontvangsten). Daarnaast is het budget met € 20,5 miljoen verlaagd als gevolg van een lager aantal leerlingen dan geraamd.

Bekostiging Caribisch Nederland

Het Rijk verstrekt bekostiging aan scholen in Caribisch Nederland.

Prestatiebox

Voor het realiseren van de bestuurlijke afspraken met de PO-Raad en de ambities uit de actieplannen «Basis voor Presteren» en «Leraar 2020, een krachtig beroep!», hebben schoolbesturen extra middelen ontvangen via de prestatiebox. Deze middelen zijn bedoeld voor het realiseren van de doelstellingen op het gebied van opbrengstgericht werken, professionalisering van leraren en schoolleiders en cultuureducatie. De *regeling* is gepubliceerd in de Staatscourant. De uitgaven voor de prestatiebox zijn € 10,4 miljoen lager uitgevallen dan begroot. De oorzaak is dat het deel bestemd voor cultuureducatie in het schooljaar 2012–2013, al volledig is betaald in 2012.

Aanvullende bekostiging

Naast de reguliere bekostiging hebben schoolbesturen middelen voor specifieke doeleinden ontvangen. De belangrijkste aanvullende bekostiging is verstrekt voor conciërges en de invoering van passend onderwijs. Het budget is vanuit het instrument hoofdbekostiging primair onderwijs verhoogd ten gevolge van interne herschikkingen (per saldo € 30,5 miljoen), en ten gevolge van de kosten van de regeling stimulering

passend onderwijs en van de compensatieregeling maatregelen AWBZ (samen € 37,5 miljoen). Daartegenover staat dat de regeling onderwijstijdverlenging van € 7 miljoen voor het schooljaar 2012–2013 al volledig in 2012 is betaald.

Subsidies

Voor het stimuleren en realiseren van verscheidene beleidsdoelstellingen zijn subsidies verstrekt. De belangrijkste zijn de regeling onderwijsvoorziening jonggehandicapten, de regeling Nederlands onderwijs in het buitenland en de subsidies voor «Herstart», «Op de rails», »Basis voor presteren» («School aan Zet» en «Bèta en Techniek») en humanistisch vormend en godsdienstonderwijs. «Herstart» helpt thuiszittende kinderen bij een nieuwe start op school. «Op de Rails» helpt leerlingen die dreigen te ontsporen om op de rails te blijven. «School aan Zet» biedt in de periode 2012–2016 een programma aan dat is gericht op de ondersteuning van schoolbesturen en scholen bij de implementatie van de beleidsprioriteiten uit de actieplannen «Basis voor Presteren» en «Leraar 2020, een krachtig beroep!». De middelen zijn daarnaast bestemd voor het project «Meer Betere Bèta's». De subsidie voor humanistisch vormend en godsdienstonderwijs wordt toegekend aan de samenwerkende landelijke organisaties op dit gebied.

Het verschil in de realisatie van € 18,2 miljoen wordt als volgt verklaard. Een bedrag van € 5,0 miljoen aan juridische verplichtingen, waar onder projecten passend onderwijs, is niet in 2012 maar pas in 2013 tot betaling gekomen. Van de artikelen 3 en 9 is in totaal € 7,8 miljoen overgeboekt voor de uitvoering van onder andere de programma's «School aan Zet» en «Bèta en Techniek». Ten slotte is voor circa € 7 miljoen aan activiteiten een subsidie verstrekt, waarvan de verwachting was dat de financiering de vorm van een opdracht zou krijgen. Daartegenover is de betaling van € 3 miljoen aan juridische verplichtingen doorgeschoven naar 2014 voor projecten die in 2013 vertraging hebben opgelopen.

Opdrachten

Dit betreft middelen voor diverse beleidsgerichte activiteiten en onderzoeken, zoals op het terrein van passend onderwijs en VVE. Het verschil van € 12,6 miljoen wordt verklaard door een interne herschikking van opdrachten naar bekostiging van € 1,5 miljoen, een bijdrage aan DUO van € 1,9 miljoen voor BRON PO en experimenten passend onderwijs en een bijdrage aan de beleidsartikelen 3 en 16 van € 1,5 miljoen voor onder andere examenkosten VSO. Tot slot is € 7 miljoen, waarvan begroot was deze in de vorm van een opdracht te verstrekken, in subsidievorm uitgegeven.

Bijdrage aan agentschappen

Het betreft het aandeel in de uitvoeringskosten van de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) voor dit begrotingsartikel. DUO is de uitvoeringsorganisatie van het Ministerie van OCW en levert producten en diensten op het terrein van de bekostiging van instellingen, studiefinanciering en informatievoorziening.

Bijdrage aan ZBO's/RWT's

De stichtingen Vervangingsfonds en Participatiefonds ontvangen middelen voor het beheren van de vervangings- en werkloosheidsuitgaven in het primair onderwijs. De vervangingskosten die het Vervangingsfonds en het Participatiefonds vergoeden, worden gedekt uit de premieopbrengsten van schoolbesturen.

Het UWW ontvangt middelen voor de uitvoering van de Regeling onderwijsvoorziening jonggehandicapten.

Bijdrage aan medeoverheden

Gemeenten ontvangen middelen voor onderwijsachterstandenbeleid. Gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid kent meerdere instrumenten, onder andere voor- en vroegschoolse educatie, schakelklassen en zomerscholen. Voor gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid binnen de G37 zijn vanaf 2012 extra middelen beschikbaar gekomen. Met de G37 zijn afspraken gemaakt om de kwaliteit van met name de voorschoolse educatie te verbeteren en daarnaast het aantal kinderen dat deelneemt aan voor- en vroegschoolse educatie, schakelklassen, kopklassen en zomerscholen van goede kwaliteit, aanzienlijk uit te breiden. Voorts ontvangen de 86 gemeenten die volgen op de G37 vanaf 2013 € 4,7 miljoen extra.

Bijdrage aan begrotingsfondsen/sociale fondsen

Aan het gemeentefonds worden jaarlijks middelen ter beschikking gesteld ten behoeve van de Impuls brede scholen, sport en cultuur (combinatiefuncties). Het verschil van € 11,3 miljoen is grotendeels verklaard door de overboeking naar VWS van € 10,9 miljoen bij de Voorjaarsnota. VWS maakt dit bedrag over aan het gemeentefonds voor combinatiefunctionarissen op brede scholen.

Ontvangsten

De ontvangsten zijn € 38,2 miljoen hoger dan geraamd. Deels is dit het gevolg van meer ontvangsten bij de afhandeling van jaarrekeningen en de afrekening van diverse subsidies (€ 6,5 miljoen). Verder heeft een terugvordering bij gemeenten plaatsgevonden van niet ingezette middelen voor de Regeling voor het stimuleren en aanpassen van huisvesting tot brede scholen (€ 5 miljoen), en de Regeling verbetering binnenklimaat huisvesting primair onderwijs 2009 (€ 12 miljoen). Ten slotte bleken er meer terugvorderingen dan verwacht bij scholen te zijn, ten gevolge van onterechte declaraties van wachtgeldkosten bij het Participatiefonds (€ 14,5 miljoen). Dit bedrag is na desaldering aan het fonds teruggestort.

Artikel

3: VOORTGEZET ONDERWIJS

Algemene doelstelling

Het voortgezet onderwijs heeft de taak om voor kwalitatief goed onderwijs te zorgen. Het voortgezet onderwijs zorgt dat leerlingen in deze fase van de doorlopende leerlijn hun talenten maximaal kunnen ontplooiën en vervolgonderwijs kunnen volgen dat het beste past bij hun talenten. Het bereidt hen voor op volwaardige deelname aan de samenleving en een bij hun talenten passende (toekomstige) positie op de arbeidsmarkt.

Rol en verantwoordelijkheid

De Minister is verantwoordelijk voor een voortgezet onderwijsstelsel dat zodanig functioneert dat het onderwijs aansluit bij de talenten en de ambities van individuele leerlingen en bij de behoeftes van de maatschappij.

Financieren: De Minister draagt verantwoordelijkheid voor de toegankelijkheid van het onderwijs. Dit borgt zij door aan de onderwijsinstellingen voor voortgezet onderwijs bekostiging te verstrekken en door middel van wet- en regelgeving.

Stimuleren: De Minister stimuleert specifieke beleidsonderwerpen door middel van het [Bestuursakkoord VO-raad – OCW 2012–2015](#), door het beschikbaar stellen van aanvullende bekostiging en via wet- en regelgeving. Tevens maakt de Minister gebruik van de dialoog met scholen, ouders, leerlingen en belangenorganisaties. Namens de Minister ondersteunt het programma School aan Zet de scholen bij de realisatie van de met de sector overeengekomen (kwantitatieve en kwalitatieve) ambities.

Regisseren: De Minister is eveneens verantwoordelijk voor (het borgen van) de onderwijskwaliteit van scholen. Borging van de kwaliteit verloopt (primair) via het toezicht door de Inspectie van het Onderwijs. De normen van kwaliteit zijn vastgelegd in wet- en regelgeving.

Indicatoren en kengetallen

Indicatoren voor het stelsel voortgezet onderwijs worden beschreven in [Kerncijfers 2013](#).

Tabel 3.1 Kengetallen

	2009	2010	2011	2012	2013
1. Totaal aantal ingeschreven leerlingen					
Nader te verdelen in:					
• Vmbo, incl. lwoo (excl. «groen onderwijs»)	389.200	388.600	395.000	404.300	410.500
• Havo	233.800	237.700	241.800	244.600	249.900
• Vwo	252.400	255.200	254.300	253.000	251.700
• Pro	26.900	26.400	26.500	27.300	28.300
• Vavo	7.700	8.000	7.900	8.000	6.100
2. Uitgaven per leerling (x €)	7.405	7.519	7.539	7.669	7.880
3. Totaal aantal scholen	645	645	647	646	646
4. Gemiddeld aantal leerlingen per school	1.411	1.434	1.430	1.451	1.465

Bron: DUO

In de [memorie van toelichting](#) bij de wetswijziging van de Wet op het Voortgezet Onderwijs is toegezegd dat OCW in het jaarverslag aandacht zou besteden aan het aantal stichtingen van scholen. Dit vooruitlopend op de evaluatie van de wetswijzigingen.

De beleidsartikelen (artikel 3)

In 2013 is goedkeuring verleend aan de stichting van de volgende nieuwe scholen:

1. Een scholengemeenschap voor mavo, havo en vwo met als grondslag protestants-christelijk/rooms-katholiek/algemeen bijzonder in Deventer.
2. Een scholengemeenschap voor havo en vwo met als grondslag gereformeerd/algemeen bijzonder/vrije school in Hengelo (Ov.).
3. Een scholengemeenschap voor mavo, havo en vwo met als grondslag protestants-christelijk/rooms-katholiek/algemeen bijzonder in Hoorn.
4. Een school voor vwo met als grondslag protestants-christelijk/rooms-katholiek/algemeen bijzonder, toe te voegen aan de Pierre Bayle Academie voor mavo en havo in Geldermalsen.
5. Een school voor havo met als grondslag rooms-katholiek/algemeen bijzonder, toe te voegen aan het Tjalling Koopmans College voor mavo en vwo in Hardegarijp.
6. Een school voor vwo met als grondslag rooms-katholiek/algemeen bijzonder, toe te voegen aan het Tjalling Koopmans College voor mavo en havo in Harderwijk.

Met ingang van 1 augustus 2013 is de bekostiging gestart van een nieuwe school voor mavo en vwo «Tjalling Koopmans College» in Hardegarijp en een nieuwe school voor praktijkonderwijs met als grondslag openbaar in Almere. Het Tjalling Koopmans College is op basis van stichting goedgekeurd, de school in Almere is op basis van splitsing (van een bestaande school) goedgekeurd.

De evaluatie van de per 1 augustus 2008 gewijzigde wetgeving met betrekking tot de voorzieningenplanning voortgezet onderwijs heeft inmiddels plaatsgevonden. Het [evaluatie](#)rapport en de [beleidsreactie](#) daarop zijn naar de Eerste en Tweede Kamer op 12 juli 2013 toegezonden.

Beleidsconclusies

In het beleidsverslag is de stand van zaken beschreven van een aantal belangrijke ontwikkelingen zoals het Nationaal Onderwijsakkoord (NOA) en de Begrotingsafspraken 2014. Daarnaast is in dat verslag al ingegaan op meerdere beleidsonderwerpen, zoals excellente scholen en -leerlingen, het bestuursakkoord VO inclusief de «prestatiebox», eindtoetsen en aangescherpte examens. Hierna wordt extra stilgestaan bij de ontwikkelingen rondom het vmbo.

Vmbo

In mei 2013 zijn in concept zes beroepsgerichte examenprogramma's voor vmbo basis, kader en de gemengde leerweg vastgesteld. Tegelijkertijd is gewerkt aan een aanvullend zevende profiel. Deze profielen zullen op termijn de huidige beroepsgerichte afdelingsvakken vervangen. Vmbo-scholen en roc's hebben de mogelijkheid gekregen om samen aanvragen in te dienen voor vakmanschap- en technologieroutes per schooljaar 2014–2015. De vernieuwing van de beroepsgerichte examenprogramma's wordt voortvarend opgepakt door scholen en docenten.

De beleidsartikelen (artikel 3)

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 3.2 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 3 (bedragen x € 1.000)							
	2009	2010	2011	2012	Realisatie 2013	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 2013	Verschil 2013
Verplichtingen	7.183.021	6.964.926	7.057.626	7.296.426	7.829.613	7.043.703	785.910
Waarvan garantieverplichtingen			9.000	122.352	137.811	0	137.811
Uitgaven	6.782.445	6.950.011	6.942.483	7.131.701	7.436.116	7.074.820	361.296
Bekostiging	6.621.063	6.780.772	6.767.662	6.977.217	7.285.370	6.924.719	360.651
• Hoofdbekostiging	6.355.195	6.458.223	6.460.962	6.636.983	6.912.985	6.563.846	349.139
– Bekostiging Voortgezet Onderwijs	6.355.195	6.458.223	6.448.959	6.624.016	6.899.921	6.551.413	348.508
– Bekostiging Caribisch Nederland	0	0	12.003	12.967	13.064	12.433	631
• Prestatiebox	0	0	0	110.049	148.770	130.000	18.770
– Regeling prestatiebox Voortgezet Onderwijs	0	0	0	110.049	148.770	130.000	18.770
• Aanvullende bekostiging	265.868	322.549	306.700	230.185	223.615	230.873	– 7.258
– Regeling kwaliteitsagenda VO	55.646	59.673	55.703	0	0	0	0
– Regeling aanvullende bekostiging maatschappelijke stage in het VO	38.325	69.478	55.233	47.043	47.924	47.893	31
– Tijdelijke regeling subsidiëring experimenten leergang vmbo-mbo2 2008–2013 incl. borgingscohort vmbo-mbo2	7.199	18.698	27.423	27.181	27.366	24.113	3.253
– Regeling IGVO (Internationaal Georiënteerd Voortgezet Onderwijs)	2.930	3.070	3.327	3.760	3.746	3.741	5
– Regeling leerplusarrangement, nieuwkomers en eerste opvang vreemdelingen	88.208	92.341	93.970	82.962	76.085	86.205	– 10.120
– Regeling regionaal zorgbudget en reboundvoorzieningen	62.523	67.536	65.123	65.542	66.972	66.885	87
– Regeling visueel gehandicapten	1.076	1.254	1.071	1.292	1.317	1.206	111
– Regeling doorontwikkeling vmbo/pro	9.711	10.249	4.600	2.159	0	0	0
– Regeling bekostiging kenniscentra voor leerwerktrajecten vmbo	250	250	250	246	205	830	– 625
Subsidies	72.016	78.000	80.662	52.299	52.725	53.810	– 1.085
– Stichting Kennisnet (basissubsidie) PO, VO, BVE	24.377	21.847	20.874	20.500	19.500	19.229	271
– ICT-projecten	10.777	11.781	10.999	1.530	570	1.090	– 520
– Beter presteren (Scholen aan Zet en Platform Beta en Techniek)	0	0	9.800	0	57	5.700	– 5.643
– Onderwijs Bewijs	3.243	3.521	5.342	4.641	2.910	3.092	– 182
– Regionale verwijzingscommissies VO	6.985	6.985	6.985	6.985	6.985	6.985	0
– Overige projecten	26.634	33.866	26.662	18.643	22.703	17.714	4.989
Oprachten	374	374	374	602	1.393	374	1.019
– In- en uitbesteding	374	374	374	602	1.393	374	1.019

De beleidsartikelen (artikel 3)

					Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil
	2009	2010	2011	2012	2013	2013	2013
Bijdrage aan agentschappen	26.781	25.394	27.531	31.428	31.195	27.284	3.911
– Dienst Uitvoering Onderwijs	26.781	25.394	27.531	31.428	31.195	27.284	3.911
Bijdrage aan ZBO's/RWT's	61.533	65.154	65.740	69.299	65.000	68.339	- 3.339
– ZBO: College voor Examens	3.849	3.762	3.604	4.289	11.153	3.321	7.832
– SLOA: onderwijs ondersteunende instellingen PO/VO/BVE (incl. examens)	57.684	61.392	62.136	65.010	53.847	65.018	- 11.171
Bijdrage aan (inter)nationale organisaties	678	317	514	856	433	294	139
– GRAZ (ECML) en PISA	678	317	514	856	433	294	139
Ontvangsten	63.729	62.450	9.450	4.322	20.143	1.361	18.782

Toelichting:

De realisatie van de uitgaven van het voortgezet onderwijs is circa € 361,3 miljoen hoger dan oorspronkelijk geraamd. Dit is met name veroorzaakt door de intensiveringen die zijn voortgevloeid uit het NOA en de Begrotingsafspraken. De realisatie van de ontvangsten is € 18,8 miljoen hoger dan geraamd. De verschillen worden bij de toelichting op de instrumenten verduidelijkt.

Toelichting op de instrumenten

Hoofdbekostiging

Bekostiging Voortgezet Onderwijs

Het voortgezet onderwijs kent een lumpsumbekostiging voor de reguliere uitgaven. De schoolbesturen ontvangen van de rijksoverheid een bedrag voor de personele en materiële kosten. Hiermee worden de schoolbesturen in staat gesteld om (onderwijs)personeel aan te stellen en overige arbeidsvoorwaarden te vervullen en te voorzien in de kosten van de materiële instandhouding van scholen. De lumpsumbekostiging is voornamelijk gebaseerd op het aantal leerlingen en de schoolsoort.

Voor leerlingen met een indicatie voor het leerwegondersteunend onderwijs (lwoo) of praktijkonderwijs (pro) ontvangen scholen extra bekostiging bovenop de reguliere bekostiging. Het pro is een vorm van voortgezet onderwijs die leerlingen voorbereidt op de arbeidsmarkt en is bedoeld voor leerlingen die naar verwachting géén vmbo-diploma kunnen halen. In 2013 waren voor de leerlingen pro de volgende ondersteuningsmiddelen beschikbaar.

Tabel 3.4 Zorgmiddelen pro (bedragen x € 1 miljoen)

	2012	2013
Praktijkonderwijs	119	118

De beleidsartikelen (artikel 3)

Lwoo is bedoeld voor leerlingen die extra begeleiding behoeven in één van de leerwegen van het vmbo, opdat ze wel hun vmbo-diploma halen. Voor de extra begeleiding waren in de 2013 de volgende ondersteuningsmiddelen beschikbaar:

Tabel 3.5 Begeleidingsmiddelen lwoo (bedragen x € 1 miljoen)

	2012	2013
Lwoo	399	412

In april 2013 is de [hoofdlijnenbrief lwoo en pro](#) naar de Tweede Kamer gestuurd. Met deze brief is de Tweede Kamer geïnformeerd over de toekomstige bekostiging van het lwoo en pro en de integratie in het passend onderwijs.

De verschillen in de realisatie van de uitgaven bekostiging voortgezet onderwijs ten opzichte van de raming zijn:

- Een verhoging van de lumpsumvergoeding van de scholen met € 216,8 miljoen conform de Begrotingsafspraken (verbetering van de onderwijskwaliteit op korte termijn). Hiervan is € 7,2 miljoen overgeboekt naar Economische Zaken voor het aandeel groen onderwijs.
- Een verhoging met € 65 miljoen in het kader van het Nationaal Onderwijsakkoord (NOA) voor behoud van de werkgelegenheid. Hiervan is € 2,2 miljoen overgeboekt naar Economische Zaken voor het aandeel groen onderwijs.
- Een verhoging met € 48,5 miljoen, omdat er in dit jaar meer leerlingen in het voortgezet onderwijs waren dan in de oorspronkelijke raming.
- Een verhoging met € 34,1 miljoen in verband met de uitdeling van de middelen voor de verbetering van het onderwijspersoneel convenant leerkracht (tranche 2013).
- Een verhoging met € 11 miljoen in verband met de doorschuif vanuit 2012 van een deel van het gereserveerde bedrag in verband met de continuïteitsgarantie aan Amarantis. Vervolgens is hiervan € 2,7 miljoen naar 2014 doorgeschoven.
- Een verhoging met € 9,8 miljoen in verband met de uitdeling van de loonbijstelling (werkgeverslasten tranche 2013).
- Overige diverse mutaties (- € 2,3 miljoen).

Bekostiging Caribisch Nederland

Voor de komende periode is voor het onderwijs in Caribisch Nederland een eigen onderwijsagenda opgesteld. Jaarlijks wordt de voortgang van de acties uit de onderwijsagenda geëvalueerd en zo nodig bijgesteld. Daarnaast houdt de Inspectie van het Onderwijs toezicht op de kwaliteit van het onderwijs in Caribisch Nederland. De rapportages van haar bevindingen worden betrokken bij de evaluatie van de voortgang. [De evaluatie onderwijsagenda 2012/2013 Caribisch Nederland](#) is 29 november 2013 naar de Tweede Kamer gestuurd. De evaluatie richt zich vooral op het informeren over de voortgang van de onderwijsagenda. De stand van zaken is opgenomen en wat er nog moet gebeuren om de ambities te realiseren. Er wordt vastgehouden aan de ambitie om in 2016 de basiskwaliteit van het onderwijs op orde te hebben. Dit betekent dat er de komende jaren veel wordt gevraagd van schoolbestuurders, schoolleiders en leraren, alsmede een grote betrokkenheid van ouders en leerlingen.

Prestatiebox

Regeling Prestatiebox Voortgezet Onderwijs

Via de prestatiebox ontvangen scholen aanvullende middelen om de doelen uit het Bestuursakkoord VO-raad – OCW 2012–2015 te realiseren. Het verschil in realisatie ten opzichte van de raming bij de Regeling Prestatiebox Voortgezet Onderwijs heeft te maken met de overheveling van € 18 miljoen van de post «hoofdbekostiging» naar de post «prestatiebox». Dit in verband met het opnemen van de extra middelen voor professionalisering van schoolleiders in de Regeling Prestatiebox Voortgezet Onderwijs. Deze middelen stonden nog op de post «hoofdbekostiging».

Aanvullende bekostiging

Regeling aanvullende bekostiging maatschappelijke stage in het voortgezet onderwijs

De maatschappelijke stage is vanaf het schooljaar 2011–2012 **onderdeel van de lumpsumbekostiging**.

Tijdelijke regeling subsidiëring experimenten leergang vmbo-mbo2 2008–2013, inclusief borgingscohort vmbo-mbo2

In het schooljaar 2008–2009 is het experiment vmbo-mbo2 (VM2) gestart. Het doel van dit experiment is om de overstap te vergemakkelijken van vmbo naar mbo voor een kwetsbare groep leerlingen uit de basisberoepsgerichte leerweg en daarmee voortijdig schoolverlaten te voorkomen. Vanaf schooljaar 2010–2011 is het mogelijk om een borgingscohort te starten voor de reeds deelnemende VM2 scholen van het eerste en/of tweede cohort, die daadwerkelijk onderwijs voor de leergang VM2 verzorgen. In oktober 2013 is VM2 op basis van de jaarlijkse monitorrapportages geëvalueerd. De **beleidsreactie en evaluatie** zijn, voorzien van aanvullende omschrijvingen van verschillende VM2-trajecten, in oktober 2013 aan de Tweede Kamer gestuurd. Aandachtspunten uit VM2-trajecten zijn meegenomen in de vormgeving van de vakmanschapsroute en de technologieroute die per schooljaar 2014–2015 door samenwerkende vmbo-scholen en roc-instellingen op aanvraag gestart kan worden.

Regeling IGVO (Internationaal Georiënteerd Voortgezet Onderwijs)

De beleidsregel IGVO geeft aan op welke wijze scholen een aanvraag kunnen doen voor erkenning en bekostiging van een opleiding voor internationaal georiënteerd voortgezet onderwijs, hoe dat onderwijs moet worden ingericht en op welke wijze de Minister dit onderwijs bekostigt. De financiële middelen bij deze regeling betreffen de toeslag die scholen per leerling per jaar ontvangen. Daarnaast worden leerlingen IGVO bekostigd als havo- en vwo leerlingen conform het bekostigingsbesluit Wet Voortgezet Onderwijs.

Regeling leerplusarrangement VO, nieuwkomers VO en eerste opvang vreemdelingen

Deze regeling bestaat uit 3 onderdelen:

- **Leerplusarrangement:** scholen komen bij een bepaald percentage leerlingen uit achterstandswijken in aanmerking voor aanvullende bekostiging van het leerplusarrangement. Scholen die te maken hebben met opeenstapeling van problemen (zoals veel leerlingen met een verhoogd risico van spijbelen, vertraging in de schoolloopbanen, voortijdig schoolverlaten, criminaliteit en/of jeugdzorgproblematiek),

De beleidsartikelen (artikel 3)

- worden in staat gesteld om maatwerk te leveren om uiteindelijk even goed te presteren als de overige scholen.
- Nieuwkomers: de aanvullende bekostiging is bestemd voor leerlingen die op enige teldatum korter dan een jaar, dan wel één tot twee jaar in Nederland zijn en die vreemdeling zijn volgens de Vreemdelingenwet 2000.
  - Eerste opvang vreemdelingen: de aanvullende bekostiging is bestemd voor vreemdelingen die op twee peildata als daadwerkelijk schoolgaand staan ingeschreven en die op beide peildata korter dan één jaar in Nederland verblijven.
- In 2013 is minder gebruik gemaakt van de regeling leerplusarrangement VO, nieuwkomers VO en eerste opvang vreemdelingen. Hierdoor is € 10,1 miljoen minder uitgegeven.

Regeling regionaal zorgbudget, subsidie regionale verwijzingscommissies voortgezet onderwijs 2006 en reboundvoorzieningen
Samenwerkingsverbanden VO (swv's) ontvangen een regionaal zorgbudget voor niet-geïndiceerde leerlingen die toch extra ondersteuning nodig hebben. Daarnaast ontvangen de swv's reboundmiddelen bestemd voor de tijdelijke herplaatsing van leerlingen. Zoals eerder aangegeven is in april 2013 de hoofdlijnenbrief Iwo en pro naar de Tweede Kamer gestuurd. Hierin zijn ook de regionale verwijzingscommissies opgenomen.

Regeling visueel gehandicapten
Scholen krijgen op aanvraag aanvullende bekostiging voor leerlingen die als direct gevolg van een visuele handicap aanvullende begeleiding nodig hebben om het onderwijs aan de school te volgen.

Regeling bekostiging kenniscentra voor leerwerktrajecten vmbo
Vmbo-scholen kunnen leerwerktrajecten aanbieden in de basisberoepsgerichte leerweg van het vmbo. Het leerwerktraject is een maatwerkroute binnen de basisberoepsgerichte leerweg; een combinatie van binnenschools en buitenschools leren zorgt voor een aantrekkelijk en inspirerend leerklimaat voor leerlingen.
De kenniscentra beroepsonderwijs bedrijfsleven zijn actief betrokken bij de totstandkoming van leerwerktrajecten in het vmbo. Hiervoor ontvangen zij jaarlijks een rijksbijdrage.

Subsidies

Voor het stimuleren en realiseren van verscheidene beleidsdoelstellingen worden subsidies verstrekt. De drie grootste subsidies zijn de subsidies voor Stichting Kennisnet en ICT projecten, voor het programma School aan Zet van het Platform Bèta en Techniek en voor de Regionale Verwijzingscommissies. In 2013 zijn de middelen voor «School aan Zet» en «Meer betere Beta's» van artikel 3 voortgezet onderwijs overgeboekt naar artikel 1 primair onderwijs voor € 5,5 miljoen.
Daarnaast zijn de middelen voor sport, bewegen en gezonde leefstijl overgeheveld van het Ministerie van VWS naar artikel 3 voortgezet onderwijs voor € 3,1 miljoen.

Opdrachten

Voor diverse ad hoc projecten is extra personeel of expertise aangewend. Verder vallen onder deze post middelen voor diverse beleidsgerichte activiteiten en onderzoeken.

Bijdragen aan agentschappen

Dienst Uitvoering Onderwijs

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is de uitvoeringsorganisatie van het Ministerie van OCW en levert producten en diensten op het terrein van bekostiging van instellingen, financiering van studenten en informatievoorziening. Het betreft het aandeel in de uitvoeringskosten van DUO voor dit begrotingsartikel. Het budget voor de Dienst Uitvoering Onderwijs is in 2013 per saldo met € 3,9 miljoen verhoogd door diverse overboekingen.

Bijdragen aan ZBO's/RWT's

ZBO: College voor Examens

Het College voor Examens (CvE) zorgt voor uitvoerende werkzaamheden met betrekking tot de centrale examens in het reguliere voortgezet onderwijs, het middelbaar beroepsonderwijs, de volwasseneneducatie, de staatsexamens voor VO en voor Nederlands als tweede taal (NT2). De taak van het CvE is om namens de overheid de kwaliteit van al deze examens te waarborgen en te zorgen voor een vlekkeloze afname. De financiering van het CvE is vanaf 2013 gebundeld. Daarom is het budget door meerdere overboekingen verhoogd met € 7,8 miljoen voor het uitvoeren van bovengenoemde taken.

Het betreft hier de uitgaven voor het instrument, inclusief de uitvoeringskosten

SLOA: Onderwijs ondersteunende instellingen primair-, voortgezet- en beroepsonderwijs en volwasseneneducatie (inclusief examens)

Het budget van de onderwijsondersteunende instellingen bedroeg in 2013 totaal € 65 miljoen. De onderwijsondersteunende instellingen APS, CPS en KPC ontvingen voor in totaal circa € 10 miljoen voor praktijkgericht onderwijs onderzoek. CITO en SLO ontvingen samen circa € 55 miljoen voor examens, toets- en leerplanontwikkeling (incl. diagnostische tussentijdse toets) en normering. Het betreft hier de uitgaven voor het instrument, inclusief de uitvoeringskosten.

Daarnaast ontvangen de onderwijsondersteunende instellingen additionele bekostiging voor ad hoc projecten. De verschillen in realisaties ten opzichte van de ramingen zijn:

- Overboeking van de middelen voor de «Denktank BVE» van artikel 3 voortgezet onderwijs naar artikel 4 beroepsonderwijs en volwasseneneducatie voor € 2,5 miljoen.
- In verband met de vertraging van het project diagnostische tussentijdse toets is een deel van de middelen niet in 2013 besteed (– € 2,2 miljoen) en wordt een deel doorgeschoven naar 2014 (– € 2,5 miljoen).
- Overige overboekingen: – € 4 miljoen.

Bijdragen aan (inter)nationale organisaties

European Centre for Modern Languages (ECML) te Graz

Het European Centre for Modern Languages (ECML) is een mede door Nederland opgericht Europees expertisecentrum voor het talenonderwijs. Nederlandse sleutelfiguren op het vlak van talenonderwijs maken in workshops van dit centrum kennis met de nieuwste ontwikkelingen op dit gebied en verspreiden die kennis nationaal.

PISA

Nederland heeft zich internationaal verplicht tot deelname aan het internationale vergelijkend onderzoek van de OECD «Programme for International Student Assessment». Met de deelname aan het PISA project houdt OCW bij hoe de prestaties van 15-jarigen zich ontwikkelen op het gebied van wiskunde, lezen en «science». Als zodanig is PISA een toetssteen voor het succes van innovaties en de kennisinfrastructuur in Nederland.

Toetsing van leerlingen vindt eenmaal in de drie jaar plaats. Over de uitkomsten van PISA 2012 is eind 2013 de **publicatie** verschenen. De uitkomsten van PISA 2012 leveren voor Nederland vergelijkbaar goede resultaten op als in 2009. Nederlandse leerlingen scoren bij de top drie van Europa en de top tien van de OECD. De prestaties voor rekenen (onderdeel van wiskunde) zijn uitstekend: op de tweede plaats van de OECD en de eerste van Europa en zijn waarschijnlijk mede beïnvloed door de extra inspanningen in het onderwijs voor verbetering van rekenvaardigheden.

Ontvangsten

Het ontvangstenbudget wordt met € 18,8 miljoen verhoogd als gevolg van onder meer het terugvorderen van middelen naar aanleiding van de controle op aanvragen in het kader van de **regeling binnenmilieu en energiezuinigheid**.

Artikel	4: BEROEPSONDERWIJS EN VOLWASSENENEDUCATIE
Algemene doelstelling	Het beroepsonderwijs en de volwasseneneducatie zorgen ervoor dat deelnemers hun talenten maximaal kunnen ontplooien en volwaardig kunnen deelnemen aan de samenleving. Deelnemers worden voorbereid op passend vervolgonderwijs en/of een positie op de arbeidsmarkt die optimaal aansluit bij hun talenten.
Rol en verantwoordelijkheid	<p>De Minister is verantwoordelijk voor een middelbaar onderwijsstelsel dat zodanig functioneert dat het onderwijs aansluit bij de talenten en de ambities van individuele deelnemers en bij de behoeftes van de maatschappij. De bve-sector omvat het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en de volwasseneneducatie. Het middelbaar beroepsonderwijs heeft een belangrijke maatschappelijke en economische functie. Het middelbaar beroepsonderwijs is een belangrijke leverancier van werknemers voor de arbeidsmarkt. Ook is het een cruciale schakel tussen het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs en het hoger beroepsonderwijs.</p> <p>Financieren: De Minister is verantwoordelijk voor de financiering van het middelbaar onderwijs door lumpsum bekostiging van de onderwijsinstellingen. Hierdoor wordt de toegankelijkheid van het onderwijs gewaarborgd.</p> <p>Stimuleren: De Minister stimuleert specifieke beleidsonderwerpen door het verstrekken van aanvullende bekostiging, subsidies, en de inzet van andere instrumenten zoals overleg, voorlichting, prestatieafspraken en wet- en regelgeving.</p> <p>Regisseren: De Minister vult haar verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het onderwijs in via een regisserende rol. De normen van kwaliteit zijn vastgelegd in wet- en regelgeving; de Inspectie van het Onderwijs houdt toezicht op de naleving.</p> <p>De verantwoordelijkheid voor de overige educatie is belegd bij de gemeenten, omdat zij het beste zicht hebben op de lokale behoefte. Gemeenten ontvangen via het Participatiebudget de rijksbijdrage overige educatie voor de inkoop van educatieve activiteiten bij roc's.</p> <p>De hoofdlijnen van het beleid voor het mbo in deze kabinetsperiode zijn uitgewerkt in het actieplan mbo «Focus op Vakmanschap 2011–2015».</p>

Indicatoren en kengetallen

Tabel 4.1		2008–2009	2009–2010	2010–2011	2011–2012	2012–2013
1.	Aantal deelnemers mbo (x 1.000)	479,6	486,1	488,7	478,0	470,9
	Bol-vt	313,1	321,9	327,2	328,2	333,4
	Bbl	156,9	155,4	152,9	142,3	132,5
	Bol-dt	9,6	8,8	8,6	7,5	5,0
	Bron: Bekostigingstelling mbo					
2.	Gewogen gemiddelde onderwijsuitgaven per mbo-deelnemer (x € 1.000)	7,2	7,3	7,3	7,4	7,6
	Bron: Lumpsum budget/specifieke regelingen en gewogen bekostigingsdeelnemers mbo	2009	2010	2011	2012	2013

Beleidsconclusies

Goed beroepsonderwijs is de brandstof van economische groei en vormt de kracht van onze samenleving. Het afgelopen jaar is in nauw overleg met het onderwijsveld verder gewerkt aan de randvoorwaarden voor de verbetering van de kwaliteit van het onderwijs op mbo-instellingen. De wet doelmatige leerwegen en modernisering bekostiging is in de Eerste en de Tweede Kamer aangenomen. Met het Regeerakkoord VVD – PvdA, Bruggen slaan, oktober 2012, is € 250 miljoen beschikbaar gesteld voor kwaliteitsafspraken in het mbo. De middelen komen beschikbaar na kabinetsbesluitvorming. In overleg met betrokkenen is in 2013 de uitwerking van de kwaliteitsafspraken in hoofdlijnen ontwikkeld en is een brief aan de Tweede Kamer gestuurd over de hoofdlijnen van de uitwerking van de kwaliteitsafspraken. Het wetsvoorstel macrodoelmatigheid is in november 2013 voor advies aan de Raad van State aangeboden. In de periode vanaf oktober 2013 tot en met januari 2014 vond de mbo-tour plaats over de toekomstbestendigheid van het mbo. Voor de overgang van de taken van de kenniscentra beroepsonderwijs bedrijfsleven naar de Stichting Beroepsonderwijs Bedrijfsleven wordt een wetsvoorstel voorbereid. Een belangrijke mijlpaal is tot slot de daling van het aantal voortijdig schoolverlaters van 41.800 in 2009 naar 27.950 in schooljaar 2012/2013. De nationale doelstelling is maximaal 25.000 nieuwe vsv-ers in 2016. In het beleidsverslag wordt uitgebreid ingegaan op de resultaten van het mbo beleid in 2013.

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 4.2 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 4 (bedragen x € 1.000)

	2009	2010	2011	2012	2013	2013	2013
					Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil
Verplichtingen	3.842.785	3.381.434	3.555.445	3.824.455	3.601.266	3.564.888	36.378
Waarvan garantieverplichtingen	143.934	6.290	104.200	193.020	38.980	0	38.980
Uitgaven	3.503.474	3.498.688	3.476.052	3.501.845	3.496.330	3.500.665	- 4.335
Bekostiging	0	0	3.262.317	3.315.750	3.381.288	3.358.110	23.178
• Hoofdbekostiging	0	0	2.954.378	3.038.359	3.151.676	3.098.315	53.361
– Bekostiging roc's/overige regelingen	0	0	2.852.729	2.934.984	2.981.573	2.928.356	53.217
– Bekostiging kbb's	0	0	98.820	100.356	107.981	107.496	485
– Bekostiging Caribisch Nederland	0	0	2.829	3.019	3.801	4.142	- 341
– Bekostiging vavo	0	0	0	0	58.321	58.321	0
• Prestatiebox	0	0	0	3.755	3.797	4.100	- 303
– Taal en Rekenen	0	0	0	0	0	0	0
– Investeringsfonds mbo (Techniepact)	0	0	0	0	0	0	0
– VSV	0	0	0	3.755	3.797	4.100	- 303
• Aanvullende bekostiging	0	0	307.939	273.636	225.815	255.695	- 29.880
– Schoolmaatschappelijk werk in het mbo	0	0	14.017	14.042	13.869	14.017	- 148
– Versterken centrale en uniforme toetsing	0	0	0	1.584	800	13.612	- 12.812
– RMC's	0	0	31.599	31.885	31.925	31.885	40
– Plusvoorzieningen overbelaste Jongeren en wijkscholen	0	0	72	30.450	30.400	30.400	0
– Programmagelden regio's	0	0	44.389	0	19.677	19.700	- 23

De beleidsartikelen (artikel 4)

	2009	2010	2011	2012	Realisatie 2013	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 2013	Verschil 2013
- Convenanten met RMC-regio's	0	0	39.590	60.372	12.230	12.100	130
- Aanvullende vergoeding experimenten vmbo-mbo 2	0	0	3.788	1.428	2.037	5.099	- 3.062
- Leerlinggebonden financiering (LGF)	0	0	38.221	45.012	50.497	43.762	6.735
- Taal en Rekenen	0	0	58.313	53.963	52.280	58.520	- 6.240
- School-ex 2.0	0	0	0	0	12.100	0	12.100
- Stagebox	0	0	34.900	34.900	0	26.600	- 26.600
- Innovatiebox regulier	0	0	43.050	0	0	0	0
Subsidies¹	0	0	51.480	34.575	26.045	37.261	- 11.216
waarvan:							
- Actieplan Laaggeletterdheid	0	0	4.000	4.000	2.850	4.000	- 1.150
- Pilots laaggeletterdheid	0	0	0	2.949	3.950	5.000	- 1.050
- Sectorplan mbo-hbo techniek	0	0	400	400	0	400	- 400
- Netwerkscholen	0	0	4.500	3.000	3.000	3.000	0
- Innovatiearrangement	0	0	10.000	0	0	0	0
- Stageoffensief	0	0	3.000	0	0	0	0
- Loopbaanoriëntatie	0	0	1.740	3.760	0	3.000	- 3.000
- Overige projecten	0	0	27.840	20.466	16.245	21.861	- 5.616
Opdrachten¹	0	0	6.441	6.441	3.016	6.441	- 3.425
- In- en uitbesteding	0	0	6.441	6.441	3.016	6.441	- 3.425
Bijdragen aan agentschappen	0	0	19.549	18.584	18.886	16.969	1.917
- Dienst Uitvoering Onderwijs	0	0	19.549	18.584	18.886	16.969	1.917
Bijdragen aan ZBO's/RWT's¹	0	0	7.646	8.724	7.976	8.724	- 748
- College voor Examens	0	0	411	363	363	363	0
- Wet SLOA	0	0	7.235	8.361	7.613	8.361	- 748
Bijdragen aan medeoverheden	0	0	12.756	6.167	5.766	19.877	- 14.111
- Caribisch Nederland	0	0	12.756	6.167	5.766	19.877	- 14.111
Bijdragen aan andere begrotingshoofdstukken	0	0	115.863	111.604	53.353	53.283	70
- Participatiebudget	0	0	115.863	111.604	53.353	53.283	70
Ontvangsten	24.099	15.190	11.108	14.920	18.860	0	18.860

¹ Door de presentatie van verantwoord begroten zijn de uitgaven voor de jaren 2009 en 2010 niet meer te reconstrueren (zie ook leeswijzer)

Toelichting op de instrumenten

Bekostiging

Bekostiging roc's/overige regelingen

Deze middelen zijn bedoeld voor de exploitatie van het middelbaar beroepsonderwijs. De mbo-instellingen hebben een rijksbijdrage ontvangen gebaseerd op de WEB. De verdeling van de middelen heeft plaatsgevonden via verdeelmaatstaven, zoals beschreven in de UWEB. Dit jaar zijn verschillende middelen aan de lumpsum toegevoegd. Deze middelen komen grotendeels uit de aanvullende middelen van € 45,3 miljoen uit de begrotingsafspraken. Daarnaast is incidenteel € 26,6 miljoen voor de stagebox en € 12 miljoen voor de versterking centrale en uniforme toetsing aan de lumpsum toegevoegd. Tenslotte is incidenteel € 15 miljoen vanuit OCW ingezet voor school-ex 2.0 en € 9,4 miljoen overgemaakt aan VWS voor de bijdrage in de 30+ maatregel.

De beleidsartikelen (artikel 4)

Bekostiging kenniscentra beroepsonderwijs bedrijfsleven

Op de begroting zijn middelen beschikbaar voor de 16 kenniscentra (exclusief het groene onderwijs) om hun wettelijke taken uit te voeren.

Bekostiging Caribisch Nederland

In Caribisch Nederland wordt op Bonaire, St. Eustatius en Saba middelbaar beroepsonderwijs aangeboden. Deze middelen zijn bedoeld om de instellingen in Caribisch Nederland via lumpsumbekostiging te financieren voor de studenten die middelbaar beroepsonderwijs volgen.

Bekostiging vavo

In het actieplan mbo «Focus op Vakmanschap 2011–2015» (p. 7 en 8) is aangekondigd dat het educatie-onderdeel voortgezet algemeen volwassenonderwijs (vavo) budgetneutraal onder directe aansturing van het Rijk zal worden gebracht. In 2013 heeft op basis van de «Regeling overgangsbekostiging vavo 2013 en 2014» een overgangsbekostiging plaatsgevonden, omdat de benodigde bekostigingsgegevens, vanwege de t-2 systematiek, pas voor het bekostigingsjaar 2015 beschikbaar zijn.

Prestatiebox (vsv)

Mbo-instellingen krijgen een vaste voet uit de prestatiebox op basis van geleverde prestaties met betrekking tot de **aanpak van vsv**.

Aanvullende bekostiging

Schoolmaatschappelijk werk

Voor schoolmaatschappelijk werk worden jaarlijks middelen aan het mbo-veld ter beschikking gesteld. Met deze middelen kunnen instellingen voor de studenten, die dit tijdelijk nodig hebben, snel en adequaat hulpverlening inschakelen.

Versterken centrale en uniforme toetsing

In het regeerakkoord – *Vrijheid en Verantwoordelijkheid* – uit 2010 is afgesproken de centrale en uniforme toetsing te intensiveren en de onafhankelijke examinering in het mbo te versterken. In 2013 is ruim € 12 miljoen van de middelen voor versterken van centrale en uniforme toetsing toegevoegd aan de lumpsum, voor de professionalisering van de examenfunctionarissen.

RMC's

Dit is de bekostiging van de rmc-functie van 39 rmc-regio's. De rmc-functie heeft tot taak met de niet meer kwalificatieplichtige vsv'ers uit vo en mbo contact te leggen en hen zoveel mogelijk terug te begeleiden naar school of naar een combinatie van school en werk.

Programmagelden regio's/plusvoorziening

Op grond van de Regeling regionale aanpak ontvangt iedere rmc-regio subsidie voor een regionaal programma vsv met als doel het voorkomen van voortijdig schoolverlaten. Het regionaal programma vsv omvat ten minste één plusvoorziening ten behoeve van de onderwijsinstellingen en scholen uit die RMC-regio.

Convenanten met rmc-regio's

In het regeerakkoord – *Vrijheid en Verantwoordelijkheid* – uit 2010 is afgesproken het aantal voortijdig schoolverlaters verder terug te brengen naar maximaal 25 000 in 2016. Om deze doelstelling te realiseren zijn in 2012 meerjarige prestatiegerichte convenanten afgesloten met scholen en

De beleidsartikelen (artikel 4)

het voortgezet- en middelbaar beroepsonderwijs, contactgemeenten van de 39 RMC-regio's en het Rijk voor de periode 2012–2015. Op basis van de [Regeling regionale aanpak voortijdig schoolverlaten](#) ontvangen de vo-onderwijsinstellingen een vaste vergoeding.

Aanvullende vergoeding experimenten vmbo-mbo

Deze middelen zijn bedoeld voor de projectorganisatie van het experiment met de leergang vmbo-mbo2 (VM2). De monitor brengt de ontwikkeling binnen VM2 in beeld. Er is in 2013 € 3,1 miljoen van het budget minder uitgegeven dan was begroot, dat heeft te maken met de terugloop van aantal leerlingen in VM2 in 2013. Het aantal deelnemende scholen gedurende de experimenteerperiode is ook afgenomen; er komen geen nieuwe scholen bij omdat daar in de opzet van de VM2-regeling niet voor is gekozen.

Leerlinggebonden financiering (LGF)

Voor de ondersteuning en begeleiding van studenten met een beperking of chronische ziekte kunnen de mbo-instellingen leerlinggebonden financiering (LGF) aanvragen. Op die manier worden ook deze studenten in staat gesteld hun opleiding succesvol af te ronden. In 2013 is een bedrag van € 50,5 miljoen besteed aan LGF in het mbo. Het aantal deelnemers met een LGF indicatie is in 2013 toegenomen tot 9.787.

Taal en rekenen

In het mbo zijn vanaf het studiejaar 2013–2014 centrale examens Nederlandse taal en rekenen ingevoerd, zie [Kamerbrief Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen](#). De onderwijsinstellingen hebben in 2013 in het kader van de «[Regeling Intensivering taal- en rekenonderwijs](#)» een bedrag van € 52,3 miljoen ten behoeve van de intensivering van het taal- en rekenonderwijs en de voorbereiding op de centrale examinering ervan ontvangen. Er heeft een overboeking van in totaal € 6,2 miljoen plaatsgevonden naar de bijdragen aan ZBO's/RWT's voor de centrale ontwikkeling van examens taal en rekenen en Engels. Dit is gedaan omdat deze middelen worden verstrekt op basis van de wet SLOA aan CITO.

School-Ex 2.0

Deze aanvullende vergoeding voor het verstrekken van opleidingsadviezen aan deelnemers en examenkandidaten voor de aanpak van jeugdwerkloosheid is verdeeld over de jaren 2013 en 2014 met € 12,5 miljoen per jaar. Zie voor verdere informatie Voorjaarsnota 2013.

Regeling stagebox

De regeling stagebox voor het verstrekken van een aanvullende vergoeding voor het werven van extra stageplaatsen is afgelopen in 2012 en niet verlengd in 2013. De Voorjaarsnota 2013 laat zien dat dit jaar incidenteel € 26,6 miljoen voor de stagebox aan de lumpsum van mbo-instellingen is toegevoegd.

Subsidies

Voor het stimuleren en realiseren van verscheidene beleidsdoelstellingen worden subsidies verstrekt.

Actieplan laaggeletterdheid

Ter ondersteuning van de aanpak van laaggeletterdheid zijn jaarlijks middelen beschikbaar voor de uitvoering van het Actieplan laaggeletterdheid 2012–2015 «[Geletterdheid in Nederland](#)». I.v.m. een ander

De beleidsartikelen (artikel 4)

betaalritme is de realisatie € 1,2 miljoen lager dan begroot. Hierdoor zullen betalingen niet in 2013 maar grotendeels in 2014 plaatsvinden.

Pilots laaggeletterdheid

In 2013 zijn vanuit het educatiebudget middelen ter beschikking gesteld voor pilots laaggeletterdheid (Actieplan laaggeletterdheid 2012–2015 «Geletterdheid in Nederland», p. 6). In de pilots zullen nieuwe werkwijzen worden uitgetoetst, gebaseerd op ervaringen in het buitenland en op basis van wetenschappelijke inzichten, in de aanpak van laaggeletterdheid. I.v.m. een ander betaalritme is de realisatie € 1,1 miljoen lager dan begroot. Deze middelen zullen niet in 2013 betaald worden maar wel grotendeels in 2014.

Sectorplan mbo-hbo techniek 2011–2016

Dit betreft middelen voor het [sectorplan mbo-techniek en het sectorplan hbo-techniek](#). Hiermee worden drie centers of expertise hbo en zes centra voor innovatief vakmanschap mbo opgericht. Deze centra, die met cofinanciering van bedrijven tot stand komen, zijn gericht op toponderwijs, toponderzoek en innovaties in het bedrijfsleven.

Netwerkscholen

Beroepsgericht onderwijs vraagt om bedrijfsvoering die daar goed op aansluit. Om te stimuleren dat mbo-instellingen hun bedrijfsvoering verder moderniseren, loopt van 2011 tot en met 2014 het experiment De Netwerkschool. Het doel van dit experiment is een bijdrage leveren aan het terugdringen van het lerarentekort door wetenschappelijk onderzoek te doen naar methoden om de arbeidsproductiviteit in het onderwijs te verhogen op het vlak van een slimmere organisatie van het onderwijs en effectieve inzet van ICT.

Loopbaanoriëntatie

Dit zijn middelen ter ondersteuning van (v)mbo-scholen, zodat zij aanstaande en huidige mbo-studenten beter kunnen begeleiden bij hun studieloopbaan, studiekeuzes en persoonlijke bewustwording en ontwikkeling. De realisatie is € 3 miljoen lager door een verandering in liquiditeitsbehoefte.

Overige projecten

Hieronder vallen overige projecten en organisaties die subsidies ontvangen. De realisatie is € 5,6 miljoen lager dan de vastgestelde begroting. Dit komt onder andere door een overboeking van € 1,2 miljoen naar het artikel van DUO voor de uitvoeringskosten van het digitaal verzuimloket en voor vsv van de niet bekostigde instellingen. Het overige deel is te verklaren door een andere fasering van een aantal projecten.

Opdrachten

Dit betreft middelen voor diverse beleidsgerichte activiteiten en onderzoeken. De realisatie in 2013 is € 3,4 miljoen lager door een samenvoeging van overboekingen van middelen naar andere artikelen en het niet tot uitvoering brengen van een aantal geplande opdrachten, zoals de «nulmeting domeinen».

Bijdrage aan agentschappen

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is de uitvoeringsorganisatie van het Ministerie van OCW en levert producten en diensten op het terrein van bekostiging van instellingen, financiering van studenten en informatie-

De beleidsartikelen (artikel 4)

voorziening. Het betreft het aandeel in de uitvoeringskosten van DUO voor dit begrotingsartikel.

Bijdrage aan ZBO's/RWT's

College voor Examens

Er zijn middelen beschikbaar voor het College voor Examens (CvE). Dit is een ZBO dat verantwoordelijk is voor de examens rekenen en taal in het (middelbaar) beroepsonderwijs en staatsexamens Nederlands als tweede taal.

Wet SLOA

Hieronder vallen posten zoals «Ontwikkeling staatsexamens cito» en het Expertisecentrum Beroepsonderwijs (ecbo). Het gaat o.a. over middelen ter ondersteuning van taal en rekenen mbo. Het betreft hier de uitgaven voor het instrument, inclusief de uitvoeringskosten.

Bijdrage aan medeoverheden

Verbetermiddelen Caribisch Nederland

Deze middelen worden ingezet voor het verhogen van de leerprestaties van de leerlingen op alle scholen in Caribisch Nederland tot een naar Nederlandse maatstaven aanvaardbaar niveau. Het gaat om incidentele investeringen en voorzieningen die (nog) niet uit de lumpsum bekostigd kunnen worden. Een groot gedeelte van de middelen is bestemd voor de verbetering van de onderwijshuisvesting. De onderuitputting op het onderdeel Caribisch Nederland hield met name verband met de vertraging in de uitvoering van de drie onderwijshuisvestingsplannen. Hierover zijn met de openbare lichamen BES in het najaar van 2012 nieuwe afspraken gemaakt die nog niet verwerkt waren in de Begroting 2013. De vertraging werd veroorzaakt doordat de voorbereidende fase in een aantal grote projecten meer tijd in beslag bleek te nemen dan verwacht.

Bijdrage aan andere begrotingshoofdstukken

Participatiebudget

Sinds 1 januari 2009 maakt het educatiebudget onderdeel uit van het Participatiebudget, een specifieke uitkering voor gemeenten. Het bedrag is gelijk aan de bijdrage van OCW aan het Participatiebudget, die gemeenten moeten besteden aan de inkoop van educatieopleidingen bij roc's.

Ontvangsten

De ontvangsten van € 18,9 miljoen in 2013 zijn het gevolg van onder andere afrekeningen die betrekking hadden op educatie en subsidies. Het restant is te verklaren door € 13,5 miljoen aan terugontvangsten van prestatiesubsidies vroegtijdig schoolverlaten.

Artikel	6 en 7: HOGER ONDERWIJS
Algemene doelstelling	Het stelsel van hoger onderwijs en onderzoek zorgt dat studenten en (wetenschappelijk) personeel hun talenten en onderzoekend vermogen maximaal kunnen ontwikkelen. Het leidt hen op voor een positie op de nationale en internationale arbeidsmarkt die optimaal aansluit bij hun talenten.
Rol en verantwoordelijkheid	<p>De Minister is verantwoordelijk voor een stelsel van hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek dat zodanig functioneert dat het onderwijs aansluit bij de talenten en ambities van individuele studenten en (wetenschappelijk) personeel, en bij de behoefte van de maatschappij.</p> <p>Financieren: De Minister financiert het stelsel van het hoger onderwijs en onderzoek door bekostiging van de onderwijsinstellingen. Mede hierdoor wordt de toegankelijkheid van het onderwijs gewaarborgd.</p> <p>Stimuleren: De Minister stimuleert specifieke beleidsonderwerpen via de prestatiebox, afzonderlijke subsidies en de inzet van andere instrumenten, zoals prestatieafspraken, bestuurlijke afspraken, voorlichting en wet- en regelgeving.</p> <p>Regisseren: De verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het onderwijs vult de Minister in via een regisserende rol. De normen van kwaliteit zijn vastgelegd in wet- en regelgeving. De kwaliteit van de individuele opleidingen in het hoger onderwijs wordt bewaakt met het accreditatiestelsel. Dit is belegd bij de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO). De Inspectie van het Onderwijs houdt toezicht op de naleving van wettelijke voorschriften en op de recht- en doelmatigheid. Zij ziet ook toe op de kwaliteit van het stelsel van hoger onderwijs waaronder ook het accreditatiestelsel.</p>

Kengetallen

Tabel 6.1						
(aantallen x 1.000)	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
1. Ingeschreven studenten (exclusief groen onderwijs)						
• Hbo-volttijd bachelor	312,5	330,2	343,8	354,3	358,5	377,0
• Hbo-volttijd master	2,5	2,5	2,7	2,7	2,8	3,0
• Hbo-deeltijd bachelor	52,4	53,6	53,7	51,3	44,6	41,9
• Hbo-deeltijd master	9,6	10,6	10,8	9,4	8,2	8,5
Totaal hbo	376,9	397,0	411,0	417,8	414,1	430,4
• Wo-volttijd bachelor	140,6	147,0	149,6	152,5	146,9	150,5
• Wo-volttijd master	62,1	67,5	74,0	75,5	78,6	83,2
• Wo-deeltijd bachelor	6,1	5,9	5,2	4,2	2,9	2,4
• Wo-deeltijd master	5,3	5,5	5,5	4,7	3,9	3,9
Totaal wo	214,0	226,0	234,3	236,8	232,3	240,0
Bron: Referentieraming 2014 (begroting)						
2. Gediplomeerden (exclusief groen onderwijs)						
• Hbo-volttijd bachelor	50,5	51,2	50,9	53,9	49,8	–
• Hbo-volttijd master	1,1	1,0	1,1	1,2	1,1	–
• Hbo-deeltijd bachelor	9,4	9,3	9,3	9,7	8,0	–
• Hbo-deeltijd master	2,9	3,0	3,7	3,4	2,4	–
Totaal hbo	64,0	64,5	64,9	68,2	61,2	–
• Wo-volttijd bachelor	23,1	24,1	27,2	32,1	30,7	–
• Wo-volttijd master	27,2	29,0	32,8	36,9	33,6	–
• Wo-deeltijd bachelor	0,8	0,7	0,7	0,7	0,5	–

De beleidsartikelen (artikel 6 en 7)

(aantallen x 1.000)	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
• Wo-deeltijd master	1,6	1,8	1,8	1,9	1,4	–
Totaal wo	52,7	55,6	62,4	71,6	66,2	–
Bron: Referentieraming 2014 (Radon)						
(bedragen x € 1.000)			2010	2011	2012	2013
3. Onderwijsuitgaven per student						
• Hbo			6,2	6,3	6,2	6,4
• Wo			6,0	6,0	6,2	6,6

Toelichting:

- 1, 2 In 2013 zijn meer studenten in het hbo en wo geteld dan verwacht (deeltijd hbo-bachelorstudenten uitgezonderd). Dit is vermoedelijk het gevolg van de voorgenomen, maar inmiddels met een jaar uitgestelde, invoering van het Sociaal Leenstelsel. Vorig studiejaar waren er meer gediplomeerden vanwege de (ingevoerde/afgeschafte) langstudeersmaatregel. Het aantal hbo-bachelorgediplomeerden is nu terug op normaal niveau, maar het aantal wo-bachelorgediplomeerden is hoger dan geraamd. Het lijkt erop dat het ingezette beleid om bachelorstudenten sneller te laten afstuderen, in het wo haar vruchten begint af te werpen.
3. Onderwijsuitgaven per student zijn in constante prijzen 2013 (dat wil zeggen gecorrigeerde voor de uitgekeerde loon- en prijsbijstelling). De stijging in 2013 van de onderwijsuitgaven per student in het hbo en wo wordt voornamelijk veroorzaakt door het terugdraaien van de langstudeerdersmaatregel en de extra lumpsummiddelen uit de Begrotingsafspraken 2014.

In het jaar 2012 ondersteunden de bekostigde instellingen 1.050 niet-EER studenten uit het Profileringsfonds.

In de [motie Anker](#) is verzocht deze informatie jaarlijks aan de Tweede Kamer te melden. De achtergrond van deze motie was om te monitoren of door het invoeren van instellingscollegegeld voor niet-EER studenten met ingang van 2010 een te hoge drempel tot het Nederlands hoger onderwijs opgelegd zou worden voor deze groep. Van een te hoge drempel blijkt geen sprake; in 2012 is het aantal niet-EER studenten dat een vergoeding krijgt uit het Profileringsfonds toegenomen van 668 naar 1.050 en daarnaast is ook het totale aantal niet-EER studenten in het hoger onderwijs gestegen (Bron 1-cijferHO). Hiermee is de reden voor het monitoren van het aantal niet-EER studenten dat een vergoeding krijgt uit het Profileringsfonds niet meer relevant. Deze informatie zal om deze reden niet meer jaarlijks aan de Tweede Kamer worden verstrekt.

Beleidsconclusies

Het op dit artikel uitgevoerde beleid en de bijbehorende resultaten waren het afgelopen jaar conform de verwachtingen zoals vermeld in de begroting. Er is geen grote afwijking of een noodzaak tot bijstelling aan het licht gekomen.

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 6.2 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 6 (bedragen x € 1.000)

	2009	2010	2011	2012	Realisatie 2013	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 2013	Vershil 2013
Verplichtingen	2.686.026	2.798.852	2.503.819	2.630.999	2.773.137	2.608.146	164.991
Waarvan garantieverplichtingen	176.362	82.202	40.000	153.459	30.850		30.850
Totale uitgaven	2.317.618	2.489.231	2.509.283	2.543.058	2.610.870	2.603.548	7.322
Bekostiging	2.220.274	2.379.097	2.466.582	2.491.890	2.568.770	2.562.176	6.594
• Hoofdbekostiging	2.220.274	2.379.097	2.466.582	2.439.659	2.409.651	2.403.250	6.401
– Onderwijsdeel hbo	2.157.417	2.302.938	2.384.034	2.358.218	2.333.833	2.316.159	17.674
– Deel ontwerp en ontwikkeling	58.292	64.828	69.748	68.605	68.693	68.607	86
– Bekostiging tweede bachelor- en mastergraden in het hbo			1.219	1.303	1.097	2.000	– 903
– Bekostiging experimenten open bestel	4.564	10.253	10.705	10.611	5.456	15.000	– 9.544
– Bekostiging postinitiële masteropleidingen hbo		1.079	876	922	573	1.484	– 911
• Prestatiebox	0	0	0	52.231	159.119	158.926	193
– Kwaliteit en profiel (behoort tot Onderwijsdeel hbo)				52.231	159.119	158.926	193
Subsidies	82.580	92.007	28.186	30.425	23.671	23.284	387
– Regeling bevordering kennisfunctie hogescholen		14.652	12.055	22.267	19.967	19.967	0
– Studiekeuze-informatie hoger onderwijs	2.400	2.400	2.400	2.455	2.475	2.400	75
– Praktijkgericht onderzoek (Raak)	13.100	4.231	6.828				0
– Overig ¹	67.080	70.724	6.903	5.703	1.229	917	312
Oprachten	196	711	559	353	91	100	– 9
– Uitbesteding	196	711	559	353	91	100	– 9
Bijdragen aan agentschappen	14.568	17.416	13.956	20.390	18.338	17.988	350
– Dienst Uitvoering Onderwijs	14.568	17.416	13.956	20.390	18.338	17.988	350
Ontvangsten	11.404	3.462	3.948	8.646	6.447	1.213	5.234

¹ In de post Overig zijn in 2009 en 2010 de middelen Deltaplan bèta/techniek (onderwijsbreed) en de middelen Investeringsagenda bèta en techniek hoger onderwijs opgenomen. Het gaat om € 64,5 miljoen in 2009 en € 58 miljoen in 2010.

Toelichting op tabel 6.2:

De uitgaven voor het hoger beroepsonderwijs zijn in 2013 € 7,3 miljoen hoger dan de vastgestelde begroting. De verplichtingen zijn € 165,0 miljoen hoger dan geraamd.

De realisatie van de ontvangsten is € 5,2 miljoen hoger dan de vastgestelde begroting.

Verplichtingen

De verhoging van de verplichtingen is € 157,7 miljoen hoger dan de verhoging van de uitgaven. Dit verschil wordt voornamelijk veroorzaakt door de toevoeging van een bedrag van € 30,9 miljoen aan garantieverplichtingen en meerdere mutaties in de uitgaven voor het begrotingsjaar 2014 (met name de middelen die beschikbaar zijn gesteld in verband met

De beleidsartikelen (artikel 6 en 7)

het intrekken van de langstudeerdersmaatregel). Omdat deze uitgavenmutaties voor het jaar 2014 – overeenkomstig de bekostigingsregelgeving – in het jaar 2013 worden verplicht, worden deze verwerkt in het verplichtingenbudget 2013.

Uitgaven

De hogere uitgaven zijn vrijwel geheel gerealiseerd op het instrument Bekostiging, onderdeel Hoofdbekostiging. Gesaldeerd is sprake van een verhoging van € 6,4 miljoen. Belangrijkste oorzaken van deze verhoging:

- Een kasschuif van € 32,7 miljoen van 2013 naar 2012. In verband met het intrekken van de langstudeerdersmaatregel zijn vanaf 2013 middelen beschikbaar gesteld. Omdat de maatregel een terugwerkende kracht heeft tot 1 september 2012 zijn de instellingen al in 2012 gecompenseerd.
- Een overboeking van € 2,4 miljoen naar het Ministerie van EZ. Een deel van de middelen die beschikbaar zijn gesteld in verband met het intrekken van de langstudeerdersmaatregel zijn bestemd voor het groen onderwijs.
- Een bijstelling van € 34,3 miljoen als gevolg van afspraken die in het kader van de Begrotingsafspraken 2014 zijn gemaakt.
- Een verhoging van € 4,9 miljoen op basis van de nieuwe raming van de studentenaantallen (Referentieraming 2013).
- Een toevoeging van € 3 miljoen voor de loonbijstelling (werkgeverslasten) 2013.
- Een overheveling van € 9,5 miljoen uit de middelen voor de bekostiging van experimenten open bestel naar het onderwijsdeel hbo. Het aantal bekostigde studenten binnen het experiment is in 2013 lager dan geraamd. De middelen waren afkomstig uit het onderwijsdeel van de bekostiging en worden daar nu weer aan toegevoegd.

Ontvangsten

De belangrijkste oorzaak van de hogere realisatie van € 5,2 miljoen op de ontvangsten is de terugstorting als gevolg van een voorlopige afrekening op projectsubsidies (€ 4,5 miljoen). De teruggevorderde middelen zijn toegevoegd aan het uitgavenkader van het hbo.

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 6.3 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 7 (bedragen x € 1.000)

	2009	2010	2011	2012	Realisatie 2013	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 2013	Verschil 2013
Verplichtingen	4.052.409	4.009.600	3.946.917	4.028.132	4.180.059	4.060.547	119.512
Waarvan garantieverplichtingen	50.000	115.000	35.000	104.400	0	0	0
Uitgaven	3.781.800	3.822.986	3.954.885	3.984.999	4.065.742	4.018.288	47.454
Bekostiging	3.719.262	3.758.141	3.888.292	3.930.849	4.015.082	3.967.328	47.754
• Hoofdbekostiging	3.719.262	3.758.141	3.888.292	3.904.174	3.895.816	3.847.707	48.109
– Onderwijsdeel wo	1.498.339	1.570.497	1.592.895	1.611.971	1.588.295	1.552.269	36.026
– Onderzoeksdeel wo	1.647.798	1.630.738	1.705.386	1.706.967	1.707.703	1.705.386	2.317
– Deel ondersteuning geneeskundig onderwijs en onderzoek	573.125	556.906	585.754	581.042	595.447	585.552	9.895

De beleidsartikelen (artikel 6 en 7)

	2009	2010	2011	2012	Realisatie 2013	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 2013	Verschil 2013
– Bekostiging tweede mastergraden in het wo			4.257	4.194	4.371	4.500	– 129
• Prestatiebox	0	0	0	26.675	119.266	119.621	– 355
– Kwaliteit en profiel (behoort tot Onderwijsdeel wo)				26.675	119.266	119.621	– 355
Subsidies	37.455	38.893	39.721	26.218	22.684	23.028	– 344
– Subsidieregeling Sirius programma	4.764	11.436	10.929	11.543	10.302	10.302	0
– Subsidieregeling Huygens Scholarship Programme	11.365	10.331	10.351				
– Subsidieregeling Libertas Noodfonds	1.000	1.000	1.000	765	745	745	0
– Subsidieregeling Programma Akademie-assistenten	1.016	1.049	954	957			
– 3TU's samenwerking	7.066	6.066	6.066	6.000	3.500	3.500	0
– Toetsing en Toetsgestuurd leren		167	2.426	2.426	2.260	2.260	0
– Overig	12.244	8.844	7.995	4.527	5.877	6.221	– 344
Oprachten	1.515	1.441	1.625	1.630	1.584	1.583	1
– Uitbesteding	1.515	1.441	1.625	1.630	1.584	1.583	1
Bijdragen aan ZBO's/RWT's	4.053	3.855	3.270	3.986	3.878	3.874	4
– Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie (NVAO)	4.053	3.855	3.270	3.986	3.878	3.874	4
Bijdragen aan (inter)nationale organisaties	19.515	20.656	21.977	22.316	22.514	22.475	39
– Organisaties excl. NVAO ,SKI 123 en PBT (zie tabel 6.4)	19.515	20.656	21.977	22.316	22.514	22.475	39
Ontvangsten	13.894	13.877	25.117	114	963	16	947

Toelichting

Toelichting op tabel 6.3:

De uitgaven voor het wetenschappelijk onderwijs zijn in 2013 € 47,5 miljoen hoger dan de vastgestelde begroting. De verplichtingen zijn € 119,5 miljoen hoger dan geraamd.

De realisatie van de ontvangsten is € 0,9 miljoen hoger dan de vastgestelde begroting.

Verplichtingen

De verhoging van de verplichtingen is € 72,1 miljoen hoger dan de verhoging van de uitgaven. Dit verschil wordt voornamelijk veroorzaakt door meerdere mutaties in de uitgaven voor het begrotingsjaar 2014 (met name de middelen die beschikbaar zijn gesteld in verband met het intrekken van de langstudeerdersmaatregel). Omdat deze uitgavenmutaties voor het jaar 2014 – overeenkomstig de bekostigingsregelgeving – in het jaar 2013 worden verplicht, worden deze verwerkt in het verplichtingenbudget 2013.

Uitgaven

De hogere uitgaven zijn vrijwel geheel gerealiseerd op het instrument Bekostiging, onderdeel Hoofdbekostiging. Gesaldeerd is sprake van een verhoging van € 48,1 miljoen. Belangrijkste oorzaken van deze verhoging:

- Een kasschuif van € 29,3 miljoen van 2013 naar 2012. In verband met het intrekken van de langstudeerdersmaatregel zijn vanaf 2013 middelen beschikbaar gesteld. Omdat de maatregel een terugwerkende kracht heeft tot 1 september 2012 zijn de instellingen al in 2012 voor dit bedrag gecompenseerd.
- Een overboeking van € 3,1 miljoen naar het Ministerie van EZ. Een deel van de middelen die beschikbaar zijn gesteld in verband met het intrekken van de langstudeerdersmaatregel zijn bestemd voor het groen onderwijs.
- Een bijstelling van € 52,9 miljoen als gevolg van afspraken die in het kader van de Begrotingsafspraken 2014 zijn gemaakt.
- Een verhoging van € 12,9 miljoen op basis van de nieuwe raming van de studentenaantallen (Referentieraming 2013).
- Een toevoeging van € 6,9 miljoen voor de loonbijstelling (werkgeverslasten) 2013.
- Een overboeking van € 6,6 miljoen van het Ministerie van VWS voor de loonbijstelling 2013 betreffende de sector academische ziekenhuizen.
- Een verhoging van per saldo € 1,2 miljoen voor diverse kleinere bijstellingen.

Tabel 6.4 Middelen organisaties (bedragen x € 1.000)

	2009	2010	2011	2012	2013
United Nations University (UNU)	856	855	866	874	875
Europees Universitair Instituut Florence	1.272	1.340	1.396	1.422	1.430
Stichting Nederlandse Organisatie voor Internationale samenwerking in het Hoger Onderwijs (NUFFIC)	26.975	25.961	27.234	17.288	17.285
Platform Beta Techniek ¹ (PBT)	376	523	510	1.948	1.368
Stichting Handicap en Studie	841	841	844	499	500
Stichting voor Vluchteling-Studenten UAF	1.448	2.500	2.500	2.500	2.500
Stichting Studiekeuze 123 (SKI 123)	2.400	2.400	2.400	2.455	2.475
Interstedelijk Studentenoverleg (ISO)	244	245	244	249	249
Landelijke StudentenVakbond (LSVb)	244	245	244	249	249
Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie (NVAO)	4.053	3.855	3.270	3.986	3.878

¹ Het betreft de subsidie aan het PBT voor ondersteuning van het Sirius Programma en vanaf 2012 ook de subsidie voor ondersteuning van de Reviewcommissie.

Toelichting op de instrumenten

Bekostiging

De bekostiging van het hoger onderwijs en onderzoek bestaat uit de hoofdbekostiging en de middelen voor onderwijskwaliteit en studiesucces en profilering (prestatiebox). De experimenten open bestel hbo en postinitiële masteropleidingen hbo en tweede bachelorgraden hbo en tweede mastergraden hbo en wo (die parallel zijn gestart) worden afzonderlijk bekostigd.

Hoofdbekostiging

Universiteiten (wo) en hogescholen (hbo) ontvangen bekostiging voor onderwijs en onderzoek. De rijksbijdrage wordt jaarlijks via een verdeel-sleutel aan de universiteiten en hogescholen toegekend als een lumpsum-bekostiging.

De rijksbijdrage is gebaseerd op de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW). In het Uitvoeringsbesluit WHW 2008 en de Regeling financiën hoger onderwijs zijn de bepalingen, bedragen en

De beleidsartikelen (artikel 6 en 7)

percentages opgenomen op basis waarvan de rijksbijdrage wordt berekend.

Onderwijsdeel hbo en wo

Universiteiten en hogescholen ontvangen een rijksbijdrage onderwijs. Er is één bekostigingsmodel voor hbo en wo. De rijksbijdrage is met name gebaseerd op de nominale studieduur van de opleiding en het volgen en succesvol afronden van één bachelor- en één masteropleiding. Het onderwijsdeel bestaat uit:

- een studentgebonden deel: gebaseerd op het aantal ingeschreven bekostigde studenten en graden (diploma's), zowel in het hbo als het wo zijn er drie bekostigingsniveaus (laag, hoog en top),
- een onderwijsopslag in bedragen: bedragen op basis van afspraken voor kwaliteit, kwetsbare opleidingen en bijzondere voorzieningen, en
- een onderwijsopslag als percentage.

Deel Ontwerp en ontwikkeling hbo en Onderzoeksdeel wo

Hogescholen ontvangen een rijksbijdrage voor ontwerp en ontwikkeling (praktijkgericht onderzoek). Universiteiten ontvangen een rijksbijdrage voor het verrichten van wetenschappelijk onderzoek. Het onderzoeksdeel wo is gebaseerd op:

- een studentgebonden deel: gebaseerd op het aantal bekostigde graden,
- een deel promoties: gebaseerd op het aantal promoties leidend tot een proefschrift en het aantal ontwerpcertificaten,
- een voorziening onderzoek in bedragen: bedragen op basis van afspraken over o.a. sectorplannen en toponderzoeksscholen, en
- een voorziening onderzoek in percentages.

Deel ondersteuning geneeskundig onderwijs en onderzoek

De bekostiging van het onderwijs en onderzoek bij de acht academische ziekenhuizen loopt via de universiteiten. Hier kunnen studenten geneeskunde onderwijs volgen en praktijkervaring opdoen. De bekostiging bestaat uit een deel dat is gebaseerd op het aantal ingeschreven studenten en graden, een procentueel deel en een bedrag vanwege rente en afschrijving (voor huisvesting).

Bekostiging tweede bachelorgraden hbo en tweede master hbo en wo

Tot en met 2013 werden tweede bachelor- en mastergraden hbo en tweede mastergraden wo gefinancierd via de subsidieregeling tweede graden hbo en wo. Deze tweede studie moet parallel aan een eerste studie zijn gestart en het diploma moet ten minste zes maanden na het eerste diploma zijn gehaald. Per 2014 is deze regeling vervallen en is met ingang van studiejaar 2014/15 via wet- en regelgeving geregeld dat studenten voor een tweede studie, het wettelijk collegegeld verschuldigd zijn, indien deze gestart is tijdens een eerste studie en ononderbroken gevolgd wordt.

Bekostiging experimenten open bestel hbo

De middelen worden ingezet voor de bekostiging van experimenten open bestel. Doel van de experimenten open bestel is om kennis op te doen over de effecten van het toelaten tot de publieke financiering van andere dan de huidige bekostigde aanbieders in het hoger onderwijs, en over de voorwaarden waaronder in het publiek bekostigde stelsel ruimte kan worden gemaakt voor deze aanbieders. De evaluatie van de experimenten wordt uiterlijk in 2015 afgerond.

Bekostiging postinitiële masteropleidingen hbo

De middelen zijn beschikbaar voor de afwikkeling van de tijdelijke financiering van (eerder goedgekeurde) arbeidsmarktrelevante hbo-masters in prioritaire gebieden.

Prestatiebox

Kwaliteit en profiel hbo en wo

Voor de periode 2013–2016 ontvangen hogescholen en universiteiten prestatiebekostiging op basis van individuele prestatieafspraken (zie ook de [Strategische Agenda Hoger Onderwijs, Onderzoek en Wetenschap «Kwaliteit in verscheidenheid»](#) en de Hoofdlijnenakkoorden [OCW-Vereniging Hogescholen](#) en [OCW-VSNU](#)). In het Besluit Experiment prestatiebekostiging hoger onderwijs is bepaald hoe de omvang van de prestatiebekostiging per instelling wordt vastgesteld. Het budget voor de prestatiebekostiging bedraagt ongeveer 7% van de onderwijsbekostiging. Hiervan is 5% bestemd voor onderwijskwaliteit en studiesucces (voorwaardelijke financiering) en 2% voor profilering (selectief budget). De afspraken zijn gemaakt op basis van concrete indicatoren. Bij het niet behalen van de overeengekomen prestatieafspraken kan de instelling in de periode in 2017 – 2020 (deels) gekort worden op het budget voor onderwijskwaliteit en studiesucces. In 2014 vindt een [midtermreview](#) plaats.

De [Wet Kwaliteit in Verscheidenheid hoger onderwijs](#) biedt instellingen de ruimte die zij nodig hebben bij het realiseren van de doelen in hun prestatieafspraken.

Subsidies

Subsidieregeling bevordering kennisfunctie hogescholen (hbo)

Van hogescholen wordt verwacht dat zij een centrale rol in de Nederlandse en internationale kennisinfrastructuur vervullen. Voor praktijkgericht onderzoek hebben hogescholen direct toegang tot de competitieve onderzoeksgeldstroom voor het hbo; het RAAK-programma.

Om te zorgen dat de functie van deze onderzoeksgeldstroom wordt geborgd binnen het Nederlandse kennissysteem heeft het Ministerie van OCW met de werkgevers, andere partners van de Stichting Innovatie Alliantie (SIA) en met NWO een [convenant](#) ondertekend waarin is vastgelegd dat de middelen voor het RAAK-programma (voormalige Regeling bevordering kennisfunctie hogescholen) vanaf 2014 worden ingebed via de bekostiging bij NWO.

Studiekeuze-informatie hoger onderwijs (ho)

Met deze middelen wordt gefaciliteerd dat aanstaande studenten via onder andere een website beschikken over deugdelijke vergelijkingsinformatie over de opleidingsmogelijkheden in het hoger onderwijs en de bij behorende beroepsprofielen en arbeidsmarktperspectieven.

Subsidieregeling Sirius programma (ho)

Om meer inzicht te krijgen in de wijze waarop excellentie in het hoger onderwijs gerealiseerd kan worden is in 2009, 2010 en 2011 aan verschillende meerjarige projecten een subsidie toegekend. De projecten worden uitgevoerd in de periode 2008–2014.

De beleidsartikelen (artikel 6 en 7)

Subsidieregeling Libertas Noodfonds (ho)

Het Libertas Noodfonds is er voor studenten die niet in hun land van herkomst kunnen (blijven) studeren, omdat vanwege politieke redenen hen het studeren onmogelijk wordt gemaakt of zij daarin ernstig worden belemmerd. Op dit moment zijn er geen landen aangewezen wiens ingezetenen een beroep kunnen doen op het Libertas Noodfonds. De geraamde middelen hebben betrekking op de afwikkeling van eerder toegekende financiële steun aan studenten uit Zimbabwe en Wit-Rusland (deze landen waren eerder aangewezen).

3TU's samenwerking (wo)

De middelen (het betreft hier middelen uit het voormalig Fonds Economische Structuurversterking) zijn beschikbaar voor het onderzoek in vijf centres of excellence (onderzoeksprogramma's met leerstoelen en masterprogramma's).

Toetsing en Toetsgestuurd Leren (ho)

Met de subsidie aan het programma «Toetsen en Toetsgestuurd Leren» wordt op het gebied van toetsen en toetsgestuurd leren een financiële ondersteuning gegeven voor:

- het initiëren, opschalen en verduurzamen van projecten,
- het bundelen en ontwikkelen van expertise,
- het inrichten van een nationale technische infrastructuur.

Overig (hbo en wo)

Bij dit financiële instrument zijn afzonderlijk voor de sectoren hbo en wo overige toekenningen opgenomen die gelijk dan wel kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Opdrachten

Uitbesteding (hbo en wo)

Voor de beleidsontwikkeling zijn opdrachten verstrekt voor het uitvoeren van diensten. Het gaat hierbij met name om opdrachten voor beleidsgericht onderzoek.

Bijdragen aan agentschappen

DUO

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is de uitvoeringsorganisatie van het Ministerie van OCW en levert producten en diensten op het terrein van bekostiging van instellingen, financiering van studenten en informatievoorziening. Het betreft het aandeel in de uitvoeringskosten van DUO voor deze begrotingsartikelen.

Bijdragen ZBO's / RWT's

Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie (NVAO)

De NVAO is als onafhankelijke, binationale accreditatie organisatie opgericht door de Nederlandse en Vlaamse overheid en geeft een deskundig en objectief oordeel over de kwaliteit van het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen. De middelen in deze begroting betreffen de bijdrage die de Nederlandse overheid rechtstreeks aan de NVAO vergoedt voor de uitvoering van haar taken.

Bijdrage aan (inter)nationale organisaties

Organisaties als bedoeld in tabel 6.4 (met uitzondering van de NVAO, SKI 123 en PBT)

Het betreft hier de (structurele) bekostiging van organisaties die beleidsmatig prioritaire taken uitvoeren, ofwel activiteiten uitvoeren die betrekking hebben op de belangenbehartiging van studenten, ofwel taken uitvoeren die voortkomen uit verdragsrechtelijke verplichtingen.

Ontvangsten

Bij de ontvangsten is een raming opgenomen voor terugvorderingen bij hogescholen en andere subsidieontvangers (bv. als gevolg van eindafrekeningen van toegekende subsidies).

Artikel	8: INTERNATIONAAL BELEID
Algemene doelstelling	Bevorderen van internationale samenwerking en uitwisseling ter ondersteuning en versterking van de kwaliteit van onderwijs, cultuur en wetenschap en ter verdere ontwikkeling van internationale competenties van lerenden, docenten, kunstenaars en wetenschappers.
Rol en verantwoordelijkheid	<p>Stimuleren: Bij het uitvoeren van de algemene doelstelling ligt de nadruk op het zoveel mogelijk stimuleren en ondersteunen van instellingen en burgers om zich op een internationale omgeving te oriënteren. Daartoe zorgt de Minister vanuit zijn stelselverantwoordelijkheid voor de benodigde internationaal-bestuurlijke randvoorwaarden, bijvoorbeeld door afspraken over wederzijdse beroepserkenning, kwaliteitszorg en grensverkeer en door de uitwisseling van best practices. De Minister opereert hierbij binnen multilaterale kaders als de Europese Unie, OESO en de Unesco en andere – vaak daarbij aangesloten – organisaties, alsmede via bilaterale contacten, verdragen, Memorandums of Understanding, etc. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van stimuleringsmaatregelen in de vorm van fondsen en beurzen en worden faciliterende en uitvoerende instanties gesubsidieerd, zoals het Europees Platform, Neth-ER en het Duitsland Instituut. De bevordering van internationale samenwerking is ondersteunend aan de beleidsdoelstellingen van OCW. De activiteiten zijn dan ook voor een belangrijk deel opgenomen bij de betreffende beleidsartikelen.</p> <p>De internationale activiteiten van OCW geven tenslotte mede-ondersteuning aan de doelstellingen en ambities van het bredere buitenlandse beleid, specifiek op de terreinen van OCW.</p>
Indicatoren en kengetallen	Internationale – ondersteunende – maatregelen laten zich moeilijk vangen in «harde» cijfers en beleidsconclusies. In gevallen waar dit wel mogelijk is, bijvoorbeeld bij de bevordering van in- en uitgaande studiemobiliteit of bij de bevordering van culturele activiteiten in het buitenland zijn relevante cijfers opgenomen in de publicatie Kerncijfers .
Beleidsconclusies	<p>Bij de ten uitvoerlegging van de in de begroting opgenomen voornemens zijn er geen bijzondere ontwikkelingen opgetreden die een aanpassing of afwijking van die voornemens noodzakelijk maakten.</p> <p>Relevante kwantitatieve gegevens zijn opgenomen in de OCW-publicatie Kerncijfers.</p>

De beleidsartikelen (artikel 8)

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 8.1 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 8 (bedragen x € 1.000)

	2009	2010	2011	2012	2013	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Vershil	HGIS realisatie
					Realisatie	2013	2013	2013
Verplichtingen	26.223	54.274	12.591	7.312	8.673	8.573	100	2.082
Uitgaven	21.364	20.794	16.543	16.215	15.704	16.969	- 1.265	848
Subsidies	2.551	1.717	1.641	1.345	1.422	1.471	- 49	125
• Subsidieregelingen	2.551	1.717	1.641	1.345	1.422	1.471	- 49	125
– Duitsland Instituut Amsterdam (DIA)	800	800	800	732	842	707	135	
– Frans-Nederlandse academie (FNA)	114	118	194	114				
– Netherlands house for Education and Research (Neth-ER)	484	484	500	450	450	450		
– Incidentele subsidies voor het uitwisselen van cultuur	1.153	315	147	49	130	314	- 184	125
Opdrachten	241	353	140	283	262	373	- 111	
– Beleidsonderzoek en benchmarking	123	150	18	143	153	200	- 47	
– Incidentele Internationale activiteiten	118	203	122	140	109	173	- 64	
Bijdragen aan (inter)nationale organisaties	14.079	13.915	14.262	14.087	13.520	14.625	- 1.105	223
– OCW-vertegenwoordiging in het buitenland	1.176	1.411	1.549	1.777	1.631	2.191	- 560	133
– Europees Platform	5.629	5.584	5.677	5.410	5.455	5.456	- 1	
– Nederlandse Taalunie	3.239	3.252	3.287	3.124	3.179	3.186	- 7	
– Europa College Brugge	20	30	30	30	30	30		
– Unesco	95	20	20	40	8	20	- 12	
– OESO CERI	74	74	74	73	70	76	- 6	
– Fulbright Center	473	428	408	408	408	408		
– DCICC (voorheen SICA) Cultural Contact Point	100	90	90	90	90	90		90
– Stichting Ons Erfdeel	205	205	205	205	185	185		
– Nationaal Agentschap Leven Lang Leren (EU-programma)	1.804	1.724	1.731	1.748	1.748	1.748		
– Programma's Agentschap NL (inclusief uitvoeringskosten)	1.264	1.097	1.161	1.162	716	1.185	- 469	
– Incidentele EU-programma's en activiteiten			30	20		50	- 50	

De beleidsartikelen (artikel 8)

					Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Vershil	HGIS realisatie
	2009	2010	2011	2012	2013	2013	2013	2013
Bijdragen aan andere begrotingshoofdstukken	500	500	500	500	500	500		500
– Vlaams-Nederlandshuis DeBuren (Hoofdstuk V BuZa)	500	500	500	500	500	500		500
Integreren van de BES-eilanden in Nederland¹	3.993	4.309						
Ontvangsten	84	183	16	41	754	99	655	

¹ Met ingang van het jaar 2011 zijn de gelden voor het integreren van de BES-eilanden in Nederland overgeboekt naar artikel 1 (Primair onderwijs), artikel 3 (Voortgezet onderwijs) en artikel 4 (Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie).

Toelichting op de instrumenten

Subsidies

Duitsland Instituut Amsterdam

Het Duitsland Instituut Amsterdam (DIA) genereert en verspreidt kennis in Nederland over het veranderende Duitsland op het raakvlak van onderwijs, wetenschap en maatschappij. Het instituut doet dat onder meer met behulp van wetenschappelijk onderzoek, onderwijsprojecten en voorlichtingsactiviteiten (cofinanciering met Universiteit van Amsterdam en Deutsche Akademische Austausch Dienst (DAAD)). Daarnaast is in het jaar 2013 aan het DIA een subsidie verstrekt voor de uitvoering van een pilotprogramma studiemobiliteit. Dit programma moet de samenwerking stimuleren tussen Nederlandse en Duitse instellingen van hoger onderwijs, alsook de mobiliteit van Nederlandse studenten naar Duitsland vergroten. Ook hier is sprake van cofinanciering van Duitse zijde (50/50). Hiervoor ontving het DIA in 2013 een bedrag van € 135.000 van OCW.

Frans-Nederlandse Academie

De financiering van de Frans-Nederlandse Academie is stopgezet.

Neth-ER

Neth-ER is opgericht in 2006 door acht Nederlandse veldorganisaties werkzaam op de gebieden onderzoek, onderwijs en innovatie (onder andere TNO, KNAW, VSNU, MBO-Raad, NWO, Europees Platform). Hun gezamenlijke doel is om de Nederlandse participatie aan de Europese programma's te vergroten. Momenteel vindt een evaluatie plaats van de werkzaamheden van Neth-ER, op basis waarvan een nader besluit zal worden genomen over eventuele continuering van deze subsidie na 2014.

Incidentele subsidies voor het uitwisselen van cultuur

Dit betreft middelen gereserveerd voor incidentele activiteiten en verplichtingen ter bevordering van de samenwerking op het gebied van cultuur. Het betreft in 2013 de volgende subsidies: een subsidie aan de stichting Lezen en Schrijven voor de ondersteuning van de activiteiten van de Speciaal Gezant voor Geletterdheid bij de UNESCO voor de periode 2013–2016, subsidies aan het NIHA (Universiteit Leiden), aan het Europees Platform en het Turkije Instituut in het kader van de 400-jarige betrekkingen met Turkije en een subsidie aan de Nationale Unesco Commissie voor de Digital Roadmap (een pilot voor brede internationale samenwerking voor digitale duurzaamheid). Daarnaast is er een subsidie

verstrekt aan Stichting News ter ondersteuning van de internationale activiteiten. In het jaar 2013 is beperkt een beroep gedaan op deze middelen, daarom is een bedrag van € 184 duizend minder uitgegeven.

Opdrachten

Beleidsonderzoek en benchmarking

Dit betreft middelen ten behoeve van beleidsonderzoek, onder meer naar de effectiviteit van internationalisering en ten behoeve van benchmarking in het kader van de relevante internationale organisaties. De volgende onderzoeken zijn aanbesteed: een evaluatie van Neth-ER 2011–2013, een onderzoek naar de voorbereiding van de uitvoering van het Erasmus for all programma 2014–2020 en een onderzoek naar de gevolgen van de ratificatie Facultatief Protocol bij het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten.

Incidentele internationale activiteiten

Dit betreft middelen gereserveerd voor incidentele activiteiten en verplichtingen ter bevordering van de samenwerking. Het betreft in 2013 bijdragen aan de delegatie onderwijssecretariaat van São Paulo en SENAI, Teacher Summit 2013 en een bijeenkomst van de ambtelijke top van het Ministerie van OCW en de managementcomités van het Vlaamse ministerie Onderwijs en Vorming en het Vlaamse ministerie Cultuur, Jeugd, Sport en Media.

Bijdragen aan (inter)nationale organisaties

OCW-vertegenwoordiging

In 2013 betreft het de kosten voor de OCW-vertegenwoordiging in het buitenland met name de Permanente Vertegenwoordiging bij de EU, de Permanente Vertegenwoordiging bij de Unesco, de Experts Nationaux Détachés (END-ers) bij de Europese Commissie en enkele bilaterale posten.

Doordat er drie plaatsen voor END-ers in het jaar 2013 niet waren bezet en de doorberekende ambassadekosten meevielen, is een bedrag van € 560 duizend minder uitgegeven.

Europees Platform

Het Europees Platform ondersteunt de internationalisering in het primair en voortgezet onderwijs met kennis en kleine financiële bijdrages voor onder meer expertiseontwikkeling en mobiliteit van leerlingen, onderwijzend personeel, voor vroegtijdig vreemdetalenonderwijs, tweetalig onderwijs en internationale uitwisseling.

Nederlandse Taalunie

De Nederlandse Taalunie is de verdragsorganisatie waarin Nederland, Vlaanderen en Suriname samenwerken op het gebied van het Nederlands. Ze ondersteunt het leren van de Nederlandse taal in het buitenland, bewaakt de kwaliteit daarvan en houdt zomercursussen voor buitenlanders die Nederlands doceren of willen blijven spreken.

Europa College Brugge

Het Europa College te Brugge is een postuniversitaire opleiding voor onderzoek naar Europese eenwording, gefinancierd door EU en EU-Lidstaten.

De beleidsartikelen (artikel 8)

Unesco

Dit betreft de deelname aan diverse projecten in het kader van de Unesco. Het betreft in 2013 een bijdrage aan de Nationale Unesco Commissie voor vernieuwing van de website.

OESO CERl

OESO CERl betreft de deelname aan diverse onderwijsprojecten en -onderzoeken in het kader van het Centre for Educational Research and Innovation (CERl), onderdeel van de OESO.

Fulbright Center

Het Fulbright Center verzorgt mobiliteitsprogramma's voor het hoger onderwijs via beurzen voor uitwisseling met de Verenigde Staten (met bijdragen van de Amerikaanse regering).

Cultural Contact Point

Het Cultural Contact Point geeft advies over de subsidieregelingen van het EU-cultuurprogramma en biedt begeleiding bij het doen van een aanvraag. Het is een uitvoerend orgaan ten behoeve van het EU-Cultuurprogramma en ondergebracht bij het Dutch Centre for International Cultural Cooperation (DCICC), voorheen de Stichting Internationale Culturele Activiteiten (SICA).

Stichting Ons Erfdeel

De Vlaams-Nederlandse vereniging Ons Erfdeel wil de cultuur van Vlaanderen en Nederland in het buitenland bekend maken en de culturele samenwerking tussen de Nederlandssprekenden bevorderen, onder meer met behulp van het tijdschrift Ons Erfdeel en het Jaarboek The Low Countries.

Nationaal Agentschap Leven Lang Leren

Het Agentschap is belast met het beheer en de uitvoering in Nederland van EU mobiliteitsprogramma's.

Agentschap NL

Agentschap NL verricht uitvoerende taken, vooral waar het gaat om internationalisering van het (beroeps-)onderwijs op het scheidsvlak tussen onderwijs en bedrijfsleven. In het jaar 2013 is ingespeeld op de subsidie-taakstelling en zijn minder middelen ingezet voor deze activiteiten. Hierdoor is een bedrag van € 469 duizend minder uitgegeven.

Incidentele EU-programma's en activiteiten

Dit betreft middelen gereserveerd voor incidentele activiteiten en verplichtingen in het kader van de EU en deelname aan EU-programma's, welke bij het opstellen van de begroting niet zijn te voorzien. In het jaar 2013 zijn geen uitgaven op dit artikelonderdeel gedaan.

Bijdragen aan andere begrotingshoofdstukken

Vlaams-Nederlands Huis De Buren

Het Vlaams-Nederlands Huis De Buren is in 2004 opgericht door de Nederlandse en Vlaamse regering als een culturele organisatie en als ruimte voor debat en reflectie (subsiëring vindt plaats via begrotingshoofdstuk V (Buitenlandse Zaken)).

De beleidsartikelen (artikel 8)

Internationale Uitgaven OCW – breed

Het vergroten van internationale mobiliteit en grensoverschrijdende samenwerking tussen instellingen is een inzet die niet alleen plaatsvindt op dit artikel. Veel internationaliseringsbeleid is elders ondergebracht binnen de OCW-begroting. Hieronder is een overzicht opgenomen van de totale internationale uitgaven van OCW per beleidsartikel en daaraan gekoppeld, welk deel daarvan deel uitmaakt van de Homogene groep internationale samenwerking (HGIS), die wordt gecoördineerd door het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

Tabel 8.2 Internationale uitgaven OCW (bedragen x € 1.000)

					Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil	HGIS realisatie
	2009	2010	2011	2012	2013	2013	2013	2013
Primair onderwijs (artikel 1)	19.198	22.008	20.291	20.992	22.015	20.440	1.575	
Voortgezet onderwijs (artikel 3)	3.914	3.518	4.660	4.631	4.179	4.121	58	
Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie (artikel 4)	1.172	862	830	1.217	1.181	850	331	
Hoger beroepsonderwijs (artikel 6)	3.453	3.453	3.453	3.453	3.453	3.453		3.453
Wetenschappelijk onderwijs (artikel 7)	86.428	86.503	87.582	74.813	72.759	72.907	- 148	58.369
Internationaal beleid (artikel 8)	17.371	16.485	16.543	16.215	15.704	16.969	- 1.265	848
Studiefinanciering (artikel 11)	4.363	2.162	55.165	63.775	68.783	50.152	18.631	
Kunsten (artikel 14)	19.379	18.334	19.211	18.017	12.847	10.389	2.458	4.827
Cultureel erfgoed (artikel 14)	1.389	2.096	2.129	2.578	2.336	2.855	- 519	395
Media (artikel 14 en 15)	50.478	50.872	50.306	49.891	2.140	3.795	- 1.655	344
Onderzoek en wetenschappen (artikel 16)	88.675	79.226	91.964	99.359	91.438	84.782	6.656	640
Totaal	295.820	285.519	352.134	354.941	296.835	270.713	26.122	68.876

Toelichting:

De uitgaven op de Homogene groep internationale samenwerking (HGIS) zijn begrepen in de totale realisaties in het jaar 2013.

De beleidsprestaties zijn -waar nodig en relevant – toegelicht bij de betreffende beleidsartikelen.

Voor artikel 11 (Studiefinanciering) geldt dat de bedragen indicaties zijn van de omvang van uitgaven aan internationale studiefinanciering (diplomamobiliteit). Het betreft zowel de relevante als niet-relevante uitgaven voor meeneembare studiefinanciering (dit is uitgaande studentenmobiliteit) en voor inkomende mobiliteit (EU-studenten die een vorm van collegegeldvergoeding krijgen).

Artikel	9: ARBEIDSMARKT- EN PERSONEELSBELEID
Algemene doelstelling	De kwaliteit van het onderwijs wordt gewaarborgd door de beschikbaarheid van voldoende personeel van voldoende kwaliteit voor alle onderwijsdeelnemers.
Rol en verantwoordelijkheid	<p>De Minister is verantwoordelijk voor een onderwijsstelsel dat zodanig functioneert dat het onderwijs aansluit bij de talenten en ambities van individuele leerlingen/studenten en bij de behoefte van de maatschappij. De leraar en de schoolleider zijn daarbij cruciaal.</p> <p>Regisseren: De Minister draagt verantwoordelijkheid voor het borgen van de onderwijskwaliteit van scholen. Om deze verantwoordelijkheid waar te maken levert zij een bijdrage aan het zorgen van voldoende docenten van voldoende kwaliteit. Zij doet dat door wetten en regels uit te vaardigen voor goed bestuur, door een dialoog te voeren met en toezicht te houden op belanghebbenden, en zo nodig actief regie te voeren.</p> <p>Stimuleren: De Minister is verantwoordelijk voor de uitvoering van directe stimuleringsmaatregelen ten behoeve van de ontwikkeling van de kwaliteit en professionaliteit van docenten en het bijdragen aan een aantrekkelijk beroep. Dit door middel van het in 2007 uitgebrachte actieplan «LeerKracht van Nederland» en het in mei 2011 uitgebrachte actieplan «Leraar 2020, een krachtig beroep» en de op basis daarvan met belanghebbenden afgesloten convenanten en bestuursakkoorden.</p> <p>Financiering: De Minister draagt bij aan het lerarenbeleid op scholen door het <i>financieren</i> van de onderwijssectoren voor een betere beloning van docenten en van projecten op het gebied van arbeidsmarkt- en personeelsbeleid. Dit via aanvullende bekostiging, subsidies en opdrachten.</p>
Beleidsconclusies	<p>Het beleid, zoals voorgenomen in de begroting 2013 voor het arbeidsmarkt- en personeelsbeleid is overeenkomstig uitgevoerd. Zo zijn de maatregelen (beloning, lerarenbeurs, innovaties, registers, kwaliteit lerarenopleidingen etc.) voor het stimuleren van de professionele ontwikkeling van leraren en het op peil houden van de omvang en kwaliteit van de lerarenpopulatie voortgezet en op onderdelen geïntensiveerd via de impuls lerarentekorten vo/wetenschap en techniek op de pabo en de versterking samenwerking lerarenopleidingen en scholen. Voor de resultaten op het actieplan LeerKracht wordt verwezen naar de «Beleidsdoorlichting Actieplan LeerKracht van Nederland (2007–2012)» zoals die begin 2013 aan de Tweede Kamer is aangeboden. Voor de kwantitatieve ontwikkeling van vraag en aanbod op de onderwijsarbeidsmarkt voor po, vo en mbo op de lange termijn is er de <i>rapportage</i> «Werken in het onderwijs» van november 2013. Andere indicatoren voor het arbeidsmarkt- en personeelsbeleid worden beschreven in Kerncijfers OCW.</p> <p>In oktober 2013 is de «Lerarenagenda 2013–2020: de leraar maakt het verschil» opgesteld, zie verder het beleidsverslag over 2013.</p>

De beleidsartikelen (artikel 9)

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 9.1 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 9 (bedragen x € 1.000)

	2009	2010	2011	2012	Realisatie 2013	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 2013	Verschil 2013
Verplichtingen	203.820	252.435	312.184	328.100	366.525	437.534	- 71.009
Uitgaven	178.436	265.898	273.113	257.651	343.509	437.534	- 94.025
Bekostiging	1	1	1	128.385	156.953	219.104	- 62.151
• Hoofdbekostiging	1	1	1	0	0	64.835	- 64.835
– Beloning LeerKracht lumpsum po/vo/bve					0	64.835	- 64.835
• Prestatiebox	1	1	1	21.640	33.700	34.140	- 440
– Professionalisering po/vo/bve				21.640	33.700	34.140	- 440
• Aanvullende bekostiging	1	1	1	106.745	123.253	120.129	3.124
– Functiemix VO Randstadregio's				52.339	61.089	61.152	- 63
– Salarismix MBO Randstadregio's				34.888	40.906	40.997	- 91
– Tegemoetkoming kosten opleidingsscholen				14.030	15.760	17.980	- 2.220
– G.O.- en vakbondsfaciliteiten po				5.488	5.498	0	5.498
Subsidies	1	1	1	110.228	161.865	200.331	- 38.466
– Lerarenbeurs/zij-instroom				74.980	85.810	106.527	- 20.717
– impuls lerarentekorten vo en wetenschap en techniek pabo				0	7.366	15.000	- 7.634
– Versterking samenwerking lerarenopleidingen en scholen				0	15.510	11.500	4.010
– Verankering academische opleidingsschool				2.450	2.530	2.520	10
– Innovatielmpuls Onderwijs				4.885	4.883	3.791	1.092
– G.O.- en vakbondsfaciliteiten po				0	0	5.488	- 5.488
– Arbeidsmarkt-/kennisactiviteiten po				2.230	2.230	2.230	0
– Onderwijscoöperatie				2.900	2.900	2.930	- 30
– Open Universiteit (LOOK)				6.370	14.412	3.930	10.482
– Promotiebeurs voor leraren				2.282	6.803	7.700	- 897
– Projecten professionalisering				1.269	1.079	12.370	- 11.291
– Projecten regionale arbeidsmarktproblematiek				571	5.356	4.000	1.356
– Overige projecten				12.291	12.986	22.345	- 9.359
Oprachten	1	1	1	3.520	9.571	3.864	5.707
– Onderzoek, ramingen en communicatie				3.520	9.571	3.864	5.707
Bijdrage aan agentschappen	3.025	3.077	3.072	7.585	7.173	6.302	871
– Dienst uitvoering Onderwijs	3.025	3.077	3.072	7.585	7.173	6.302	871
Bijdragen aan ZBO's/RWT's	7.520	7.852	7.852	7.933	7.947	7.933	14
– Stichting Vervangingsfonds Bedrijfsgezondheid	7520	7852	7852	7.933	7.947	7.933	14
Ontvangsten	7.620	4.688	5.216	7.335	8.576	0	8.576

¹ Door de nieuwe indeling conform Verantwoord Begroten zijn de uitgaven op het niveau van bekostiging, subsidies en opdrachten voor de jaren 2009 tot en met 2011 niet te reconstrueren.

Hoofdbekostiging

Beloning LeerKracht lumpsum

De investeringen in beloning van het onderwijspersoneel, ter verbetering van de arbeidsmarktpositie, voortvloeiend uit de convenanten LeerKracht van Nederland zijn doorgezet. In 2013 is de volgende tranche aan landelijke beloningsmaatregelen (inkorten carrièrelijnen en functiemix) aan de lumpsum van de instellingen voor po, vo, en mbo toegevoegd. Het totaal vanaf 2009 komt daarmee op € 545 miljoen dat is overgeboekt naar de onderwijssectoren (respectievelijk artikel 1 voor po, artikel 3 voor vo, artikel 4 voor mbo en artikel 6 voor ho).

Prestatiebox

Professionalisering po, vo en mbo

Voor de verdere verbetering van de professionele kwaliteit van leraren en schoolleiders in het po, vo en mbo worden in 2012 tot en met 2015 jaarlijks extra middelen ter beschikking gesteld. Hierover zijn afspraken gemaakt in de met de sectorraden afgesloten Bestuursakkoorden. De middelen voor po (in 2013 € 70,1 miljoen) en vo (in 2013 € 42 miljoen) zijn naar de sectoren overgeboekt en opgenomen in de prestatieboxen van die sectoren. De middelen voor het mbo (in 2013 € 33,7 miljoen) zijn via een afzonderlijke bekostigingsregeling aan de sector ter beschikking gesteld.

Aanvullende bekostiging

Functiemix vo/Salarismix mbo Randstadregio's

In de sectoren vo en mbo zijn aanvullend op de in de lumpsum op te nemen beloningsmaatregelen afspraken gemaakt over de versterking van de functie-/salarismix in de zogenaamde Randstadregio's. Hier kennen scholen een grotere beloningsachterstand ten opzichte van de marktsector, een grotere arbeidsmarktproblematiek en (een optelsom) van grootstedelijke problemen. De middelen zijn op grond van een ministeriële regeling in aanvulling op de lumpsum verstrekt aan instellingen in deze regio's.

Tegemoetkoming kosten opleidingsscholen

Om de samenwerking tussen lerarenopleidingen en het afnemend veld te verbeteren zijn 55 opleidingsscholen (samenwerkingsverbanden van één of meer lerarenopleidingen met één of meer scholen voor po, vo en mbo) erkend. Zij hebben in 2013 € 15,8 miljoen aan bekostiging ontvangen om gezamenlijk leraren op de werkplek op te leiden. Dit blijft € 2,2 miljoen achter bij de begrote bedragen omdat het aantal studenten (bepalend voor het niveau van de bekostiging) op de betreffende scholen nog niet het maximum heeft bereikt dat in de aanvullende bekostigingsregeling is opgenomen.

G.O.- en vakbondsfaciliteiten po

Het bedrag voor de G.O.- en vakbondsfaciliteiten is, via de Stichting Financiering Structureel Vakbondsverlof Onderwijs (SFSVO), aan de scholen voor po beschikbaar gesteld voor de vergoeding van de kosten van vervanging van onderwijspersoneel, dat buitengewoon verlof is verleend voor deelname aan georganiseerd overleg en voor het verrichten van overige vakbondswerkzaamheden. De faciliteiten voor de sector po zullen op termijn, gelijk aan die voor de overige sectoren, worden opgenomen in de lumpsum van de instellingen. Daardoor zijn de

middelen overgeheveld vanuit de subsidies, waar ze oorspronkelijk waren geraamd, naar de aanvullende bekostiging.

Subsidies

Lerarenbeurs/zij-instroom

De lerarenbeurs – voor zowel opleidingskosten als de vervangingskosten tijdens het studieverlof – wordt ingezet voor geaccrediteerde bachelor- en masteropleidingen ter verkrijging van hogere kwalificaties voor leraren in het po, vo, mbo en ho. In 2013 is € 80 miljoen uitgekeerd aan beurzen. Hiervan heeft € 39 miljoen betrekking op nieuwe beurzen, waarmee ruim 5.400 leraren in 2013 met hun opleiding zijn gestart. Omdat dit aantal achter blijft bij het aantal dat in het budget en de regeling is verwerkt, is circa € 19 miljoen niet besteed.

De zij-instroom voorziet in een subsidie voor de opleiding van onbevoegde zij-instromers in het vo en mbo. In 2013 is circa € 6 miljoen gerealiseerd, waarmee voor 300 personen een zij-instroomtraject is bekostigd (begroot was 400 personen met een bedrag van € 8 miljoen).

Impuls lerarentekorten vo en wetenschap en techniek pabo

Het betreft de inzet van maatregelen ten aanzien van de middelen van € 100 miljoen voor de periode 2013 tot en met 2016 uit het regeerakkoord (zie voor nadere uitwerking [Kamerstuk 27 923, nr. 151](#)). De maatregelen zijn gericht op twee afzonderlijke thema's:

1. Het sneller herkennen van bètatalent op de basisschool (beter borgen wetenschap en techniek in kennisbasis/curriculum primair onderwijs en pabo's);
2. Het vergroten van het aantal universitair opgeleide leraren in het voortgezet onderwijs, in het bijzonder leraren bètavakken en talen, om daarmee het voorspelde lerarentekort af te wenden (educatieve minor, Eerst de Klas en versterken verbinding scholen/bedrijven door stages en gastlessen).

Beleidsinstrumenten die ingezet worden zijn onder andere Eerst de Klas/Onderwijsstraineeship, een betere begeleiding van startende leraren en het versterken van de verbinding tussen scholen en bedrijven door stages en gastlessen. Doordat de ontwikkeling van enkele beleidsinstrumenten en het brede overleg erover met het veld meer tijd heeft geverg'd dan vooraf ingeschat, verschuift een deel van de voor 2013 voorziene uitgaven tot een bedrag van € 6,6 miljoen naar volgende jaren. Daarnaast zijn diverse ondersteunings- en uitvoeringactiviteiten voor dit onderdeel conform verantwoord begroten bij het instrument opdrachten en de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) ondergebracht, waardoor de realisatie hier € 1 miljoen lager is dan begroot.

Versterking samenwerking lerarenopleidingen en scholen

Het betreft een impulssubsidie 2013–2016 om de samenwerking te versterken tussen lerarenopleidingen en scholen in het po, vo en mbo. Het gaat daarbij om de samenwerking in het algemeen en in het bijzonder op de onderwijsthema's: omgaan met verschillen, opbrengstgericht werken, begeleiding beginnende leraren, ouderbetrokkenheid en pesten. Een betere samenwerking tussen lerarenopleidingen en scholen (afnemend veld) zorgt ervoor dat startende leraren effectiever zijn in de beroepspraktijk en voorkomt onnodige uitval. De subsidie stond open voor de bestaande 55 opleidingsscholen (zie hiervoor onder aanvullende bekostiging, tegemoetkoming kosten opleidingsscholen) en voor een beperkt aantal nieuwe samenwerkingsverbanden. Aan de oorspronkelijke begroting is via de [Voorjaarsnota](#) door een bundeling van subsidies € 9

De beleidsartikelen (artikel 9)

miljoen toegevoegd, waardoor voor deze post totaal € 20,5 miljoen beschikbaar was. Doordat het aantal aanvragen c.q. aangevraagde bedragen lager was dan geraamd in de regeling en een aantal aanvragen niet in voldoende mate aan de voorwaarden voldeden is uiteindelijk een bedrag van € 15,5 toegekend.

Verankering academische opleidingsschool

De academische opleidingsschool is een opleidingsschool die het opleiden van leraren verbindt met praktijkgericht onderzoek en schoolontwikkeling. Voor de verdere ontwikkeling en verankering van de academische opleidingsschool ontvangen 35 projecten in de periode 2012–2016 een afzonderlijke aanvullende subsidie. Na afloop hiervan is het de bedoeling deze te integreren in de aanvullende bekostigingsregeling «Tegemoetkoming kosten opleidingsscholen».

Innovatielmpuls Onderwijs

Het doel van dit project, dat doorloopt tot eind 2014, is tweeledig: het implementeren van innovatieve maatregelen in schoolorganisatie po en vo, gericht op verhoging van de arbeidsproductiviteit met behoud van onderwijskwaliteit en zonder verhoging van de werkdruk, en het meten van de effecten van deze maatregelen op de arbeidsproductiviteit. Vanwege een herschikking van middelen over de jaren is in 2013 € 1,1 miljoen meer gerealiseerd dan oorspronkelijk was begroot.

Arbeidsmarkt-/kennisactiviteiten po

Met uitzondering van de sector po zijn de sectorale arbeidsmarktmiddelen opgenomen in de lumpsum van de betreffende sectorale instellingen. Voor de sector po zal dit niet eerder geschieden dan 2015, tot die tijd worden de sectorale po-arbeidsmarktmiddelen beschikbaar gesteld aan de door de sociale partners in het po opgerichte Stichting Arbeidsmarktplatform Primair Onderwijs.

Onderwijscoöperatie

De onderwijscoöperatie is van start gegaan op 1 oktober 2011 en wordt gevormd door de grootste onderwijsberoepsverenigingen in Nederland. Het belangrijkste uitgangspunt voor de coöperatie is dat deze van, voor en door de leraar is. Doel is het zorgen voor een krachtige beroepsgroep, met als speerpunten de bekwaamheid van de leraar (waaronder lerarenregister), de professionele ruimte van de leraar en een goed imago van het beroep. Om deze ambities te realiseren en te waarborgen is tussen de onderwijscoöperatie en OCW het Bestuursakkoord Beroepsgroep Leraren 2012–2015 gesloten, waarin ook afspraken zijn gemaakt over het door OCW ter beschikking stellen van financiële middelen.

Open Universiteit (LOOK)

Het Ruud de Moor Centrum is sinds medio 2012 verder gegaan onder een nieuwe naam: LOOK, Wetenschappelijk Centrum Leraren Onderzoek. Kernactiviteit is het doen van praktijkgericht onderzoek naar het professionaliseren van, voor en door leraren. Leraren doen actief mee aan het onderzoek en reflecteren op onderzoek. Doel is het versterken van de beroepsgroep leraren en daarmee de kwaliteit van het onderwijs als geheel, van wetenschap tot dagelijkse praktijk. In het kader van de subsidietaakstelling Rutte II wordt de subsidie aan LOOK voor 2014 met € 2 miljoen gekort en met ingang van 2015 geheel stopgezet. Ter bestrijding van de hieruit voortvloeiende noodzakelijke frictiekosten voor de Open Universiteit (waar LOOK onderdeel van uitmaakt) is in 2013, op basis van een daartoe afgesloten vaststellingsovereenkomst tussen de

De beleidsartikelen (artikel 9)

Open Universiteit en de Minister van OCW een eenmalige vergoeding verstrekt van € 10,5 miljoen.

Promotiebeurs voor leraren

Leraren in het po, vo, mbo en ho worden in staat gesteld om onderzoek te verrichten dat uitmondt in een proefschrift. De leraren krijgen, met behoud van salaris, vier jaar lang twee dagen per week vrij om te werken aan onderzoek. De eerste tranche promotiebeurs (aanvragen 2011 tot en met 2014) belooft in totaal een bedrag van € 35 miljoen, waarmee aan circa 240 leraren een beurs kan worden toegekend. Tot en met 2013 zijn 103 beurzen toegekend.

Projecten professionalisering

Ten behoeve van de begeleiding/ondersteuning van de instellingen voor po, vo en mbo bij de professionalisering van hun onderwijspersoneel en de borging ervan worden aan School aan Zet en MBO Diensten subsidies verstrekt voor de periode 2012–2015. Ook voor het Leraren- en schoolleidersregister worden middelen beschikbaar gesteld. Tenslotte worden via diverse subsidies projecten en plannen ter versterking van de kwaliteit van de lerarenopleidingen ondersteund.

Door een bundeling/herschikking van de subsidies binnen artikel 9 en het onderbrengen van de ontwikkel- en beheerkosten van de registers bij het instrument opdrachten is de realisatie op deze post € 11,3 miljoen lager dan begroot.

Projecten regionale arbeidsmarktproblematiek

Via een vraaggestuurde aanpak wordt ondersteuning geboden aan regio's, die acute knelpunten ervaren of verwachten op de onderwijsarbeidsmarkt. Een raming maakt inzichtelijk hoe deze markt zich regionaal ontwikkelt en welke knelpunten zich voordoen. Op basis hiervan stellen de betrokken besturen in de regio een plan van aanpak op met gerichte en concrete oplossingen voor de korte termijn. Bijvoorbeeld het beperken van de uitstroom uit het beroep of de uitval uit de lerarenopleidingen en het bieden van voldoende stageplaatsen door schoolbesturen. Vanwege een herschikking van middelen over de jaren is in 2013 € 1,4 miljoen meer gerealiseerd dan oorspronkelijk was begroot.

Overige projecten

In de actieplannen «LeerKracht van Nederland» en «Leraar 2020 – een krachtig beroep!» is de noodzaak onderschreven dat er voldoende en goed opgeleide leraren komen en dat de professionele school, een school met een goed personeel- en opleidingsbeleid, verder ontwikkeld wordt. Daarom worden de komende jaren impulsen, experimenten, pilots en onderzoeken ondersteund naar o.a. het bereiken van nieuwe doelgroepen aan leraren, het personeel- en opleidingsbeleid bij scholen en de verlichting van werkdruk door een andere organisatie van het onderwijs. Te noemen in dit verband zijn subsidies ten behoeve van de kennisbases en -toetsen, de educatieve minor in het wo en het beroepsonderwijs. Ook wordt hieruit het gehele professionaliseringsprogramma voor leraren in Caribisch Nederland bekostigd.

Door een bundeling/herschikking van de subsidies binnen artikel 9 en het onderbrengen diverse ondersteunings- en uitvoeringactiviteiten bij het instrument opdrachten en de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is de realisatie op dit onderdeel € 9,4 miljoen lager dan begroot.

Opdrachten

Onderzoek, ramingen en communicatie

Ter ondersteuning, monitoring en evaluatie van het beleid wordt expertise op het terrein van communicatie, onderzoek en het maken van ramingen aangewend.

De direct aan subsidies te relateren opdrachten inzake de ontwikkeling/beheer van de registers en de beleidsmatige ondersteuning van diverse subsidieprojecten waren begroot onder het instrument subsidies en zijn conform Verantwoord Begroten gerealiseerd onder het instrument opdrachten. De realisatie onder de opdrachten is daardoor € 5,7 miljoen hoger dan begroot.

Bijdrage aan agentschappen

Dienst Uitvoering Onderwijs

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is de uitvoeringsorganisatie van het Ministerie van OCW en levert producten en diensten op het terrein van bekostiging van instellingen, financiering van studenten en informatievoorziening. Het betreft het aandeel in de uitvoeringskosten van DUO voor dit begrotingsartikel.

Vanwege aanvullende ondersteuning door DUO op diverse subsidieaanvraagregelingen is de realisatie € 0,9 miljoen hoger dan begroot.

Bijdrage aan ZBO's/RWT's

Stichting Vervangingsfonds/Bedrijfsgezondheid

Via deze subsidie investeert OCW in het arbeidsomstandighedenbeleid, (ziekte) verzuimbeleid en re-integratiebeleid (AVR-taken) in de sector po. Voor de overige sectoren loopt dit via de lumpsumbekostiging.

Ontvangsten

Hierop is € 6,6 miljoen geboekt doordat leraren die hun opleiding niet of niet voldoende hebben afgerond hun in voorgaande jaren ontvangen lerarenbeurs hebben terugbetaald. Het resterende bedrag van € 2 miljoen is binnengekomen door het afrekenen van in voorgaande jaren verstrekte (project-) subsidies.

Artikel	11: STUDIEFINANCIERING
Algemene doelstelling	Het stelsel van studiefinanciering biedt studenten in het hoger onderwijs en deelnemers in de beroepsopleidende leerweg (vanaf 18 jaar) de financiële mogelijkheden om in Nederland en daarbuiten onderwijs te kunnen volgen.
Rol en verantwoordelijkheid	<p>De Minister is verantwoordelijk voor de doeltreffende en doelmatige werking van het stelsel van studiefinanciering, zoals geregeld in de Wet studiefinanciering 2000.</p> <p>Financieren: De Minister financiert het stelsel waarbij de financiële toegankelijkheid is gewaarborgd: er zijn geen onoverkomelijke financiële belemmeringen om te gaan studeren. Tegelijkertijd wordt recht gedaan aan het principe dat studeren ook een investering door de student zelf is. Tevens wordt recht gedaan aan de bijdrage die ouders daaraan kunnen leveren.</p>
Indicatoren en kengetallen	Voor indicatoren over studiefinanciering wordt verwezen naar de publicatie Kerncijfers .
Beleidsconclusies	<p><i>Regeerakkoord</i> Zie ook het beleidsverslag 2013. Niet al het beleid zoals eerder werd voorzien zou in 2013 doorgang vinden. Op het gebied van drie genoemde elementen uit het Regeerakkoord zijn de plannen in 2013 als volgt aangepast:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Begin 2013 is de Tweede Kamer in een hoofdlijnenbrief geïnformeerd over de voorgenomen invulling van de regeerakkoordmaatregelen in het studiefinancieringsstelsel: vervanging van de basisbeurs door een sociaal leenstelsel in het hoger onderwijs, voor zowel bachelor- als masterstudenten, per 1 september 2014, verlenging van de terugbetaalperiode van 15 naar 20 jaar en het doorvoeren van een aantal vereenvoudigingen. De ov-kaart zou per 1 januari 2015 worden vervangen door een alternatief vervoersarrangement. • Na het hoofdlijnendebat en het uitvoeren van vervolgonderzoek naar effecten van een leenstelsel op de instroom, is vervolgens besloten de invoering van het sociaal leenstelsel getrapt te in voeren; eerst in de masterfase per 1 september 2014, en een jaar later in de bachelorfase per 1 september 2015. • Het wetsvoorstel voor het sociaal leenstelsel in de masterfase en de vereenvoudigingen, dat in de zomer bij de Tweede Kamer werd ingediend, is eind 2013 in de Tweede Kamer aangehouden in afwachting van een nieuw, integraal voorstel voor een sociaal leenstelsel in bachelor- en masterfase per 1 september 2015. Dit voorstel zal ook de visie op de onderwijsinvesteringen en de reisvoorziening behelzen. <p>Elementen van het regeerakkoord die wel zijn gerealiseerd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Per 1 januari 2013 is de aanspraak van studenten in het hoger onderwijs op de reisvoorziening met twee jaren teruggebracht tot de periode van de nominale studieduur, vermeerderd met één jaar. • De verhoging van het boetebedrag bij onterecht bezit reisvoorziening vond eind 2012 plaats. • De bijverdiengrens wordt in het laatste jaar van de studie buiten beschouwing gelaten voor studentondernemers.

De beleidsartikelen (artikel 11)

Met de uitspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie is duidelijk geworden dat de 3 uit 6-eis niet meer gesteld kan worden aan migrerend werknemers (Commissie-Nederland C-542/09). De 3 uit 6-eis houdt in dat studenten, om aanspraak te maken op meeneembare studiefinanciering, 3 van de 6 jaren voorafgaand aan inschrijving bij de buitenlandse instelling in Nederland moeten hebben gewoond. Naar aanleiding van de uitspraak van het Hof is sinds 29 mei 2013 in de Wet studiefinanciering 2000 de mogelijkheid opgenomen om een maximum te stellen aan het aantal nieuwe studenten dat aanspraak kan maken op meeneembare studiefinanciering. Omdat de instroom van nieuwe studenten in de meeneembare studiefinanciering geen grote toename heeft laten zien is het vooralsnog niet nodig gebleken ook daadwerkelijk een maximum aan de nieuwe instroom te stellen.

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 11.1 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 11 (bedragen x € 1.000)

	2009	2010	2011	2012	Realisatie 2013	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 2013	Verschil 2013
Verplichtingen	3.617.833	3.790.873	4.131.887	3.807.055	4.150.351	4.039.626	110.725
Uitgaven¹	3.617.833	3.790.873	4.131.887	3.807.055	4.150.351	4.039.626	110.725
Inkomensoverdracht	2.286.226	2.404.319	2.688.924	2.270.346	2.446.647	2.402.502	44.145
• Basisbeurs	963.997	1.198.484	1.041.952	1.176.404	1.226.945	1.225.778	1.166
– Gift (R)	711.397	808.120	873.052	915.853	1.001.245	1.038.274	– 37.029
– Prestatiebeurs (NR)	252.600	390.364	168.900	260.551	225.700	187.505	38.195
• Aanvullende beurs	578.100	629.379	583.500	612.222	616.913	623.533	– 6.620
– Gift (R)	473.400	523.731	489.800	499.865	528.140	547.623	– 19.483
– Prestatiebeurs (NR)	104.700	105.648	93.700	112.357	88.774	75.910	12.864
• Reisvoorziening	440.630	450.811	803.237	292.937	450.303	407.351	42.953
– Bijdrage aan vervoersbedrijven (R)	672.178	672.346	996.331	539.319	681.165	601.109	80.056
– Gift (R)	355.754	425.909	463.234	497.253	541.148	547.780	– 6.632
– Prestatiebeurs (R)	– 587.303	– 647.443	– 656.328	– 743.635	– 772.010	– 741.539	– 30.471
• Overige uitgaven	303.500	125.645	260.235	188.783	152.485	145.840	6.645
– Overige uitgaven relevant	52.265	77.392	70.448	98.457	103.700	110.532	– 6.832
– Overige uitgaven niet-relevant	251.235	48.253	189.787	90.326	48.785	35.308	13.477
Leningen	1.255.007	1.294.051	1.354.449	1.423.416	1.576.661	1.535.667	40.994
– Rentedragende lening (NR)	1.187.857	1.207.497	1.252.579	1.300.675	1.434.492	1.308.632	125.860
– Collegegeldkrediet (NR)	67.150	86.554	101.870	122.741	142.169	227.035	– 84.866
Bijdrage aan agentschappen	76.600	92.503	88.514	113.293	127.043	101.457	25.586
– Dienst uitvoering Onderwijs (R)	76.600	92.503	88.514	113.293	127.043	101.457	25.586
Ontvangsten	541.891	629.024	662.979	694.980	737.384	763.301	– 25.917
– Ontvangen rente en relevante hoofdsom (R)	198.092	223.869	240.832	234.426	213.912	287.914	– 74.002
– Kortlopende vorderingen (R)	67.718	67.593	61.536	76.206	105.077	60.974	44.103
– Terugontvangen hoofdsom (NR)	276.081	337.562	360.611	384.348	418.395	414.413	3.982

¹ Door de presentatie van verantwoord begroten zijn de uitgaven voor de jaren 2009 tot en met 2011 niet in alle gevallen meer te reconstrueren.

Bron: realisatiegegevens DUO

Tabel 11.2 Indeling Budgettaire gevolgen van beleid naar Relevant en Niet-relevant (bedragen x € 1.000)

	2009	2010	2011	2012	2013	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 2013	Verschil 2013
Totaal programma-uitgaven	3.617.833	3.790.873	4.131.887	3.807.055	4.150.351	4.039.626	110.725
Waarvan relevant (R)	1.754.292	1.952.557	2.325.051	1.920.405	2.210.431	2.205.237	5.194
Waarvan niet-relevant (NR)	1.863.541	1.838.316	1.806.836	1.886.650	1.939.920	1.834.389	105.531
Totaal ontvangsten	541.891	629.024	662.979	694.980	737.384	763.301	- 25.917
Waarvan relevant (R)	265.810	291.462	302.368	310.632	318.989	348.888	- 29.899
Waarvan niet-relevant (NR)	276.081	337.562	360.611	384.348	418.395	414.413	3.982

Bron: realisatiegegevens DUO

Toelichting:

Zowel voor de uitgaven als de ontvangsten wordt een onderscheid gemaakt tussen relevant en niet-relevant. Relevant betekent: relevant voor het begrotingstekort/EMU-saldo. De relevante uitgaven worden hoofdzakelijk gevormd door studiefinanciering die meteen als gift wordt toegekend en uitgekeerde prestatiebeurs die wordt omgezet in een gift (na behalen diploma binnen tien jaar). Onder de niet-relevante uitgaven vallen vooral de prestatiebeurs (zolang die nog niet is omgezet in een gift) en de rentedragende leningen.

De relevante ontvangsten worden vooral gevormd door de ontvangen rente op leningen. De niet-relevante ontvangsten betreffen hoofdzakelijk aflossingen op de hoofdsom van rentedragende leningen.

Het verschil tussen de oorspronkelijke begroting en de uitgavenrealisatie in 2013 is € 110,7 miljoen, waarvan € 5,2 miljoen relevant en € 105,5 miljoen niet-relevant.

Het verschil tussen de oorspronkelijke begroting en de ontvangstenrealisatie in 2013 is - € 25,9 miljoen, waarvan - € 29,9 miljoen relevant en € 4,0 miljoen niet-relevant. De verschillen tussen de begrotingsramingen en realisaties 2013 worden hierna bij de instrumenten toegelicht.

Toelichting op de instrumenten

Inkomensoverdracht

Basisbeurs

Een basisbeurs is een algemene voorziening die er toe bijdraagt dat studenten in het hoger onderwijs en deelnemers van 18 jaar en ouder in de beroepsopleidende leerweg financieel in staat worden gesteld om onderwijs te volgen in Nederland en daarbuiten.

De beleidsartikelen (artikel 11)

Tabel 11.3 Totaal aantal studerenden met studiefinanciering

	2009	2010	2011	2012	Realisatie 2013	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 2013	Vershil 2013
Studerenden met een basisbeurs	580.795	606.390	618.730	629.184	645.065	655.900	- 10.835
bol	210.670	219.110	220.271	223.172	229.484	236.700	- 7.216
hbo	249.435	260.442	266.876	271.003	277.294	281.900	- 4.606
wo	120.690	126.838	138.583	135.009	138.287	137.300	987
Alleen (nul)lening	70.269	97.841	99.020	101.745	104.322	102.500	1.822
bol	1.438	1.752	2.146	4.632	5.409	2.200	3.209
hbo	32.588	42.647	43.151	44.706	48.277	45.000	3.277
wo	36.243	53.442	53.723	52.407	50.636	55.300	- 4.664
Totaal	651.064	704.231	717.750	730.929	749.387	758.400	- 9.013

Bron: realisatiegegevens DUO

Toelichting:

Het aantal studerenden met een vorm van studiefinanciering is in 2013 totaal 9.013 lager dan geraamd. Bij de studerenden met een basisbeurs ligt dit aantal per saldo 10.835 lager dan verwacht. Bij het wo is het aantal nog licht gestegen, maar bij het hbo en de bol (met name niveau 1/2) is de realisatie over 2013 lager dan de raming.

Het aantal studerenden zonder beurs maar met een rentedragende lening en/of de reisvoorziening is per saldo 1.822 hoger dan geraamd. Bij het wo hebben 4.664 minder studenten gebruik gemaakt van deze mogelijkheden, maar bij de bol en het hbo samen ligt dit aantal in totaal 6.486 hoger.

Tabel 11.4 Uitgaven basisbeurs gift (bedragen x € 1 miljoen)

	2009	2010	2011	2012	Realisatie 2013	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 2013	Vershil 2013
bol direct gift (bol 1/2 en 3/4 met diploma)	124,2	119,4	112,5	107,0	110,6	125,2	- 14,6
bol omzettingen prestatiebeurs in gift	86,6	138,6	159,2	173,8	187,2	204,6	- 17,4
ho direct gift (ho met diploma)	3,1	3,5	3,5	4,9	2,9	5,4	- 2,4
ho omzettingen prestatiebeurs in gift	497,5	546,6	597,8	630,1	700,5	703,1	- 2,6
Totaal	711,4	808,1	873,1	915,9	1.001,2	1.038,3	- 37,0

Bron: realisatiegegevens DUO

Tabel 11.5 Uitgaven basisbeurs prestatiebeurs (bedragen x € 1 miljoen)

	2009	2010	2011	2012	Realisatie 2013	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 2013	Vershil 2013
bol toekenningen	201,4	219,1	222,0	222,5	234,2	228,1	6,1
bol omzettingen	- 86,1	- 137,9	- 158,5	- 173,0	- 187,2	- 204,6	17,4
ho toekenningen	799,2	853,1	873,0	884,5	925,6	914,7	10,9
ho omzettingen	- 662,0	- 543,9	- 767,7	- 673,5	- 746,9	- 750,7	3,8
Totaal	252,6	390,4	168,9	260,6	225,7	187,5	38,2

Bron: realisatiegegevens DUO

Toelichting:

In de bol is in 2013 per saldo € 8,5 miljoen (- € 14,6 miljoen en + € 6,1 miljoen) minder aan basisbeurs uitbetaald dan geraamd. De - € 14,6 miljoen in tabel 11.4 bestaat uit € 19,9 miljoen minder betaalde basisbeurs in de bol direct gift niveau 1/2, € 4,3 miljoen meer betaalde basisbeurs direct gift in de bol niveau 3/4 en € 1,0 miljoen betaalde basisbeurs bol overig direct als gift. Aan basisbeurs prestatiebeurs bol niveau 3/4 is in 2013 € 6,1 miljoen meer uitgegeven dan geraamd. In 2013 is totaal € 17,4 miljoen minder basisbeurs bol in gift omgezet dan geraamd.

In het ho is er ten opzichte van de raming € 2,6 miljoen minder basisbeurs omgezet in gift. De toekenningen als gift van basisbeurzen aan ho-studenten die al een diploma hebben zijn € 2,4 miljoen lager dan geraamd. De toekenningen van basisbeurs als prestatiebeurs aan ho-studenten waren € 10,9 miljoen hoger dan geraamd.

Aanvullende beurs

In de studiefinanciering wordt recht gedaan aan de bijdrage die ouders kunnen leveren aan de investering van hun kinderen. Daarom wordt rekening gehouden met een zogenoemde ouderlijke bijdrage. In het geval dat ouders onvoldoende inkomen hebben om een bijdrage te leveren, hebben studerende een extra financiële belemmering te overwinnen. Om deze belemmering weg te nemen wordt aan hen een aanvullende beurs verstrekt die afhankelijk is van het ouderlijk inkomen.

Tabel 11.6 Totaal aantal studerende met aanvullende beurs

	2009	2010	2011	2012	Realisatie 2013	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 2013	Vershil 2013
bol	100.541	103.455	102.301	103.469	106.760	109.200	- 2.440
hbo	79.269	82.102	81.252	81.821	82.873	84.800	- 1.927
wo	24.672	25.997	25.785	26.133	26.765	26.600	165
Totaal	204.482	211.554	209.338	211.423	216.398	220.600	- 4.202

Bron: realisatiegegevens DUO

De beleidsartikelen (artikel 11)

Toelichting:

Het aantal verstrekte aanvullende beurzen is in 2013 iets lager dan geraamd. Deze lagere realisatie ligt enigszins in lijn met de lagere realisatie bij de aantallen basisbeurs (zie tabel 11.3).

Tabel 11.7 Uitgaven aanvullende beurs gift (bedragen x € 1 miljoen)

					Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil
	2009	2010	2011	2012	2013	2013	2013
bol direct gift (bol 1/2 en 3/4 met diploma)	124,4	121,6	113,6	117,0	219,1	227,7	- 8,6
bol omzettingen prestatiebeurs in gift	143,5	188,0	198,7	209,2	121,2	122,3	- 1,1
ho direct gift (ho met diploma)	73,9	77,6	36,8	35,0	34,7	38,5	- 3,8
ho omzettingen prestatiebeurs in gift	131,7	136,6	140,7	138,6	153,1	159,1	- 6,0
Totaal	473,4	523,8	489,8	499,9	528,1	547,6	- 19,5

Bron: realisatiegegevens DUO

Tabel 11.8 Uitgaven aanvullende beurs prestatiebeurs (bedragen x € 1 miljoen)

					Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil
	2009	2010	2011	2012	2013	2013	2013
bol toekenningen	124,1	140,6	137,7	145,5	146,7	147,4	- 0,6
bol omzettingen	- 52,4	- 87,4	- 103,2	- 110,9	- 121,2	- 122,3	1,1
ho toekenningen	171,5	188,7	217,4	233,1	234,3	231,6	2,7
ho omzettingen	- 138,4	- 136,2	- 158,2	- 155,3	- 171,0	- 180,7	9,7
Totaal	104,7	105,6	93,7	112,4	88,8	75,9	12,9

Bron: realisatiegegevens DUO

Toelichting:

Net als bij de basisbeurs is ook minder (per saldo -€ 9,2 miljoen) aan aanvullende beurs toegekend in de bol in 2013. Dit betreft voor -€ 8,6 miljoen direct gift, ook hier voornamelijk bij de bol niveau 1/2.

De toekenningen als gift van aanvullende beurzen aan ho-studenten die al een diploma hebben zijn € 3,8 miljoen lager dan geraamd. In het ho is er ten opzichte van de raming € 6,0 miljoen minder aanvullende beurs omgezet in gift. In vergelijking met de raming bleek er in het ho iets meer recht op aanvullende beurs in de vorm van prestatiebeurs te zijn, de uitgaven zijn € 2,7 miljoen hoger.

Reisvoorziening

Als onderdeel van het stelsel van studiefinanciering, draagt een reisvoorziening bij aan de toegankelijkheid van het onderwijs. Meer in het bijzonder is het doel van de reisvoorziening om studenten te faciliteren in het reizen van huis naar de onderwijsinstelling en van huis naar de stageplaatsen. Gekozen kan worden tussen een week- of een weekeindreisproduct.

Tabel 11.9 Aantal studenten met een reisvoorziening

	2009	2010	2011	2012	2013	2013	Verschil
					Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	2013
Aantal gebruikers van het reisrecht	607.052	618.274	644.700	656.510	642.618	626.000	16.618
bol	188.093	186.234	192.548	194.599	204.514	201.600	2.914
ho	418.959	432.040	452.152	461.911	438.104	424.400	13.704
Aantal RBS	16.308	17.671	17.828	18.964	17.688	18.500	- 812
bol	2.571	2.595	2.418	2.609	2.553	2.500	53
ho	13.738	15.076	15.410	16.355	15.135	16.000	- 865
Totaal	623.360	635.945	662.528	675.474	660.306	644.500	15.806

Bron: realisatiegegevens DUO

Toelichting:

Het aantal studenten met een reisvoorziening is in 2013 per saldo 15.806 hoger dan geraamd. In de bol zijn ten opzichte van de raming 2.914 meer OV-kaarthouders, in het ho ligt het aantal OV-kaarthouders ten opzichte van de raming 13.704 hoger. Het aantal studenten met een financiële vergoeding voor studeren in het buitenland is in 2013 per saldo met 812 gedaald, voornamelijk bij het ho.

Tabel 11.10 Uitgaven reisvoorziening (bedragen x € 1 miljoen)

	2009	2010	2011	2012	2013	2013	Verschil
					Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	2013
Betaling aan vervoersbedrijven	672,2	672,3	996,3	539,3	681,2	601,1	80,1
bol prestatiebeurs	- 151,4	- 170,0	- 174,3	- 200,4	- 222,7	- 207,8	- 15,0
bol omzettingen	72,4	106,3	118,0	129,7	145,0	148,7	- 3,8
ho prestatiebeurs	- 435,9	- 477,5	- 482,0	- 543,3	- 549,3	- 533,8	- 15,5
ho omzettingen	265,9	300,1	325,7	343,9	370,3	376,4	- 6,1
RBS en overig	17,4	19,5	19,5	23,7	25,9	22,7	3,2
Totaal	440,6	450,8	803,2	292,9	450,3	407,4	43,0

Bron: realisatiegegevens DUO

Toelichting:

De realisatie 2013 van het totaal van de uitgaven in verband met de reisvoorziening is per saldo € 43,0 miljoen hoger dan geraamd. Bij de betaling aan vervoersbedrijven is het verschil tussen begroting en realisatie 2013 per saldo € 80,1 miljoen. Dit saldo wordt voor het grootste deel veroorzaakt door kasschuiven – van 2013 naar 2012 en van 2014 naar 2013. In december 2013 is € 125,0 miljoen van de voorlopige vergoeding 2014 aan de OV-bedrijven vooruitbetaald, waarmee een bijdrage wordt geleverd aan de optimalisatie van het kasritme van de Staat. Daarnaast maakte een hoger aantal studenten gebruik van de reisvoorziening. De reisvoorziening is voor de meeste studerende onderdelen van de prestatiebeurs. Er is € 30,5 miljoen meer reisvoorziening als prestatie-

De beleidsartikelen (artikel 11)

beurs toegekend (tegenboeking bol – € 15,0 miljoen en ho – € 15,5 miljoen).

De omzettingen naar gift in 2013 zijn € 9,9 miljoen lager dan de raming voor 2013 (bol – € 3,8 miljoen, ho – € 6,1 miljoen).

Het verschil van € 3,2 miljoen bij de reisvergoeding aan studerende in het buitenland houdt verband met hogere gemiddeld gerealiseerde maandvergoedingen dan geraamd.

Overige uitgaven

De overige uitgaven omvatten voornamelijk technische boekingen, waaronder achterstallige rechten en boekingen tussen relevante en niet-relevante uitgaven. Daarnaast komen ten laste van dit artikelonderdeel ook uitgaven gedaan aan EG-studenten, voorschotten en handbetalingen. Het verschil tussen raming en realisatie 2013 bedraagt € 6,6 miljoen.

Leningen

De leenmogelijkheden in de studiefinanciering stellen studerende in staat om hun eigen bijdrage tegen relatief gunstige voorwaarden via de rijksoverheid te financieren. Naast een rentedragende lening voor levensonderhoud kunnen studenten in het hoger onderwijs gebruik maken van het collegegeldkrediet.

Tabel 11.11 Niet-relevante uitgaven leenfaciliteit (bedragen x € 1 miljoen)

	2009	2010	2011	2012	Realisatie 2013	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 2013	Vershil 2013
rentedragende lening	1.135,1	1.131,5	1.169,1	1.212,8	1.343,5	1.213,8	129,7
omzettingen prestatiebeurs naar rentedragende lening	52,8	76,0	83,4	87,9	91,0	94,8	- 3,8
collegegeldkrediet	67,1	86,6	101,9	122,7	142,2	227,0	- 84,9
Totaal	1.255,0	1.294,1	1.354,4	1.423,4	1.576,7	1.535,7	41,0

Bron: realisatiegegevens DUO

Toelichting:

Per saldo is er in 2013 € 41,0 miljoen meer uitbetaald aan studieleningen dan geraamd. De uitgaven aan de reguliere studielening zijn in 2013 € 129,7 miljoen hoger dan geraamd. Dit komt ondermeer doordat in de raming 2013 is uitgegaan van een lager gemiddeld geleend bedrag; door een stijging van het aantal studerende dat leent; door meer omzettingen van achterstallige lagere rechten in langlopende vorderingen en technische bijstellingen op dit artikelonderdeel.

De omzettingen van prestatiebeurzen in een rentedragende lening zijn in 2013 € 3,8 miljoen minder dan geraamd.

Bij het collegegeldkrediet is de realisatie lager uitgevallen, vooral omdat met het vervallen van de langstudeermaatregel er geen langstudeerderskrediet nodig is geweest in 2013.

Bijdrage aan agentschappen

De uitgaven van de Dienst Uitvoering Onderwijs op dit beleidsartikel houden verband met de kosten in 2013 voor de uitvoering van de studiefinanciering.

De beleidsartikelen (artikel 11)

Het verschil tussen raming en realisatie 2013 bedraagt € 25,6 miljoen. Dit verschil bestaat voornamelijk uit een interne overboeking van € 2,9 miljoen ten behoeve van de uitvoeringskosten voor de reisvoorziening, een mutatie van € 7,4 miljoen voor de financiering van de kosten van de derde tranche van het Programma Vernieuwing Studiefinanciering (PVS), een bedrag van € 2,5 miljoen ten behoeve van PVS 2013 dat in 2012 niet tot besteding is gekomen, een interne budgetoverboeking van € 0,7 miljoen in verband met de uitvoering van Caribisch Nederland en een mutatie van per saldo € 12,3 miljoen in verband met infrastructurele voorzieningen, de implementatie van regeerakkoord maatregelen, uitwerking compacte Rijksdienst en de invoering van SEPA.

Ontvangsten

Het terugbetalingssysteem van leningen is naar draagkracht. Wie gelet op zijn of haar inkomen niet kan terugbetalen, hoeft niet terug te betalen. Voor wie bewust leent, is de studielening hiermee een veilig instrument voor de financiering van onderwijs.

Tabel 11.12 Terugbetaling studieleningen (langlopende vorderingen) (bedragen x € 1 miljoen)

					Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Vershil
	2009	2010	2011	2012	2013	2013	2013
hoofdsom (NR)	276,1	337,6	360,6	384,3	418,4	414,4	4,0
relevante rentedragende lening	17,2	12,3	8,5	5,5	3,7	4,7	- 1,0
rente-ontvangsten	175,4	206,4	227,5	223,8	204,9	279,4	- 74,4
renteloos voorschot	5,5	5,1	4,9	5,1	5,3	3,9	1,5
Totaal	474,2	561,4	601,4	618,8	632,3	702,3	- 70,0

Bron: realisatiegegevens DUO

Toelichting:

In vergelijking met de raming terugbetaling studieleningen is er in 2013 per saldo € 70,0 miljoen minder terugbetaald. Dit saldo betreft voornamelijk de - € 74,4 miljoen minder relevante rente-ontvangsten als gevolg van een lagere rente dan waarmee in de raming rekening is gehouden en € 4,0 miljoen meer niet-relevante ontvangsten hoofdsom studielening.

Tabel 11.13 Bedrag aan uitstaande leningen (bedragen x € 1 miljoen)

	2009	2010	2011	2012	2013
renteloze voorschotten t/m 1986	33,2	30,2	28,2	27,5	27,3
rentedragende leningen verstrekt voor 1992	59,8	44,4	33,1	25,7	21,2
rentedragende leningen verstrekt na 1992	8.744,9	9.703,4	10.645,4	11.598,0	12.637,1
collegegeldkrediet	124,9	208,2	296,7	397,7	488,1
Totaal	8.962,8	9.986,2	11.003,4	12.048,9	13.173,7

Bron: realisatiegegevens DUO

Toelichting:

Tabel 11.13 geeft de vorderingstanden aan het einde van het jaar. Het betreft de vorderingen op oud-studenten en op actieve studenten, exclusief de prestatiebeursleningen.

De beleidsartikelen (artikel 11)

Tabel 11.14 Ontvangsten op kortlopende vorderingen (bedragen x € 1 miljoen)

	2009	2010	2011	2012	Realisatie 2013	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 2013	Verschil 2013
achterstallig lager recht (ALR)	48,6	47,6	45,2	48,1	48,7	45,2	3,5
reisvoorziening	18,8	19,6	16,1	16,9	46,7	8,6	38,1
overig	0,3	0,4	0,2	11,2	9,7	7,2	2,5
Totaal	67,7	67,6	61,5	76,2	105,1	61,0	44,1

Bron: realisatiegegevens DUO

Toelichting:

Het verschil tussen realisatie en raming 2013 bij de ontvangsten op kortlopende vorderingen bedraagt totaal € 44,1 miljoen. Het grootste deel van dit verschil (€ 38,1 miljoen) betreft meer-ontvangsten reisvoorziening (opbrengsten incasso OV-kaart). OCW int deze vorderingen nu zelf, waar voorheen DUO deze ontvangsten verrekende met de vervoersbedrijven. Daarnaast een verschil van € 3,5 miljoen bij de lastig te ramen ontvangsten uit achterstallige lagere rechten en € 2,5 miljoen meer overige ontvangsten.

Artikel	12: TEGEMOETKOMING ONDERWIJSBIJDRAGE EN SCHOOLKOSTEN
Algemene doelstelling	De tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten zorgt ervoor dat (ouders van) leerlingen in het voortgezet onderwijs, deelnemers in de beroepsopleidende leerweg en studenten aan een lerarenopleiding de financiële mogelijkheden hebben om onderwijs te volgen.
Rol en verantwoordelijkheid	<p>De Minister is verantwoordelijk voor de toegankelijkheid van het onderwijs in Nederland.</p> <p>Financieren: Ouders zijn ervoor verantwoordelijk dat hun minderjarige kind onderwijs volgt. De overheid financiert een tegemoetkoming indien ouders, gezien hun inkomen, niet draagkrachtig genoeg zijn om de kosten van hun schoolgaande minderjarige kinderen (middelbaar beroepsonderwijs) alleen te dragen. Hiermee borgt de overheid de toegankelijkheid van het onderwijs. Vanaf 18 jaar ligt de verantwoordelijkheid voor het volgen van onderwijs primair bij de leerling (voortgezet onderwijs) of student (lerarenopleiding) zelf. Hij/zij kan dan zelf in aanmerking komen voor een tegemoetkoming bestaande uit een maandelijkse basistoelage en een eventuele bijdrage in de schoolkosten.</p>
Indicatoren en kengetallen	Voor indicatoren over onderwijsbijdrage en schoolkosten wordt verwezen naar de publicatie Kerncijfers .
Beleidsconclusies	Op dit artikel hebben zich qua uitvoering en beoogde resultaten in 2013 geen bijzonderheden voorgedaan.

De beleidsartikelen (artikel 12)

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 12.1 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 12 (bedragen x € 1.000)

	2009	2010	2011	2012	Realisatie 2013	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 2013	Verschil 2013
Verplichtingen	162.639	119.358	111.158	107.389	105.925	115.298	- 9.373
Uitgaven	162.639	119.358	111.158	107.389	105.925	115.298	- 9.373
Inkomensoverdracht	145.465	100.410	97.029	93.324	88.242	97.629	- 9.387
• TS 17-	70.983	24.681	23.142	20.866	16.476	24.357	- 7.881
– Minderjarige deelnemers bol (R)	70.983	24.681	23.142	20.866	16.476	24.357	- 7.881
• TS 18+	11.037	9.143	6.752	6.248	6.063	6.952	- 889
– Tegemoetkoming lerarenopleiding (tlo) (R)	9.619	7.515	6.097	4.833	4.575	6.297	- 1.722
– Deeltijd vo (R)	1.418	1.628	655	1.415	1.488	655	833
• VO 18+	63.445	66.586	67.134	66.210	65.703	66.320	- 617
– Meerderjarige leerlingen volwassenenonderwijs (vavo) (R)	5.451	8.576	6.480	6.729	5.983	5.281	702
– Meerderjarige scholieren vo (R)	54.729	53.845	54.989	52.947	53.058	55.144	- 2.086
– Meerderjarige scholieren vso (R)	1.633	2.614	3.807	5.224	5.408	4.036	1.372
– STOEB/ALR (NR)	1.632	1.552	1.859	1.310	1.253	1.859	- 606
Bijdrage aan agentschappen	17.174	18.948	14.129	14.065	17.683	17.669	14
– Dienst uitvoering Onderwijs (R)	17.174	18.948	14.129	14.065	17.683	17.669	14
Ontvangsten	15.525	14.188	16.273	4.644	4.709	6.189	- 1.480
– TS 17- (R)	5.295	2.158	2.539	1.110	941	1.120	- 179
– TS 18+ (R)	782	1.041	935	574	703	935	- 232
– VO 18 + (R)	9.448	10.989	12.799	2.960	3.065	4.134	- 1.069

Bron: realisatiegegevens DUO

Toelichting op de instrumenten

Inkomensoverdracht

Uitgaven

De uitgaven bij elk van de drie WTOS-regelingen zijn in 2013 lager dan begroot, met name de uitgaven aan minderjarige deelnemers in de bol (TS 17- regeling). In 2013 werd weer minder dan geraamd gebruik gemaakt van deze regeling (zie ook tabel 12.2) met als gevolg lagere dan geraamde uitgaven (- € 7,9 miljoen).

Tabel 12.2 Aantal gebruikers per regeling

	2009	2010	2011	2012	Realisatie 2013	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 2013	Verskil 2013
Aantal gebruikers TS 17-	235.855	35.858	42.294	36.032	27.721	44.200	- 16.479
Aantal gebruikers TS 18+	10.306	8.459	6.585	6.331	6.037	6.600	- 563
Aantal gebruikers VO 18+	33.664	34.337	35.943	35.758	35.596	35.700	- 104

Bron: realisatiegegevens DUO

Ontvangsten:

De ontvangsten hebben betrekking op terugbetalingen van teveel of onterecht verstrekte WTOS-uitkeringen. Het totale verschil tussen raming en realisatie 2013 is - € 1,5 miljoen. Het grootste verschil betreft ontvangsten in relatie tot de VO 18+ regeling. Daar is het verschil in 2013 - € 1,1 miljoen.

Bijdrage aan agentschappen

De uitgaven van de Dienst Uitvoering Onderwijs op dit beleidsartikel houden verband met de kosten in 2013 voor de uitvoering van de diverse WTOS-regelingen.

De beleidsartikelen (artikel 13)

Artikel	13: LESGELD
Algemene doelstelling	Het genereren van inkomsten voor de financiering van het onderwijs.
Rol en verantwoordelijkheid	Financieren: De Minister financiert een groot deel van de kosten voor het volgen van kwalitatief goed onderwijs, omdat de maatschappij baat heeft bij geschoolde burgers. Het individu heeft echter ook profijt van scholing en betaalt daarom lesgeld.
Indicatoren en kengetallen	Voor indicatoren over lesgeld wordt verwezen naar de publicatie Kerncijfers .
Beleidsconclusies	Op dit artikel hebben zich qua uitvoering en resultaten in 2013 geen bijzonderheden voorgedaan.

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 13.1 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 13 (bedragen x € 1.000)

					Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil
	2009	2010	2011	2012	2013	2013	2013
Verplichtingen	6.297	7.204	5.708	5.670	7.005	7.000	5
Uitgaven	6.297	7.204	5.708	5.670	7.005	7.000	5
Bijdrage aan agentschappen	6.297	7.204	5.708	5.670	7.005	7.000	5
– Dienst uitvoering Onderwijs	6.297	7.204	5.708	5.670	7.005	7.000	5
Ontvangsten lesgeld	187.195	202.553	207.146	221.726	205.687	223.529	– 17.842

Toelichting op de instrumenten

Ontvangsten

Met het vragen van lesgeld wordt door deelnemers en leerlingen van 18 jaar en ouder een bijdrage geleverd aan de kosten van het onderwijs. In de les- en cursusgeldwet is vastgelegd voor wie, wanneer en op welke wijze het lesgeld wordt vastgesteld.

De lesgeldontvangsten zijn in 2013 € 17,8 miljoen lager dan begroot. De realisatie 2013 van het aantal lesgeldplichtigen is hoger dan begroot (zie tabel 13.2).

Bij voorjaars- en najaarsnota 2013 zijn op basis van nadere realisatiecijfers en inzichten de te verwachten lesgeldontvangsten al met totaal – € 10,0 miljoen bijgesteld. Vooral voor het lopende schooljaar (2013/2014) blijkt t.o.v. de raming het betaalaritme gewijzigd waardoor relatief meer van die lesgeldontvangsten verschuiven van 2013 naar 2014.

Tabel 13.2 Aantal lesgeldplichtigen

					Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil
	2009	2010	2011	2012	2013	2013	2013
Bol/vo	197.262	204.842	209.473	215.376	225.378	221.400	3.978

Bron: realisatiegegevens DUO

Het aantal lesgeldplichtigen is een afgeleide van demografische ontwikkelingen en van de opleidingskeuze van studerende(n)/leerlinge(n). Er zijn geen basis- en streefwaarden vastgesteld.

Bijdragen aan agentschappen

De uitgaven van de Dienst Uitvoering Onderwijs op dit beleidsartikel houden verband met de kosten in 2013 voor de uitvoering van inning van de lesgelden.

Artikel	14: CULTUUR
Algemene doelstelling	Het bevorderen van een sterke, pluriforme, toegankelijke en kwalitatief hoogwaardige cultuursector en het zorgen voor het erfgoed.
Rol en verantwoordelijkheid	<p>De Minister heeft een wettelijke verantwoordelijkheid voor het cultuurbeleid. Dit is aanvullend op het cultuuraanbod dat zonder betrokkenheid van de overheid tot stand komt. De Minister is verantwoordelijk voor het scheppen van voorwaarden voor het in stand houden, ontwikkelen en sociaal en geografisch spreiden van cultuuruitingen. Overwegingen van kwaliteit en verscheidenheid zijn daarbij leidend.</p> <p>Financieren: De Minister heeft een financierende rol door het bekostigen van de basisinfrastructuur cultuur en subsidiëring van specifieke (wettelijke) programma's en regelingen op de terreinen Erfgoed, Kunsten, Letteren en Bibliotheken.</p> <p>Stimuleren: De Minister heeft een stimulerende rol bij het versterken van de cultuursector door programma's als ondernemerschap en internationaal cultuurbeleid.</p> <p>Regisseren: De Minister heeft een regisserende rol bij de uitvoering van en toezicht op het behoud en beheer van het erfgoed, op grond van de Monumentenwet, Archeologiewet en de Archiefwet. Toezicht op naleving van deze wetten ligt bij de Erfgoedinspectie. De Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed is onder andere belast met de uitvoering van de Monumentenwet. Het Nationaal Archief geeft uitvoering aan de Archiefwet.</p>
Indicatoren en kengetallen	In het rapport Cultuur in Beeld 2013 en de publicatie Kerncijfers worden het bereik, de resultaten en ontwikkelingen van het cultuurstelsel in woord, beeld en cijfers gepresenteerd.
Beleidsconclusies	<p>Het op dit artikel uitgevoerde beleid en de bijbehorende resultaten waren het afgelopen jaar conform de verwachtingen zoals vermeld in de begroting. Er zijn geen majeure afwijkingen of een noodzaak tot bijstelling aan het licht gekomen.</p> <p>Daarnaast is in 2013 in de brieven Cultuur Beweegt en de Museumbrief de toekomstvisie voor het cultuurbeleid en het museale stelsel geschetst. In de visiebrief Cultuur beweegt zijn de artistieke, maatschappelijke en economische waarden belicht. De onderwerpen cultuuronderwijs, talentontwikkeling, creatieve industrie en digitalisering staan op de agenda voor het toekomstig cultuurbeleid. Zo is voor de cultuurkaart in het voortgezet onderwijs langjarige financiering geregeld. De Museumbrief gaat in op het toekomstige beleid ten aanzien van het museale stelsel. Kernpunten in de brief zijn het stimuleren van de samenwerking tussen musea, behoud van kwaliteit en toegankelijkheid van de collectie. Ter bevordering van de samenwerking tussen musea onderling en andere maatschappelijke partners is aan het Mondriaan Fonds een budget voor vier jaar ter beschikking gesteld. In het beleidsverslag zijn de activiteiten en stand van zaken naar aanleiding van bovenstaande brieven beschreven.</p>

De beleidsartikelen (artikel 14)

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 14.1 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 14 (bedragen x € 1.000)

	2009 ¹	2010 ¹	2011	2012	2013	2013	2013
					Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil
Verplichtingen	918.594	1.130.082	846.543	2.945.919	819.023	983.643	- 164.620
Waarvan garantieverplichtingen	432.305	767.539	513.001	608.000	621.806	629.000	- 7.194
Uitgaven²	934.749	991.219	931.207	943.170	704.732	789.155	- 84.423
Bekostiging	0	0	738.672	697.313	582.720	591.637	- 8.917
- Culturele basisinfrastructuur			573.119	565.053	465.339	459.177	6.162
- Vierjaarlijkse instellingen			403.749	398.754	330.253	326.002	4.251
- Vierjaarlijkse fondsen			169.370	166.299	135.086	133.175	1.911
- Monumentenzorg			111.353	89.627	82.392	84.145	- 1.753
- Archieven incl. Regionale Historische Centra			27.649	24.652	23.580	24.023	- 443
- Investerings huisvesting rijks gesubsidieerde musea			26.376	16.164	1.362	12.330	- 10.968
- Cultuureducatie met Kwaliteit			0	0	10.000	10.000	0
- Archeologie			175	1.817	47	1.962	- 1.915
Subsidies	0	0	106.819	117.187	87.592	168.277	- 80.685
- Verbreden inzet cultuur			21.481	17.059	4.859	3.802	1.057
- Internationaal cultuurbeleid (incl. HGIS)			8.373	8.686	6.282	6.464	- 182
- Programma bibliotheekvernieuwing			16.094	18.182	17.963	17.836	127
- Programma leesbevordering			2.950	2.934	2.850	2.850	0
- Programma CRISP			0	2.445	2.375	2.375	0
- Programma erfgoed en ruimte			0	427	0	8.000	- 8.000
- Programma ondernemerschap			0	4.337	2.692	4.337	- 1.645
- Specifiek cultuurbeleid			57.921	63.117	21.319	22.613	- 1.294
- Regeling frictie- en transitiekosten culturele basisinfrastructuur 2009-2012			0	0	29.252	100.000	- 70.748
Oprachten	0	0	0	2.424	1.708	2.351	- 643
- Beleidsonderzoek, evaluaties en kennisbasis			0	2.424	1.708	2.351	- 643
Bijdrage aan agentschappen	22.704	22.292	21.481	28.862	29.527	23.148	6.379
- Nationaal Archief	22.704	22.292	21.481	28.862	29.527	23.148	6.379
Bijdragen aan (inter)nationale organisaties	0	0	0	3.817	3.185	3.742	- 557
- Uitvoering internationale verdragen			0	2.513	1.737	2.664	- 927
- Uitvoering internationale contributies			0	1.048	1.405	1.028	377
- Europese samenwerking			0	256	43	50	- 7
Ontvangsten	35.794	36.217	34.961	17.072	9.613	1.945	7.668

¹ Door de presentatie van verantwoord begroten zijn de uitgaven voor de jaren 2009 en 2010, met uitzondering van de bijdrage Nationaal Archief, niet meer te reconstrueren (zie hiervoor leeswijzer).

² De vergelijkende cijfers 2009 tot en met 2012 zijn inclusief de apparaatskosten RCE. Vanaf 2013 zijn deze opgenomen in Artikel 95 Apparaatskosten.

Verplichtingen

De realisatie van de verplichtingen is € 164,5 miljoen lager dan geraamd. Het verschil met de uitgaven wordt onder meer veroorzaakt door de volgende mutaties. Een neerwaartse bijstelling van de verplichtingenraming als gevolg van een correctie voor de culturele basisinfrastructuur (– € 21,9 miljoen), een correctie op de raming monumentenzorg (– € 30 miljoen) en een aanpassing van de verplichtingenruimte van het SIOB, leesbevordering en Creatieve Industrie (– € 23,1 miljoen).

Garanties

Op de garanties voor achterborgstellingen / indemniteit zijn per saldo € 7,194 miljoen minder garanties verleend.

Uitgaven

De realisatie van de uitgaven is € 84,4 miljoen lager dan oorspronkelijk geraamd. Dit wordt met name veroorzaakt door een mutatie van ruim € 70 miljoen op de regeling frictiekosten. De realisatie op de ontvangsten is € 7,7 miljoen hoger dan geraamd. De verschillen worden verder verduidelijkt bij de toelichting op de instrumenten.

Toelichting op de instrumenten

Bekostiging

Culturele basisinfrastructuur

De culturele basisinfrastructuur wordt voor een periode van vier jaar bekostigd. Het nieuwe cultuurstelsel voor de periode 2013–2016 is beschreven in de brief [besluiten over de culturele basisinfrastructuur](#) van 18 september 2012.

De culturele basisinfrastructuur bestaat uit vierjaarlijkse instellingen op het gebied van de podiumkunsten (toneel, dans, opera en orkesten), de beeldende kunsten, film, musea, letteren en bibliotheken, architectuur, vormgeving, nieuwe media, cultuureducatie en een aantal bovensectorale instellingen. Daarnaast zijn er de cultuurfondsen die sectoraal zijn georganiseerd.

Het budget van de Culturele basisinfrastructuur is bij Najaarsnota per saldo met € 6,1 miljoen verhoogd. Dit betreft de loon- en prijsbijstelling 2013 op de huisvesting musea van € 3,1 miljoen en compensatie naar aanleiding van bezwaar en beroep van € 0,7 miljoen. Het budget van de vierjaarlijkse fondsen is bij Najaarsnota verhoogd met € 1,9 miljoen.

Monumentenzorg

In 2013 is uitvoering gegeven aan het beleid opgenomen in de begroting. Het stelsel van de monumentenzorg is gemoderniseerd met de [wetswijziging](#) van de Monumentenwet in 2011. [De brief van 16 september 2011](#) geeft informatie over de wijze waarop subsidie voor instandhouding en restauratie van rijksmonumenten vanaf 2012 ingezet zal worden. Voor de verdeling van de reguliere restauratiemiddelen zijn de provincies verantwoordelijk, zoals vastgelegd in het convenant met het Interprovinciaal Overleg (IPO). Verdere ondersteuning van instandhouding van monumenten vindt plaats langs de weg van de fiscale aftrek, het vernieuwde Besluit Rijkssubsidiëring Instandhouding Monumenten (BRIM), de herbestemmingsregelingen, het revolving Fund voor woonhuismonumenten en de Restauratiefonds-hypotheek-plus. Via dit fonds kunnen eigenaren van andere monumenten dan woonhuizen voor restauratie een laagrentende lening krijgen uit het Revolving Fund Plus van het Nationaal Restauratiefonds (NRF).

Archieven inclusief Regionaal Historische Centra

In 2013 is in samenwerking met vertegenwoordigers uit de archiefsector uitvoering gegeven aan het **Archiefconvenant**. Hiermee wordt beoogd overheidsinformatie duurzaam te beheren en een eigentijdse invulling te geven aan het begrip openbaarheid. De coördinatie voor het uitvoeringsprogramma ligt bij het Nationaal Archief.

Investerings huisvesting rijks gesubsidieerde musea

Deze middelen zijn voor huisvesting van collecties van rijks gesubsidieerde musea. Het doel van deze middelen is huisvesting voor deze collecties geschikt en toegankelijk te maken voor het publiek. De post bestemd voor investeringen voor huisvesting van collecties van rijks gesubsidieerde musea is bij Najaarsnota verlaagd. Deze middelen worden bij Voorjaarsnota middels een kasschuif aan de meerjarenraming toegevoegd.

Cultuureducatie met kwaliteit

In 2013 is uitvoering gegeven aan het programma Cultuureducatie met Kwaliteit zoals opgenomen in de begroting. Scholen in het primair onderwijs ontvangen via de prestatiebox een bedrag van in totaal € 18 miljoen (dit is € 10,90 per leerling). Binnen de matchingsregeling Cultuureducatie met Kwaliteit van het Fonds voor Cultuurparticipatie is per 1 maart 2013 de uitvoering van lokale projecten en programma's gestart. Het gaat hierbij om een totaalbudget van € 10 miljoen per jaar van het rijk, dat door gemeenten en provincies met een zelfde bedrag wordt verhoogd. Ten slotte is in 2013 de regeling flankerend beleid Cultuureducatie met Kwaliteit van het Fonds voor Cultuurparticipatie begonnen.

Archeologie

Naar aanleiding van de **evaluatie van de archeologiewetgeving** wordt het archeologiebestel vanaf 2012 versterkt door het ontwikkelen van een nieuwe archeologische kenniskaart. Hiermee wordt alle landelijke informatie over archeologie verzameld, gebundeld en toegankelijk gemaakt voor gemeenten en andere belanghebbenden. Tevens is in 2013 ingezet op de prioriteiten die in de **beleidsreactie op de evaluatie** zijn genoemd. De rijksoverheid heeft daarnaast middelen besteed aan het beheer en onderhoud van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. Het budget is in 2013 naar de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed overgeboekt.

Subsidies

Verbreden inzet cultuur

Deze middelen zijn met name bedoeld voor digitaliseringprojecten in de cultuursector en monitoring van educatiebeleid. De verhoging van het budget betreft de verrekening van uitgaven met Agentschap.nl voor digitaliseringsprojecten.

Voor behoud van de Cultuurkaart zijn, conform de visiebrief **Cultuur beweegt**, in 2013 extra middelen vrijgemaakt. In 2013 is aan de stichting CJP voor de tegoeden op de Cultuurkaart voor het schooljaar 2013–2014 subsidie toegekend.

Internationaal Cultuurbeleid

In een gezamenlijke brief hebben de bewindspersonen van OCW en BZ in 2012 hun visie op internationaal cultuurbeleid naar de Tweede Kamer gezonden. De doelen voor het internationaal cultuurbeleid zijn het

bijdragen aan het internationaal niveau van Nederlandse topinstellingen, het bevorderen van een vooraanstaande internationale marktpositie van kunstenaars, cultuur als bijdrage aan de versterking van het Nederlands economisch belang en van de culturele diplomatie. In de subsidiëring van de BIS-instellingen en door de cultuurfondsen wordt hier nadrukkelijk aandacht aan besteed.

Voor creatieve industrie, één van de negen topsectoren, is het versterken van de internationale marktpositie prioriteit. In opdracht van de Ministeries van OCW en BZ voert het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie, in samenwerking met het Nieuwe Instituut, hiervoor het Programma Internationalisering Creatieve Industrie 2013–2016 uit. Dit programma richt zich op het versterken van de internationale reputatie van de Nederlandse creatieve industrie (architectuur, vormgeving, mode, gaming en e-cultuur) en het opbouwen van duurzame netwerken en marktverruiming.

2013 was tevens het bilaterale jaar met Rusland. DutchCulture (voorheen SICA) coördineerde het culturele programma.

Programma bibliotheekvernieuwing

Dit budget is besteed ten behoeve van het beheer, de verdere opbouw en de doorontwikkeling van de landelijke digitale bibliotheek. Deze taak werd in 2013 uitgevoerd door het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken.

Programma leesbevordering

Dit budget is besteed aan de uitvoering van het Actieplan Kunst van lezen 2012–2015. Kunst van lezen vormt de culturele pendant van het Actieplan Laaggeletterdheid.

Programma CRISP

Naast de prioriteiten die onder internationaal cultuurbeleid zijn genoemd voor creatieve industrie, is er ook een bijzonder onderzoeksprogramma Creative Industry Scientific Programme (CRISP). De middelen zijn in 2013 ingezet voor het behalen van het doel: het ontwikkelen van een kennisbasis, methoden en instrumenten bij hogescholen, universiteiten en bij bedrijven met het oog op het ontwerpen van innovatieve fysieke en digitale producten en diensten voor de markt.

Programma erfgoed en ruimte

Deze middelen zijn besteed aan de uitvoering van het programma Visie Erfgoed en Ruimte vanaf 2013. Hierin geeft het rijk aan welke cultuurhistorische gebieden en opgaven hij van (inter)nationaal belang vindt en waar het rijk een rol ziet in het gebiedsgerichte erfgoedmanagement. Het budget ad € 8 miljoen is in 2013 naar de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed overgeboekt.

Programma ondernemerschap

Het programma **ondernemerschap Cultuur** heeft als doel het versterken van ondernemerschap in de culturele sector. Zowel bij instellingen als bij makers. Het programma bestaat uit vier onderdelen: het leiderschapsprogramma cultuur dat in de zomer 2013 is gestart; de communicatiestrategie «Cultuur, Daar Geef Je Om» gelanceerd in augustus 2012; de coachings-trajecten die eind 2013 zijn begonnen en als laatste onderdeel ondersteuning van individuele makers bij het opbouwen van de beroepspraktijk. De branche is betrokken bij ondersteuning van ondernemerschap.

Specifiek Cultuurbeleid

De Actieagenda architectuur en ruimtelijk ontwerp 2013–2016 is een interdepartementaal werkprogramma. De middelen voor architectuur en ruimtelijk ontwerp worden gebruikt om de positie van het ontwerp en de ontwerpers te versterken.

Onder deze post vallen tevens het budget voor de Adviescommissie Restitutieverzoeken Cultuurgoederen Tweede Wereldoorlog en de subsidie ten behoeve van het Jheronimus Boschjaar.

Regeling frictie- en transitiekosten culturele basisinfrastructuur

Op basis van de Regeling frictie- en transitiekosten konden instellingen waarvan de subsidie vanaf 2013 is beëindigd of substantieel verlaagd onder omstandigheden aanspraak maken op compensatie van het rijk voor frictie- en transitiekosten. Het verschil tussen begroting en realisatie 2013 wordt veroorzaakt door de versnelde betalingen die reeds in 2012 aan culturele instellingen zijn gedaan. Daarnaast betreft het verschil reallocatie van middelen conform de brief [Cultuur beweegt](#).

Opdrachten

Beleidsonderzoek, evaluaties en kennisbasis

Dit budget is besteed voor opdrachten die bestaan uit het inhuren van bureaus voor beleidsonderzoek, evaluaties, visitatie/monitoring en versterking van de kennisbasis in de cultuursector.

Bijdragen aan agentschappen

Nationaal Archief

Deze middelen betreffen de rijksbijdrage aan het Nationaal Archief. De baten en lasten van deze dienst worden apart in het jaarverslag opgenomen. Het budget voor het Nationaal Archief is per saldo met € 6,4 miljoen verhoogd. Dit betreft een overboeking uit Specifiek cultuurbeleid ten behoeve van de Digitale Taken Rijksarchieven van € 3 miljoen. Voor het overige betreft het een verhoging ten behoeve van de uitvoering van het Archiefconvenant, het Gemeenschappelijk Cultureel Erfgoed, taken Erfgoed Nederland en Archiefdepots.

Bijdragen aan (inter-)nationale organisaties

Uitvoering internationale verdragen en contributies en Europese samenwerking

Naast de prioriteiten die onder internationaal cultuurbeleid zijn genoemd, is Nederland aan een aantal verplichtingen gebonden en draagt het bij aan de uitvoering van internationale verdragen. Dit geldt voor de UNESCO erfgoedverdragen voor werelderfgoed, immaterieel erfgoed, de bescherming van cultureel erfgoed bij gewapend conflict en de bestrijding van illegale handel in cultuurgoederen. Ook wordt in dit kader bijgedragen aan het Europees filmprogramma (Eurimages) en de Nederlandse Taal Unie.

Ontvangsten

De ontvangstenraming is opwaarts bijgesteld als gevolg van terugontvangsten van lagere vaststellingen van subsidies en ontvangsten PRIMA-middelen en het aankoopfonds.

Artikel	15: MEDIA
Algemene doelstelling	Het waarborgen van een onafhankelijk, gevarieerd en kwalitatief hoogwaardig media-aanbod, dat toegankelijk blijft voor alle lagen van de bevolking.
Rol en verantwoordelijkheid	<p>Media hebben een prominente rol in onze democratie en cultuur. Wat we zien, horen en lezen, beïnvloedt ons beeld van de wereld en onze opvattingen. Daarom borgt de Minister vier publieke belangen in het mediabeleid, waar zij verantwoordelijk voor is: onafhankelijkheid, verscheidenheid, kwaliteit en toegankelijkheid. De Minister heeft specifieke zorg voor het stelsel van landelijke, regionale en lokale publieke omroepen en de daarvoor relevante wet- en regelgeving. De Minister heeft naast een financierende rol, vooral ook een regisserende rol (Beleidsdoorlichting Artikel 15 Media 2004 – 2009).</p> <p>Financieren: De Minister financiert de landelijke publieke omroep en enkele andere aan de omroep verbonden instellingen. De taakopdracht is wettelijk bepaald en het budget van de publieke omroep is vastgesteld met behoud van afstand tot de uitvoering en inhoud. Op basis van het concessiebeleidsplan sluit de Minister elke vijf jaar een prestatieovereenkomst met de publieke omroep. Verder is de Minister verantwoordelijk voor instrumenten ter bevordering van culturele producties, documentaires, drama, kunst- en kinderprogramma's (Stichting Nederlandse Culturele Mediaproducties), het steunen en stimuleren van een onafhankelijke en kwalitatief goede journalistieke infrastructuur in ons land (Stichting Stimuleringsfonds voor de Pers) en voor het bevorderen van mediawijsheid (NICAM en Mediawijzer.net).</p> <p>Regisseren: Als regisseur is de Minister verantwoordelijk voor de wetgeving ten aanzien van de taak en organisatie van de publieke omroep en voor wetgeving voor commerciële media. De regels voor commerciële omroepen vloeien voornamelijk voort uit Europese richtlijnen op het gebied van audiovisuele media en interne markt. Ze gaan over reclame, sponsoring, product-placement en bescherming van minderjarigen, en over het aandeel Europees en onafhankelijk product. Verder is de Minister als regisseur verantwoordelijk voor wetgeving met betrekking tot omroepdistributie. Het doel daarvan is de ontvangst te verzekeren van de belangrijkste publieke zenders en daarnaast in brede zin de toegang te bevorderen tot een gevarieerd radio- en televisieaanbod. De rijksbegroting wordt in het najaar nader uitgewerkt in de mediabegrotingsbrief, die als basis dient voor de begrotingsbehandeling door de Tweede Kamer. Deze brief geeft een gedetailleerde vooruitblik op het nieuwe jaar, een uitwerking van de maatregelen op het gebied van media alsmede een terugblik op de realisatie van voorgaand jaar. Op basis van het vijfjaarlijkse concessiebeleidsplan heeft de Minister voor de erkenningperiode die loopt tot en met 2015 een prestatieovereenkomst afgesloten met de landelijke publieke omroep. Over de uitvoering van deze prestatieovereenkomst rapporteert de landelijke publieke omroep jaarlijks aan de Minister. Deze verantwoording wordt gevalideerd door het Commissariaat voor de Media. Zowel de verantwoording als de validatie worden jaarlijks als bijlage bij de mediabegrotingsbrief aan de Tweede Kamer verzonden.</p>
Indicatoren en kengetallen	Met de mediamonitor rapporteert het Commissariaat voor de Media jaarlijks over de trends en ontwikkelingen op de gebruikersmarkten voor

De beleidsartikelen (artikel 15)

dagbladen, tijdschriften, radio, televisie en internet. Daarnaast worden pluriformiteit, onafhankelijkheid en gebruik van nieuwstitels gemonitord. Tenslotte wordt voor indicatoren over media verwezen naar [Trends in Beeld](#).

Beleidsconclusies

Algemeen

Het uitgevoerde beleid en de bijbehorende resultaten waren het afgelopen jaar conform de verwachtingen zoals vermeld in de begroting. Er zijn geen grote afwijkingen of een noodzaak tot bijstelling aan het licht gekomen.

In 2013 zijn drie wijzigingswetten op de Mediawet 2008 aangenomen door de Eerste Kamer. Deze wijzigingen hebben betrekking op respectievelijk [het aantal erkende omroeporganisaties](#), [de regionale omroepen](#) en [de omroepdistributie](#). Daarnaast is de Raad voor Cultuur gevraagd een toekomstverkenning naar het publieke bestel uit te voeren. Een verdere toelichting op de wijzigingswetten en de toekomstverkenning is opgenomen in het beleidsverslag.

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 15.1 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 15 (bedragen x € 1.000)

	2009	2010	2011	2012	Realisatie 2013	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 2013	Verschil 2013
Verplichtingen	929.447	894.942	937.643	886.809	886.504	875.893	10.611
Uitgaven	902.098	901.765	912.434	951.461	892.936	876.224	16.712
Bekostiging	0	0	907.042	946.279	887.916	871.112	16.804
– Publieke Omroep (omroepinstellingen)	0	0	797.671	795.607	759.673	743.267	16.406
Landelijke publieke omroep			747.448	745.573	758.373	741.522	16.851
Wereldomroep			46.178	46.289	0	0	0
Minderhedenprogrammering			4.045	3.745	1.300	1.745	– 445
– Beheertaken landelijke publieke omroep	0	0	75.498	74.384	59.955	58.743	1.212
Stichting Omroep Muziek			31.926	29.904	14.568	14.277	291
Uitzenden en uitzendgereedmaken			23.974	23.974	24.463	23.974	489
Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid (NIBG)			19.598	20.506	20.924	20.492	432
– Dotaties, bijdragen publieke omroep	0	0	32.814	30.532	31.231	30.535	696
Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Mediaproducties (Mediafonds)			17.922	17.922	18.280	17.922	358
Stimuleringsfonds voor de Pers			4.300	2.300	2.300	2.300	0
Filmfonds van de omroep en Telefilm (CoBO)			7.416	7.416	7.568	7.416	152
Mediawijsheid Expertisecentrum (Bewust mediagebruik)			2.280	2.000	1.900	2.000	– 100
Organisatie van Lokale Omroepen in Nederland (OLON)			508	506	794	508	286
Kabelraden			388	388	389	389	0

De beleidsartikelen (artikel 15)

					Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Vershil
	2009	2010	2011	2012	2013	2013	2013
- Dotatie/onttrekking Algemene Mediareserve (AMR)			- 513	44.931	36.811	37.745	- 934
- Overige bekostiging media (uit rente AMR)			1.164	448	- 97	500	- 597
- Basisinfrastructuur Cultuur 2013-2016			408	377	343	322	21
Vierjaarlijkse instellingen			408	377	343	322	21
Subsidies	0	0	991	639	323	920	- 597
- Subsidies			991	639	323	920	- 597
Bijdragen aan ZBO's en RWT's	0	0	4.366	4.508	4.662	4.157	505
- Commissariaat voor de Media			4.366	4.508	4.662	4.157	505
Bijdragen aan (inter)nationale organisaties	0	0	35	35	35	35	0
- Uitvoering internationale contributies			35	35	35	35	0
Ontvangsten	247.591	228.224	190.959	215.510	193.542	190.500	3.042

Verplichtingen

De totale verplichtingen voor het beleidsterrein Media zijn in 2013 € 10,6 miljoen hoger dan de vastgestelde begroting. Dit heeft onder andere betrekking op:

- de mutaties op het hieronder genoemde uitgavenbudget 2013 van € 16,7 miljoen
- lagere verplichtingen in 2013 ten behoeve van 2014 van € 6,5 miljoen als onderdeel van de bezuiniging die is opgelegd aan de landelijke publieke omroep. Deze bezuiniging is voor de uitgaven en verplichtingen in hetzelfde jaar opgelegd, terwijl de verplichtingen grotendeels in het jaar voorafgaand aan het uitgavenjaar worden geboekt.

Uitgaven

De totale uitgaven voor het beleidsterrein Media zijn in 2013 € 16,7 miljoen hoger dan de vastgestelde begroting. De belangrijkste oorzaken hiervan zijn:

- Een hoger uitgavenbudget als gevolg van de wettelijke prijsindexering van € 13,6 miljoen.
- Een hoger uitgavenbudget als gevolg van hoger dan verwachte reclameontvangsten van € 3 miljoen.

Toelichting op de instrumenten

Bekostiging

Landelijke publieke omroep

Een publieke omroep is de meest efficiënte manier om de doelstellingen van het mediabeleid te bereiken. De publieke omroep waarborgt een hoogwaardig en pluriform media-aanbod, dat toegankelijk en betaalbaar is voor alle lagen van de bevolking. Daarom bekostigt de Minister van OCW de landelijke publieke omroep. Mede vanwege Europese regels op het gebied van staatssteun, houdt de overheid greep op de aard en

De beleidsartikelen (artikel 15)

omvang van het takenpakket van de landelijke publieke omroep en bepaalt hij het budget van de publieke omroep.

Minderhedenprogrammering

Na de convenantperiodes van Multiculturele Televisie Nederland (MTNL) en FunX, die beide eind 2012 afliepen, heeft het kabinet de structurele financiering in deze specifieke zelfstandige minderhedenprogrammering beëindigd. Het budget voor 2013 is gebruikt ten behoeve van afbouw- en frictiekosten.

Stichting Omroep Muziek (voorheen Muziekcentrum voor de Omroep)

Deze bekostiging is bestemd voor de instelling voor het in stand houden en exploiteren van omroeporkesten, omroepkoren en een muziekbibliotheek, Stichting Omroep Muziek (SOM). In de SOM zijn sinds augustus 2013 het Radio Filharmonisch Orkest en het Groot Omroepkoor ondergebracht. Tot die tijd waren deze ensembles onderdeel van het Muziekcentrum van de Omroep.

Uitzenden en uitzendgereedmaken

Deze beheertaken bestaan uit het gereedmaken van programma's voor uitzending en het uitzenden van programma's van de landelijke publieke omroep.

Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid (NIBG)

Deze bekostiging is bestemd voor de instelling voor het in stand houden en exploiteren van een media-archief.

Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Mediaproducties (Mediafonds)

Het Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Mediaproducties (Mediafonds) is het instrument binnen het mediabeleid om de vervaardiging van hoogwaardige culturele producties binnen het media-aanbod te stimuleren. De bijdrage is bestemd voor het verstrekken van financiële bijdragen voor de ontwikkeling en productie van media-aanbod van bijzondere Nederlandse culturele aard ten behoeve van de landelijke en regionale publieke media-instellingen.

Stimuleringsfonds voor de Pers

Het Stimuleringsfonds voor de Pers is binnen het mediabeleid het instrument om de pluriformiteit van het media-aanbod binnen de perssector te stimuleren, in het bijzonder de journalistieke infrastructuur en innovatie daarin. De bijdrage is bestemd voor tijdelijke steun aan noodlijdende persorganen, het stimuleren van onderzoek dat de persbedrijfster ten goede komt en het steun bieden aan journalistieke producten die via internet worden aangeboden.

Filmfonds van de Omroep en Telefilm (CoBO)

Het CoBO-fonds ondersteunt de documentairesector en participeert in audiovisuele coproductieprojecten waarin wordt deelgenomen door een of meer van de publieke instellingen die zendtijd hebben verkregen voor landelijke omroep en de Vlaamse publieke omroep (VRT) en/of Duitse publieke omroepen en/of onafhankelijke filmproducenten en/of instellingen werkzaam op het gebied van de podiumkunsten.

Mediawijsheid Expertisecentrum (Bewust mediagebruik)

Het Mediawijsheid Expertisecentrum (Mediawijzer.net) bevordert een bewuste, kritische en actieve houding van burgers en instellingen in de samenleving waar media overal aanwezig zijn. Bij het huidige programma

zijn het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken, ECP-EPN, de publieke omroep (NTR), Kennisnet en het NIBG betrokken.

Bijdragen aan ZBO's/RWT's

De kerntaak van het Commissariaat voor de Media (hierna: CvdM) bestaat uit het uitoefenen van onafhankelijk toezicht op het handelen van de media-instellingen in Nederland en uit handhavend optreden ingeval de toepasselijke regelgeving niet in acht wordt genomen. De bevoegdheid om toezicht en handhaving uit te oefenen heeft betrekking op alle media-instellingen: publieke media-instellingen op landelijk, regionaal en lokaal niveau en commerciële media-instellingen op landelijk en niet-landelijk niveau. Het CvdM is tevens verantwoordelijk voor het metatoezicht op het Nederlands Instituut voor Classificatie van Audiovisuele Media (NICAM). Daarnaast heeft het CvdM tot taak erop toe te zien dat kabelexploitanten hun wettelijke verplichtingen nakomen tot doorgifte van de must carry-zenders en het opvolgen van adviezen van programmairaden.

Ontvangsten

De ontvangsten voor het beleidsterrein Media bestaan uit de reclameinkomsten van de Stichting Ether Reclame (STER) en de rente op de Algemene Mediareserve (AMR). De ontvangsten zijn in 2013 € 3 miljoen hoger dan de vastgestelde begroting. De oorzaak hiervan zijn de hoger dan verwachte reclameontvangsten.

Artikel	16: ONDERZOEK EN WETENSCHAPSBELEID
Algemene doelstelling	De algemene doelstelling is het scheppen van een internationaal concurrerende onderzoeksomgeving die onderzoekers uitdaagt tot optimale wetenschappelijke prestaties en die goed aansluit op maatschappelijke behoeften.
Rol en verantwoordelijkheid	<p>De Minister is verantwoordelijk voor het stelsel van onderzoek en wetenschap.</p> <p>Financiering: De Minister bekostigt onderzoeks- en wetenschapsinstellingen.</p> <p>Stimuleren: De Minister stimuleert meer zwaartepuntvorming en profilering in het wetenschappelijk onderzoek. De afspraken die hierover gemaakt zijn met de universiteiten staan vermeld in het hoofdlijnenakkoord. Tevens wordt gestreefd de samenwerking in de Gouden driehoek van bedrijven, kennisinstellingen en overheid te verbeteren, in het topsectorenbeleid zijn hiervoor innovatiecontracten ontwikkeld.</p> <p>Regisseren: De Minister schept voorwaarden voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • het doelmatig functioneren van een aantal wetenschappelijke instellingen die zowel zelfstandig als in relatie tot de universiteiten en bedrijven een belangrijke plaats innemen, waaronder onderzoeksorganisaties en wetenschappelijke bibliotheekinstellingen; • borging van het vernieuwend vermogen en de kwaliteit van het Nederlandse onderzoek en de Nederlandse onderzoeksfaciliteiten; • de coördinatie van het wetenschapsbeleid op nationaal en internationaal niveau. <p>De Minister is verantwoordelijk voor het toezicht op een efficiënte besteding van publieke middelen en op voldoende verspreiding van kennis naar de maatschappij.</p>
Indicatoren en kengetallen	Indicatoren voor het terrein van onderzoek en wetenschapsbeleid zijn te vinden in Trends in Beeld .

Tabel 16.1 Kengetallen R&D: R&D-uitgaven in miljoenen euro

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bedrijven	5.498	5.263	4.900	5.218	6.826	7.317
Onderzoeksinstituten	1.259	1.259	1.327	1.279	1.321	1.387
Hoger onderwijs	3.256	3.489	3.711	3.691	3.994	4.222
Totaal	10.010	10.011	9.938	10.188	12.141	12.926

Beleidsconclusies	<p>Het voorgenomen beleid is uitgevoerd, zo zijn met de negen topsectoren afspraken gemaakt over wetenschap, onderzoek en valorisatie in innovatiecontracten. Daar bovenop zijn er nog andere belangrijke ontwikkelingen geweest.</p> <p>In de brief «Uitwerking regeerakkoord voor versterking kenniseconomie» van 11 februari 2013 aan de Tweede Kamer is aangegeven dat het kabinet investeert in fundamenteel en praktijkgericht onderzoek. Deze intensivering start met € 25 miljoen in 2014, en loopt via € 75 miljoen in 2015, 2016 en 2017 op tot € 100 miljoen vanaf 2018.</p>
-------------------	---

De beleidsartikelen (artikel 16)

Er zijn in 2013 twee onderzoeken gedaan naar het vertrouwen in de wetenschap, één door de KNAW en één door de WRR samen met het Rathenau Instituut. Uit beide onderzoeken blijkt dat het vertrouwen in de wetenschap groot is en dat wetenschap «een sterk merk is». Uit het onderzoek van de WRR/Rathenau instituut blijkt dat het vertrouwen onder druk staat daar waar wetenschappers onderzoek doen in opdracht van bedrijven of overheden. Hier zal op worden ingegaan in de toekomstvisie wetenschap.

Daarnaast is in 2013 ook het interdepartementaal beleidsonderzoek (IBO) wetenschappelijk onderzoek gestart. Deze is er op gericht om de huidige inzet van middelen voor wetenschappelijk onderzoek optimaal te benutten voor een maximale maatschappelijke output. De rapportage hierover wordt voor de zomer van 2014 verwacht.

Op het terrein van Grootchalige onderzoeksfaciliteiten is op 6 maart 2013 de conferentie Route 2020: «The future for large-scale research infrastructures» georganiseerd. De financieringsronde bij NWO voor onderzoeksfaciliteiten op deze nationale roadmap is in oktober 2013 van start gegaan.

In 2013 hebben Nederlandse onderzoekers nog beter weten te scoren in KP7 (zevende kaderprogramma) dan in de voorafgaande succesvolle jaren. De laatste cijfers geven aan dat sinds de start van KP7 in 2007 7,4% (ruim € 3,2 miljard) van alle KP7-subsidies naar Nederland is gegaan. Voor de European Research Council is dit zelfs 9%. De Staatssecretaris van OCW heeft internationaal onderhandeld over de instrumentatie van Horizon 2020 (start begin 2014) om ook een zo succesvol mogelijke deelname voor Nederlandse onderzoekers in dit programma te creëren.

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 16.2 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 16 (bedragen x € 1.000)

	2009	2010	2011	2012	Realisatie 2013	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 2013	Verschil 2013
Verplichtingen	1.152.585	927.239	830.254	904.499	859.762	811.107	48.655
Uitgaven	1.163.883	1.231.688	906.831	934.143	891.076	885.520	5.556
Bekostiging	874.684	879.696	655.234	715.313	701.889	699.007	2.882
• Hoofdbekostiging NWO-wet en WHW	670.811	652.323	465.774	474.882	460.876	457.994	2.882
– NWO	327.711	319.563	325.458	326.975	320.900	318.158	2.742
– KNAW	96.898	93.517	93.779	94.316	93.379	93.268	111
– KB	46.429	46.429	46.537	53.591	46.597	46.568	29
– TNO	199.773	192.814	0	0	0	0	0
• Aanvullende bekostiging	203.873	227.373	189.460	240.431	241.013	241.013	0
– NWO Talentenontwikkeling	187.873	208.373	169.460	168.481	169.063	169.063	0
– NWO STW	0	0	0	10.000	10.000	10.000	0
– NWO Grootchalige researchinfrastructuur	16.000	19.000	20.000	61.950	61.950	61.950	0
Subsidies	173.156	166.996	165.566	126.771	104.148	105.249	– 1.101
Kaderregeling exploitatiesubsidies onderzoek en wetenschap	43.680	44.448	40.103	42.708	42.210	42.340	– 129
– LF TUD bibliotheek	7.626	7.626	7.654	7.734	7.742	7.734	8
– Stichting SURF	7.517	7.517	7.545	7.622	7.630	7.622	8
– CPG	515	515	518	520	521	520	1

De beleidsartikelen (artikel 16)

					Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Vershil
	2009	2010	2011	2012	2013	2013	2013
- Montesquieu Instituut	1.067	1.067	1.071	1.082	1.083	1.082	1
- Max Planck Instituut	0	0	0	1.622	1.624	1.622	2
- NCB	5.270	5.270	5.289	5.343	5.349	5.343	6
- Nationaal Herbarium	1.125	1.125	1.129	1.141	1.141	1.141	0
- BPRC	8.593	8.593	8.645	9.395	8.919	8.895	24
- NEMO	3.368	3.368	3.488	3.626	3.636	3.626	10
- STT	233	233	234	236	237	236	1
- NTU/INL	3.077	3.132	3.228	3.071	3.011	3.203	- 192
- EIB	1.297	1.297	1.302	1.316	1.317	1.316	1
- NLR	893	893	0	0	0	0	0
- Deltaris	2.208	2.855	0	0	0	0	0
- MARIN	891	957	0	0	0	0	0
Subsidieregeling St. AAP	1.004	1.004	1.008	1.015	1.016	1.015	1
Kaderregeling subsidiëring projecten t.b.v. onderzoek en wetenschap	128.472	121.544	124.455	83.048	60.922	61.894	- 972
- Kust en zeeonderzoek	2.000	2.035	2.534	2.500	2.500	2.500	0
- Gezondheidsonderzoek	1.500	1.500	1.500	1.500	0	0	0
- Poolonderzoek	0	2.000	2.992	2.992	2.942	2.942	0
- Genomics	36.000	40.000	44.000	44.000	40.500	40.500	0
- Nationale coördinatie	9.193	7.816	8.435	6.285	4.759	6.312	- 1.553
- Bilaterale samenwerking	3.611	2.474	4.070	4.505	3.711	3.750	- 39
- Weerstandsverhoging onderzoeksinstellingen (CBRN)	2.000	2.785	1.968	1.433	410	1.000	- 590
- BSIK	39.348	19.561	33.405	0	0	0	0
- GATE	2.000	2.000	1.000	0	0	0	0
- Grootchalige researchfaciliteiten	10.162	3.902	1.830	1.830	0	0	0
- SURFnet	6.800	11.700	6.300	7.200	0	0	0
- NCB biodiversiteit	4.700	10.000	8.400	6.900	0	0	0
- ITER-2	0	4.000	4.000	0	0	0	0
- Hersenen en Cognitie	2.000	4.000	4.000	3.900	6.100	3.900	2.200
- Parelsnoer	7.750	7.750	0	0	0	0	0
- EET	990	0	0	0	0	0	0
- Talentkracht	400	0	0	0	0	0	0
- Overig	18	21	21	3	0	990	- 990
Bijdrage aan agentschappen	540	288	294	297	297	297	0
- Dienst Uitvoering Onderwijs	540	288	294	297	297	297	0
Bijdrage aan internationale organisaties	81.510	82.484	84.366	91.328	84.262	80.487	3.775
- EMBC	707	724	740	751	758	760	- 2
- EMBL	3.988	4.135	4.377	4.476	4.593	4.500	93
- ESA	34.672	36.516	35.027	29.393	29.792	29.562	230
- CERN	35.322	34.527	38.017	41.303	40.721	37.065	3.656
- ESO	6.821	6.582	6.205	15.405	8.398	8.600	- 202
Bijdrage aan medeoverheden	33.993	102.224	1.371	434	480	480	0
- Nationaal contactpunt Kaderprogramma	383	413	440	434	480	480	0
- Kenniswerkers	33.610	101.811	931	0	0	0	0
Ontvangsten	186.900	176.117	1.520	0	4.334	101	4.233

Toelichting op de instrumenten

Bekostiging.

Het Ministerie van OCW bekostigt de nationale onderzoeksinstituten NWO, KNAW en KB. Hiermee stelt de Minister deze organisaties in staat om binnen de wettelijke kaders en in lijn met de vierjaarlijkse strategische agenda en strategische plannen van de instellingen hun missies en doelstellingen te realiseren. Die zijn gericht op het bevorderen van de kwaliteit van het wetenschappelijk onderzoek in Nederland en het initiëren en stimuleren van nieuwe ontwikkelingen daarin.

Bijdragen met een structureel karakter aan:

- NWO voor grote infrastructurele onderzoeksvoorzieningen voor de uitvoering van projecten die geselecteerd worden op grond van de resultaten van de nationale roadmap commissie. Met de inzet van deze middelen worden onze onderzoekers in de gelegenheid gesteld om te kunnen werken met onderzoeksfaciliteiten van wereldniveau;
- NWO voor het uitvoeren van een integraal persoonsgebonden talentprogramma waarin naast de Vernieuwingsimpuls ook de voormalige middelen voor de specifieke doelgroepen zijn opgegaan. Doelen zijn via competitie op basis van wetenschappelijke kwaliteit voldoende ruimte te geven aan (jonge) veelbelovende onderzoekers, excellentie in het onderzoek te bevorderen, en te zorgen voor een adequate in- en doorstroom van onderzoekers zodat er verbetering optreedt in hun loopbaanperspectieven.

Het budget is per saldo met € 2,9 miljoen verhoogd. Voor een toelichting wordt verwezen naar de 2de suppletore wet 2013.

Subsidies

Diverse subsidies voor stichtingen en centra met een specifieke rol in de kennisinfrastructuur, het gaat hier om bijdragen aan:

- de wetenschappelijke bibliotheek van de TUD, dit vanwege de instellingsoverstijgende functie;
- Stichting SURF voor grensverleggende ict-innovaties. Hierdoor kunnen onderzoek en het hoger onderwijs optimaal gebruik maken van de mogelijkheden van ICT om hun kwaliteit te verbeteren. Deze middelen zullen conform de kabinetsreactie op het advies van ICTRegie over de ICT-onderzoeksinfrastructuur in Nederland (kamerstuk [26 643, nr. 140](#)) worden ingezet voor de versterking van de ICT-onderzoeksinfrastructuur zoals computernetwerken (SURFnet, Gigaport), E-science en High Performance Computing;
- het Max Planck Instituut voor psycholinguïstiek onderzoek;
- Naturalis voor de totstandkoming van het Nederlands Centrum voor Biodiversiteit (NCB). Met ingang van 2014 zal het Nationaal Herbarium hierin opgaan;
- het Biomedical Primate Research Centre (BPRC) voor het primatenonderzoek en de huisvesting van primaten en subsidie aan de Stichting AAP voor het verzorgen van de opvang van de BPRC chimpansees;
- het Nederlands Centrum voor Wetenschaps- en techniekcommunicatie (NCWT) voor het science center NEMO en andere regionale science centra en voor de Oktober Kennismaand.

Tijdens hun bezoek aan de Cariben in november, hebben Koning Willem-Alexander en Koningin Máxima bij de Science Fair op St Eustatius de start gemarkeerd van het Caribbean Netherlands Science Institute at St Eustatius (CNSI). Het centrum faciliteert onderzoek en onderzoekers op gebieden die meerwaarde hebben voor het eiland (zoals de archeologie en mariene biologie) en die daarbij oplossingen genereren voor specifieke

problemen waar kleine eilanden mee te kampen hebben (zoals energievoorziening en afvalverwijdering). Het kenniscentrum heeft daarbij een speciale opdracht voor outreach en educatie. Ook hebben de vorst en de vorstin het kennisinstituut Carmabi op Curaçao bezocht. Bij die gelegenheid heeft de Koning de openingshandeling verricht van de nieuwbouw van dit gerenommeerde instituut dat onder meer gespecialiseerd is in koraalonderzoek.

In januari 2013 is het Dirck Gerritsz laboratorium op Rothera, Antarctica, officieel in gebruik gesteld. Een aantal zeecontainers is door het Koninklijke Nederlandse Instituut voor Onderzoek der Zee (NIOZ) op Texel omgebouwd tot mobiele laboratoria voor Nederlandse onderzoeksgroepen die in het extreme klimaat van de Zuidpool kunnen functioneren.

Projectsubsidies aan o.a. diverse voormalige Fes-projecten. Het gaat hier om innovatieve onderzoeksprojecten en investeringsimpulsen in onderzoeksfaciliteiten waarbij sprake is van co-financiering door kennisinstellingen, andere departementen en bedrijven. De meeste projecten sluiten aan op de doelstellingen van het nieuwe bedrijfslevenbeleid.

Bijdrage aan agentschappen

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is de uitvoeringsorganisatie van het Ministerie van OCW en levert producten en diensten op het terrein van bekostiging van instellingen, financiering van studenten en informatievoorziening. Het betreft het aandeel in de uitvoeringskosten van DUO voor dit begrotingsartikel.

Bijdrage aan internationale organisaties

Contributies aan de grote internationale onderzoeksorganisaties ESA, ESO, CERN, EMBL en EMBC. Door deelname van Nederland aan deze intergouvernementele organisaties krijgen onze wetenschappelijke onderzoekers toegang tot unieke en dure onderzoeksfaciliteiten en internationale netwerken van toponderzoekers. Deze deelname is mede van groot belang voor het functioneren van ons nationale onderzoeksbestel.

Het budget voor internationale organisaties is per saldo met € 3,7 miljoen toegenomen. Voor een toelichting wordt verwezen naar de 1ste en 2de suppletoire wet 2013.

In 2013 heeft Nederland een actieve rol gehad in de tot standkoming van drie European Research Infrastructure Consortiums (ERIC's). Door de bijdrage van internationale organisaties en door de samenwerking in internationale netwerken en (Europese) programma's, krijgen onderzoekers in ons land prioritair toegang tot de meest geavanceerde Internationale onderzoeksfaciliteiten. In maart 2013 is ALMA (Atacama Large Millimeter Array), waarin Europa, Noord Amerika en Japan gezamenlijk in Chili op 5.000 meter hoogte een stelsel van 66 radiotelescopen bouwen, geopend.

Via de contributie aan ESA is bijgedragen aan de bouw van de op 19 december 2013 gelanceerde ruimtetelescoop Gaia. Hierdoor wordt bijgedragen aan de sterke internationale positie van het Nederlands astronomisch onderzoek.

Bijdrage aan medeoverheden

Opdracht aan EG-Liaison voor het ondersteunen en stimuleren van een zo groot mogelijke Nederlandse participatie in het EU-Kaderprogramma voor onderzoek en ontwikkeling.

Ontvangsten

De ontvangsten zijn met € 4,2 miljoen toegenomen in verband met een ontvangst van het Ministerie van Economische Zaken met betrekking tot de eindafrekening van de kenniswerkersregeling.

Artikel	25: EMANCIPATIE
Algemene doelstelling	<p>Het bevorderen van emancipatie</p> <p>Het kabinet wil de emancipatie bevorderen: de emancipatie van meisjes en vrouwen, en de emancipatie van lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, biseksuelen en transgenders (LHBT).</p> <p>Doel is de veiligheid van vrouwen, homoseksuelen en transgenders te vergroten en de participatie van vrouwen in alle lagen en sectoren van de arbeidsmarkt te bevorderen.</p> <p>Een positieve houding en beeldvorming ten aanzien van homoseksuele relaties en vrouwen met ambitie dienen vanzelfsprekend te worden.</p>
Rol en verantwoordelijkheid	<p>De Minister is verantwoordelijk voor het bevorderen van de emancipatie van meisjes en vrouwen en voor de emancipatie van lesbische vrouwen, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders (LHBT).</p> <p>Stimuleren: De instrumenten die de Minister ter beschikking heeft zijn wet- en regelgeving, zoals de Subsidieregeling emancipatie 2011. Deze regeling voorziet in het verstrekken van subsidies aan instellingen voor vrouwenemancipatie en LHBT-emancipatie en projectsubsidies aan het maatschappelijk middenveld. Tevens maakt de Minister gebruik van communicatie naar het beleidsveld o.a. naar belangenorganisaties.</p> <p>Regisseren: Gemeenten ontvangen via decentralisatie-uitkeringen een bijdrage voor de uitvoering van de samenwerkingsafspraken over versterking en uitvoering van het lokale emancipatiebeleid.</p>
Indicatoren en kengetallen	Voor indicatoren over emancipatie wordt verwezen naar Trends in Beeld .
Beleidsconclusies	Realisatie van beleidsdoelstellingen loopt volgens de Hoofdpijnenbrief Emancipatiebeleid 2013–2016 . Een verdere toelichting is opgenomen in het beleidsverslag.

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 25.1 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 25 (bedragen x € 1.000)

	2009	2010	2011	2012	Realisatie 2013	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 2013	Verschil 2013
Verplichtingen	9.115	16.271	16.585	17.847	8.875	7.620	1.255
Uitgaven	11.876	14.653	14.063	14.846	13.408	15.494	- 2.086
Bekostiging	4.358	5.040	6.756	4.148	4.148	4.460	- 312
Kennisinfrastructuur	4.358	5.040	6.756	4.148	4.148	4.460	- 312
- Vrouwenemancipatie	3.924	3.831	5.556	2.948	2.948	3.260	- 312
- LHBT	434	1.209	1.200	1.200	1.200	1.200	0
Subsidies	5.960	8.276	6.293	9.259	6.995	9.246	- 2.251
Subsidieregeling emancipatieprojecten	0	0	163	15	0	0	0
- Vrouwenemancipatie			163	15			
Wet Overige OCW-subsidie	3.410	3.195	1.412	655	0	0	0
- Vrouwenemancipatie	1.746	2.443	867	357			
- LHBT	1.664	752	545	298			
Subsidieregeling emancipatie	96	3.776	2.891	2.180	2.332	2.558	- 226
- Vrouwenemancipatie	96	2.689	1.335	1.304	2.135	2.322	- 187
- LHBT		1.087	1.556	876	197	236	- 39
Subsidieregeling emancipatie 2011	0	0	1.827	5.811	4.031	6.058	- 2.027
- Vrouwenemancipatie			1.268	3.686	1.363	2.845	- 1.482
- LHBT			559	2.125	2.668	3.213	- 545
Regeling sociale veiligheid LHBT jongeren op school	0	0	0	598	632	630	2
- LHBT				598	632	630	2
Kaderwet SZW	2.454	1.305					
- Vrouwenemancipatie	2.454	1.305					
Opdrachten	1.458	1.337	864	1.044	1.495	1.127	368
- Vrouwenemancipatie	1.096	971	419	541	724	489	235
- LHBT	362	366	445	503	771	638	133
Bijdrage aan agentschappen	0	0	150	195	151	151	0
- Dienst Uitvoering Onderwijs	0	0	150	195	151	151	0
Bijdrage aan medeoverheden	0	0	0	0	0	510	- 510
Gemeentefonds BZK	0	0	0	0	0	510	- 510
- Vrouwenemancipatie						320	- 320
- LHBT						190	- 190
EZ Talent naar de Top	0	0	0	0	0	0	0
- Vrouwenemancipatie							
Bijdrage aan (inter)nationale organisaties	100			200	619	0	619
- LHBT	100			200	619	0	619
Ontvangsten	289	1.829	27	14	21	0	21

Toelichting op de instrumenten

Verplichtingen

De realisatie van de verplichtingen is € 1,3 miljoen hoger ten opzichte van de begroting 2013. De reden voor deze hogere realisatie is dat in 2013 verplichtingen zijn aangegaan voor subsidies, die in de periode 2013 t/m 2017 tot uitgaven leiden.

Uitgaven

De realisatie van de uitgaven zijn in 2013 € 2,1 miljoen lager dan begroot.

Bekostiging

Dit betreft de bekostiging van zes instellingen (Thans COC, IHLIA, TNN, Atria, women Inc en NVR) voor de kennisinfrastructuur emancipatie.

Subsidies

De instrumenten die zijn ingezet voor het uitvoeren van de Hoofdlijnenbrief Emancipatiebeleid 2013–2016 zijn: de «Subsidieregeling emancipatie», de «Subsidieregeling emancipatie 2011» en de «Regeling sociale veiligheid LHBT jongeren op school». De realisatie op het instrument subsidies is € 2,3 miljoen minder dan begroot. De reden is dat vanaf 2014 op subsidies € 1,5 miljoen wordt bezuinigd. Dit heeft tot gevolg dat er in 2013 minder meerjarige projecten gehonoreerd kunnen worden. Tevens heeft er een technische overboeking naar het instrument bijdrage aan (inter)nationale organisaties plaatsgevonden van € 0,6 miljoen. Dit betreft de bijdrage van € 0,5 miljoen aan Unesco «Anti-Homophobic Bullying Initiative».

Opdrachten

De middelen voor opdrachten voor zowel vrouwenemancipatie als LHBT-emancipatie zijn besteed aan onderzoeken en symposia.

Bijdrage aan agentschappen

Het betreft het aandeel in de uitvoeringskosten van DUO voor dit begrotingsartikel.

Bijdrage aan mede-overheden

Actieve gemeenten op het gebied van vrouwen- en LHBT- emancipatiebeleid ontvangen via een decentralisatie-uitkering een bijdrage. De verantwoordelijkheid voor deze middelen is belegd bij de gemeenten zelf. Voor «We can Young» is een bijdrage van € 0,3 miljoen aan 15 gemeenten overgeboekt via het Gemeentefonds. Aan de vier grote steden is € 0,2 miljoen overgeboekt naar het gemeentefonds als bijdrage voor het vergroten van de sociale acceptatie van LHBT binnen de etnische kringen.

Artikel

91: NOMINAAL EN ONVOORZIEN

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 91.1 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 91 (bedragen x € 1.000)

					Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil
	2009	2010	2011	2012	2013	2013	2013
Verplichtingen	0	0	0	0	0	- 818	818
Waarvan garantieverplichtingen							
Totale uitgaven	0	0	0	0	0	- 818	818
• Loonbijstelling	0	0	0	0	0	0	0
• Prijsbijstelling	0	0	0	0	0	0	0
• Nader te verdelen	0	0	0	0	0	- 818	818
Ontvangsten	0	0	0	0	0	0	0

Toelichting op de instrumenten

Het doel van dit artikel is het tijdelijk boeken van sectoroverstijgende middelen of taakstellingen. Zodra een exacte verdeling over de betrokken beleidsartikelen bekend is, worden de middelen of taakstellingen naar de desbetreffende artikelen overgeboekt. Op dit artikel worden dus geen feitelijke uitgaven verantwoord. Dat is ook de reden dat de realisatie in bovenstaande tabel volledig op nul eindigt.

Hieronder worden de artikelonderdelen nader toegelicht. Daarmee wordt inzicht gegeven in de mutaties die via dit artikel gelopen zijn.

*Loonbijstelling***Tabel 91.2 Loonbijstelling tranche 2013 (bedragen x € 1.000)**

Artikel	Omschrijving	Toegevoegd	Uitgedeeld naar	Verschil
91	Loonbijstelling tranche 2013	41.424		
1	Primair onderwijs		- 14.401	
3	Voortgezet onderwijs		- 9.921	
4	Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie		- 3.794	
6	Hoger beroepsonderwijs		- 3.005	
7	Wetenschappelijk onderwijs		- 6.873	
9	Arbeidsmarkt- en personeelsbeleid		- 681	
11, 12,	Studiefinanciering, WTOS			
13	en lesgelden		- 98	
14	Cultuur		- 1.433	
16	Onderzoek en wetenschapsbeleid		- 949	
8, 15, 25, 95	Overig		- 269	
Totaal		41.424	- 41.424	0

De niet-beleidsartikelen (artikel 91)

Toelichting:

De loonbijstelling tranche 2013 (€ 41,4 miljoen) is in de 1^e suppletoire begroting 2013 toegevoegd en doorverdeeld naar de verschillende beleidsartikelen. Omdat in het Regeerakkoord is besloten om een nullijn te hanteren voor de lonen in 2013, bevat de loonbijstellingstranche 2013 geen vergoeding voor contractloonstijging, maar alleen voor de ontwikkeling in de sociale werkgeverslasten.

Nader te verdelen

Tabel 91.3 Nader te verdelen (bedragen x € 1.000)

	Toegevoegd	Uitgedeeld	Verschil
Eindejaarsmarge 2012/2013	227.064		
Budget frictiekosten	47.296		
Overlopende verplichtingen		- 75.396	
Wettelijk verplichte prijsbijstelling		- 67.833	
Nationaal onderwijsakkoord (NOA)		- 112.075	
Motie ruimtevaart		- 15.000	
Overig		- 3.238	
Totaal	274.360	- 273.542	818

Toelichting:

In 2013 is er in totaal € 274,4 miljoen toegevoegd aan dit artikelonderdeel. Het betreft:

- de toevoeging van de middelen die in 2012 niet tot besteding zijn gekomen en die via de eindejaarsmarge zijn doorgeschoven naar 2013 (€ 227,1 miljoen); en
- een bedrag van € 47,3 miljoen dat in 2012 uit de OCW-brede onderuitputting is toegevoegd aan het Cultuurbudget, om de frictiekosten voor culturele instellingen versneld te kunnen betalen. In 2013 is dit bedrag weer toegevoegd aan artikel 91.

Deze middelen zijn in 2013 ingezet ter dekking van:

- overlopende verplichtingen uit 2012 die in 2013 alsnog tot betaling zijn gekomen (€ 75,4 miljoen);
- de wettelijk verplichte prijsbijstelling voor het jaar 2013 (€ 67,8 miljoen);
- additionele middelen uit het Nationaal Onderwijsakkoord (NOA) om in het primair en voortgezet onderwijs de instellingen in de gelegenheid te stellen jonge leraren in dienst te houden en te nemen (€ 112,1 miljoen);
- de incidentele bijdrage van € 15,0 miljoen van OCW aan de extra impuls voor ESA-programma's (zie de [Kamerbrief](#) over de motie Koolmees/Van Hijum over het ruimtevaartbudget).

De post overig bestaat onder meer uit de kosten van de tijdelijke regeling voor artiesten en musici (€ 2,5 miljoen).

Artikel

95: APPARAATSKOSTEN

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 95.1 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 95 (bedragen x € 1.000)

	2009	2010	2011	2012	Realisatie 2013	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 2013	Verschil 2013
Verplichtingen¹	320.380	303.938	295.497	275.467	260.103	245.973	14.130
Totale uitgaven¹	320.393	303.938	295.497	275.467	260.103	245.973	14.130
Personele uitgaven					173.603	153.217	20.386
<i>Waarvan</i>							
– eigen personeel					161.046	136.600	24.446
– externe inhuur					7.522	6.300	1.222
Materiële uitgaven					86.500	92.756	– 6.256
<i>Waarvan</i>							
– ICT					29.071	21.844	7.227
– bijdrage aan SSO's					27.875	31.802	– 3.927
– Begrotingsreserve schatkistbankieren					2.399	0	2.399
Ontvangsten¹	6.393	2.214	1.386	3.038	5.101	567	4.534

¹ De apparaatsuitgaven van de beleidsdirecties, die tot 2012 op de beleidsartikelen werden verantwoord zijn vanaf 2009 toegevoegd aan artikel U95. Dit geldt ook voor de ontvangsten, met uitzondering van de ontvangsten van RCE tot en met 2012, die zijn niet opgenomen, omdat deze niet zijn te reconstrueren vanuit artikel 14.

Toelichting op de instrumenten

Als gevolg van Verantwoord Begroten en de invoering van de Rijksbrede kostensoortentabel heeft OCW in de begroting 2013 de apparaatskosten technisch verdeeld naar instrumenten (Personeel en Materieel) op basis van de realisatiecijfers van voorgaande jaren. Naast deze technische verklaring van de verschillen die zichtbaar zijn tussen de instrumenten onderling is het verschil inhoudelijk te verklaren door de mutaties van het programmabudget 14 (cultuur) naar het apparaatsartikel (zie ook toelichting onder uitgaven). De begroting is daar tussentijds, gelet op het indalen van de nieuwe werkwijze in de organisatie, niet eerder op aangepast. OCW stuurt op het totaal toegewezen budget aan de organisatieonderdelen en niet per instrument.

Uitgaven

De uitgaven voor de Apparaatskosten OCW zijn in 2013 € 14,1 miljoen hoger dan de vastgestelde begroting. Dit wordt voor het grootste deel veroorzaakt door de RCE (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed). In 2013 werd € 4,5 miljoen ter beschikking gesteld ten uitvoering van de programma's «Visie Erfgoed en Ruimte», «Gemeenschappelijk Cultureel Erfgoed» en «Malta». Voor de uitvoering van projecten (o.a. Beleidsbrief Modernisering Monumentenzorg en digitalisering) is vanuit het Nationaal Restauratiefonds (NRF) € 5,4 miljoen toegevoegd. Daarnaast is de doorbelasting van de exploitatiekosten van het Rijksbedrijvencentrum Rijswijk verwerkt en extra financieringen opgenomen, waaronder EU-subsidies en NWO bijdragen, voor een totaal van € 2,4 miljoen. Tot slot is er € 0,9 miljoen beschikbaar gesteld ter compensatie van de huur van het pand in Amersfoort, in verband met leegstand daarvan.

De niet-beleidsartikelen (artikel 95)

Ontvangsten

De realisatie van de ontvangsten is in 2013 € 4,5 miljoen hoger dan geraamd. Dit heeft de volgende oorzaken:

- OCW staat garant voor onderwijsinstellingen die bij de Staat lenen (schatkistbankieren). Voor het risico dat OCW hierdoor loopt, heeft OCW een vergoeding (premie) van € 2,4 miljoen ontvangen voor de jaren 2012 en 2013.
- De ontvangsten van de RCE zijn gestegen met € 2,4 miljoen (desaldering). Dit betreft de uitvoering van projecten, doorbelasting exploitatiekosten en extra financiering.

Tabel 95.2 Totaaloverzicht apparaatsuitgaven/kosten inclusief agentschappen en ZBO's/RWT's (bedragen x € 1 miljoen)¹

	2009	2010	2011	2012	2013	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 2013	Verschil 2013
Totaal apparaatsuitgaven ministerie	320,4	303,9	295,5	275,5	260,1	246,0	14,1
Kerndepartement	188,9	177,8	171,0	154,5	135,1	141,7	- 6,6
Rijksdienst Cultureel Erfgoed	57,9	52,8	55,3	52,2	52,9	37,7	15,2
Inspectie van het Onderwijs	64,1	63,5	60,0	59,5	62,8	58,1	4,7
Erfgoedinspectie	3,0	2,9	2,7	2,7	2,5	2,7	- 0,2
Onderwijsraad	2,7	2,5	2,4	2,4	2,4	2,4	0,0
Raad voor Cultuur	2,8	3,1	2,8	2,8	2,9	2,7	0,2
Adviesraad voor Wetenschaps- en Technologiebeleid	1,0	1,3	1,3	1,4	1,5	0,7	0,8
Totaal apparaatskosten Agentschappen			283,5	296,9	302,3	250,2	52,1
Dienst Uitvoering Onderwijs			257,8	273,8	278,1	225,0	53,1
Nationaal Archief			25,7	23,1	24,2	25,2	- 1,0
Totaal apparaatskosten ZBO's en RWT's			244,3	95,7		89,0	
Stichting fonds voor de podiumkunsten		4,6	5,0	6,1		3,4	
Stichting fonds voor cultuurparticipatie		2,5	2,4	2,3		1,8	
Stichting Mondriaanfonds		1,9	3,5	3,7		2,0	
Stichting Nederlands fonds voor de film		2,9	2,9	2,8		1,7	
Stichting Stimuleringsfonds Creatieve Industrie		1,3	1,4	1,4		0,4	
Stichting Nederlands letterenfonds		1,3	1,8	1,6		0,8	
Stichting Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Mediaproducties (Mediafonds)			1,6	1,5		1,7	
Commissariaat voor de Media (CvdM)			4,4	5,1		4,2	
Nederlandse Publieke Omroep (NPO)			3,0	2,8		3,0	
Nederlands Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO)	4,0	3,9	3,3	4,0	3,9	3,9	
Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW)		76,6	77,7	30,3		15,0	
Koninklijke Bibliotheek (KB)		16,2	15,3	10,7		12,0	
Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO)		110,7	114,5	16,0		32,1	
Stichting Participatiefonds			3,0	3,0	2,8	2,8	
Stichting Vervangingsfonds			3,8	3,7	3,6	3,6	
Stimuleringsfonds voor de Pers			0,7	0,7		0,6	

¹ De cijfers in bovenstaande tabel zijn niet met elkaar te consolideren aangezien het zowel uitgaven als kosten betreft.

BEDRIJFSVOERINGSPARAGRAAF

1. Inleiding

Deze paragraaf bevat een rapportage over de bedrijfsvoering van OCW. Hiermee geeft OCW aan in hoeverre er sprake is van beheerste bedrijfsprocessen en maakt OCW waar nodig melding van bijzonderheden, onvolkomenheden en onrechtmatigheden.

Een belangrijke conclusie is dat de bedrijfsvoering en het financieel beheer binnen OCW in het algemeen op orde zijn. Wat betreft de financiële rechtmatigheid en getrouwheid kan worden geconstateerd dat zowel het aantal fouten als de onzekerheden in de uitgaansfeer gedurende het jaar 2013 binnen de gestelde toleranties zijn gebleven. De financiële overzichten geven verder een getrouw beeld van de uitkomsten van de begrotingsuitvoering.

2. Rechtmatigheid

De verantwoording in het departementale jaarverslag is in overeenstemming met de begrotingswetten, de Europese regelgeving, Nederlandse wetten, algemene maatregelen van bestuur en in ministeriële regelingen opgenomen bepalingen. Voor de bepaling van fouten en onzekerheden is de rijksbrede normering toegepast.

3. Totstandkoming beleidsinformatie

Het is van belang dat de Tweede Kamer juiste en goede informatie ontvangt over de ontwikkeling van de indicatoren en kengetallen in de begroting en het departementaal jaarverslag. Daarom moet ook de niet-financiële informatie van goede kwaliteit zijn. In het jaarverslag zijn de indicatoren en kengetallen zo veel mogelijk voorzien van een eenduidige bronvermelding en voorts wordt in kwaliteitsdocumenten beschreven hoe de niet-financiële informatie tot stand is gekomen. Daarnaast publiceert OCW jaarlijks de belangrijkste indicatoren en kengetallen in «Trends in Beeld» en «Kerncijfers». Deze gegevens inclusief de totstandkoming hiervan, worden ook op het internet aangeboden via www.trendsinbeeld.minocw.nl. De informatie op deze website sluit aan op de in het departementaal jaarverslag opgenomen beleidsinformatie.

4. Financieel- en materieel beheer

Het Ministerie van OCW streeft naar een excellent beheer van de eigen processen, om zodoende maximaal effectief te kunnen zijn in het bereiken van haar doelstellingen. Dit alles gegeven de efficiencyvereisten die vandaag de dag aan de Rijksdienst worden gesteld. De Auditdienst Rijk en de Algemene Rekenkamer hebben over afgelopen jaren kritische opmerkingen gemaakt over voor het ministerie belangrijke processen. Voor een deel worden die opmerkingen ook over 2013 gemaakt. Het is de inzet van het ministerie dat de belangrijkste tekortkomingen die de Auditdienst Rijk en Algemene Rekenkamer over het verantwoordingsjaar 2013 constateren in 2014 worden opgelost.

Inkoopbeheer

De Algemene Rekenkamer constateerde over 2012 dat het batenlastenagentschap DUO de problemen in het inkoopbeheer voortvarend heeft aangepakt en voldoende verbetermaatregelen getroffen, die voor

Bedrijfsvoeringsparagraaf

een deel nog structureel in het inkoopproces moeten worden opgenomen. Desondanks vindt de Algemene Rekenkamer dat er in het tweede half jaar van 2012 weer sprake is van een beheerst inkoopproces. Hierdoor is er niet langer sprake van een onvolkomenheid.

Binnen het bestuursdepartement en het baten-lastenagentschap Nationaal Archief handhaafde de Algemene Rekenkamer de onvolkomenheden. In totaal werden voor ongeveer € 9 miljoen aan financiële fouten bij aanbestedingen gemaakt. Hoewel door een verbijzonderde interne controle minder fouten werden gemaakt, constateerde de Algemene Rekenkamer dat de structurele werking van de kritische beheersmaatregelen nog onvoldoende kan worden aangetoond.

In 2013 heeft het ministerie de in 2012 ingezette verbeteringen doorgevoerd, waardoor onder meer de verbijzonderde interne controle kon worden afgebouwd. Tevens heeft OCW contracten die door de Auditdienst Rijk en de Algemene Rekenkamer als onrechtmatig werden beoordeeld waar mogelijk versneld beëindigd. Naast de verbeteringen in het financieel beheer heeft het ministerie in het tweede kwartaal van 2013 de nieuwe aanbestedingswet doorgevoerd.

Subsidiebeheer

De Algemene Rekenkamer handhaafde over 2012 de onvolkomenheid in het subsidiebeheer omdat ze voor diverse subsidies niet heeft kunnen vaststellen of de subsidies volgens de regels zijn verleend en/of vastgesteld. Ook is onvoldoende duidelijk of de subsidievoorwaarden (volledig) zijn nageleefd. Uit de controleverklaringen van de accountant van de subsidieontvangers bleek soms niet duidelijk of de subsidiegelden zijn besteed aan de vooraf in de subsidiebeschikking en/of subsidieregeling gedefinieerde activiteiten en doelen. Daarnaast bevatte de voorschottenstand in de saldbalans teveel ongecorrigeerde fouten en stonden voorschotten langer open dan nodig was.

Onderdeel van de onvolkomenheid over 2012 was de constatering dat OCW bij nieuwe subsidieregelingen geen expliciete risicoanalyses gericht op het tegengaan van misbruik opstelt. Over 2013 is hier, ondanks de toezegging hier scherper op toe te zien, geen zichtbare verbetering in gekomen. Doordat het beleid ter bestrijding van misbruik en oneigenlijk gebruik bestaat uit andere, deels specifieke instrumenten (zie bijvoorbeeld de passage over frauderisico's en het hoofdstuk over restrisico's ten aanzien van misbruik en oneigenlijk gebruik) is het beleid als geheel afdoende sluitend.

In 2013 zijn maatregelen getroffen om het meest foutgevoelige subsidieproces fors te verbeteren. Deze maatregelen sorteren naar verwachting met ingang van 2014 effect op zowel het subsidieverlening- als vaststellingsproces. Daarnaast heeft DUO het instrumentarium ten behoeve van een adequaat voorschottenbeheer verbeterd en gelijktijdig de bijbehorende inhaalslag op het vaststellen van reeds lang openstaande voorschotten uitgevoerd. Bij met name vaststellingen van oude, meerjarige subsidiebeschikkingen heeft de Auditdienst Rijk over 2013 relatief veel onzekerheden geconstateerd. Binnen de gedane hervorming van het subsidieproces en nieuwe regelgeving welke per 1 januari 2014 in werking is getreden, doen deze problemen zich bij nieuwe subsidies in beginsel niet meer voor. Het ministerie pleegt in 2014 de vereiste inzet om de opzet, welke door de Auditdienst Rijk als afdoende wordt aangemerkt,

Bedrijfsvoeringsparagraaf

daadwerkelijk in uitvoeringspraktijk te brengen en het subsidieproces daarmee duurzaam te beheersen.

Informatiebeveiliging

De Algemene Rekenkamer heeft over 2012 geen informatiebeveiligingsplan aangetroffen bij het bestuursdepartement waarin alle activiteiten rond informatiebeveiliging in samenhang worden beschreven. Ook heeft het bestuursdepartement de te treffen beveiligingsmaatregelen naar aanleiding van de risicoanalyses nog niet uitgewerkt en aantoonbaar geïmplementeerd.

Daarnaast kon de Algemene Rekenkamer over 2012 bij het batenlastenagentschap DUO nog niet de structurele werking vaststellen van de interne beheersmaatregelen die de informatiebeveiligingsrisico's moeten beperken.

Een aantal rijksbrede beveiligingskaders is in 2012 en 2013 vernieuwd. Het betreft het Voorschrift Informatiebeveiliging Rijksdienst-Bijzondere Informatie (VIR-BI 2013), het Beveiligingsvoorschrift Rijksdienst (BVR 2013) en de Baseline Informatiebeveiliging Rijksdienst (BIR 2012). Het Ministerie van OCW heeft deze kaders begin 2014 samen met de Ministeries van SZW en Financiën geformaliseerd in een departementaal informatiebeveiligingsbeleid. Binnen DUO zal het informatiebeveiligingsbeleid naar verwachting in 2014 volledig op orde zijn gebracht.

Financieel beheer Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Het subsidiebeheer van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is voor zowel de verleningen als de vaststellingen in 2013 niet beheerst verlopen. De oorzaak hiervan ligt voor een belangrijk deel in de overgang naar digitaal werken binnen de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Deze overgang was onvoldoende voorbereid, waardoor het verleningsproces van subsidies voor instandhouding van monumenten niet ordelijk en controleerbaar is geweest. Ook bij de vaststellingen voldoet het interne beheer niet aan de daar aan te stellen eisen.

Het niet ordelijk en controleerbaar uitvoeren van de interne processen heeft er niet toe geleid dat subsidies onrechtmatig zijn verstrekt of vastgesteld. Wel is in een aantal gevallen onvoldoende zekerheid over de rechtmatige verlening ontstaan. Binnen de Rijksdienst zijn mede naar aanleiding van de bevindingen van de Auditdienst Rijk maatregelen genomen om herhaling te voorkomen.

Onderkende frauderisico's

De Nederlandse burger moet in het contact met de overheid uit kunnen gaan van een betrouwbare overheid waarbij alle toevertrouwde gegevens veilig worden verwerkt en bewaard. Maar ook de overheid zelf moet erop kunnen vertrouwen dat de gegevens in de eigen systemen voldoen aan de betrouwbaarheidseisen (beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid) en dat de van derden verkregen gegevens juist en volledig zijn. De invulling van de betrouwbaarheidseisen is mede vastgelegd in de hierboven genoemde rijksbrede beveiligingskaders. OCW sluit bij deze ontwikkelingen aan. Dit helpt bij de aanpak om de kans op interne en externe fraude en misbruik zo beperkt mogelijk te houden. OCW heeft zicht op zowel externe als interne risico's op fraude die de organisatie bedreigen.

Voor de interne organisatie gaat OCW uit van het principe dat iedere medewerker, van secretaris-generaal tot medewerker van de facilitaire dienst, een eigen verantwoordelijkheid heeft ten aanzien van beveiliging met inbegrip van het verstandig omgaan met risico's op bijvoorbeeld fraude. Alle medewerkers overleggen bij hun aantreden een verklaring omtrent gedrag (VOG) en medewerkers in vertrouwensfuncties ondergaan een veiligheidsonderzoek door de AIVD. OCW is een veilige organisatie met regelmatig aandacht door uiteenlopende bewustwordingsactiviteiten voor het tegengaan van fraude en misbruik. Voor de lijnmanagers is een speciale «toolbox (informatie)beveiliging en privacy» ontwikkeld. Deze toolbox bevat ook een richtlijn incidentenregistratie. Incidenten, waaronder fraude, worden daardoor snel en zorgvuldig gemeld, waardoor indien nodig direct corrigerend kan worden opgetreden. Periodiek legt de lijnmanager daarnaast verantwoording af aan de secretaris-generaal hoe hij binnen zijn dienstonderdeel omgaat met de (dreiging op) onderdelen van integrale beveiliging.

Net als bij iedere organisatie kan er af en toe toch sprake zijn van «opzettelijke misleiding om een onrechtmatig of onwettig voordeel te verkrijgen». Kwader trouw bij medewerkers is mogelijk bij bijvoorbeeld financiële zaken (subsidies, aanbestedingen, vergelijkende offertes), voor informatie (bewerken van brieven, antwoorden op Kamervragen, memo's aan bewindslieden), voor ICT (manipulatie van systemen, onklaar maken van systemen), voor personele zaken (collega's bewerken, manipuleren, chanteren, van verkeerde informatie voorzien). Over 2013 zijn er geen signalen dat OCW hiermee te maken heeft gehad.

Het is het uitgangspunt dat OCW regelgeving tot stand brengt die zo min mogelijk gevoelig is voor fraude of misbruik. Jaarlijks worden de risico's op misbruik en oneigenlijk gebruik geïnventariseerd. Waar nodig wordt het voorlichtings-, controle-, sanctie- of evaluatiebeleid aangescherpt, daarbij de wenselijkheid en doelmatigheid van deze middelen in ogenschouw nemend. OCW rapporteert jaarlijks in het departementaal jaarverslag over die begrotingsmiddelen waar na inzet van deze instrumenten toch nog restrisico's aan kleven.

Tevens wordt in voorkomende gevallen de Tweede Kamer geïnformeerd. In 2013 is bijvoorbeeld de examenfraude bij een onderwijsinstelling in het voortgezet onderwijs nadrukkelijk met de Tweede Kamer besproken.

Open standaarden

OCW kijkt niet af van artikel 3, eerste lid van de Instructie rijksdienst bij aanschaf ICT-diensten of ICT-producten.

5. Overige aspecten van de bedrijfsvoering

Grote, lopende ICT-projecten

Het Ministerie van OCW kent twee grote, lopende ICT-projecten: Programma Vernieuwing Studiefinanciering en Invoeren BRON-HO. Jaarlijks rapporteert het ministerie over de grote en hoogrisico projecten conform het daarvoor afgesproken rapportagemodel. Van beide projecten wordt de stand van zaken openbaar gemaakt via het Rijks ICT-dashboard, www.rijksictdashboard.nl.

Ten aanzien van het Programma Vernieuwing Studiefinanciering is aan BZK via het Rijks ICT-Dashboard een aantal aanpassingen kenbaar gemaakt. Daarin is het project op basis van bottom-up calculaties en als

Bedrijfsvoeringsparagraaf

gevolg van een gewijzigde stapsgewijze implementatiestrategie herijkt. OCW is bij vaststelling van de herijking onder andere bijgestaan door de Auditdienst Rijk en KPMG en heeft op basis van de positieve business case de herijking geaccepteerd. De meerjarige programmakosten zijn geraamd op € 107,3 miljoen.

In januari 2014 is volgens planning BRON-HO live gegaan. Door BRON-HO is de inschrijving voor studenten in het hoger onderwijs gemakkelijker geworden, koppelen we sneller en beter individuele gegevens terug aan de instellingen én hebben de instellingen veel eerder inzicht in de bekostiging. BRON-HO heeft een bijdrage geleverd aan de ambitie van OCW en DUO om te komen tot modernisering van de informatie-infrastructuur van DUO voor de onderwijsketen om de administratieve lasten bij instellingen substantieel te verminderen. De totale kosten van het project bedragen € 23 miljoen.

Voor beide projecten geldt dat door privacy functionarissen wordt geadviseerd en toegezien op navolging van de wet Bescherming Persoonsgegevens. Hiermee worden mogelijke risico's tijdig in kaart gebracht.

Audit Committee

Het Audit Committee heeft in 2013 viermaal vergaderd. Het Audit Committee heeft tot taak het adviseren van het departementale management op ten minste de volgende drie onderdelen:

- Het borgen van de kwaliteit van de bedrijfsvoering, inclusief de financiële verslaglegging;
- De regie op het auditbeleid;
- Het risicomanagementbeleid en de uitkomsten daarvan.

De Secretaris-Generaal is voorzitter van het Audit Committee. De MT-OCW leden, vier niet-ambtelijke leden, directeur FEZ en directeur Auditdienst Rijk vormen samen het Audit Committee. Er is een open stoel voor de Algemene Rekenkamer en FEZ voert het secretariaat.

Vaste agendapunten zijn:

- Vergadering maart: Departementaal jaarverslag OCW, Samenvattend rapport Auditdienst Rijk;
- Vergadering mei: Verantwoordingsonderzoek Algemene Rekenkamer, Risicomanagementbeleid, reviewplan OCW;
- Vergadering oktober: Interim-rapportage Auditdienst Rijk, bevindingen gespreksronde externe leden;
- Vergadering december: Auditplan Auditdienst Rijk, jaarwerkplan Inspectie van het Onderwijs, Onderwijsverslag en meerjarenplanning Inspectie van het Onderwijs.

Conform de ministeriële regeling «Audit Committee's 2012» wordt de zelfevaluatie in 2014 uitgevoerd.

C. JAARREKENING

Departementale verantwoordingsstaat 2013 van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) (bedragen x € 1.000)

Art. Omschrijving	(1)		(2)		(3) = (2) - (1)	
	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
TOTAAL	34.352.608	1.190.482	1.190.482	35.160.655	1.256.011	808.047
Beleidsartikelen						
01 Primair onderwijs	9.726.096	34.107.453	1.189.915	34.300.552	1.250.910	793.099
03 Voortgezet onderwijs	7.043.703	9.727.312	1.661	10.166.848	39.877	439.536
04 Beroepsonderwijs en volwassenen-educatie	3.564.888	7.074.820	1.361	7.436.116	20.143	361.296
06 Hoger beroepsonderwijs	2.608.146	3.500.665	0	3.496.330	18.860	- 4.335
07 Wetenschappelijk onderwijs	4.060.547	2.603.548	1.213	2.610.870	6.447	7.322
08 Internationaal beleid	8.573	4.018.288	16	4.065.742	963	47.454
09 Arbeidsmarkt en personeelsbeleid	437.534	16.969	99	15.704	754	- 1.265
11 Studiefinanciering	4.039.626	437.534	0	343.509	8.576	- 94.025
12 Tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten	115.298	4.039.626	763.301	4.150.351	737.384	110.725
13 Lesgeelden	7.000	115.298	6.189	105.925	4.709	- 9.373
14 Cultuur	983.643	7.000	223.529	7.005	205.687	5
15 Media	875.893	789.155	1.945	819.023	9.613	- 84.423
16 Onderzoek en wetenschapsbeleid	811.107	876.224	190.500	886.504	193.542	16.712
25 Emancipatie	7.620	885.520	101	859.762	4.334	48.655
Niet-beleidsartikelen						
91 Nominaal en onvoorzien	- 818	245.155	567	0	5.101	14.948
95 Apparaatskosten	245.973	- 818	0	260.103	0	818
		245.973	567	260.103	5.101	14.130
						4.534

Samenvattende verantwoordingstaat 2013 inzake baten-lastenagenschappen van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) (bedragen x € 1.000)

Naam baten-lastenagenschap	(1)				(2)				(3)				(4)
	Oorspronkelijk vastgestelde begroting		Realisatie		Verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting		Realisatie t-1		Oorspronkelijk vastgestelde begroting		Verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting		Realisatie t-1
	Totaal baten	Totaal lasten	Saldo baten en lasten	Totaal baten	Totaal lasten	Saldo baten en lasten	Totaal baten	Totaal lasten	Saldo baten en lasten	Totaal baten	Totaal lasten	Saldo baten en lasten	Saldo baten en lasten
Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO)	231.668	231.668	0	288.181	284.995	3.186	56.513	53.327	3.186	282.526	280.269	2.257	2.257
Nationaal Archief (NA)	27.593	27.593	0	29.980	29.973	7	2.387	2.380	7	25.278	25.160	118	118
Totaal	259.261	259.261	0	318.161	314.968	3.193	56.513	55.707	3.193	307.804	305.429	2.375	2.375
Naam baten-lastenagenschap	Totaal kapitaal-uitgaven	Totaal kapitaal-ontvangsten	Totaal kapitaal-uitgaven	Totaal kapitaal-ontvangsten	Totaal kapitaal-uitgaven	Totaal kapitaal-ontvangsten	Totaal kapitaal-uitgaven	Totaal kapitaal-ontvangsten	Totaal kapitaal-ontvangsten	Totaal kapitaal-uitgaven	Totaal kapitaal-ontvangsten	Totaal kapitaal-ontvangsten	Totaal kapitaal-ontvangsten
Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO)	6.914	0	0	5.365	0	10	- 1.549	0	10	6.484	0	0	0
Nationaal Archief (NA)	2.940	1.000	1.000	3.909	4.735	4.735	969	3.735	3.735	514	7.947	7.947	7.947
Totaal	9.854	1.000	1.000	9.274	4.745	4.745	- 580	3.745	3.745	6.998	7.947	7.947	7.947

Jaarverantwoording baten-lastenagenschappen per 31 december 2013

Baten-lastenagenschap

DIENST UITVOERING ONDERWIJS

Inleiding

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is de uitvoeringsorganisatie van de rijksoverheid voor het onderwijs. DUO levert producten en diensten op het terrein van bekostiging van instellingen, financiering van studenten, informatievoorziening alsmede diensten gericht op de verbetering van de verbinding tussen beleid en uitvoering. Daarnaast verricht DUO werkzaamheden voor overige departementen en derden.

Financieel resultaat

Tabel 1 Samenvattende verantwoordingsstaat DUO (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie	Vershil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie 2012
Totale baten	231.668	288.181	56.513	282.526
Totale lasten	231.668	284.995	53.327	280.269
Saldo van baten en lasten	0	3.186	3.186	2.257
Totale kapitaalsontvangsten	0	10	10	0
Totale kapitaalsuitgaven	6.914	5.365	- 1.549	6.484

Toelichting:

DUO heeft, mede als gevolg van een hogere invulling van de generieke inkoopstaakstelling en incidentele meevallers, een positief resultaat van € 3,2 miljoen gerealiseerd. Het voorstel is om dit resultaat toe te voegen aan het eigen vermogen. DUO streeft voor 2014 naar een sluitende begroting.

DUO heeft voor 2013 geen aanvullend beroep gedaan op de leenfaciliteit. De kapitaalsuitgaven zijn gelijk aan de investeringen (€ 5,1 miljoen) plus de aflossing op de leningen (€ 0,3 miljoen).

Jaarrekening

Tabel 2 Staat van baten-lastenagentschap DUO (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie	Verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie 2012
Baten				
Omzet moederdepartement	207.766	258.405	50.639	253.726
Omzet overige departementen	14.172	18.859	4.687	16.277
Omzet derden	9.630	10.873	1.243	11.502
Rentebaten	100	31	- 69	15
Vrijval voorzieningen		13	13	2
Bijzondere baten		0	0	1.004
Totaal baten	231.668	288.181	56.513	282.526
Lasten				
Apparaatskosten	224.968	277.454	52.486	273.847
- Personele kosten	137.699	152.161	14.462	146.738
<i>Waarvan eigen personeel</i>	117.620	128.572	10.952	122.831
<i>Waarvan externe inhuur</i>	20.079	23.589	3.510	23.907
- Materiële kosten	87.269	125.293	38.024	127.109
<i>Waarvan apparaat ICT</i>	16.000	18.919	2.919	18.761
<i>Waarvan bijdrage aan SSO's</i>	930	1.077	147	921
Afschrijvingskosten	6.600	6.359	- 241	5.980
- Materieel	6.600	6.359	- 241	5.980
- Immaterieel	0	0	0	0
Overige lasten	100	1.182	1.082	442
- Dotaties voorzieningen		1.134	1.134	381
- Rentelasten	100	48	- 52	61
- Bijzondere lasten		0	0	0
Totaal lasten	231.668	284.995	53.327	280.269
Saldo van baten en lasten	0	3.186	3.186	2.257

Als gevolg van de introductie Verantwoord Begroten is externe inhuur verantwoord onder het kopje «Personele lasten».

Toelichting:

De baten en lasten 2013 wijken substantieel af van de oorspronkelijk vastgestelde begroting 2013 (€ 231,7 miljoen). Oorzaak hiervan is de incidentele financiering van werkzaamheden op projectenbasis welke geen onderdeel vormden van de begroting. Het betreft onder andere de werkzaamheden voor het Programma Vernieuwing Studiefinanciering (€ 18,7 miljoen) en aanpassing als gevolg van de beleidsagenda (€ 8,0 miljoen). Daarnaast betreft het de bijstellingen in de (basis)dienstverlening (€ 23,9 miljoen), zoals uitvoering digitalisering examens (FACET), KOMEX, Incasso OV-studentenkaart en uitvoering Misbruik Uitwonende Beurs. Voor Overige departementen en derden betreft het met name de omzet voor werkzaamheden binnen de Shared Service Organisatie Noord (€ 3,2 miljoen).

Baten

Omzet moederdepartement

De omzet moederdepartement is € 50,6 miljoen hoger dan begroot. De hogere baten worden voornamelijk verklaard door uitvoering van opdrachten en werkzaamheden die lopende het uitvoeringsjaar zijn verstrekt door het bestuursdepartement, en niet in de oorspronkelijke begroting waren voorzien.

Jaarrekening

Omzet overige departementen

Onder de omzet overige departementen vallen ondermeer de werkzaamheden in het kader van de inburgeringstaak (€ 8,0 miljoen), de invoering van het Landelijk Register Kinderopvang (€ 6,3 miljoen), beide voor het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, print en couverteerwerkzaamheden die DUO uitvoert voor het Centraal Justitieel Incasso Bureau (€ 1,6 miljoen) ten behoeve van het Ministerie van Veiligheid en Justitie, dienstverlening vanuit de Shared Service Organisatie Noord voor diverse ministeries (€ 2,1 miljoen) en een aantal taken ten behoeve van overige departementen (€ 0,9 miljoen).

Omzet derden

De omzet derden betreffen de ontvangen examengelden inburgeringskandidaten (€ 4,4 miljoen), kandidaten NT2- en staatsexamen VO (€ 3,3 miljoen), werkzaamheden ten behoeve van het Participatiefonds (€ 0,7 miljoen), werkzaamheden Shared Service Organisatie Noord (€ 1,0 miljoen) en overige werkzaamheden voor derden binnen het domein onderwijs voortkomend uit OCW beleidsmaatregelen (€ 1,5 miljoen).

Rentebaten

De rentevergoeding op de rekening-courant is vrijwel nihil.

Lasten

Apparaatskosten

De realisatie personeelslasten is € 14,5 miljoen hoger. Dit wordt veroorzaakt doordat de projectbezetting geen deel uit maakt van de begrote reguliere personeelslasten. Deze lasten worden gedekt door middel van projectfinanciering.

De realisatie van materiële kosten is € 38,0 miljoen hoger door de kosten van uitbesteed werk samenhangend met de eerder genoemde additionele werkzaamheden op projectenbasis en opdrachten OCW. De overschrijding op de automatiseringskosten (€ 2,9 miljoen) is eveneens het gevolg van projectmatige kosten welke geen onderdeel waren van de begroting.

Dotaties voorzieningen

De dotatie van € 1,1 miljoen zorgt dat de voorziening overeenkomt met de actuele waarde van de onderliggende lopende verplichtingen en de in 2013 aangegane verplichtingen.

Rentelasten

De rentelasten zijn nagenoeg nihil.

Balans

Tabel 3 Balans per 31-12-2013 (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Balans 2013	Balans 2012
Activa		
Immateriële vaste activa		
Materiële vaste activa	18.842	20.966
– Grond en gebouwen	0	0
– Installaties en inventarissen	18.842	20.966
– Overige materiële vaste activa	0	0
Voorraden	0	0
Debiteuren	4.274	3.046
Nog te ontvangen	6.875	6.032
Liquide middelen	37.772	45.002
Totaal activa	67.763	75.046
Passiva		
Eigen Vermogen	5.887	2.701
– Exploitatiereserve	2.701	444
– Onverdeeld resultaat	3.186	2.257
Voorzieningen	2.304	2.378
Leningen bij het MvF	943	1.257
Crediteuren	16.460	17.266
Nog te betalen	42.169	51.444
Totaal passiva	67.763	75.046

*Toelichting:***Activa***Materiële vaste activa*

De boekwaarde van het materieel vast actief is in 2013 met € 2,1 miljoen afgenomen als gevolg van het ontbreken van de noodzaak om reeds nu al vervangingsinvesteringen te plegen voor de op locatie Groningen aanwezige werkplek- en rekencentrumfaciliteiten.

Debiteuren

De stand debiteuren is met € 1,2 miljoen toegenomen ondermeer als gevolg van dienstverlening Shared Service Organisatie Noord die in 2013 van start is gegaan. Onder de debiteuren zijn € 2,3 miljoen aan voorde-ningen op andere ministeries opgenomen: Ministerie van Veiligheid en Justitie (inzake couverteerwerkzaamheden die DUO uitvoert voor het Centraal Justitieel Incasso Bureau en dienstverlening Shared Service Organisatie) € 1,2 miljoen, Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties (dienstverlening Shared Service Organisatie) € 0,4 miljoen), Ministerie van Economische Zaken (eveneens dienstverlening Shared Service Organisatie) € 0,6 miljoen en het Ministerie van Financiën (inzake dienstverlening aan de Douane) € 0,1 miljoen.

Nog te ontvangen

Bij de post nog te ontvangen gaat het om werkzaamheden verricht in 2013 waarvoor nog geen middelen zijn verstrekt door OCW (€ 2,2 miljoen) en om vooruitbetaalde bedragen, voor het merendeel ten behoeve van softwarelicenties en onderhoudscontracten, die in 2013 voor een geheel jaar vooruit zijn betaald (€ 4,6 miljoen).

Jaarrekening

Liquide middelen

De stand liquide middelen is in 2013 met € 7,2 miljoen afgenomen. Dit als gevolg van de gepleegde investeringen van € 5,1 miljoen, aflossing op lening van € 0,3 miljoen, de negatieve operationele kasstroom van € 1,8 miljoen. Zie ook de verklaring bij het kasstroomoverzicht.

Passiva

Eigen vermogen

Het eigen vermogen DUO bedraagt na toevoeging van het positieve exploitatieresultaat 2013 € 5,9 miljoen. Het eigen vermogen bedraagt 2% van de gemiddelde omzet in de laatste drie jaar. Dit is onder het plafond van 5% van de gemiddelde omzet in de afgelopen drie jaar (€ 12,5 miljoen).

Leningen bij het MvF

DUO heeft in 2013 geen leenaanvraag ingediend bij het Ministerie van Financiën. Er is € 0,3 miljoen afgelost op bestaande leningen.

Voorzieningen

De voorzieningen bestaan uit voorzieningen in het kader van personeel (FPU en wachtgelden, € 2,3 miljoen). Uit de voorzieningen FPU en wachtgelden is € 1,2 miljoen onttrokken ten behoeve van de uitkeringen in 2013. Aan de voorziening is € 1,1 miljoen gedoteerd.

Crediteuren

De crediteuren ultimo 2013 bestaan uit openstaande facturen bij leveranciers en nog te ontvangen facturen.

Nog te betalen

De balanspost Nog te betalen bevat voor € 28,2 miljoen aan vooruit ontvangen middelen van OCW. Het betreft middelen die DUO in het boekjaar 2013 en voorgaande jaren al heeft ontvangen, maar waarvoor in het boekjaar nog geen prestatie is verricht. Op het moment dat de prestatie is verricht, worden de ontvangsten geboekt als baten. Het betreft hier doorlopende werkzaamheden welke in 2014 zullen worden verricht. Daarnaast gaat het om de opgebouwde rechten aan vakantiegeld, eindejaarsuitkering en verlofrechten ultimo 2013 van het personeel in loondienst (€ 7,9 miljoen) en schulden met afdrachtverplichtingen (€ 0,4 miljoen), overige te betalen bedragen (€ 1,3 miljoen) en vooruit ontvangen middelen voor werkzaamheden (waarvan € 2,4 miljoen voor overige departementen) welke in 2014 moeten worden verricht (€ 3,1 miljoen). Tenslotte zijn onder deze post de investeringsspecifieke financiële bijdragen van de ministeries verantwoord. Het betreft bijdragen die de financiering van uitbreidingsinvesteringen mogelijk maken. De onttrekking volgt het afschrijvingspatroon van de betrokken vaste activa en komt ten gunste van de afschrijvingskosten. De ultimo stand bedraagt € 1,3 miljoen waarvan € 1,0 miljoen een looptijd heeft van langer dan één jaar.

De daling van de post nog te betalen ten opzichte van 2012 wordt verklaard door het wegvallen van de schuld met afdrachtverplichting inzake de incasso werkzaamheden ten behoeve van onterecht kaartbezit. Onder de post Nog te betalen is € 2,4 miljoen vooruit ontvangen middelen van andere ministeries opgenomen te weten; Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (werkzaamheden Inburgering en Kinderopvang) € 2,2 miljoen en het Ministerie van Financiën (werkzaamheden Wet Financieel Toezicht) € 0,2 miljoen.

Jaarrekening

Kasstroom

Tabel 4 Kasstroomoverzicht per 31-12-2013 (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie	Vershil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting
1. Rekening courant RHB 1 januari 2013 + depositoren	47.697	44.849	- 2.848
2. Totaal operationele kasstroom	6.600	- 1.806	- 8.406
3a Totaal investeringen (-/-)	- 6.600	- 5.051	1.549
3b Totaal boekwaarde desinvesteringen (+)	0	10	10
3. Totaal investeringskasstroom	- 6.600	- 5.041	1.559
4a Eenmalige uitkering aan moederdepartement (-/-)	0	0	0
4b Eenmalig storting van moederdepartement (+)	0	0	0
4c Aflossingen op leningen (-/-)	- 314	- 314	0
4d Beroep op leenfaciliteit (+)	0	0	0
4. Totaal financieringskasstroom	- 314	- 314	0
5. Rekening courant RHB 31 december 2013	47.383	37.688	- 9.695

Toelichting:

Naast de rekening courant RHB heeft DUO ook liquide middelen die buiten de RHB blijven. Het betreft hier een rekeningen ten behoeve van Europass, Regeling Surinaamse Studenten en Examendiensten waarop in totaal een saldo van € 84k staat (31 december 2012 € 153k). De mutatie van deze middelen wordt als onderdeel van de operationele kasstroom gepresenteerd.

De operationele kasstroom (- € 1,8 miljoen) is het saldo van resultaat (€ 3,2 miljoen), bruto afschrijvingskosten (€ 7,1 miljoen), netto onttrekkingen voorzieningen (- € 0,1 miljoen) en mutaties kortlopende vorderingen en schulden (- € 12,1 miljoen) en overige liquide middelen buiten RHB (€ 0,1 miljoen). De investeringen betreffen voornamelijk investeringen in hardware en software.

Doelmatigheid

Basisindicatoren zijn de kostprijs en kwaliteit per product of dienst. Doelmatigheid kan meerjarig worden bereikt door een lagere kostprijs (bij gelijke kwaliteit) of een hogere kwaliteit (bij gelijke kostprijs). Deze kengetallen geven inzicht in de ontwikkeling van de doelmatigheid uitgedrukt in financiële en kwaliteitskengetallen. In de begroting 2011 zijn voor het eerst afspraken over doelmatigheid gemaakt. Hierover heeft DUO zich in het departementaal jaarverslag 2011 verantwoord. Inmiddels is vanuit Financiën een richtlijn opgesteld aangaande de verantwoording over doelmatigheid. Voor het generieke deel kan DUO zich verantwoorden conform deze richtlijn. Aan het specifieke gedeelte, waarin de uitvoeringskosten per regeling in worden weergegeven, kan DUO niet voldoen. Hiervoor moet de informatievoorziening worden ingericht.

Jaarrekening

Tabel 5 Doelmatigheidsindicatoren per 31 december 2013

Omschrijving	Realisatie				Oorspronkelijke begroting
	2010	2011	2012	2013	2013
Generiek Deel					
Kostprijzen per product (groep)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Tarieven/uur					
ICT gerelateerd	99	99	100	102	100
Overige uren	70	70	72	73	n.v.t.
Omzet per produktgroep (pxq)					
Omzet Bekostiging					
Instellingen	n.v.t.	37	34	34	34
Omzet Studiefinanciering	n.v.t.	98	99	99	89
Omzet Examendiensten	n.v.t.	18	21	21	16
Omzet Basisregister	n.v.t.	21	19	29	20
Omzet Informatie-diensten	n.v.t.	4	4	5	5
Totaal omzet basiscontract OCW	166	178	176	187	164
FTE-totaal (excl. externe inhuur)	1.788	1.727	1.732	1.770	n.v.t.
Saldo van baten en lasten (%)	99	100	101	101	100
Klanttevredenheid e-mail	n.v.t.	n.v.t.	7	7	n.v.t.
Klanttevredenheid balie	n.v.t.	n.v.t.	8	8	n.v.t.
Klanttevredenheid telefonie	n.v.t.	n.v.t.	7	7	n.v.t.

Toelichting:

Kostprijs per product (groep): Binnen het basiscontract met OCW wordt niet over kostprijzen gerapporteerd.

Omzet per product: DUO aggregiert haar werkzaamheden in de going concern (basiscontract) naar 5 producten. De realisatie 2013 ligt € 11 miljoen hoger dan 2012 als gevolg van uitbreiding van taken en volumeontwikkelingen basiscontract, met name binnen het produkt Basisregister waar een overheveling heeft plaatsgevonden van overige taken naar het basiscontract. Over 2010 was de verdeling van de omzet per produkt nog niet stabiel. Totale omzet basiscontract is wel beschikbaar en opgenomen. Op het basiscontract is een taakstelling van € 5,9 miljoen gerealiseerd. FTE totaal: De bezetting van ARAR laat een stijging zien ten opzichte van 2012. DUO heeft in 2013 een aantal externe fte's met specifieke kennis, omgezet naar interne fte's. Dit vanuit kostenoverwegingen.

Projecttarief per uur: Het projecttarief is € 102 per uur. Een stijging van € 2 ten opzichte van 2012.

Meerwerk tarief per uur: Het meerwerk tarief is € 73 per uur. Een stijging van € 1 ten opzichte van 2012.

Saldo baten en lasten: DUO begroot met een exploitatiesaldo van nul. Het positieve saldo van baten en lasten 2013 van € 3,2 miljoen bedraagt 1,1% van de baten.

Indicatoren: voor 2012 is een nieuwe set van indicatoren afgesproken met het Ministerie van OCW. De historische gegevens voor 2010 en 2011 zijn niet beschikbaar.

Klanttevredenheid e-mail: Over 2013 heeft deze indicator een score van 7.

Klanttevredenheid balie: Over 2013 heeft deze indicator een score van 8.

Klanttevredenheid telefonie: Over 2013 heeft deze indicator een score van 7.

Baten-lastenagentschap

NATIONAAL ARCHIEF

Inleiding

Algemeen

Er ontstaat een steeds grotere wisselwerking tussen de werelden van de geschiedenis en de actualiteit, die van de archiefvormer en de archiefgebruiker, die van de oude en nieuwe media en die van het publieke en het private domein. Onze opdracht is om die wisselwerking op alle niveaus te faciliteren.

De missie van het Nationaal Archief is het dienen van ieders recht op informatie en het geven van inzicht in het verleden van ons land door:

- ons in te zetten voor een sterk archiefbestel, een afgewogen beleid voor archiefwaardering en selectie en optimale zorg voor alle rijksarchieven;
- de nationale archiefcollectie in Den Haag te beheren en (online) te presenteren.

De collectie van het Nationaal Archief bestaat uit archieven van nationale betekenis met het accent op archieven van de rijksoverheid.

Nationaal Archief en Regionale Historische Centra

Op basis van de Archiefwet 1995 heeft de Minister een specifieke verantwoordelijkheid voor alle rijksarchieven, zijnde het Nationaal Archief in Den Haag en de rijksarchiefbewaarplaatsen in de provinciehoofdsteden. Deze bewaarplaatsen in de provinciehoofdsteden maken deel uit van Regionale Historische Centra (RHC's). Deze centra zijn zelfstandige openbare lichamen, die vanuit het Rijk en andere partners een bijdrage ontvangen.

Deze jaarrekening handelt alleen om de baten en lasten van het Nationaal Archief. De rijksbijdragen aan de afzonderlijke RHC's worden elders verantwoord op artikel 14 van de Rijksbegroting.

Financieel resultaat

Tabel 1 Samenvattende verantwoordingsstaat NA (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie	Vershil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie 2012
Totale baten	27.593	29.980	2.387	25.278
Totale lasten	27.593	29.973	2.380	25.160
Saldo van baten en lasten	0	7	7	118
Totale kapitaalsontvangsten	1.000	4.735	3.735	7.947
Totale kapitaalsuitgaven	2.940	3.909	969	514

Toelichting:

De realisatie over 2013 sluit met een positief exploitatieresultaat van € 7.000. Een nadere beschouwing over de totstandkoming van dit resultaat is opgenomen in de toelichting op tabel 2.

De kapitaalsontvangsten sluiten aan op het kasstroomoverzicht en betreffen de boekwaarde van desinvesteringen, het bedrag aan ontvangen financiering (leenfaciliteit) en de eenmalige bijdragen van het moederde-

Jaarrekening

partement. De kapitaalsuitgaven zijn gelijk aan de investeringen en de aflossingen op de leenfaciliteit.

Tabel 2 Staat van baten-lastenagentschap NA (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie	Verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie 2012
Baten				
Omzet moederdepartement	22.765	28.335	5.570	23.374
Omzet overige departementen	0	700	700	700
Omzet derden	3.315	2.608	- 707	2.446
Rentebaten	0	15	15	0
Mutatie projectgelden	1.513	- 1.678	- 3.191	- 1.242
Bijzondere baten	0	0	0	0
Totaal baten	27.593	29.980	2.387	25.278
Lasten				
Apparaatskosten	25.226	24.193	- 1.033	23.136
- Personele kosten	10.936	11.311	375	10.425
<i>Waarvan eigen personeel</i>	<i>8.980</i>	<i>9.784</i>	<i>804</i>	<i>9.100</i>
<i>Waarvan externe inhuur</i>	<i>1.956</i>	<i>1.527</i>	<i>- 429</i>	<i>1.325</i>
- Materiële kosten	14.290	12.882	- 1.408	12.711
<i>Waarvan apparaat ICT</i>	<i>2.134</i>	<i>3.113</i>	<i>979</i>	<i>2.482</i>
<i>Waarvan bijdrage aan SSO's</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Afschrijvingskosten	2.326	5.429	3.103	2.036
- Materieel	598	694	96	446
- Immaterieel	1.728	4.735	3.007	1.590
Overige lasten	41	351	310	- 12
- Dotaties voorzieningen	0	319	319	- 19
- Rentelasten	41	32	- 9	7
- Bijzondere lasten	0	0	0	0
Totaal lasten	27.593	29.973	2.380	25.160
Saldo van baten en lasten	0	7	7	118

Toelichting:

Baten

De omzet van het moederdepartement over 2013 bedraagt € 28,3 miljoen. In de omzet moederdepartement zijn de 2^e geldstroom projecten van totaal € 5,5 miljoen opgenomen. De ontvangen budgetten voor 2^e geldstroom projecten in 2013 betreffen hoofdzakelijk DTR (€ 3,0 miljoen) en Archief 2020 (€ 1,5 miljoen).

De subsidie aan het Centraal Bureau voor de Genealogie (CBG) ad € 1,7 miljoen welke in 2012 aan het budget van het Nationaal Archief is toegevoegd, is in 2013 niet in de exploitatie verantwoord maar verantwoord als directe kasuitgave. Dit in tegenstelling tot de jaarrekening 2012 waarin de ontvangst en de uitgave van deze subsidie in de exploitatie was opgenomen. De reden van deze wijziging ten opzichte van 2012 is dat de subsidie van het CBG feitelijk geen budget is van het Nationaal Archief, ondanks dat dit bedrag wel door het Nationaal Archief wordt ontvangen. Voor een zuiverder beeld van het totale budget van het Nationaal Archief is besloten om de subsidie aan het CBG niet in de exploitatie te verantwoorden.

Het verschil tussen de begroting en de realisatie is voornamelijk veroorzaakt door de toevoeging van het programma Digitale Taken Rijksarchieven (DTR) aan het budget. In de begroting 2013 is met dit budget geen

Jaarrekening

rekening gehouden omdat ten tijde van het opstellen van de begroting 2013 dit budget nog niet was toegezegd.

De omzet overige departementen betreft de bijdrage van de provincie Zuid Holland ad € 0,4 miljoen voor de bewerking en bewaring van de archieven en de bijdragen van overige ministeries voor de bijdrage in het project Digitaal Werken Rijksoverheid-Archief (DWR-Archief) ad € 0,3 miljoen.

De omzet derden betreft de subsidies afkomstig van derde partijen (onder andere EU) zoals het Europese project Apex en digitaliseringsprojecten zoals Metamorfoze. Daarnaast zijn in deze omzet ook de opbrengsten van de overige dienstverlening verantwoord.

De mutatie in de projectgelden betreft het bedrag aan projectgelden dat per saldo wordt overgeheveld naar het volgende boekjaar.

Lasten

De apparaatskosten bedragen € 24,2 miljoen en liggen circa € 1,0 miljoen onder de begroting. In de apparaatskosten is een aantal incidentele uitgaven verantwoord zoals de kosten voor de opening van de nieuwe publieksruimte en de implementatiekosten inzake de overgang naar de nieuwe werkplek (ICT). De externe inhuur is ruim € 0,4 miljoen onder de norm gebleven. De personele kosten zijn gestegen door een toename van de formatie, hoofdzakelijk als gevolg van de voorbereidingen op DTR.

De afschrijvingskosten bedragen € 5,4 miljoen en zijn € 3,1 miljoen hoger dan begroot. De oorzaak van dit verschil is dat in 2013 is besloten alle ontwikkeluitgaven rond ICT niet te activeren, maar direct ten laste van de exploitatie te brengen. Dit omdat hierdoor een zuiverder beeld ontstaat van de uitgaven op ontwikkeling van ICT en daardoor beter vergelijkbaar wordt door de jaren heen. Daarnaast is het activeren van zelf ontwikkelde ICT gebonden aan strikte verslaggevingsvereisten die leiden tot hoge administratieve lasten, terwijl de toegevoegde waarde van activering beperkt is.

Deze wijziging van waardering van immateriële vaste activa betreft een stelselwijziging. Het effect op het vermogen en resultaat van het Nationaal Archief van deze stelselwijziging is als volgt te specificeren:

Tabel 2a Specificatie stelselwijziging (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	
Incidentele last als gevolg van het afboeken van immateriële vaste activa	196
Uitgaven 2013 in immateriële vaste activa direct t.l.v. de exploitatie i.p.v. activering	290
Effect op vermogen en resultaat 2013	486

Indien deze stelselwijziging niet zou zijn doorgevoerd in 2013 dan zou het resultaat van het Nationaal Archief € 486.000 hoger zijn geweest en uit zijn gekomen op € 493.000 positief. Het eigen vermogen zou zonder deze stelselwijziging ruim € 3,4 miljoen bedragen.

Jaarrekening

In 2013 is als gevolg van de reorganisatie een voorziening getroffen van € 0,3 miljoen. De werkelijke reorganisatie uitgaven kunnen in 2014 hoger zijn dan € 0,3 miljoen. De werkelijke omvang van deze uitgaven en het moment van afwikkeling is nog onzeker, waardoor het niet mogelijk is deze kosten al in 2013 te kunnen voorzien.

Balans

Tabel 3 Balans per 31 december 2013 (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Balans 2013	Balans 2012
Activa		
Immateriële vaste activa	0	4.735
Materiële vaste activa	5.981	3.176
– Grond en gebouwen	434	273
– Installaties en inventarissen	5.547	2.903
– Overige materiële vaste activa	0	0
Voorraden	0	0
Debiteuren	277	752
Nog te ontvangen	1.563	477
Liquide middelen	16.128	13.724
Totaal activa	23.949	22.864
Passiva		
Eigen Vermogen	2.927	2.919
– Exploitatiereserve	560	441
– Directe vermogensmutatie	2.360	2.360
– Onverdeeld resultaat	7	118
Voorzieningen	399	80
Leningen bij het MvF	1.580	1.990
Investeringsbijdrage	6.458	7.519
Projectgelden	8.791	6.505
Crediteuren	1.211	2.149
Nog te betalen	2.583	1.702
Totaal passiva	23.949	22.864

Toelichting:

Activa

De balans van het Nationaal Archief vertoont een relatief stabiel beeld. De immateriële vaste activa is volledig afgeboekt als gevolg van de eerder genoemde stelselwijziging en de materiële vaste activa is gestegen als gevolg van investeringen in de nieuwe publieksruimte en investeringen in ICT hardware zoals servers, scanners en de nieuwe kantoorautomatisering.

De debiteuren en nog te ontvangen bedragen zijn als volgt te specificeren:

Tabel 3a debiteuren (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Balans 2013	Balans 2012
Vorderingen op het moederdepartement	2	15
Vorderingen van overige departementen	34	54
Vorderingen op overige debiteuren	241	683
Stand per 31 december	277	752

Tabel 3b Nog te ontvangen (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Balans 2013	Balans 2012
Nog te ontvangen van moederdepartement	10	–
Nog te ontvangen van overige departementen	–	–
Nog te ontvangen van overige organisaties	1.553	477
Stand per 31 december	1.563	477

De liquide middelen zijn per saldo gestegen als gevolg van de vooruitontvangen projectgelden.

Passiva

Het eigen vermogen bedraagt ultimo 2013 € 2,9 miljoen. In het eigen vermogen is als onderdeel van de reserve de post directe vermogensmutatie voor een bedrag van € 2,3 miljoen verantwoord. In 2013 zijn er uitgaven geweest ten laste van dit geormerkte budget voor een bedrag van € 772.000. Deze uitgaven zijn nog niet in de directe vermogensmutatie verwerkt, omdat de balans vóór resultaatverdeling moet worden opgesteld. De verdeling van het resultaat komt tot uitdrukking in de jaarrekening 2014. De reden dat de directe vermogensmutatie apart zichtbaar is in de jaarrekening, is omdat dit bedrag betrekking heeft op een geormerkt budget en niet tot de vrij besteedbare exploitatiereserve van het Nationaal Archief kan worden gerekend.

De voorzieningen zijn gestegen tot € 0,4 miljoen als gevolg van de toename van de voorziening voor wachtgeldverplichtingen en de vorming van een reorganisatievoorziening. Het verloop van de voorzieningen is als volgt weer te geven:

Tabel 3c Voorzieningen (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Wachtgeld	FPU fonds	Reorganisatie	Totaal
Stand per 1 januari	73	7	0	80
Mutatie	26	–7	300	319
Stand per 31 december	99	0	300	399

De belangrijkste mutatie in de investeringsbijdrage betreft de afboeking van het afschrijvingsfonds voor immateriële vaste activa, die door de stelselwijziging is vrijgevallen, en een toename van € 3,0 miljoen door de ontvangst van de tweede tranche voor het Masterplan fysieke archief depots. Per saldo is deze post gedaald met circa € 1,1 miljoen.

De vooruitontvangen projectgelden zijn gestegen met ruim € 2,3 miljoen. De belangrijkste mutatie in de projectgelden betreft de ontvangst van de eerste tranche programmageld DTR ad € 3,0 miljoen.

De crediteuren en nog te betalen bedragen zijn als volgt te specificeren:

Jaarrekening

Tabel 3d crediteuren (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Balans 2013	Balans 2012
Schulden aan het moederdepartement	90	15
Schulden aan overige departementen	240	333
Schulden aan overige crediteuren	881	1.801
Stand per 31 december	1.211	2.149

Tabel 3e Nog te betalen (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Balans 2013	Balans 2012
Nog te betalen aan moederdepartement	47	186
Nog te betalen aan overige departementen	249	14
Nog te betalen aan overige organisaties	2.287	1.502
Stand per 31 december	2.583	1.702

Kasstroom

Tabel 4 Kasstroomoverzicht per 31 december 2013 (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie	Verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting
1. Rekening courant RHB 1 januari 2013 + depositorenkningen	1.886	13.724	11.838
2. Totaal operationele kasstroom	813	1.574	761
3a Totaal investeringen (-/-)	- 2.690	- 3.499	- 809
3b Totaal boekwaarde desinvesteringen (+)	0	4.735	4.735
3. Totaal investeringskasstroom	- 2.690	1.236	3.926
4a Eenmalige uitkering aan moederdepartement (-/-)	0	0	0
4b Eenmalig storting van moederdepartement (+)	0	0	0
4c Aflossingen op leningen (-/-)	- 250	- 410	- 160
4d Beroep op leenfaciliteit (+)	1.000	0	- 1.000
4. Totaal financieringskasstroom	750	- 410	- 1.160
5a Kasmiddelen	0	4	4
5. Rekening courant RHB 31 december 2013 (1+2+3+4)	759	16.124	15.365

Toelichting:

De operationele kasstroom is per saldo gestegen met € 0,8 miljoen ten opzichte van de begroting als gevolg van de toename van de vooruitontvangen projectgelden. De investeringskasstroom is ondanks de investeringen toch gestegen. Dit komt doordat de immateriële vaste activa volledig is afgeboekt, als gevolg van de stelselwijziging hetgeen in kasstroomtermen moet worden beschouwd als een desinvestering. De financieringskasstroom betreft de aflossing van de langlopende leningen. Er is in 2013 geen eenmalige storting van het moederdepartement ontvangen en er is in 2013 ook geen beroep gedaan op de leenfaciliteit.

Doelmatigheid

Voor de eindverantwoording 2013 is geen tabel met doelmatigheidsindicatoren opgenomen omdat deze ook niet weergegeven is in de begroting over 2013. De reden hiertoe is dat het Nationaal Archief in 2013 en 2014 een reorganisatie uitvoert en op basis van de nieuwe organisatiestructuur nieuwe doelmatigheidsindicatoren opstelt.

Jaarrekening

SALDIBALANS

Tabel 1 Saldibalans per 31 december 2013 van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) (bedragen x € 1.000)

Activa			Passiva		
	2013	2012	2013	2012	
Uitgaven ten laste van de begroting	35.160.647	34.169.151	Ontvangsten ten gunste van de begroting	1.256.012	1.244.748
Liquide middelen	333	672			
Rekening-courant RHB			Rekening courant RHB	33.907.202	32.916.559
Te verrekenen extern museaal aankoopfonds	33.917	33.752	Begrotingsreserve museaal aankoopfonds	33.917	33.752
Rekening-courant risicopremie garantstelling	5.876	3.477	Reserve risicopremie garantstelling	5.876	3.477
Uitgaven buiten begrotingsverband (= intra-comptabele vorderingen)	3.597	4.730	Ontvangsten buiten begrotingsverband (= intracomptabele schulden)	1.363	13.246
Subtotaal	35.204.370	34.211.782	Subtotaal	35.204.370	34.211.782
Openstaande rechten	178.436		Tegenrekening openstaande rechten	178.436	
Extra comptabele vorderingen	21.313.716	19.974.682	Tegenrekening extra comptabele vorderingen	21.313.716	19.974.682
Tegenrekening extra comptabele schulden			Extra comptabele schulden		
Voorschotten	5.963.909	7.890.567	Tegenrekening voorschotten	5.963.909	7.890.567
Tegenrekening garantieverplichtingen	2.575.680	2.485.721	Garantieverplichtingen	2.575.680	2.485.721
Tegenrekening openstaande verplichtingen	25.753.393	25.647.460	Openstaande verplichtingen	25.753.393	25.647.460
Deelnemingen			Tegenrekening deelnemingen		
Totaal	90.989.504	90.210.212	Totaal	90.989.504	90.210.212

Toelichting:

Uitgaven/ontvangsten 2013

De uitgaven over 2013 zijn uitgekomen op € 35.160.647.278,92 en de ontvangsten op € 1.256.012.066,12. In de departementale jaarrekening komen de uitgaven uit op € 35.160.655.000,00 en de ontvangsten op € 1.256.011.000,00.

Het verschil tussen de werkelijke uitgaven en de realisatie volgens de departementale jaarrekening 2013 wordt veroorzaakt door de in deze rekening gehanteerde afrondingsregels.

De post Liquide middelen is opgebouwd uit het saldo bij de banken (gebaseerd op het laatste dagafschrift) en de contante gelden aanwezig in de kluis van de kasbeheerders. De samenstelling is als volgt:

Tabel 2 Liquide middelen (bedragen x € 1.000)

	Openstaand per 31-12-2013	Openstaand per 31-12-2012
Cultuurinstellingen	333	672
Totaal	333	672

Rekening-Courant RHB

Op de rekening-courant wordt de financiële verhouding met het Ministerie van Financiën geadministreerd. Tevens worden door middel van deze administratie de begrotingsuitgaven en ontvangsten met het Ministerie van Financiën afgewikkeld.

Begrotingsreserve museaal aankoopfonds

In 1998 is het museaal aankoopfonds opgericht. Dit is een intra-comptabel fonds met het karakter van een interne reserverekening. Op deze rekening wordt bijgehouden hoeveel geld er voor kunst aankopen voor latere jaren beschikbaar is.

In 2013 is er voor 1 aankoop een bijdrage geleverd:

- de aankoop van het werk *Episode uit de verovering van Amerika* van Jan Mostaert.

Tabel 3 Rekening-courant museaal aankoopfonds (bedragen x € 1.000)

Saldo 1 januari 2013	33.752
Rentebijdring 2013	665
Bijdrage aankoop 2013	500
Saldo per 31 december 2013	33.917

Begrotingsreserve museaal aankoopfonds

Voor de begrotingsreserve museaal aankoopfonds wordt een rekening-courant aangehouden bij het Ministerie van Financiën.

Reserve risicopremie garantstelling onderwijsinstellingen

In 2004 is de regeling Schatkistbankieren van kracht geworden. Instellingen kunnen bij het Ministerie van Financiën een schatkistlening aanvragen op basis van een strikte hypothecaire zekerheid. Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) staat garant voor deze leningen. Hiervoor ontvangt het Ministerie van OCW een risicopremie van 0,1%-punt per jaar gedurende de gehele looptijd van de schatkistlening. In verband met een herziening van de afspraken tussen de Ministeries van Financiën en OCW staat OCW vanaf 2012 tevens garant voor de rekening courantlimieten die instellingen aanhouden bij het Ministerie van Financiën. Hiervoor ontvangt het Ministerie van OCW een risicopremie van 0,25%-punt van het uitstaande saldo. Beide risicopremies worden gestort op een begrotingsreserve.

Op deze rekening wordt bijgehouden hoeveel geld er voor eventuele tegenvallers voor latere jaren beschikbaar is. Dit is een intra-comptabele rekening met het karakter van een interne reserverekening.

Rekening courant risicopremie garantstelling onderwijsinstellingen

Voor de begrotingsreserve risicopremie garantstelling onderwijsinstellingen en rekening courantlimieten die instellingen aanhouden bij het Ministerie van Financiën wordt een rekening-courant aangehouden bij het Ministerie van Financiën.

Jaarrekening

Uitgaven buiten begrotingsverband (= intra-comptabele vorderingen)

Tabel 4 Uitgaven buiten begrotingsverband (bedragen x € 1.000)

	Openstaand per 31-12-2013
Te verrekenen personeel en voormalig personeel	3
Dienst Uitvoering Onderwijs	3.482
Overig	112
Totaal	3.597

De post uitgaven buiten begrotingsverband DUO bestaat voor € 3,3 miljoen uit deurwaarderskosten. Voor het overige gaat het om diverse andere posten als excasso's OV-kaart, ten onrechte ontvangen middelen en dergelijke. Deze moeten nog verrekend worden met andere administraties of derden.

Ontvangsten buiten begrotingsverband (= intra-comptabele schulden)

Tabel 5 Ontvangsten buiten begrotingsverband (bedragen x € 1.000)

	Openstaand per 31-12-2013
Loonheffing en overige inhoudingen salarissen	290
Overig	1.073
Totaal	1.363

De post overig bestaat onder andere uit EU projecten, legaten en overige derden.

Openstaande rechten

Tabel 6 Openstaande rechten (bedragen x € 1.000)

	Openstaand per 31-12-2013
Lesgelden	178.436
Totaal	178.436

Het betreft hier de lesgeldvorderingen DUO Groningen.

Extra comptabele vorderingen

De stand van de debiteuren per 31-12-2013 wordt als volgt gespecificeerd naar beleidsartikel en overige onderdelen:

Tabel 7 Stand debiteuren (bedragen x € 1.000)

	Openstaand per 31-12-2013	Openstaand per 31-12-2012
01 Primair onderwijs	3.920	113
03 Voortgezet onderwijs	809	795
04 Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	2.869	3.154
06 Hoger beroepsonderwijs	55	142
07 Wetenschappelijk onderwijs	53	443
08 Internationaal beleid	0	0
09 Arbeidsmarkt en personeelsbeleid	950	968
11 Studiefinanciering	21.274.011	19.786.564
12 Tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten	7.563	12.497
13 Lesgelden	0	141.469
14 Cultuur	21.706	18.740
15 Media	0	487
16 Onderzoek en wetenschapsbeleid	0	0
25 Emancipatie	167	115
95 Bestuursdepartement	878	195
Solvabiliteitsbuffers Participatiefonds en Vervangingsfonds		9.000
Vordering Bonaire	735	
Totaal	21.313.716	19.974.682

De openstaande vorderingen studiefinanciering (beleidsartikel 11) betreffen de door de productgroep Studiefinanciering van de Dienst Uitvoering Onderwijs verstrekte leningen en voorschotten aan studenten ingevolge de oude regeling studiefinanciering en de nieuwe Wet studiefinanciering. De lesgeldvorderingen (beleidsartikel 13) die voorheen op dit artikel stonden, zijn opgenomen onder de openstaande rechten.

De verstrekte leningen en voorschotten aan studenten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Tabel 8 Verstrekte leningen en voorschotten (bedragen x € 1.000)

	Openstaand per 31-12-2013	Openstaand per 31-12-2012
Rentedragende leningen	21.142.946	19.734.359
Renteloze voorschotten	27.264	27.458
Overige vorderingen	103.801	24.747
Totaal	21.274.011	19.786.564

De specificatie van het verloop van de posten rentedragende leningen en renteloze voorschotten is als volgt:

Tabel 9 Verloop van de posten rentedragende leningen en renteloze voorschotten (bedragen x € 1.000)

	Rentedragende Leningen	Openstaande Voorschotten
Openstaande bedragen per 01-01-2013	19.734.359	27.458
Nieuw verstrekt, waaronder omzettingen	2.227.582	6.003
Afgelost	- 618.987	- 5.326
Overige mutaties, w.o. buiten invordering en kwijtschelding	- 192.022	- 864
Verrekeningen	- 7.986	- 7
Totaal	21.142.946	27.264

Voor de bedragen voor rentedragende leningen en renteloze voorschotten geldt de nominale waarde. De werkelijke waarde (uiteindelijk inbaar) hiervan wordt grotendeels beïnvloed door:

- de mate waarin de als voorlopige rentedragende leningen uitgekeerde studiefinanciering (prestatiebeurs) zullen worden omgezet in beurzen, vanwege het voldoen aan de eerstejaars prestatienorm en /of diploma norm;
- het sociaal risico bij (aflosbaar gestelde) langlopende leningen en renteloze voorschotten in verband met de wettelijk beperkte aflossingstermijnen;
- de mate waarin de achterstallige vorderingen studiefinanciering (achterstallig lager recht en aflosbaar gestelde leningen en voorschotten) uit het deurwaarderstraject geïnd kunnen worden.

De overige openstaande vorderingen (€ 39.705) hebben onder meer betrekking op de afrekeningen van voorschotten. Deze vorderingen worden beschouwd als direct opeisbaar.

Voorschotten

De stand van de voorschotten per 31-12-2013 wordt als volgt naar beleidsartikel gespecificeerd:

Tabel 10 Voorschotten naar beleidsartikel (bedragen x € 1.000)

	Openstaand per 31-12-2013	Openstaand per 31-12-2012
01 Primair onderwijs	1.307.199	1.057.850
03 Voortgezet onderwijs	252.502	264.520
04 Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	1.106.383	1.112.365
06 Hoger beroepsonderwijs	210.039	203.012
07 Wetenschappelijk onderwijs	124.414	132.200
08 Internationaal beleid	10.970	11.827
09 Arbeidsmarkt en personeelsbeleid	450.182	403.142
11 Studiefinanciering	916.000	1.034.500
12 Tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten		
13 Lesgeld		
14 Cultuur	545.006	2.435.539
15 Media	170.092	324.437
16 Onderzoek en wetenschapsbeleid	824.511	817.737
25 Emancipatie	21.759	22.441
95 Bestuursdepartement	24.852	70.997
Permanente voorschotten		
Totaal	5.963.909	7.890.567

Het bedrag openstaande voorschotten bij Studiefinanciering betreft de voorlopige vergoedingen 2013 en 2014 aan de OV-bedrijven.

De stand van de voorschotten per 31-12-2013 wordt als volgt gespecificeerd naar vergoedingsjaar:

Tabel 11 Voorschotten naar vergoedingsjaar (bedragen x € 1.000)

	Stand per 01-01-2013	Verstrekt 2013	Afgerekend 2013	Stand per 31-12-2013
2001				
2002				
2003	1.340			1.340
2004	5.221	4.021	800	8.442
2005	25.221		5.807	19.414
2006	97.475		5.629	91.846
2007	244.374		39.298	205.076
2008	275.163		90.431	184.732
2009	1.201.607		841.333	360.274
2010	1.474.634		911.124	563.510
2011	2.193.741		1.405.757	787.984
2012	2.371.791		1.028.206	1.343.585
2013	0	2.397.706		2.397.706
Totaal	7.890.567	2.401.727	4.328.385	5.963.909

Van een achterstand in de afrekening van de oude jaargangen voorschotten is geen sprake, omdat deze vooral betrekking hebben op langlopende projecten op de verschillende beleidsterreinen. In 2013 is een gerichte actie uitgevoerd om openstaande voorschotten af te wikkelen. Met deze actie is tevens naar voren gekomen dat 2 bestemmingsbedragen niet als voorschot in de administratie waren opgenomen. Het betreft hier

een voorschot van € 4.0 miljoen voor het NWO en een voorschot van € 21.000,00 voor de KNAW.

Garantieplichtingen

In het verleden zijn instellingen zelfstandig op de kapitaalmarkt leningen aangegaan ter financiering van bouwinvesteringen, onder garantiestelling van het Rijk jegens de geldverschaffers voor de rente en aflossingsverplichtingen. De destijds vigerende garantieregelingen zijn inmiddels niet meer van kracht. Vanaf 2004 kunnen onderwijsinstellingen leningen afsluiten bij het Ministerie van Financiën in het kader van schatkistbankieren voor her- en nieuwbouw. Het bedrag van de garantie verplichtingen (nog openstaande rente en aflossingsverplichtingen op lopende leningen) is het theoretisch maximale risico dat het ministerie ultimo 2013 nog loopt in verband met garantiestellingen op bouwleningen en overige garantieleningen. In onderstaand overzicht zijn de openstaande garanties gespecificeerd opgenomen in vergelijking met ultimo 2012:

Tabel 12 Garantieplichtingen (bedragen x € 1.000)

	Openstaand per 31-12-2013	Openstaand per 31-12-2012
Bouweningen aan academische ziekenhuizen	253.390	267.347
Bouweningen aan scholen en instellingen vo	30	326
Bouweningen aan scholen en instellingen bve	0	58
Garanties Cultuur	512.945	512.302
Garantie Vervangingsfonds	23.000	23.000
Garantie Participatiefonds	7.000	7.000
Garanties Onderzoek en wetenschapsbeleid	27.569	28.299
Garanties Wetenschappelijk Onderwijs	273.852	283.233
Garanties Hoger beroepsonderwijs	609.958	604.649
Garanties Beroepsonderwijs en volwassenen- educatie	550.529	556.683
Garanties Voortgezet onderwijs	242.707	138.407
Garanties Primair onderwijs	74.700	64.417
Totaal	2.575.680	2.485.721

Voor de academische ziekenhuizen is sinds 1991 de garantieregeling niet meer van kracht, met uitzondering van enkele op dat moment in gang gezette bouwprojecten. Sinds 1996 zijn geen garanties meer verstrekt. Deze leningen hebben gemiddeld een looptijd van 40 jaar. Expiratie van deze leningen zal omstreeks het jaar 2035 volledig hebben plaatsgevonden.

In het voortgezet onderwijs (vo) worden eveneens geen garanties op bouwleningen meer verstrekt. Het betrof in 2013 nog 3 uitstaande leningen.

De uitstaande garanties bij Cultuur bedragen € 512,9 miljoen. Hiervan is € 220,8 miljoen verstrekt door het Nationaal Restauratiefonds en € 288,5 miljoen betreft een garantie onder de indemniteitsregeling. Voorts is er een kredietgarantie verleend ad € 3,5 miljoen aan de Stichting Nederlands Letterenfonds.

De uitstaande garanties participatie- en vervangingsfonds zijn het gevolg van het bestuurlijk akkoord dat in 2003 met de fondsen is gesloten en houden verband met garantstelling in verband met het schatkistbankieren.

Jaarrekening

De uitstaande garantie bij Onderzoek en Wetenschapsbeleid bedraagt € 27,6 miljoen. Dit betreft de garantie voor een lening van Stichting Biomedical Primate Research Center (BPRC) bij de Bank Nederlandse Gemeenten.

De uitstaande garanties bij Beroepsonderwijs en Volwasseneneductie (€ 550,5 miljoen), het hoger beroepsonderwijs (€ 610 miljoen), het Voortgezet onderwijs (€ 242,7 miljoen) het Wetenschappelijk Onderwijs (€ 273,9) en het Primair Onderwijs (€ 74,7 miljoen) hebben betrekking op de door het Ministerie van Financiën onder hypothecaire zekerheid verstrekte geldleningen aan onderwijsinstellingen en garantstellingen rekening courantlimieten.

De opbouw van de stand van de aangegane verplichtingen kan als volgt worden weergegeven:

Tabel 13 Openstaande verplichtingen (bedragen x € 1.000)

Stand 1 januari 2013	25.647.460
Bij: correcties op de beginstand	
Gecorrigeerde stand 1 januari 2013	25.647.460
Bij: aangegaan in 2013	36.110.821
Waarvan garantieverplichtingen	844.241
Totaal aangegaan in 2013	35.266.580
Af: Tot betaling gekomen in 2013	35.160.647
Stand 31 december 2013	25.753.393

De specificatie van de openstaande verplichtingen per beleidsartikel ultimo 2013 is hieronder opgenomen.

Tabel 14 Openstaande verplichtingen naar beleidsartikel (bedragen x € 1.000)

01 Primair onderwijs	5.542.961
03 Voortgezet onderwijs	6.608.247
04 Beroepsonderwijs en volwasseneneductie	3.370.076
06 Hoger beroepsonderwijs	2.529.497
07 Wetenschappelijk onderwijs	4.031.945
08 Internationaal beleid	4.084
09 Arbeidsmarkt en personeelsbeleid	278.395
11 Studiefinanciering	0
12 Tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten	0
13 Lesgelden	
14 Cultuur	1.747.759
15 Media	785.287
16 Onderzoek en wetenschapsbeleid	844.171
25 Emancipatie	10.971
95 Bestuursdepartement	0
Totaal	25.753.393

Niet uit de saldbalans blijvende bestuurlijke verplichtingen

Op 22 november 2011 is een **akkoord** met de MBO Raad afgesloten ten behoeve van professionalisering MBO (€ 81 miljoen), in oktober 2012 is hierop een addendum toegevoegd (+ € 51 miljoen). Hiermee is totaal een bedrag beschikbaar van € 132 miljoen voor de jaren 2012 t/m 2015. Van dit bedrag is ultimo 2013 al een bedrag van € 96 miljoen juridisch

Jaarrekening

verplicht, voor het jaar 2015 moet nog een bedrag van € 36 miljoen juridisch verplicht worden.

Op 3 november 2012 is voor de jaren 2013 tot en met 2016 de prestatiebekostiging voor de hogescholen en universiteiten toegekend. Omdat alleen voor 2013 de verdeling over de instellingen beschikbaar was, zijn in 2012 alleen de verplichtingen 2013 vastgelegd. In 2013 zijn de verplichtingen voor 2014 vastgelegd. De verplichtingen 2015 en 2016 zijn nog niet vastgelegd. De totale verplichting voor de prestatiebekostiging voor de jaren 2015 tot en met 2016 bedraagt voor de hogescholen respectievelijk € 175 miljoen en € 183 miljoen, voor de universiteiten respectievelijk € 133 miljoen en € 140 miljoen.

Op 25 juni 2013 is met de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) een **akkoord** bereikt over de afronding van de jaarrekening NWO 2012. De totale voorwaardelijke vordering die NWO als gevolg van de overgang naar baten en lastenstelsel (gebaseerd op RJ660) per 1-1-2012 mag opnemen is € 907 miljoen. Deze bestuurlijke verplichting maakt onderdeel uit van de besprekingen die jaarlijks met het NWO gevoerd worden over de begroting NWO.

Op 13 mei 2013 is het **Techniekpact 2020** afgesloten tussen de rijksoverheid, het georganiseerde bedrijfsleven, de vakbonden, het onderwijsveld en de regio's. Het pact is erop gericht om voldoende slimme en vakbekwame technici op te leiden om daarmee in de groeiende behoefte aan technisch personeel te voorzien. Daarbij zijn een groot aantal acties van diverse aard afgesproken. Zoals bijvoorbeeld extra middelen voor betastudenten in het voortgezet onderwijs en de PABO's. Onderdeel van het techniepak is bijvoorbeeld het regionale investeringsfonds mbo.

Op 19 september 2013 is een **Nationaal Onderwijsakkoord** (NOA) gesloten met de partijen in de Stichting van het Onderwijs. Aan deze verplichtingen zitten wel condities vast zoals het afsluiten van sectorakkoorden en cao's met de verschillende onderwijssectoren.

MISBRUIK EN ONEIGENLIJK GEBRUIK VAN WET- EN REGEL- GEVING

Inleiding

Bij de jaarlijkse M&O-inventarisatie wordt bekeken hoe gevoelig diverse begrotingsgelden zijn voor misbruik en oneigenlijk gebruik. Daarbij wordt ook gekeken naar wat wordt gedaan om die risico's te beheersen. In sommige gevallen zijn de getroffen beheersmaatregelen niet voldoende om misbruik en oneigenlijk gebruik geheel uit te sluiten, bijvoorbeeld wanneer de kosten van controles hoger zijn dan de baten. Er is dan sprake van restrisico of «restant M&O». Dit is de gevoeligheid voor misbruik en oneigenlijk gebruik die (bewust) overblijft nadat alle adequate maatregelen ten aanzien van voorlichting, controle, sanctie en evaluatie zijn getroffen. Op dit restrisico wordt verder ingegaan in deze jaarrekening. Voor de vermelding van noemenswaardige gevallen van restrisico is gekozen voor een grensbedrag per regeling van € 1 miljoen.

Primair onderwijs

Gewichtenregeling

Scholen met veel achterstandsleerlingen krijgen via de gewichtenregeling extra geld voor personeel en materieel. De bepaling van het leerlingengewicht is gebaseerd op de ouderverklaring over het opleidingsniveau van de ouder(s). Het leerlingengewicht werkt ook door in de uitkering rondom de impulsgebieden.

Uitgaven

Met de gewichtenregeling, waaronder de regeling impulsgebieden, is een bedrag gemoeid van € 366,1 miljoen.

Controle

Het gewicht kan door de Inspectie worden gecontroleerd aan de hand van de door de ouders ingevulde ouderverklaring. Dit neemt het risico van foutieve opgaaf (afwijkend van ingevulde formulieren) door de school weg. Omdat het aantal fouten dat scholen de laatste jaren maken bij de – op basis van bedoelde ouderverklaring – gewichttoekenning toeneemt, loopt er momenteel een aanvullende controle actie vanuit OCW om deze onrechtmatigheid terug te brengen. In dat kader krijgt een beperkt aantal scholen dat gezamenlijk 80% van de gewichtenmiddelen krijgt, hulp om de gewichtenadministratie op orde te krijgen en fouten te corrigeren. Het is de verwachting dat de onrechtmatigheid hiermee in de toekomst aanzienlijk afneemt. Hiermee wordt echter niet het risico ondervangen dat ouders een verkeerde opgaaf doen. Het risico dat scholen een onjuist gewicht toekennen op basis van weliswaar volledig ingevulde, maar niet op waarheid berustende ouderverklaringen, blijft bestaan. Met name in het geval van in het buitenland genoten opleidingen is controle niet mogelijk. De opleidingsgegevens van ouders zouden slechts getoetst kunnen worden aan documenten (diploma's etc.) die hun opleidingsniveau bevestigen. Een dergelijke toets mag een school niet uitvoeren. Daarom wordt gezocht naar mogelijkheden om in de toekomst via andere manieren buiten de scholen om het gewicht toe te kennen, waarbij «opleiding ouders» als criterium de voorkeur heeft omdat het een goede voorspeller van achterstanden is. Voor nadere informatie over gewichtenregeling wordt verwezen naar de [brief](#) aan de Tweede Kamer van 7 maart 2014.

Jaarrekening

Restrisico

Het is lastig om in te schatten wat het restrisico is. Daarom wordt het totale bedrag aan gewichtenmiddelen van € 366,1 miljoen als restrisico aangemerkt.

Leerlingen met een niet-Nederlandse culturele achtergrond

Scholen met leerlingen met een niet-Nederlandse culturele achtergrond komen in aanmerking voor een aanvullende vergoeding.

Uitgaven

De uitgaven voor leerlingen met een niet-Nederlandse culturele achtergrond bedragen in 2013 € 22,8 miljoen.

Controle

De opgaven van de scholen worden gecontroleerd aan de hand van de door ouders of verzorgers getekende verklaringen of inschrijfformulieren. De inhoud van de verklaringen kan niet sluitend worden gecontroleerd.

Restrisico

Voor 2013 is het restrisico bij leerlingen met een niet-Nederlandse culturele achtergrond € 22,8 miljoen.

Studiefinanciering en tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten

Uitwonenden

Op grond van de Wet studiefinanciering 2000 (WSF 2000) en de Wet tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten (WTOS) komen studerende in aanmerking voor extra beurs wanneer ze uitwonend zijn. Het levert een studerende dus financieel voordeel op om zich als uitwonende te laten registreren in de Basisregistratie Personen (BRP).

Uitgaven

De extra beurs voor uitwonende studerende (verschil tussen de basisbeurs voor uit- en thuiswonende) bedroeg in 2013 in totaal circa € 460 miljoen (WSF 2000). De bijdrage die op grond van de WTOS (regeling TS18+) aan uitwonende is verstrekt, bedroeg in 2013 € 5,1 miljoen.

Controle

In de studiefinanciering wordt nu uitgegaan van het adres in de BRP, maar niet alle studerende wonen daadwerkelijk op het geregistreerde adres. Daarom worden fysieke controles op het opgegeven woonadres uitgevoerd, zodat het risico op misbruik van de uitwonendebeurs wordt beperkt.

Er zijn in 2013 ongeveer 4.000 controles uitgevoerd op basis van een risicoprofiel. In bijna de helft van de geselecteerde gevallen is vastgesteld (voor bezwaar en beroep) dat de studerende niet op het in de BRP geregistreerde adres woonachtig was. Studenten moeten de onterecht ontvangen studiefinanciering terugbetalen en krijgen een boete opgelegd.

Het bovenstaande betreft studerende die in Nederland wonen. Bij studerende in het buitenland wordt anders gecontroleerd. Er wordt gecontroleerd of de student aan de instelling in het buitenland is ingeschreven. Er wordt aangenomen dat hij in het buitenland woonachtig

Jaarrekening

is. Omdat er geen adrescontrole plaatsvindt, is er voor studerenden in het buitenland een restrisico.

Restrisico

Het restrisico betreffende studerenden met een buitenlands woonadres bedraagt € 4,4 miljoen.

Voor studerenden met een binnenlands woonadres is de precieze omvang van het restrisico niet vast te stellen. Als gevolg van de maatregelen van de afgelopen twee jaar om misbruik met de uitwonendenbeurs aan te pakken, is dit substantieel afgenomen. Het restrisico wordt veroorzaakt door onjuiste inschrijving in het BRP en wordt niet aan OCW toegerekend. Er is dus sprake van geïmporteerd risico. In het tweede kwartaal 2014 worden de uitkomsten van de analyse van het restrisico onder de nieuwe WSF verwacht.

Voor de WTOS is de omvang van het restant M&O maximaal gelijk aan het bedrag van de toekenningen, namelijk € 5,1 miljoen.

Aanvullende beurs

Van ouders wordt verwacht dat zij bijdragen aan de studie van hun kind. Kunnen ze dat niet of onvoldoende, dan kan de studerende een aanvullende beurs krijgen. De hoogte van de beurs hangt mede af van het ouderlijk inkomen. Het ouderlijk inkomen kan niet in alle gevallen juist en volledig worden vastgesteld.

Uitgaven

In 2013 is in totaal € 616,9 miljoen aan aanvullende beurs verstrekt. Daarvan is circa € 26 miljoen aan studenten met ouders in het buitenland verstrekt.

Controle

Wanneer ouders in Nederland wonen, is het risico op misbruik beperkt. Op grond van artikel 8, eerste lid Awir beheert de Belastingdienst het inkomensgegevens uit het basisregister inkomen. DUO is bevoegd deze inkomensgegevens van de Belastingdienst te gebruiken en is ook afhankelijk van deze gegevens. Er zijn 12.352 studenten met ouders in het buitenland en in deze gevallen vraagt DUO bewijsstukken van het buitenlands inkomen op.

Restrisico

DUO vraagt de bewijsstukken op maar de juistheid en volledigheid van het opgegeven buitenlands inkomen is niet volledig met zekerheid vast te stellen door DUO noch door de Belastingdienst. Hierdoor is er sprake van restrisico bij studenten met een aanvullende beurs met ouders in het buitenland van circa € 22 miljoen.

TOPINKOMENS

De Minister van BZK heeft bij brief van 27 februari 2014 aan de Tweede Kamer laten weten dat hij een ministeriële regeling over de WNT (inclusief beleidsregels toepassing WNT) heeft opgesteld. In de begeleidende brief is aangegeven dat het niet mogelijk is gebleken een sluitende oplossing te vinden voor de uitvoeringsproblematiek ten aanzien van de vermelding van de gegevens over personen die anders dan op grond van een dienstbetrekking een functie vervullen als niet-topfunctionaris (externe niet-topfunctionarissen). De Minister van BZK heeft daarom voor het verslagjaar 2013 als gedragslijn bepaald dat niet volledig aan de verplichting tot openbaarmaking kan en hoeft te worden voldaan. Het Ministerie van OCW heeft overeenkomstig deze gedragslijn uitvoering gegeven aan de WNT. Dit leidt tot een onzekerheid in de verantwoording vanwege het ontbreken van een praktisch toepasbare normstelling voor dit onderdeel van het WNT-overzicht. De onzekerheid betreft uitsluitend het achterwege laten van de vermelding van de gegevens over externe niet-topfunctionarissen.

Voor dit departement heeft de publicatieplicht die voorkomt uit artikel 4.1 van de Wet normering bezoldiging toptfunctionarissen publieke en semipublieke sector (Wnt), betrekking op de onderstaande toptfunctionarissen en gewezen toptfunctionarissen.

Voor de Landelijke geschillencommissie weer samen naar school geldt dat uit de administratie blijkt dat in 2013 er geen beloningen zijn toegekend. Deze commissie wordt per 1 augustus 2014 opgeheven. Om deze reden is de commissie niet in deze bijlage opgenomen. Het College voor examens geeft zelfstandig een jaarverslag uit. Echter dit jaarverslag kent geen eigen accountantscontrole. Om deze reden worden de voorzitter en de leden van het college in het departementaal jaarverslag van OCW opgenomen.

Tabel 1 Topfunctionarissen en gewezen topfunctionarissen

Naam orgaan of instelling waar functie wordt bekleed	Funcitie	Aard van de functie	Naam	Beloning	Belastbare vaste en variabele onkostenvergoeding	Werkgeversdeel van voorzieningen behoeven van beloningen betaalbaar op termijn	Datum aanvang dienstverband in het boekjaar	Datum einde dienstverband in het boekjaar	Omvang dienstverband (in FTE)	Interim	Motivering-overschrijding norm
College voor examens	Voorzitter	n.v.t.	H.W. Laan	€ 30.750	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	0,3	n.v.t.	n.v.t.
College voor examens	Lid	n.v.t.	H.M. Claessen	€ 877 ¹	€ 410	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
College voor examens	Lid	n.v.t.	M.C.E. Dam-Mieras	€ 658 ¹	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
College voor examens	Lid	n.v.t.	W.A.M. Kok	€ 1316 ¹	€ 149	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
College voor examens	Lid	n.v.t.	Y. Moerman-v. Heel	€ 1097 ¹	€ 231	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
College voor examens	Lid	n.v.t.	H. Mulders	€ 1097 ¹	€ 193	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
College voor examens	Lid	n.v.t.	G.P. Oud	€ 1097 ¹	€ 311	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
College voor examens	Plv. lid	n.v.t.	A. Broek	€ 219 ¹	€ 121	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
College voor examens	Plv. lid	n.v.t.	M.J.A.M. v. Gils	€ 439 ¹	€ 153	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
College voor examens	Plv. lid	n.v.t.	L.F.P. Niessen	€ 219 ¹	€ 139	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
College voor examens	Plv. lid	n.v.t.	J.G.J. Rinke	€ 658 ¹	€ 553	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
College voor examens	Plv. lid	n.v.t.	F.H.M. v. Rooij	0	0	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
College voor examens	Plv. lid	n.v.t.	J.G. Uijterwijk	€ 658 ¹	€ 290	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

¹ Beloning betreft een bedrag van € 219 per zitting.

Dit geldt op grond van artikel 4.2. Wnt wel voor onderstaande functionaris wier bezoldiging in het verslagjaar, na herrekening naar een voltijds dienstverband op jaarbasis, meer bedroeg dan het wettelijke bezoldigingsmaximum.

Tabel 2 Overige functionarissen van wie de bezoldiging de norm overschrijft

Naam orgaan of instelling waar functie wordt bekleed	Functie	Beloning	Belastbare vaste en variabele onkostenvergoeding	Werkgeversdeel van voorzieningen ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn	Datum aanvang dienstverband in het boekjaar	Datum einde dienstverband in het boekjaar	Omvang dienstverband (in FTE)	Interim	Motivering overschrijding norm
Dienst Uitvoering Onderwijs	(Senior) Adviseur	€ 159.870	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	28 februari 2013	1,0	n.v.t.	Reguliere loonbestanddelen tezamen met eenmalige eindafrekening van verlofuren, jubileumgratificatie en beëindigingsuitkering overschrijden evenredig aan periode toegerekende norm

D. BIJLAGEN

BIJLAGE 1: Zelfstandige Bestuursorganen en Rechtspersonen met een Wettelijke Taak (ZBO's/RWT's)

Naam organisatie	RWT	ZBO	Art	Financiering van RWT's	Verwijzing (URL-link) naar toezichtvisies/ - arrangementen	Het bestuur en/of accountant verklaart dat de rechtmatigheid 2012/2013 op orde is
Stichting Mondriaanfonds	X	X	14	n.v.t.	Kamerstuk 30 183, nr. 11	✓
Stichting Fonds voor de Podiumkunsten	X	X	14	n.v.t.	Kamerstuk 30 183, nr. 11	✓
Stichting Fonds voor Cultuurparticipatie	X	X	14	n.v.t.	Kamerstuk 30 183, nr. 11	✓
Stichting Nederlands Fonds voor de Film	X	X	14	n.v.t.	Kamerstuk 30 183, nr. 11	✓
Stichting Stimuleringsfonds Creatieve Industrie	X	X	14	n.v.t.	Kamerstuk 30 183, nr. 11	✓
Stichting Nederlands Letterenfonds	X	X	14	n.v.t.	Kamerstuk 30 183, nr. 11	✓
Stichting Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Mediaproducties (Mediafonds)	X	X	15	n.v.t.	Kamerstuk 30 183, nr. 11	✓
Commissariaat voor de Media (CvdM)	X	X	15	n.v.t.	Kamerstuk 30 183, nr. 11	✓
Nederlandse Publieke Omroep (NPO)	X	X	15	n.v.t.	Kamerstuk 30 183, nr. 11	cluster, ✓
Landelijk Omroepbestel	X	X	1	n.v.t.	Kamerstuk 30 183, nr. 11	cluster
Bevoegd gezagsorganen primair onderwijs PO	X	X	3	n.v.t.	Kamerstuk 30 183, nr. 11	cluster
Bevoegd gezagsorganen voortgezet onderwijs VO	X	X	4	n.v.t.	Kamerstuk 30 183, nr. 11	cluster
Regionale opleidings centra ROC's en vakinstellingen	X	X	4	n.v.t.	Kamerstuk 30 183, nr. 11	cluster
Kenniscentra voor beroeps onderwijs en bedrijfsleven	X	X	4	n.v.t.	Kamerstuk 30 183, nr. 11	cluster
Instellingsbesturen hoge scholen	X	X	6	n.v.t.	Kamerstuk 30 183, nr. 11	cluster
Instellingsbesturen universiteiten	X	X	7	n.v.t.	Kamerstuk 30 183, nr. 11	cluster
Open Universiteit Nederland	X	X	7	n.v.t.	Kamerstuk 30 183, nr. 11	cluster
Academische ziekenhuizen	X	X	7	n.v.t.	Kamerstuk 30 183, nr. 11	cluster
Nederlandse Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO)	X	X	7	n.v.t.	Kamerstuk 30 183, nr. 11	cluster
Rijksmusea	X	X	14	n.v.t.	Kamerstuk 30 183, nr. 11	cluster
Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen KNAW	X	X	16	n.v.t.	Kamerstuk 30 183, nr. 11	cluster
Koninklijke Bibliotheek (KB)	X	X	16	n.v.t.	Kamerstuk 30 183, nr. 11	cluster
Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk onderzoek NWO	X	X	16	n.v.t.	Kamerstuk 30 183, nr. 11	cluster
Stichting Participatiefonds	X	X	1	2,65%	Kamerstuk 30 183, nr. 11	Premie inkomsten op orde; oordeelont-houding t.a.v. declaraties

Bijlagen

Naam organisatie	RWT	ZBO	Art	Financiering van RWT's	Verwijzing (URL-link) naar toezichtvisies/ - arrangementen	Het bestuur en/of accountant verklaart dat de rechtmatigheid 2012/2013 op orde is	
				Realisatie 2013 (bedragen x € 1 miljoen)	OCW visie: Toezicht in vertrouwen, vertrouwen in toezicht		
					premie's	tarieven	
Stichting Vervangingsfonds	X	X	1, 9	3,7 ¹	7,52%	Kamerstuk 30 183, nr. 11	Premie inkomsten op orde; 7,8% van de declaraties niet op orde in 2012, daarvan is 3,62% onrechtmatig en 4,18% onzeker
Stimuleringsfonds voor de Pers College voor examens	X	X	15 3, 4	2,3 11,2	N.v.t. n.v.t.	N.v.t. n.v.t.	✓ ✓

¹ Realisaties en rechtmatigheid t-2.

Toelichting op de in de tabel genoemde RWT's en ZBO's:

Cultuurfondsen

In 2013 zijn bijdragen verstrekt aan de volgende fondsen:

- **Stichting Mondriaanfonds (www.mondriaanfonds.nl)**
Het fonds dat op 1 januari 2012 van start is gegaan, ondersteunt en stimuleert bijzondere projecten op het gebied van beeldende kunst, vormgeving en musea. Daarnaast maakt het beeldend kunstenaars, vormgevers, architecten en bemiddelaars mogelijk om door middel van subsidies, internationalisering en bijzondere projecten hun werk op velerlei wijzen te ontwikkelen. Het Mondriaanfonds is ontstaan uit een fusie van de Mondriaan Stichting en het Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst.
- **Stichting Fonds voor Podiumkunsten (www.fondspodiumkunsten.nl)**
Het fonds ondersteunt alle vormen van podiumkunsten in Nederland: muziek, theater, muziektheater en dans. Bijzondere aandacht gaat uit naar internationalisering, culturele diversiteit bij kunstenaars, gezelschappen en podia. Het stimuleren van innovatie in de keten van scheppen, productie, distributie en afname is een speciale taak van het fonds.
- **Stichting Fonds voor Cultuurparticipatie (www.cultuurparticipatie.nl)**
Het fonds stimuleert de actieve deelname aan het culturele leven van inwoners van Nederland, in al hun diversiteit, ongeacht leeftijd, herkomst, opleiding en woonplaats op het gebied van amateurkunst, cultuureducatie en volkscultuur.
- **Stichting Nederlands Fonds voor de Film (www.filmfonds.nl)**
Het fonds stimuleert de filmproductie in Nederland, met de nadruk op kwaliteit en diversiteit en bevordert een goed klimaat voor de Nederlandse filmcultuur.
- **Stichting Stimuleringsfonds Creatieve Industrie (www.stimuleringsfonds.nl)**
Het fonds voert verschillende subsidieregelingen uit die zijn gericht op kennisontwikkeling en kennisuitwisseling van de ontwerpende disciplines en het vergroten van de belangstelling voor architectuur, vormgeving en e-culture.
- **Stichting Nederlands Letterenfonds (www.letterenfonds.nl)**
Het fonds bevordert de kwaliteit, diversiteit, productie en de vertaling van de Nederlandse- en Friestalige literatuur.
- **Stichting Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Mediaproducties (www.mediafonds.nl)**
Het Mediafonds bevordert de ontwikkeling en productie van culturele dramaproducties, documentaires, kunst- en kinderprogramma's en cultuurprojecten van de publieke landelijke en regionale omroep.

Commissariaat voor de Media (www.cvdm.nl)

Het Commissariaat ziet toe op de naleving van de Mediawet en de daarop gebaseerde regels. Het garandeert daarmee een eerlijke toegang tot de media en bewaakt de kwaliteit, de diversiteit en de onafhankelijkheid van de informatievoorziening.

Nederlandse Publieke Omroep (NPO) (www.publiekeomroep.nl)

De NPO is het samenwerkings- en coördinatieorgaan van de landelijke publieke omroep. Deze taak is per 1 januari 2010 overgegaan van de NOS naar een nieuwe stichting, de NPO.

Landelijk Omroepbestel

Het betreft middelen die aan de landelijke publieke omroepen beschikbaar zijn gesteld.

Bevoegde gezagsorganen primair onderwijs

Het betreft circa 1.170 bevoegde gezagsorganen van circa 7.360 instellingen. Voor zover het onderwijsinstellingen betreft waar de gemeente het bevoegd gezag is, zijn deze instellingen niet aan te merken als RWT.

Bevoegde gezagsorganen voortgezet onderwijs (cluster)

Het betreft circa 350 bevoegde gezagsorganen van circa 650 instellingen. Voor zover het onderwijsinstellingen betreft waar de gemeente het bevoegd gezag is, zijn deze instellingen niet aan te merken als RWT.

Regionale Opleidingscentra (ROC's) en vakinstellingen

Het betreft circa 43 ROC's. Een ROC is een samenwerkingsverband van onderwijsinstututen in het middelbaar beroepsonderwijs (MBO) en de Volwasseneducatie in Nederland. Daarnaast zijn er circa 24 andere mbo-scholen, zoals vakinstellingen en agrarische opleidingscentra.

Kenniscentra voor beroepsonderwijs en bedrijfsleven

Het betreft 17 kenniscentra (incl. groen onderwijs) die de schakels vormen tussen het onderwijs en het georganiseerde bedrijfsleven. Ze ontwikkelen kwalificaties voor het middelbaar beroepsonderwijs, werven leerbedrijven en bewaken de kwaliteit van deze leerbedrijven.

Instellingsbesturen hogescholen

Het betreft middelen die, direct en indirect, aan de circa 35 hogescholen beschikbaar zijn gesteld.

Instellingsbesturen universiteiten

Het betreft middelen die, direct en indirect, aan de 16 universiteiten beschikbaar zijn gesteld.

Open Universiteit Nederland

De Open Universiteit ontwikkelt, verzorgt en bevordert, samenwerkend in netwerken en allianties, hoogwaardig en innovatief hoger afstandsonderwijs.

Academische Ziekenhuizen

Het betreft de middelen voor de 8 ziekenhuizen die verbonden zijn aan een universiteit ten behoeve van de opleiding van artsen en ten behoeve van onderzoek.

Nederlands Vlaamse Accreditatie Organisatie (NVAO)

(www.nvao.net)

De NVAO borgt de kwaliteit van het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen. Zij beoordeelt op onafhankelijke wijze de kwaliteit van de opleidingen, verleent accreditatie, toetst nieuwe opleidingen en de instellingstoets kwaliteitszorg. Daarnaast levert de NVAO een bijdrage aan het vergroten van het kwaliteitsbewustzijn en bevordert zij de internationale samenwerking om tot afstemming en samenhang binnen de Europese hoger onderwijsruimte te komen.

Rijksmusea

Het betreft 17 musea die vallen onder de Wet verzelfstandiging rijksmuseale diensten.

Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW) (www.knaw.nl)

De KNAW bevordert als forum, geweten en stem van de wetenschap de kwaliteit en de belangen van de wetenschap en zet zich in voor een optimale bijdrage van de Nederlandse wetenschap aan de culturele, sociale en economische ontwikkeling van de samenleving.

Koninklijke Bibliotheek (KB) (www.kb.nl)

De KB brengt als de nationale bibliotheek van Nederland mensen en informatie samen. De KB speelt voorts een centrale rol in de Nederlandse (wetenschappelijke) informatie-structuur en bevordert de duurzame toegang tot digitale informatie in (inter)nationaal verband

Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) (www.nwo.nl)

De NWO heeft als taak het bevorderen van de kwaliteit van wetenschappelijk onderzoek.

Stichting Participatiefonds (PF) (www.vfpf.nl)

Het PF is verantwoordelijk voor het beheren en terugdringen van de werkloosheidsuitgaven in het primair onderwijs. Het PF ondersteunt daarnaast scholen bij het opzetten van hun personeels- en mobiliteitsbeleid en individuele medewerkers die werkloos zijn met trainingen en cursussen.

Stichting Vervangingsfonds (VF) (www.vfpf.nl)

Het VF betaalt de kosten voor vervangers die scholen moeten inzetten bij ziekte of afwezigheid van personeel en levert een belangrijke bijdrage aan het terugdringen van het ziekteverzuim en de arbeidsongeschiktheid van onderwijspersoneel in het primair onderwijs door de kwaliteit van de arbeidsomstandigheden en het personeelsbeleid te verbeteren.

Stimuleringsfonds voor de Pers (www.stimuleringsfondspers.nl)

Het fonds heeft ten doel het handhaven en bevorderen van de pluriformiteit van de pers, voor zover die van belang is voor de informatie en opinievorming.

College voor Examens (CvE) (www.cve.nl)

Het College voor Examens (CvE) bestaat sinds 1 oktober 2009. Het is ontstaan uit een samenvoeging van de Centrale Examencommissie Vaststelling Opgaven (CEVO), de Staatsexamencommissie VO en de Staatsexamencommissie Nederlands als Tweede taal (NT2). Het College is verantwoordelijk voor de centrale examens en staatsexamens in het voortgezet onderwijs, de examens rekenen en taal in het (middelbaar) beroepsonderwijs en staatsexamens Nederlands als tweede taal.

BIJLAGE 2. EVALUATIE- EN OVERIG ONDERZOEK

Evaluatie- en overig onderzoek					
Soort onderzoek	Titel onderwerp	Artikel	Start	Afronding	Vindplaats
1. Onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid					
1a. Beleidsdoorlichting					
	Actieplan LeerKracht	9	2012	2013	Kamerstuk 31 511, nr. 10
1b. Ander onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid					
	Passend onderwijs: stelseffecten (NWO-BOPO)	1	2009	2013	Passend onderwijs: stelseffecten
	Passend onderwijs: schooleffecten (NWO-BOPO)	1	2009	2013	Passend onderwijs: schooleffecten
	Professionaliteit en kwaliteit scholen (NWO-BOPO)	1	2009	2013	1) Professionaliteit en kwaliteit scholen 2) Review studie Onderwijskwaliteit PO
	Evaluatie OAB (NWO-BOPO)	1	2009	2013	Evaluatie OAB
	Evaluatie Klachtenregeling (Panteia)	1	2012	2013	Evaluatie klachtenregeling
	Experimenten excellentie (O'wijsbewijs)*	1	2009	2014	N.v.t.
	Experimenten VVE (O'wijsbewijs)*	1	2009	2014	N.v.t.
	Trends prestaties en schoolloopbanen doelgroepen OAB (NWO-BOPO)*	1	2013	2014	N.v.t.
	Evaluatie wet voorzieningenplanning	3	2012	2013	De voorzieningenplanning in het VO
	Evaluatie experimenten VM2	3	2007	2013	Vijf jaar VM2 Samenvatting van de uitkomsten van de VM2-monitor 2008–2012 Rapport Rijksoverheid.nl
	Evaluatie regeling energiezuinigheid en binnenmilieu	3	2012	2013	Evaluatie regelingen energiezuinigheid PO en VO
	Analyse effectrapportage RMC 2011–2012	4	Jaarlijks	In april	Analyse effectrapportage RMC 2011–2012
	Onderzoek gevolgen van ratificatie van Facultatief protocol bij Internationale verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten	8	2013	2014	Afronding in 2014
	Evaluatieonderzoek Neth-ER	8	2013	2013	Evaluatie Neth-ER
	Functie- en salarismix in beeld. Tussenmeting 2012	9	2013	2013	Functie en salarismix in beeld tussenmeting 2012
	Tegemoetkoming Lerarenopleidingen	9	2012	2013	Nog niet gepubliceerd.
	«Leraar 2020» (rapport n.a.v. enquête onderwijspersoneel po, vo en mbo)	9	2013	2013	Nog niet gepubliceerd.
	Financiële toegankelijkheid studerende(re)n: reisvoorziening	11	2013	2014	
	Meeneembare studiefinanciering internationaal	11	2013	2014	
	Monitor beleidsmaatregelen, de relatie tussen beleidsmaatregelen studiekeuze en studiegedrag, ResearchNed (2 delen)	6, 7, 11	2012	2013	Monitor beleidsmaatregelen Monitor beleidsmaatregelen 2013

Bijlagen

Soort onderzoek	Titel onderwerp	Artikel	Start	Afronding	Vindplaats
	CPB – deelname-effecten sociaal leenstelsel	11	2012	2013	Deelname-effecten van de invoering van het sociaal leenstelsel in de ba-ma fase Veronderstellingen deelname-effecten van een sociaal leenstelsel in het hoger onderwijs
	CPB – aflossing studieschuld bij leenstelsel	11	2013	2013	Aflossing studieschuld bij sociaal leenstelsel
	CBS – toegankelijkheid hoger onderwijs	6, 7, 11	2012	2013	Toegankelijkheid ho
	SCP-onderzoek, De studie waard	11	2013	2013	De studie waard
	Eindevaluatie DutchDFA	14	2012	2013	Eindevaluatie DutchDFA Pdf
	Monitoring en evaluatie Cultureel Ondernemerschap & effecten van de Crisis	14	2012	2013	Erfgoed in goede handen?
	Evaluatie Steunpunten monumentenzorg en archeologie	14	2012	2013	Erfgoed in goede handen?
	Evaluatie Regeling Jonge Journalisten	15	2012	2013	Evaluatierapport stimuleringsregeling jonge journalisten
	Evaluatie Innovatieregeling Pers	15	2013	2013	Evaluatie tijdelijke subsidieregeling persinnovatie 2010–2011
	Evaluatie Commissariaat voor de Media 2007–2011	15	2012	2013	Evaluatie commissariaat voor de media 2007–2011
	Evaluatie Regeling Jonge Journalisten	15	2012	2013	Evaluatierapport stimuleringsregeling jonge journalisten
	Gendergelijkheid, de Masculiniteitsindex en Homo-emancipatie in Europa	25	2012	2013	ITS eindrapport receptiviteit voor LHBT
	Evaluaties GSA's	25	2013	2014	
	Dieptestudie cases LHBT veiligheid wijken	25	2013	2014	
2. Overig onderzoek					
	Functioneren schoolbesturen (NWO-BOPO)	1	2009	2013	1) Functioneren schoolbesturen (Integratierapport) 2) Functioneren schoolbesturen (Het ongemak van autonomie)
	Monitor «Goed worden door goed te blijven»(PO-Raad)	1	2011	2013	Monitor «Goed worden door goed te blijven»
	Monitor Flexibilisering onderwijstijden (Regioplan)	1	2011	2013	Monitor Flexibilisering onderwijstijd
	Draagvlakmeting Actieplan PO/Bestuursakkoord PO/Prestatiebox PO (Kohnstamm Instituut/CED Groep)	1	2012	2013	Draagvlakmeting Actieplan/ Bestuursakkoord/Prestatiebox PO
	Monitor Sociale Veiligheid (ITS/Regioplan)	1	2012	2013	Monitor Sociale Veiligheid
	Schoolbezoeken groeps-grootte (Regioplan)	1	2013	2013	Schoolbezoeken groeps-grootte
	Monitor kwaliteit onderwijs-huisvesting PO en VO (Oberon)	1, 2	2013	2013	Monitor onderwijshuisvesting PO en VO
	Evaluatie Regeling energie-zuinigheid en binnenklimaat PO en VO (Panteia)	1, 2	2013	2013	Evaluatie Regeling energie-zuinigheid en binnenklimaat PO en VO

Bijlagen

Soort onderzoek	Titel onderwerp	Artikel	Start	Afronding	Vindplaats
	Gemeentelijke apparaatskosten buitenonderhoud en aanpassingen scholen PO (Regioplan)	1	2013	2013	Gemeentelijke apparaatskosten buitenonderhoud en aanpassingen scholen PO
	Nulmeting bewegingsonderwijs PO (Mullier Instituut)	1	2012	2013	Nulmeting bewegingsonderwijs PO
	Gewichtenregeling en effectieve interventies OAB (Sardes/CED Groep)	1	2013	2013	Gewichtenregeling en effectieve interventies OAB (deel 1) Gewichtenregeling en effectieve interventies (deel 2)
	Evaluatie pilots toegevoegde waarde (GION/UTwente)*	1	2011	2014	N.v.t.
	Excellente leerlingen (SLO/ECN/UTwente)**	1	2013	2014	N.v.t.
	Review kwaliteit kleine scholen (NWO)**	1	2013	2014	N.v.t.
	Autochtone achterstandsleerlingen (NWO)**	1	2013	2014	N.v.t.
	Vooronderzoek Tweetalig PO (RUU/RUG)**	1	2013	2014	N.v.t.
	Monitor ouderbetrokkenheid (Ecorys)	1	2014	2014	N.v.t.
	PISA 2012 internationale vgl onderzoek naar lezen, wiskunde en science	3	2010	2013	Resultaten PISA 2012 in vogelvlucht
	PISA 2015 internationale vgl onderzoek naar lezen, wiskunde en science	3	2013	2016	
	Burgerschap internationale vergelijking	3	2013	2016	
	Ruimte in curriculum bovenbouw VO				Curriculum bovenbouw VO
	Schooladviezen en schoolloopbanen	3	2012	2013	Schooladviezen en schoolloopbanen
	Opbrengstgericht werken in het onderwijs	3	2013	2014	
	Monitor schoolkosten	3	2012	2013	Schoolkostenmonitor vo en mbo. Meting 2012–2013».
	Onderzoek naar maatwerktrajecten in het VMBO	3	2013	2014	
	Plausibele verklaringen voor verbetering examenresultaten scholen	3	2013	2014	
	Schoolkostenmonitor 2012–2013	3, 4 en 12	2012	2013	
	Project Onderwijs-Arbeidsmarkt 2011 (POA)	4	Twee jaarlijks	2013	De arbeidsmarkt naar opleiding en beroep tot 2018: ROA 2013 -11
	Registratie en bestemming uitstroom schoolverlaters (SIS)	4	Jaarlijks	In september	Schoolverlaters tussen onderwijs en arbeidsmarkt 2012 ROA 2013 -7
	Arbeidsbarometer leraren BVE	4	Jaarlijks	In april	ITS: Arbeidsmarktbarometer 2012–2013
	Monitor alfabetisering	4	Jaarlijks	In voorjaar	Kernvaardigheden in Nederland: Rapportage van de Adult Literacy and Life Skills Survey
	Arbeidsbarometer leraren BVE	4	Jaarlijks	In april	ITS: Arbeidsmarktbarometer 2012–2013
	Nulmeting opleidingsdoemen 2010–2011	4	8/2012	2013	Niet van start gegaan.
	Ontwikkeling/monitoring toetsen taal en rekenen	4	Jaarlijks	In zomer	CITO bijlage 3 in Kamerbrief 19-12-2012 over voortgang implementatie referentiekader taal en rekenen 2012.

Bijlagen

Soort onderzoek	Titel onderwerp	Artikel	Start	Afronding	Vindplaats
	PIAAC	4	2011	2013	PIAAC: Kernvaardigheden voor Werk en Leven: ECBO en OESO: OECD Skills Outlook 2013. Eerste resultaten van de survey «Aldult Skills»
	I 960-Inkoopformulier Onderbouwing indicatoren zorgplicht arbeidsmarktper-spectief	4	2013	2014	
	I 956-Onderzoek evaluatie medezeggenschap bve	4	2013	2014	
	I 952-Vooronderzoek effectevaluatie standaardi-sering examinering mbo	4	2013	2014	
	Evaluatie wet versterking besturing	6 en 7	2013	2013	Evaluatie wet Versterking besturing
	overkoepelende rapportage van de evaluatie van het nieuwe accreditatiestelsel	6 en 7	jaar	2013	Aanpassing van het accreditatiestelsel
	Onderzoek voorbereiding uitvoering van het nieuwe Erasmus+ programma	8	2013	2013	Eindrapportage Erasmus for all
	Onderzoek naar mensenrech-teneducatie i.s.m. directies VO/PO	8	2013	2013	Dit onderzoek is niet doorgegaan, omdat andere prioriteiten het afgelopen jaar voorrang genoten
	Onderwijsarbeidsmarkt-raming	9	2012	2013	De toekomstige arbeidsmarkt voor onderwijspersoneel 2013–2025
	Arbeidsmarktbarometers primair onderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs	9	2013	2013	Arbeidsmarktbarometer po vo en mbo 2012–2013
	Loopbaanmonitor onderwijs	9	2012	2013	Loopbaanmonitor Onderwijs 2012
	Evaluatie aanpak risicoregio's	9	2010	2013	Evaluatie risicoregio's
	Arbeidsmarkt leraren: aanpassingsmechanismen en aangrijpingspunten voor beleid	9	2013	2013	Arbeidsmarkt leraren aanpassingsmechanismen en aangrijpingspunten voor beleid
	Vraag en aanbod onderwijs-personeel mbo	9	2013	2013	Vraag en aanbod van mbo personeel
	Docenten Omgangskunde en Pedagogiek in het mbo: aanbod, vraag en inzet	9	2013	2013	Omgangskunde en pedagogiek in het mbo-aanbod vraag en inzet
	Leen- en terugbetaal-monitor	11	2012	2013	Geen apart onderzoek gedaan, vormt onderdeel van onderzoek Monitor beleidsmaatregelen (zie onder 1b)
	CHEPS – Internationale ervaringen met studiefinanciering en collegegeld	6, 7, 11	2012	2013	International Experiences with Student Financing etc.
	Intomart/GfK – bekendheid van plannen voor het hoger onderwijs	6, 7, 11	2013	2013	Bekendheid van de plannen voor het hoger onderwijs
	Economische ontwikkelingen in de cultuursector 2005–2012	14	2013	2013	Economische ontwikkelingen in de cultuursector 2005–2012
	Uitgaven cultuur door de G35 en de provincies 2011–2013	14	2013	2013	Eindrapport Cebeon
	Onderzoek bezoldiging topbestuurders fondsen	14	2013	2013	Vaststelling salarisplafonds cultuurfondsen
	Impactanalyse / toekomstscenario's digitale archiefvorming	14	2013	2013	Eindrapport Impactanalyse & Scenarioverkenning
	Balansonderzoek Cultuurinstellingen	14	2013	2013	Niet openbaar beschikbaar gesteld.

Bijlagen

Soort onderzoek	Titel onderwerp	Artikel	Start	Afronding	Vindplaats
	Baten overheidsinvesteringen in monumentenzorg	14	2013	2014	
	Onderzoek naar mogelijkheden voor verhogen inkomsten publieke omroep	15	2013	2013	Rapport onderzoek naar mogelijkheden voor verhogen inkomsten van de landelijke publiek omroep
	Onderzoek distributie digitale televisiediensten	15	2013	2014	
	Evaluatieonderzoek naar financiering lokale omroepen	15	2012	2013	Evaluatie van de financiering van de lokale publieke media-instellingen in de jaren 2009–2012
	IBO	16	2013	2014	N.v.t.
	Position paper De Facto ongelijkheid	25	2012	2013	Position paper De Facto ongelijkheid
	Homo-emancipatiemonitor Genderscan	25	2012	2015	
	Onderzoek homoseksualiteit in etnische en levensbesch. Gemeenschappen	25	2013	2013	Eindrapport Genderscan
	Doorbreken intergeneratieel geweld	25	2013	2013	
	Vooronderzoek intersekse Personen	25	2013	2014	
	Seksuele oriëntatie en werk	25	2012	2013	Seksuele oriëntatie en werk

Toelichting:

Artikel 1

- Over vier onderzoeken wordt niet in 2013, maar naar verwachting in 2014 gerapporteerd; ze zijn in de tabel aangegeven met *. De reden hiervoor is dat de onderzoeken vertraging hebben opgelopen.
- De Monitor Ouderbetrokkenheid is niet in 2012 gestart, maar zal in 2014 worden uitgevoerd.
- Naast de in de begroting 2013 genoemde onderzoeken is een viertal onderzoeken tussentijds gestart in 2013. Deze staan aangegeven met een **.

BIJLAGE 3: EXTERNE INHUUR**Tabel 1 Externe inhuur**

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen

Verslagjaar 2013 (bedragen x € 1.000)

	Uitgaven 2013
Apparaatskosten:	
1 Interim-management	96
2 Organisatie- en Formatieadvies	551
3 Beleidsadvies	522
4 Communicatieadvisering	445
Beleidsgevoelig (som 1 t/m 4)	1.614
5 Juridisch Advies	581
6 Advisering opdrachtgevers automatisering	1.804
7 Accountancy, financiën en administratieve organisatie	229
(Beleids)ondersteunend (som 5 t/m 7)	2.614
8 Uitzendkrachten (formatie & piek)	28.022
Ondersteuning bedrijfsvoering (som 8)	28.022
Totaal uitgaven inhuur externen	32.250
Realisatie externe inhuur	32.250
Personele uitgaven	284.148
Totaal	316.398
Percentage externe inhuur	10,19%
Inhuur externen buiten mantelcontracten	2013
Aantal overschrijdingen maximumuurtarief	0

Toelichting:

De realisatie 2013 is 10,19%. Ten opzichte van de inhuur in 2012 (10,84%) betekent dit een kleine procentuele daling. Wel is de inhuur nog steeds iets boven de norm van 10%. Dit komt omdat de Dienst Uitvoering Onderwijs vanwege grote systeemvernieuwing een flexibele schil aanhoudt die geleidelijk zal worden afgebouwd.